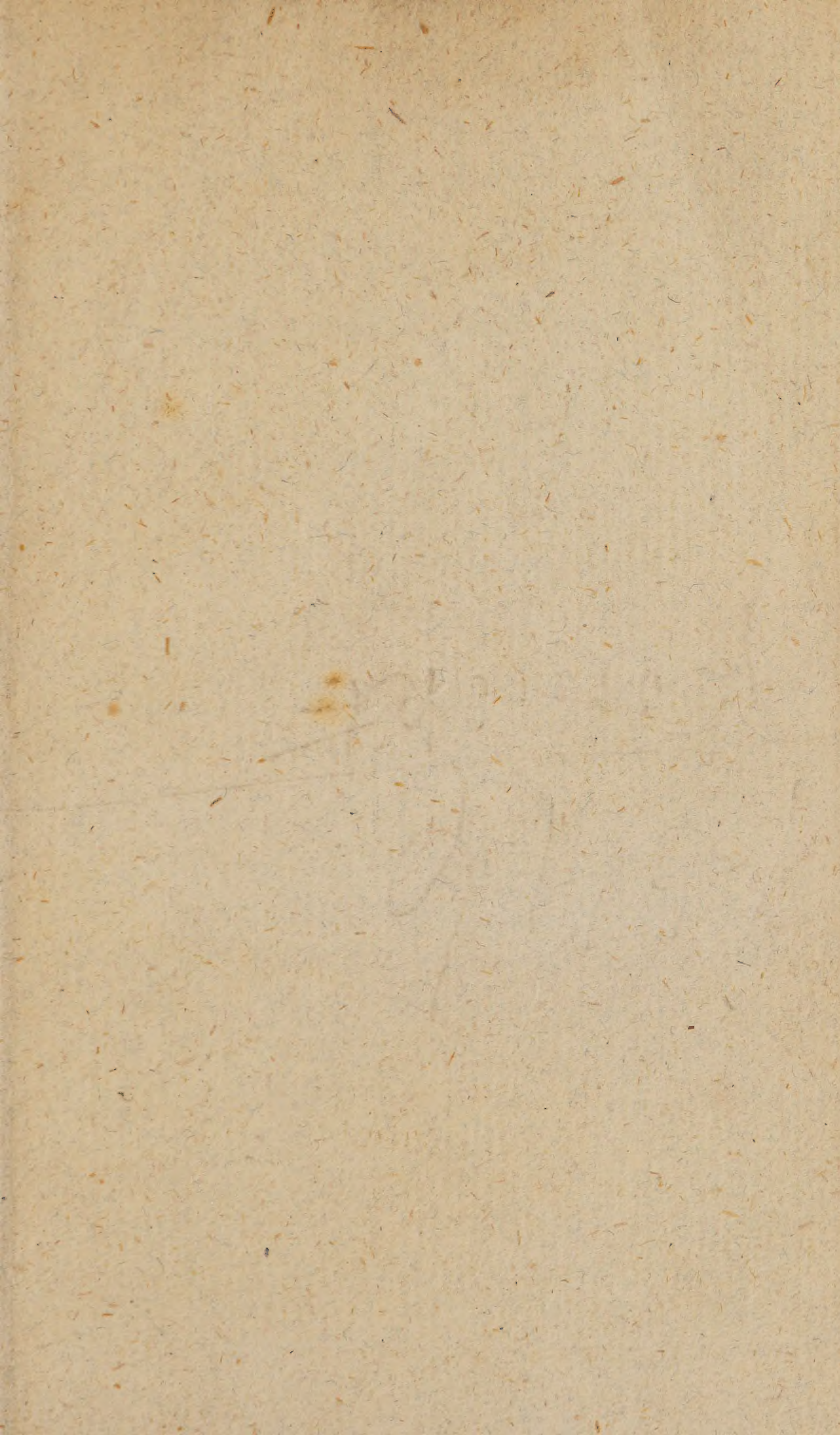

GEORGII
BAGLIVI

DOCTORIS MEDICI,

Et in Roman. Archilyc. Anatomes Prof.

DE

RAXI MEDICA

Ad Priſcam Obſervandi rationem revocanda.

LIBRI DUO.

Accedunt

DISSERTATIONES

DISSERTATIONUM

SERIES.

De Anatome, morſu, & effectibus Tarantulæ. Ubi obiter de Ovis Oſtrearum detectis, & examinatis. Et de natura Lapidis Serpentini, vulgò *Cobra de Capelo*, ſpecifici in extrahendis venenis.

De Uſu, & Abuſu Veſicantium.

Experimenta varia Anatomico-infuſoria.

De Circulatione Sanguinis in Rana.

Hiſtoria morbi, & ſectionis Cadaveris Marcelli Malpighii Archiatr. Pontific.

[illegible] Apoplexiis, ferè Epidemicis, [illegible] biennio in Urbe, & per

INNOCENTIO XII. PONT. MAX.

Georgius Baglivus Felicitatem.

OBlaturus Tibi, **SUMME PONTIFEX**, meum hoc novi hominis, & quammaximè tenuitatis suæ conscii Opusculum, planè diffiderem, nisi apud quoscumque Literarum, bonarumque Artium Cultores, invaluisse morem animadverterem, ut vigiliarum, laborumque suorum Tibi fœtus consecrarent. Id autem quam meritò ab illis fiat, nil attinet dicere. Quicquid enim, ut cæteras Orbis partes taceam in hac tua Urbe, omnium Principe, egre [illegible] [illegible]rumque prodit, id certè [illegible] [illegible]uo Auctori acceptum [illegible] [illegible]m vero eccui potiùs [illegible] solùm Dominus Fund[illegible] [illegible]tem quoque

que ſuggerit,& Agricolarum induſtriam hortationibus, præmiiſque excitat, agrorum primitias Colonus offerat? Undè mirabilis ille,& ad harmoniam,ut ità loquar, Mundi cantus exiſtit, cum ſcilicet in Principis gloriam, doctorum Virorum monumenta cedunt, & viciſſim ex Principis approbatione, hi laborum ſuorum præmium conſequuntur. At hæc cauſa, quæ ad alios æquè omnes pertinet,meam deputo præcipuam; quippè quem de reditu in Patriam jam cogitantem, non ſolum conſilii auctoritate, ſed liberali (quæ tua humanitas eſt) invitamento retinuiſti. Quo factum eſt, ut non ſolum in hac, quam profiteor Arte, doctorum complurium Virorum exempla ad imitandum habuerim; ſed etiam ex tua in Literatos munificentia,& in qualicumque Studioſorum conatu adjuvando, benignitate,ad oblatum mihi munus perſequendum, novum ardorem mentis conciperem. Et certè confidentis animi ſpes minimè fefellit. Tuo q[illegible] us patrocinio, Anatomi[illegible] Almæ Urbis Archily[illegible] Qua quidem in re, eò m[illegible]. & agere,& habere debe[illegible]vori, neque [illegible] tuæ,

tuæ, qua mei aliquando dignati sunt, familiaritati datum quippiam volueris, sed totum per sanctissimas, atque incorruptas Justitiæ leges, transigi negotium jusseris. Ità enim non modò, quo me ornasti beneficium, sed etiam si quid laudis atque existimationis inter Æquales ex publica concertatione Anatomica collegerim, id omne me tibi debere profiteor. His omnibus, iisque justissimis de causis, SUMME PONTIFEX, hoc mihi sumpsi, ut Tibi dicatas, ac inscriptas emitterem has meas de re medica Lucubrationes; quas si minus ob Scriptoris meritum, at certè propter Artis præstantissimæ dignitatem, Tibi probatum iri confido: quæ quidem Ars, quamvis apud Mortales magni semper æstimata fuerit, majori utique in pretio haberetur, si per eam consequi liceret, ut nunquam deteriori loco esset, sed semper constaret sibi, quâ huc usque in publicum Urbis, & Orbis commodum usus es, firma, vegetaque corporis valetudo, & excelsæ mentis vi perpetuò responderet [illegible] d tantum beneficium si nobis D[illegible] esserit, quid amplius sper[illegible] video; siquidem nihil ve[illegible] potest felicius

licius eâ Republicâ, in qua, ut jam videmus, revocatis à gratia, & pretio, ad meritum, virtutemque dignitatibus, Legum reverentia, & æquitatis Religio revireſcunt. Communis Pauperum res, per te fundata, opibus juxtà, ac pietatis legibus feliciter inſtituitur. Eccleſiaſtica diſciplina emendatur, & priſtino ſplendori redditur; ac Euangelii Præconum in omnes terrarum Orbis partes, inque abditum uſque Orientem miſſiones, magno pecuniæ numero ſuſtentantur. Quæ quoniam ingentia beneficia, à te uno in univerſum genus humanum proficiſcuntur; cum diuturnam Tibi, SUMME PONTIFEX, à Deo Opt. Max. incolumitatem deprecamur, vereor profectò, ne noſtram rem agere, & ad fructum noſtrum potius, quam ad ejus, quem diligimus commoda, preces nos referre, quis exiſtimet. Vale.

Romæ Nonis Octobr. M DCXCVI.

PRÆ-

PRÆFATIO.

PRudentia judicandi rectè de morbis, gravissima res est, eademque præsentis operis argumentum. Medicina namque, vel prudentia est, vel prudentiæ species, cui perficiendæ, cum nihil æquè conducat, ac experientia, proptereà nemini mirum videri debet, quod ob eandem, vel nihil, vel malè adhibitam, tantus in Medicina hoc sæculo, & errorum, & Errantium numerus excreverit. Expleto nuperis annis Neapoli studiorum meorum curriculo, & Orâ maritimâ Dalmatiæ peragratâ, nil magis in votis erat, quàm Italiæ Academias adire, ut, ecquis esset in iis, post tot, tantosque novitatum rumores, Praxeos Medicæ status, addiscerem. Undè lustratis diligenter singulis, dici vix potest, quam labefactatam ab opinandi licentia Medicinam, & à prisca sua sapientia desciviſſe Nostrates repererim.

In nonnullis namque Academiis, ita malè adversus Veterum opiniones affectos vidi, ut humanæ mentis majestatem imminutam putent, si in legendis Galenicorum libris operæ quid, vel temporis collocetur. Ob idque suum miserè torquere, vexareque ingenium, ut novum quid, & hactenus inauditum comminisci possint, & si quid ejusmodi fuerint assecuti, præclarè secum, & cum re medica egisse arbitrantur. In aliis con-

trà

trà tam anxè, & religioſè theorematis Veterum inhærere, ut inventa Recentiorum quantumvis præclara, & utilia exagitare non deſinant; ſolisque contenti purgantibus, venæ ſectionibus, & veſicantibus, morborum omnium curationem uno, quod ajunt, calceo metiuntur. In omnibus denique perpetuas eſſe inter Medicos contentiones, odia, & imprudentem quandam, aut ad fingendas novitates proclivitatem, aut in anticipatis opinionibus perperam retinendis pervicaciam. Et quod his omnibus pejus eſt, Medicinam Parentem ſuam, & magiſtram, non clam ſolummodò, & in privatis colloquiis, ſed palam, & ſparſis in vulgus libris, tanquam incertam, & præſtigiatricem proſcindere, tanto certè illius, ejuſdemque Profeſſorum detrimento, ut quæ ſummos apud Viros in pretio ſemper fuit, habuitque vel ipſos Reges ſibi perpetuò obnoxios Scientiarum Princeps, deſpecta jaceat multis jam locis, & antelatas ſibi, vel viliſſimas, imò perniciosiſſimas artes, vehementer doleat.

Ob iſtam itaque infinitam propemodum opinionum varietatem, cui memet potius addicerem, animi dubius, eò tandem deveni, ut nullius in verba jurare, ſed ſolo præeunte Rationis, & Experientiæ lumine acriter, & indefeſsè veritatem inveſtigare decernerem. Quâ ratione, inſtitutis per non exiguum temporis ſpatium ſeverioribus morbor[illegible] obſervationibus, in variis Italiæ Xenodoc[illegible], deprehendi me paucioribus menſibus, quàm [illegible]tea annis, majores hac in arte

pro-

progressus habuisse, ac nihil omninò magis verum esse, quam quod olim à Manilio usurpatum legimus. *Artem experientia fecit, exemplo monstrante viam.* Cùm verò istæ meæ observationes primùm quidem negligenter, & memoriæ tantum causâ scriptæ, postmodum autem in certa quædam genera digestæ, in Amicorum manus pervenissent; isti prorsùs à me contendere, multisque verbis agere, ut eas publici juris facerem. At mihi, tum tenuitatis meæ conscio, tum etiam non ignaro despectui vulgò haberi Medicum, cui auctoritatem canities, & longa ætas non conciliaverit, certum omninò erat petentibus, quin & vim propè facientibus nequaquam cedere, nisi tandem invitum, ac reluctantem à sententia mea discedere coëgisset summorum Virorum auctoritas; quorum omnium longo ordine hîc nomina recensere nolim, ne in aliquod videar ostentationis, inanisve gloriæ vitium incurrere: Satis superque erit quatuor solummodò nominare omni exceptione majores, quorumve testimonio fides publica debeatur. Gravissimum intelligo, doctissimumque Præsulem Ferdinandum Nuzzium, Virum sanè dignissimum, & ad majora natum, Lucam Tozzium Summi Pontif. hodie Archiatrum celeberrimum, Rev. P. Vallam Soc. Jesu Prædic. Apost. qui Laurentium tantò antecellit, quantò grammaticæ præstat rerum omnium divinarum, humanarumque notitia, Abb. Paulum Stufa, non solùm nobilitate generis, verum etiam Græcis, Latinisque Literis, & penitiori quâque Juris eruditione ornatissimum. Ante-

Antequam dicendi finem faciam; librum istum lecturos hoc unum rogo, ut me in ingerenda, ac sæpius inculcanda experientiæ, & naturæ imitandæ necessitate, nec non hypotheseon, ac systematum vanitate explodenda, molestum fortè, ac ferè putidum, excusatum habere velint. Equidem in lamentanda tantæ artis calamitate, existimavi necessariò mihi esse, de unico quod adhiberi possit remedio, si non subtilius (quod præstare nequeam) disputandum, at certè, quod fas est, sæpius, ac dolentius deplorandum. Nemo porrò dixerit, ubi summa res agitur, auribus serviendum esse, sed potius ea dici oportere, quæ tempus, quæ rei magnitudo, quæ urgens necessitas postularent. Enim verò cum tota Medicinæ prudentia in eo posita videatur, ut morbum cum morbo, tempus cum tempore, hominem cum homine compares, quô advenientia, & crescentia mala suis certis signis, ac nominibus ea distinguere, iisdemque idonea, aptave remedia adhibere queas; nemo certè inficias iverit, nullam prorsus & Nobilissimæ Scientiæ exornandæ, & curandis hominibus utiliorem operam navari posse, quam si præstantissimæ artis Studiosi, immensô retro tempore jam factas à Majoribus nostris observationes attenderent, novasque in dies animadverterent, ac notarent. Quam quidem promovendæ artis rationem, si jam indè ab Hippocratis temporibus ad hanc nostram usque ætatem, constanter homines retinuissent, dici vix potest, quot, quantique progressus hac hodie parte haberentur. Cur verò

rem

rem alioqui adeò necessariam, tam præclaram, atque ità feliciter institutam reliquerint, ut se infinitis, & (ut Apostoli verbis utar) *interminatis quæstionibus*, & *λογομαχίαις* implicarent, aliam afferre causam non possem, quam offensi, ac ulciscentis Numinis iram. Hoc sanè, vel invitus fatebitur, quisquis in ætatem hanc nostram oculos conjecerit; cum enim cæteræ omnes quâ disciplinæ, quâ artes, non solum in pristinum splendorem restitutæ fuerint, sed in dies magis magisque excultæ, novisque inventis ornatæ floreant; sola Medicinæ praxis, nescio quo fato, maxime sui parte jaceat, &, quod maximè dolendum vilior quotidiè apud indoctos evadat. Quod cur ità sit, id unum in causa esse arbitror, quod observationum, undè Ars præstantissima effecta fuerat, ratione contemptâ, systematis, & hypothesibus prorsus indulserint; non tam de cognoscendis, curandisque morbis, quam quo pacto eorum probabilem rationem redderent, solliciti. Ex quo fit, ut in maximam humani generis perniciem, & Medicinæ dedecus, non jam tutissima artis præscripta, sed proprii ingenii commenta consulant.

Cæterum nolim quis existimet, me huic operi faciundo accinctum esse, ut inanem gloriolam aucuparer, meumque per ora hominum nomen utcumque volitaret; etenim nil mihi antiquius est, quam & æternæ vitæ memoriâ, & caducarum, fluxarumque rerum consideratione, me ab hujusce vitæ blanditiis, atque illecebris revocare.

Nullis

Nullis nota Quiritibus
Ætas, per tacitum fluat.
Sic, cum transierint mei,
Nullo cum strepitu dies,
Plebejus moriar senex.
Illi mors gravis incubat.
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur sibi. (a)

Solus veritatis amor, & communis utilitatis studium, ad has partes suscipiendas impulerunt. Quid, quantumque hoc meum sit, prudentis, ac boni Viri judicium esto; mihi satis superque erit, illud, & publicæ utilitati, & præsertim Romanorum Civium incolumitati consecrasse.

ROMÆ Prid. Kal. Martias MDCXCVI.

(a) *Senec. Tragœd. Thyest. act. 2.*

TYPO-

TYPOGRAPHUS LECTORI
S.

De præſtantia & utilitate hujus libri, non eſt, quod multa dicam. Clariſſimus Editor ex eo apud Eruditos magnum nomen ac famam acquiſivit, multumque de republica medica meritus eſt, cum hunc in lucem emiſerit libellum; multa enim in eo continentur, quæ ad augmentum & decus Medicinæ ſpectant; viam enim & modum exhibet, quo illa magis magisque ad ſummum faſtigium perduci poſſit; certas quoque regulas tradit, quibus illi, qui Medicinam jam exercent, in curandis morbis uti posſunt, ut tandem optatum ſcopum, ſanitatem ægrotantium, tuto adipiſci queant. Continet enim hic liber multa ſcitu & lectu digna, quæ Medicinæ amantes ducunt ad veram & ſolidam Praxeos cognitionem; refertus enim eſt jucundâ rerum varietate & copiâ, ita ut ſe ſatis ſuperque commendet, præſertim cum ita docte & eleganter ſcripſerit Celeberrimus Auctor de veneno Tarantularum, modoque, quo ab iis demorſi curandi

ſunt,

ſunt, ita ut plurimum lucis attulerit explicationi ſymptomatum, quæ ex morſu iſtorum animalculorum oriuntur, ac methodo, qua priſtinæ reſtituuntur ſanitati Patientes, uti ille, qui diſſertationem hanc legerit, facile animadvertit, ita ut omnes, quibus Medicina eſt cordi, ejus uſu carere non poſſint.

Cumque nihil magis in votis habui, quam tua promovere commoda, Candide Lector, hinc ſimul ac mihi exemplar dediſſet, Expertiſſimus apud Amſtelodamenſes Medicinæ Doctor Caſparus Commelinus, & horti publici ibidem Cultor, cui pro humanitate hac gratias debeo quammaximas, ſine ulla mora ſubjeci prælo; cum enim pauca exemplaria his in terris reperiebantur, unusquisque jam facile hunc librum comparare poteſt Index etiam additus, adeoque non dubito, quin labor noſter erit gratus. Cum adhuc diſſertationes ſunt, quas Doctiſſimus Auctor publici juris fecit, quarumque mentionem hoc in libro facit, promitto, cum ad manus meas illæ pervenerint, me tecum eas fore communicaturum. Vale.

INDEX

INDEX CAPITUM.

DE

PRAXI MEDICA LIBER I.

CA-

LIBER II.

§. *Uni-*

INDEX DISSERT. ET CAP.

De Anatome, Morsu, & Effectibus TARANTVLÆ.

DISSERT. II.

De Usu; & Abusu Vesicantium.

DIS-

DISSERTATIO. III.

FINIS.

Opinionum commenta delet dies, Naturæ judicia confirmat, Cic. de nat. Deor.

DE PRAXI MEDICA.

LIBER I.

CAPUT I.

De maxima Observationum in re Medica necessitate.

MONITA.

I.

EDICUS naturæ Minister, & Interpres, quicquid meditetur, & faciat si naturæ non obtemperat, naturæ non imperat. Origines namque morborum, & causæ longè abstrusiores sunt, quam ut humanæ mentis acies eò usque penetrare possit, sæpiusque natura novum opus exorditur, ubi conatus nostri desiere.

I I.

Longarum observationum præsidio instructa mens sagax potissimam curandorum hominum rationem assequitur; præsertim si librorum lectio accesserit: iis tamen evolvendis, nisi maximas adhibeat cautiones, verendum est, ne ibidem novam inveniat errandi causam, undè nova se posse doctrinæ adjumenta petere existimabat.

III.

Naturæ non hominis voce loquitur Hippocrates Medicorum Romulus; cui nec ætas prisca vidit parem in re medica, nec videbit futura, nisi demum resipiscant Medici, & velut ab alto somno excitati, videant, quantum differat historica, & mascula Græcorum Medicina, à speculativa, & pensili novorum Hominum. Et minus imposterum fictis animi sententiis tribuentes, decernant Medicinam non ad mentis nostræ angustias esse arctandam, sed potiùs in apertum ex hisce angustiis naturæ campum revocandam.

IV.

Quidquid hodiernam theoriam à prisca distinguit ruditate, id omne debemus Philosophiæ experimentali nostro hoc sæculo institutæ. Sed quo magis privatorum laboribus utilitas publica augescat; reliquum est, ut eâdem ratione ad perfectam praxeos notitiam pervenire (quod totius artis caput est) totis viribus contendat nostrorum hominum industria. Sic enim insitas jam diù & anticipatas mentibus nostris opiniones, quas maximum nostrorum errorum fontem meritò dixerim, non solum deponet, sed efficiet, ut ex infante, & rudi, adulta demum, & sapiens evadat Medicina.

V.

Novi veteribus non opponendi, sed quoad fieri potest, perpetuo jungendi fœdere. Quid enim insulsius, quam ubi re consentiunt, eos verbis diffidentes facere? Hæc novas fingendi voces libido mirum est ut Tyronem jam feliciter progredientem retardat, eique tenebras, ac diffidentiam ex æquivocis offundit, quâ de causâ sæpius ubi sit, & quo se ferre debeat in morborum curationibus dubitat, sæpius impingit, & non raró veri, aut verisimilis specie, vel fallit, vel fallitur. Quod spectat ad ægrotantes, hi sanè nil sua interesse putant, si morbo-

rum

rum effectus, & corporis animati principia rudioribus Antiquorum vocabulis appellaveris; dummodò veras curandi rationes perfectè noveris, verbaque tua transeant in facta, atque eventus respondeant promissis.

VI.

Nil magis à vera morborum cognitione mentem retrahit, quam effrænis illa speculandi, disputandique licentia, cui in ipsa praxi adeò indulsere Medici. Arabes, & quotquot post eos fuere Galenici, prætervectis lætis, latisque naturæ campis, ubi exultare liberius præclara adeò ingenia potuissent, se in dialecticorum tricas, ac dumeta conjicere maluerunt; quibus diu occupati, atque irretiti, nunquam ad novorum inventorum spem animum erexerunt.

VII.

Medicina non ingenii humani partus est, sed temporis filia; quam, ut de divinatione Veteres quondam crediderunt, ex iis quæ usus diuturnus notavit, effectam meritò dixeris. Definiri potest vis cognoscens, videns, & explicans ex iis, quæ longo tempore, atque significatione eventus observavit atque animadvertit, diversa morborum genera; hisque non ex probabili quadam hypothesi remedia adhibens, sed ab artis divinæ præscriptis longo usu comprobatis, perpetuam Medicinam petens. Hæc medendi disciplina si cum hypotheticæ splendore, fastu, & magnificentia conferatur, tenuis quidem, imò vilis fortassè, ac contemnenda videbitur. At in illa nihil salutaris, ac vitalis inest, verum mira duntaxat ramorum, foliorumve luxuries, ad aspectum quidem pulchra, sed statim flaccescens, ubi primum eam novitatis gratia tanquam succus defecerit. Hæc verò, quam modò descripsimus, cum non ex rebus fictis, commentiisque constet, non ostentationis, nec inanis, sed quæ in curandis hominibus sita est, veræ, gravis, solidæque gloriæ cupida, nec ad ostentandos

flores, ſed ad uberrimos, & jucundiſſimos fructus proferendos comparata, in dies magis, magiſque creſcit, ac vegetior fit.

VIII.

Ad artem medicam, verè ac propriè non pertinere eam diſciplinæ noſtræ partem, quæ nimium tribuit ſpeculationibus, hominum eſt prudenter, ac conſideratè loquentium. Ars enim ex rebus penitus perſpectis, planèque cognitis, atque ab opinionis arbitrio ſejunctis præceptionibus conſtat; datque rationes certas, quæ habent ordinem, & quaſdam errare in faciendo non patientes vias: at hypotheſibus quibus hodiè tantoperè delectamur, quid incertius? An eæ quicquam aliud habent ut plurimum niſi meras conjecturas, quibus ex ſimilitudine in varias partes, nonnunquam etiam contrarias trahimur. Non in humani profectò ingenii acumine ſita eſt ars præſtantiſſima, quam diligens, accurata, & ſagax notatio naturæ, atque animadverſio peperit; ſed potius variis cujuſque ætatis doctorum laboribus coacervata ſapientia dicenda eſt, hominumque multorum mens in unum quaſi collecta &c.

IX.

Ab ardenti, & flagranti illo in novas hypotheſes ſtudio, quot & quanta in Medicinam irruperint mala, longum eſt & non neceſſarium hìc commemorare: ſed hoc paucis dicam, primum quidem quod præclariſſima quæque ingenia doctis, & ingenioſis illis fabulis quaſi delinita, ad rudiorem, & craſſiorem, ut ajunt, minervam, hoc eſt, ad obſervandas morborum qualitates, & medicamentorum vires, ac proprietates periclitandas, deſcendere plerumque non ſolum pigeat, ſed etiam pudeat. Alterum verò quod ſtudioſorum animi, quibus ſemel imbuti ſunt fictis, ac commentitiis ſententiis, aſſiduitate, ac uſu eò uſque aſſueſcant, ut eas poſtmodum in medicina facienda, non probabilium loco duntaxat ut pri-

primum habeant, ſed tanquam certas adhibere nequaquam dubitent.

X

Satis ſuperque ingenioſis phyſices hypotheſibus, & ſubtilibus logices diviſionibus, ac definitionibus huc uſque indulſimus. His omnibus ars noſtra illuſtratur, non efficitur. Natura ſui juris eſt, ac longius, latiuſque patet, quam ut certos ei fines, anguſtoſque humani ingenii terminos conſtituamus, extra quos egredi non poſſit. Res corporeæ admirabili quadam, eaque æterna, & conſtanti regula gubernantur. Naturæ itaque leges, ſi hominibus non verba dare, ſed reapſe eos juvare volumus, notare, meditari, obſervare, eiſque adamuſſim obſequi, ac ſervire opus eſt.

X I.

Hoc opuſculum ut in publicum ederem, non fecit profectò inanis, ac popularis auræ captandæ cupiditas, ſed eò adductus ſum, ut multis meorum æqualium hinc inde errantibus viam monſtrarem, & aliquantulum munirem. Nec me fugit, fore ut quamplurimi hunc qualemcumque laborem meum non æqui bonique conſulant. Alii ut Galenicis adhuc inquinato ſordibus mihi illudere, & ut ſuem ad volutabrum, & tanquam canem rediiſſe ad vomitum, clamitare. Alii in Empiricorum tranſiiſſe caſtra, eiſque nomen dediſſe: ſin minus audaciæ certe, ac temeritatis arguere, quod omnium propè Recentiorum in idem conſpirantium votis intercedere, obnitique voluerim. Hæc aliaque id genus ut facilè contemnerem effecit, qui à prima uſque ætate inſedit veritatis amor, ac publici ſtudii commodum. Enim verò puduiſſet, minus apud Chriſtianum Philoſophum, quam olim apud ſapientes Ethnicos valere priſcum illud effatum. *Utilitate hominum, nil debet eſſe homini antiquius.*

XII.

Qui rationem cum experientia conflictare volunt: næ illi omnes desipere mihi videntur tam Empirici, quàm Rationales. Quomodo enim dici potest, omnes Rationi partes tribuendas esse ea in disciplina, quæ, ut sapiens quisque fateri debet, longinqui temporis usu, ac periclitatione acquiritur? aut respectum ad solam experientiam habendum esse, & nullo loco rationem esse numerandam; modo Rationis nomine, non illa vis animi intelligatur, quæ obscura naturæ investigans inventio, & excogitatio dicitur, & magis ad physicam pertinet: sed illa potius Domina omnium, & Regina Ratio, per quam consequentia videt Medicus, morborum principia, & causas conjicit, eorundem progressus, eventusque auguratur, & ex rebus præsentibus assequitur, ac prospicit futuras. Has inter Medicos pugnas, & controversias rogo Deum Optim. Max. ut in magnum humani generis, & præsertim Christianæ Reipublicæ commodum componere velit, quo Medicina tot retro sæculis miserè jactata, in placido tranquillitatis, & concordiæ portu conquiescat

CAPUT II.

Origo, Progressus, & quicquid inest certi Medicina, Observationibus magnâ ex parte debetur.

§. I.

NEcessitas Medicinam invenit, experientia perfecit. Quæ quidem primâ ætate rudis erat, ac stupida; progressu verò temporis accedentibus in dies

dies novis obſervationibus, ſibique mutuò facem quaſi præferentibus, cuncta præſertim regente, ac moderante rationis lumine, liberalis facta eſt, & erudita.

II.

Vetus adagium: *Lapides ad filum, non verò filum ad lapides regere*, adamuſſim quadrat in Medicos, qui ſua quæque ratiocinia, perinde quaſi conſtruendæ Medicinæ lapides, ad filum rerum creatarum dirigere debent; etenim cum filum objectorum à Deo immutabiliter in Orbe ſubtenſum ne latum unguem inflecti queat, ut noſtris aptari poſſit fallaciis, neceſſe eſt ut humanæ mentis rationes ipſæ flectantur, & dirigantur in filum.

III.

Duo ſunt præcipui Medicinæ cardines, Ratio, & Obſervatio; Obſervatio tamen eſt filum ad quod dirigi debent Medicorum ratiocinia. Unicuique morbo non fictitia, ſed certa, ac propria natura eſt: certa pariter, ac propria principia, incrementa, ſtatus, & declinationes. Et ſicuti hæc omnia nulla mentis ope, ſive independenter à mente peragunt; ita in exploranda illorum natura nihil uſui nobis erit ſubtilis, & arcana diſputandi ratio, ſed repetita, ac diligens obſervatio eorum, quæ ſingulis accidunt ægrotantibus, nec non ſolertia mentis naturæ methodo conformis, ac pediſſequa.

IV.

Non raro Medicorum ſpectationi, quamquam ratione, & experientiâ ſuffultæ eventus non reſpondent; idque non ex regularum præſtantiſſimæ artis defectu; ſed aut ex multiplici, ac penè incredibili cauſarum, tum interiorum, tum externarum concurſu; vel potius ex Patientis, Adſtantium, & Medici indebitè accommodandi, determinandique ea, quæ ad curationem ſpectant, negligentia, & erroribus.

V

Multi nimium rationi tribuunt, & nihil experientiæ, multi contra faciunt. Utrique æqualiter peccant, undè tot inter Medicos contentiones, tot inter theoriam, & praxim dissidia. Nos latet, æternumque latebit minima illa, ac subtilis, non solum à sensibus, sed ab humanæ mentis acie prorsus remota, solidarum æquè, ac fluidarum corporis viventis partium textura. Fallax quoque non rarò experientia, si rationis ductu fuerit destituta: Quapropter nisi mutuam sibi lucem communicent, æquam erroris ansam præbebunt.

V I.

Licet nos omninò fugiat, in quo situm sit cujusque partis vitium, & cujusque morbi natura: observamus tamen quod suum quique typum habeant, certas pariter crescendi, decrescendique leges, sive periodos definitas, & constantes. Rem ità omninò esse manifestè constabit, si naturæ sua spontè agere, permittatur, nec incongrua medendi methodo interpelletur. Quod si secus accidat, methodo id non non naturæ tribuendum. Duo namque ægri eâdem morbi specie, v g. pleuritide affecti, sed à diversis Medicis, diversa methodo tractati, diversis pariter corripientur symptomatis: qua ratione, si in methodo error fiet, multorum symptomatum auctor erit Medicus, non morbus.

VII.

Si Hippocratis aphorismos, præsagia, coacas &c. cum Posterorum observationibus comparaveris, quæ fuit superioribus sæculis, eandem nunc esse morborum naturam, & eodem ac olim ordine procedere illorum periodos liquido constabit. Ex his omnibus deduci jure poterit, medicinam non adeò incertam esse, nec adeo levibus, ut vulgò putant, innixam fundamentis, sed ex regulis certis, multo-

que

que uſu confirmatis pronunciare. Obſervationes namque, quæ caput artis ſunt, pro ſubjecto habent humanum corpus, cujus motus ſive naturales, ſive morboſi originem habent ſtabilem, & periodos regulares, ac conſtantes: undè & Medicinæ dogmata talibus ſuperſtructa obſervationibus, fieri vix poteſt, quin certa ſint, & perpetua.

VIII.

Id cum probè intellexiſſet Hippocrates, totis viribus annixus eſt, ut obſervationes rectè, ac diligenter inſtitueret; quarum ope, ac præſidio cognovit, morbos habere paſsiones quaſdam conſtantes & individuas, quaſdam verò adventitias, & communes aliis. Conſtantes dependent ab ipſa individua, & conſtanti morbi natura. Adventitiæ vel à varia medendi methodo, vel à multiplici, & ſemper vario cauſarum concurſu. Harum primas, utporè artis regulas, aphoriſmis, & præceptis concluſit, cæteras ſicuti loco præceptorum haberi noluit; ità etiam nec contemnendas putavit, ſed arbitrio boni Viri, hoc eſt, prudentis, ac ſagacis Medici judicio commiſit.

IX.

Conſtantes hujuſmodi paſsiones (quæ vocari poſſent ſigna morborum characteriſtica) interdum claræ ſunt, noſtriſque ſenſibus obviæ, interdum obſcuræ, & quarum ratio probabilis difficulter reddi poteſt. Qualeſcunque tamen eæ fuerint, à Medico contemni non debent, ſed eâdem prorſus, qua apparent ſimplicitate, fideliter adnotari. Nam ſicuti à minima quaque circumſtantia indicationes curativæ petuntur; ità minimi quique, quamvis ſubobſcuri morborum motus inveſtigandi erunt, atque deſcribendi. Quo pacto non ſolum morborum hiſtoria abſoluta habebitur, & perfecta, ſed quod magis intereſt, ipſa methodus curativa.

X.

Longum esset recensere obscuros quoque motus, qui in curandis morbis observari solent. Ad clariorem argumenti elucidationem paucos duntaxat adnotabimus. Hujus generis est doctrina dierum criticorum, sive despumationis materiæ morbosæ definito febris tempore factæ. Quod acuti morbi imparibus diebus salutariter desinant, & qui paribus, ferè sint lethales: E contra chronici paribus tum diebus, tum mensibus terminentur, ut Veteres observarunt. Hujus quoque generis sunt occultæ morborum inter se permutationes, ad has potius, quam ad alias partes metastases, occulti pariter partium inter se consensus. Inter tibias, & pectus, inter pudenda, & pectus arcani quidam observantur consensus. Ulcera antiqua, cauteria, aliaque tibiarum mala intempestivè, aut imprudenter sanata in perniciosos pectoris morbos desinunt, ut quotidianâ constat experientiâ. In morbis pectoris diuretica, & pediluvia, utilia sunt, purgantia contra generaliter noxia. Omnes pleuriticos sanatos vidimus, quibus in interiora auris dolor, & exinde suppuratio supervenerunt. Febres intermittentes, nullis nec digerentibus, nec solventibus, nec febrifugis cedentes remediis, factâ venæ sectione in salvatella, frequenter sanantur felicissimè. A dolore forti ad testes irruente tussis sicca solvitur. Cous. 2. epid. sect. 5. Cum testis intumescit à tussi, memoriam renovat societatis pectoris, mammarum, genituræ, & vocis. Cous. 2. epid. sect. 1. Si testium inflammationi tussis superveniat, inflammatio solvetur & contra. Cous. 2. epid. sect. 1. Hydrocele discussâ supervenit hydrops pectoris. Meara obs. medic. Præire, & subsequi sternutamenta in morbis pulmonum, malum. Cous. 2. prædict. cap. 9. Arcani quoque quid in se habent certæ quædam morborum

pe-

periodi, & statis horis exacerbationes, ut in doloribus nonnullis observamus, nec non in febribus, aliisque quamplurimis morbis.

XI.

Hæc aliaque id genus multa, Recentiores Medici dum audiunt, irrident, dum observant, negligunt, magno ægrotantium detrimento. Plura quæ captum nostrum superant, contemnenda non sunt, sed sapientiæ pars erit, dum veram illorum naturam per ratiocinia attingere non possumus; effectus saltem exterius apparentes diligenter notare, & exinde præcepta ad praxim determinare. Solet enim ingenium humanum, dum desperat, vel non sufficit difficilibus detegendis, eorundemque probabili rationi reddendæ se consumere, ac velut atterere in supervacaneis. Sive ut ait Franc. Baco fol. 293. *postquam homines de veritate invenienda semel desperaverint, omninò omnia fiunt languidiora, ex quo fit, ut deflectant potius ad amænas disputationes & rerum quasdam peragrationes, quam in severitate inquisitionis se sustineant.* Cæcutiente igitur in hisce arduis ratione, observationes utcumque fuerint delineandæ, nullisque speculationum fucis adulteratæ lectoribus proponendæ, ut fertur olim Asclepiodorum non ineleganter sine coloribus pinxisse.

XII.

Ex antedictis origo Medicinæ, & quicquid solidioris eidem inest ab experientia potissimum provenit. Quod spectat ad peculiarem cujuslibet morbi curationem, arbitrôr illam raro feliciter cessuram, nisi ratio observationi adjungatur. Mille namque morborum causæ, varia ægrorum temperamenta, ætates, sexus, vitæ genera, climata diversæ naturæ, variæ annorum constitutiones, & varia semper influentes; innumera denique alia, quæ ad producendos, fovendosque morbos concurrunt, ita interdum

terdum certam, conſtantemque morbi, & ſuorum ſymptomatum naturam perturbant, ut difficile ſit veritatem inveſtigare, niſi complexus horum omnium ſagaci rationis uſu perpendatur, & illuſtretur.

CAPUT III.

De Impedimentis, quæ Medicorum in obſervando diligentiam huc uſque retardarunt.

§. I.

SI vera ſunt, vel ſaltem veriſimilia, quæ paulò ante ſcripſimus: Reſtat nunc ut exploremus cauſas, quæ impediverunt, quo minus Praxis medica per tale obſervationum ſtudium augeſceret, atque perficeretur. Deriſio veterum Medicorum. Falſa Medicorum idola, ſive opiniones falsò præconceptæ. Falſum genus analogiarum, ſive falſæ ſimilitudines. Præpoſtera librorum lectio. Præpoſtera librorum interpretatio, efficiendorumque ſyſtematum cacoëthes. Intermiſſum ſtudium tractandi de morbis aphoriſticè, &c. præcipua mihi videntur eſſe impedimenta, quæ Medicorum in obſervando diligentiam, ac per conſequens ipſiuſmet Praxeos progreſſus retardarunt. Quamobrem ut rei veritas clarius conſtet, ſingula quæque propriis capitibus examinabimus. Præter antedicta recenſeri quoque poſſent alia quamplurima & potiſſimum præpoſtera in adipiſcendis ſcientiis Præceptorum inſtitutio. Iis namque cum mentem noſtram ab anteceptis opinionibus ſolutam primò ſubjiciamus; ſi contingat, ut, vel ſine methodo fuerint, vel erroribus implicati, vel minus acri, & intelligenti judicio præditi; hæc omnia in nos transfuſa, tam alte mentibus noſtris inſident,

ſident, ut deleri poſtea haud quaquam poſſint, niſi vel per optimos Præceptores, vel per experientiam ipſam, in rectam veritatis viam dirigamur, & ita dediſcamus ea omnia, quæ noſtrorum errorum primi, ac præcipui fontes erant.

§. II.

Temperamentum cuilibet noſtrum inſitum, ſive innatum ſæpiſsimè compellit nos in errores, ſive ad falsè de rebus judicandum. Præter authoritatem Galeni in libello. *Quod animi mores corporis temperiem ſequantur.* Experientia quotidiana rem ita eſſe omninò nos docet. Multi cæteroquin ſagaces, & docti Viri opinionibus quibuſdam mancipantur, quarum falſitatem vel rudiſsimus quiſque abundè cognoſcit; at illi ob innatam quandam animi inclinationem, qua in illas feruntur, non ſolum certas exiſtimant, ſed ne per evidentiſsimas rationes ab iiſdem removeri patiuntur. Hoc apertiùs conſtat in aliquibus Medicis, dum remedia pro curatione morborum præſcribunt. Sic ſæpè Medicus naturâ timidus & melancholicus, vel temperamento præditus, ut ajunt, frigido, & humido, ob naturalem ſui animi habitum, abhorret à remediis ſpirituoſis, volatilibus, impetum facientibus, aliiſque potentioribus; omniumque morborum curationem aggreditur, per medicamenta humectantia, infrigidantia pacem humoribus conciliantia, & reliqua minus activa. Contrà qui temperamento fuerit calidus, bilioſus, naturâ impatiens, ferox &c. poſt habitis omnibus refrigerantibus, ac levioribus remediis, nihil libentius præſcribet, quàm volatilia, ſpirituoſa, alcalia, aromatica, ferrum, ignem, veſicantia, purgantia vehementiora, & ſimilia maximi impetus, & activitatis. Et ſicuti pro antedicta naturali inclinatione his præ aliis remediorum generibus delectantur; ita pariter his præ aliis medicinæ dogmatis, ac præceptis. Et per eandem interdum de ſcien-

tiis

tiis judicant, ac decernunt. Quamobrem nisi attenta meditatione inclinationi illi obviam ire sategerint, & internos temperamenti motus recta ratione dirigere noverint, præfatis aliisque erroribus obnoxii erunt quam maximè.

§. III.

Major adhibita fides inutilibus proprii ingenii commentationibus, quam naturæ monitis, & observationibus, inter causas, quæ innumeros æquè, ac perniciosos errores produxerunt, non infimum obtinet locum. Et quidem dum considero, naturam sui juris esse, nec ingeniis addictam nostris, suosque motus ità occultè peragere, ut nulla alia via investigari faciliùs possint, quam per observationem, vel per rationem observationis pedissequam. Et contra homines impetu quodam animi, ac velut pro arbitrio de eadem disserere, non miror postmodum, si & falsas exinde deducant conclusiones, & curationes morborum talibus innixæ conclusionibus ex voto non respondeant; miror tamen quod tam leviter causas errorum exindè provenientium, artis inconstantiæ, ut ajunt, atque incertitudini, non verò præposteris suis argumentandi, speculandique modis attribuant. Quibus certè de causis factum est hodiè, ut multi incertam pronuncient Medicinam, alii prognosticandi doctrinam derideant, alii medicamenta tumultuarie, nullisque criseos, & coctionis legibus servatis quovis morbi tempore, & cujuscumque activitatis præscribant; multi nil credant antiquis, & Recentioribus nimium, multi neutris omninò. Humilitatem propriam, humilitati naturæ ejusdemque simplicitati non subjiciant, sed per arrogantias theoriarum de ipsius effectibus judicent; & lusu quodam eandem imitantes, nil mirum tandem, si hac ratione præconceptos de morborum curationibus errores non solvant, sed nutriant, permutent, non extinguant. Hæc igitur aliaque quamplu-

plurima adnotari possent impedimenta, quibus Medicinæ praxis retardata hucusque fuit; ne tamen in molem legentibus forsan permolestam excresceret libellus, studio prætermittuntur, sufficiantque sequentia magis præcipua.

CAPUT IV.

IMPEDIMENTUM I.

Derisio Veterum Medicorum.

§. I.

PRæclara aliorum studia, & qualescumque in promovendis scientiis conatus, sicuti indignum est docto, & honesto viro deridere, ità planè tum Reipublicæ, tum felici scientiarum progressui summoperè noxium. Constat id potissimum in re medica, in qua cum major pars eorum, qui per hos 40. prope annos scripserunt, in nulla re magis occupata fuisset, quam in deridendis veterum Medicorum documentis; credi vix potest in quantam id Medicinæ æquè, ac ægrorum perniciem redundaverit. Præcipuam huic errori ansam dedisse mihi videntur Helmontius, & Paracelsus, qui, ut propriam sectam super Galenicæ ruinas adstruerent, Galenum, & veteres penè omnes, non solum falsitatis, & ignorantiæ accusarunt, sed in editis suis de re medica libris, scommatis, & calumniis prosciderunt. Neque intra istos duntaxat Viros hoc deridendi vitium se continuit, sed serpere in dies magis cœpit, potissimum apud Asseclas illorum, apud quos tantoperè viguit, & etiamnum viget, ut nihil magis studeant, quam ut orationes suæ non rerum naturæ, sed affectionibus animorum convenientes sint; undè

accidit

accidit non recta ratione, sed impetu animi sententias ferri.

II.

Qui novis hoc sæculo excogitatis hypothesibus nomen sibi facere voluerunt, continere quoque se non potuerunt, quin Veteres deriderent; idque forsan iisdemmet de causis, quibus & antecedentes: & quoniam hæ novæ hypotheses suos pariter habuere sectatores; hi quoque factione quadam, vel consuetudine deridendi, Veteres vel non lectos, vel non intellectos longè lateque divexarunt. Cæterum sive prædictis, sive privatis aliis de causis facta hæc sint, quamplurima exinde oriuntur incommoda. Sed potissimum cum derisor non judicet æquo animo, sed per opinionem præconceptam de præceptis curandorum morborum, in Veterum scriptis abundanter expositis; necessario fit ut ea, vel falsa putet, vel prorsus inutilia, & ita ægrotantes privat commodo, quod exinde forsan essent suscepturi. Porrò nimium sibi, suisque hypothesibus, atque sententiis tribuentes, ad experientiam descendere ferè dedignantur: Et si descendunt, vel per jocum imitantur naturam, vel ex paucis experientiæ manipulis ad axiomata generalia intempestivè transcendunt; & ab his potius, quam à phænomenis sedulo detectis ad causam latentem argumentantur. Taceo alia multa hujus generis incommoda, quæ Medicis & medicinæ, sed multò magis ægrotantibus à turpi vitio deridendi superveniunt, quæque à sincera mentis Viro, & debitè de rebus judicante, animadverti facilè, notarique poterunt.

III.

Sed quod ad Veteres speciatim attinet, laude dignos potius, quam derisione, & calummis judicarem. Nam præterquam quod prima præstantissimæ artis fundamenta per eos jacta sunt; tam diligenter singulorum morborum naturam expenderunt, tantisque

tisque accessionibus veram praxim locupletarunt, ut nobis ultra nitendi exiguam quasi spem sublimes illæ mentes reliquerint. Nec propterea quod nonnulli Galenicorum in theorias minus constantes, minusque certas nimium propensi fuerunt; universa Veterum schola ignorantiæ, & falsitatis indiscriminatim accusanda. Siquidem Galenici superiorum ætatum, ut indulgerent genio sæculi, in quo floruerunt, nec non barbaris Arabum interpretationibus, theoriis illis addicti aliquantulum fuerunt; præsertim, cum per tot annorum silentia fontes Medicinæ græcæ, ex quibus fundos suos irrigabant Medici, vel inaruerint, vel turbati fuerint sophisticis additionibus. Per eadem tamen tempora quamplurimi illorum benè cognitâ theoriæ suæ inconstantiâ ad diagnosin, prognosin, curationemque morborum, sive ad praxin solidam studium omne contulerunt; qua in re quam præstantissimos habuerint progressus, abundè liquet ex optimis curationibus, & præceptis, quibus libros suos exornarunt. At Recentiores malignè obtrectantes tantis Viris non solum in theoria, verum etiam in praxi, utrasque derisioni exponere non erubescunt. Et in hac opinione quotidie magis obdurati, errare potius volunt cum iis, de quibus bonam aliquam, quamvis falsissimam, conceperunt opinionem, quam sapere cum doctis viris, de quibus non ita benè sentiunt. Galenum, iniquè deprimere, eique impudenter maledicere, ut si omnium, & qui nunc sunt, & qui unquam fuerunt, hominum pessimus, Iniquissimusque fuisset. Recentiores contra modò Deos, modo Principes scientiarum appellare, res est parum prudentis Viri, atque de auctoribus extrema sentientis. Obnixè igitur rogamus Medicos, ut imposterum æquè suscipiant, tum recentiores, tum, antiquos, & in utrorumque lectione nil aliud diligentius inquirant, quam præcepta, monita, reme-

dia diu probata, & hujusmodi solida, quæ & perpetua sunt, & in communi hoc, in quo fluctuamus, mortalitatis pelago, alicujus usus, & potestatis; reliqua verò, quæ vel abstracta sunt, vel nemini unquam profutura erunt, omninò prætermittant, & ad populares sermones relegent.

CAPUT V.

IMPEDIMENTUM II.

Falsa Medicorum Idola, sive opiniones falsò præconceptæ.

§. I.

Tertium inter Praxeos remoras locum obtinent falsa idola, quibus magna Medicorum pars, præsertim hoc sæculo obnoxia est; ad eorumque præscriptum agens veros mentis, & naturæ sensus distrahit, atque perturbat; unde non recta ratione, sed mente antecepta consilia ferri contingit. Inter tot idola sufficiant sequentia, quæ obiter in mentem venerunt. Multi ob faustos eventus semel, aut bis observatos ex aliquo remedio, vel potius ob innatam quandam proclivitatem tum laudandi, tum fingendi ad libitum medicamentorum vires ita erga remedium aliquod afficiuntur, ut putent illud unum ad curandos quosque morbos summam vim, ac veluti imperium obtinere: ideò videmus inter Medicos, nonnullos in morbis omnibus laudare lac & serum lactis; alios remedia spirituosa & volatilia; alios acida & alcalia; alios purgantia & phlebotomias, & sic deinceps quamplura alia hujus generis particularia remedia unusquisque pro sui genio, & prout per initia juvenilis Praxeos erga illa affectus fuerit, de-

deprædicat; reliqua verò quamtumvis experta, & utilia dimittit imprudenter, & abjicit. Sunt qui afficiuntur erga theoreticum aliquod dogma, aut practicum, illudque vel petitum è libris, vel à se ipsis excogitatum; omnesque morborum curationes ad modulum talis dogmatis, & dirigunt, & absolvunt. In recensendis singulis hujusmodi falsis placitis frustra nunc tempus tererem; nam cuilibet constare poterunt Recentiorum lucubrationes sedulò consideranti, qui per istud respicere ad pauca, & pronunciare secundum pauca, praxim medicam ferè perdiderunt.

II.

Sanguinis missionem, purgantia, vesicantia, & reliqua Galenicæ Praxeos remedia, multi Medicorum hoc sæculo supervacanea prorsus, atque perniciosa existimant. Simiola hæc Helmontio Auctore in scenam prodiit, & per angustias experientiæ abscissæ, ac inconsideratæ variè illudens, mirum quantum Recentiorum animos præoccupaverit, qui novitatibus hisce illecti, contra usum talium remediorum superciliosè admodum, & ingenti ægrorum damno debacchantur. Putant alii, morbos omnes ab acido produci, & omnes pariter per alcalia remedia curandos esse; hoc medendi genus utpotè omnium facillimum, & brevi dierum spatio à rudi quaque Muliercula etiam addiscendum, præ cæteris hodiè invaluit: at Medici ignari illius Hippocratici, quod centena sint, quæ hominem lædunt, tali medendi ratione mihi videntur conjectari potius, sive divinare de rebus morborum, quam invenire, & scire; ut fusè inferius. Incipientibus quibuslibet morbis solent nonnulli purgans medicamentum ægrotanti exhibere, ad subducendam, ut ajunt, materiam antecedentem, quæ fovet proximam. Simiolam hanc in Arabum scholis natam, multi inter Medicos constanter adhuc retinent; neque quic-

quam possunt ad eos ab hac opinione removendos, vel repetitæ Recentiorum observationes circa opportunum purgantium usum factæ; vel ipsius Divini Senis exemplum, qui nonnisi in turgente materia purgantibus utebatur initio morborum; Purgantia namque cum sint de genere remediorum refermentantium, interdum crudam, & in latibulis quiescentem materiem subdita quasi face ad actum provocant, & ita febres vel exacerbant, vel duplicant, vel jam jam recedentes, revocant.

III.

Inter simiolas, quæ Medicos summoperè fallunt, recenseri quoque debet illa putantium, neminem ad perfectam Praxeos cognitionem perventurum fore, nisi aliarum scientiarum adminiculis Dialectices nempè, Matheseos, Peritiæ variorum idiomatum, Rhetorices, Astronomiæ &c. instructus accesserit: quarum omnium, aliarumque hujus generis cognitio, licet non perexiguum aliquod ornamentum Medicinæ afferre possit, me tamen Judice, tanti interest Medici ad intimiorem morborum historiam assequendam, quanti interest Musici ars pictoria; nam experientiâ constat, senes Galenicos, & latinam linguam vix callentes, æquè benè morborum curationem instituere, ac ii, qui nonnullarum scientiarum ad curandos morbos nihil conferentium jactantur peritissimi. Ab hac posteriorum temporum consuetudine, absurda varia in re medica oriuntur. Et præ cæteris cum magnam temporis partem insumant in antedictis scientiis acquirendis, exigua illa, quæ remanet, vix sufficit perdiscendis primis praxeos rudimentis. Porrò publicè se jactant Astrologos, Poëtas, Criticos, Historicos, Philosophos, Linguæ Græcæ, vel Hebraicæ peritos &c. Si verò privatim interpellentur de reddendis rationibus eorum, ad quæ nos ducit Oraculum antiquum, nempè de scientia Nostri; argumenta quæ afferunt jejuna

sunt,

ſunt, & nullius uſus. His aliiſque de cauſis impares redditi, ad ſolidam praxim per obſervationes adipiſcendam, ediſcunt ſtatim hypotheſeos alicujus generalis ideam, & per dogmata quædam generalia, modo theoretica, modo practica, morborum omnium curationes inſtituunt: quæ quoniam ſunt veluti ſpectra quædam in ſuperficie rerum, tanquam in aquis natantia, ac ludentia, nil mirum, ſi ſpem illorum inflent primò, poſtea verò deſtituant.

IV.

Sed ut ordinatius procedamus in ſolutione præſentis argumenti, diſtinguenda erit hiſtoria morborum, ſive Medicina prima à curatione eorundem, ſive Medicina ſecunda. Hiſtoria morborum eſt ſcientia ſui generis, nec ab aliis ſua mutuatur principia, & incrementa; ſed à ſaluberrimis duntaxat puriſſimiſque naturæ fontibus, per quos clara evadit, & fidelis. Sive ut clarius loquar, hiſtoria morborum tota quanta eſt, pendet à ſedula, & patienti deſcriptione eorum, quæ doctus Obſervator de morborum invaſione, progreſſu, & exitu adnotaverit, & eadem qua obſervavit ſimplicitate chartis expoſuerit; nihil addendo de ſuis, nihil de librorum, aliarumque ſcientiarum præſcriptis. Infantiam igitur Medicinæ, cui hiſtoria morborum primam præbet mammam, aliarum ſcientiarum legibus aſſueſcere, ac confundere, idem eſt, ac ipſius divinæ artis fundamenta everetere prorſus, atque diruere. Equidem omnis Medicina prima, quæ baſis eſt ſecundæ, ſive curativæ, taliter tractari debet, ut non ex natura mentis, quod plurimi fecerunt, ſed ex ipſa rerum natura promanet; id eſt, ut non per otioſas diſputationes, vel per arrogantiam, & faſtum, ſed per labores varios, per inquiſitionis patientiam, demum per fidem in obſervando anxiam, & quaſi dubitabundam promoveatur.

V.

Ad Medicinam ſecundam, ſive curativam morborum, fateor ſanè, plurimum lucis allatura eſſe aliarum ſcientiarum ſtudia, & præſertim illarum, quæ cognationem aliquam habent cum Medicina, vel illius membra ſunt. Inter has numerari poſſent Chymia, Botanica, Doctrina Diætetices, Gymnaſtices, & ſex rerum nonnaturalium, Philoſophia Experimentalis, Anatomes, & aliæ hujus generis, quæ ad integram methodi perfectionem, nec non ad hauriendas promptiſſimè, & ex minimis quibuſque circumſtantiis indicationes curativas maximoperè faciunt. Methodus enim cum ſit quædam veluti architectura ædificii Medici, & fundamentum curationum; abſoluta eſſe non poterit, niſi per vias à talibus indicatas ſcientiis, ſui partes invicem perficiantur, atque in unitatem veritatis, & naturæ conſpirent. Quod ſpectat ad reliquas ſcientias, quæ nullam cum Medicina cognationem habent: non negaverim, quod ad acuendam mentis ſolertiam, nec non ad ornatum Profeſſoris aliquid conferre poſſint ſtudia Mathematices (de quibus unus inſtar omnium videndus erit Marinus Ghetaldus Conterraneus noſter in doctiſſimis libris de compoſitione, & reſolutione mathematica, & in Apollonio Redivivo) Meteororum, Aſtronomiæ, Eloquentiæ, ſive artis Suaſoriæ, Philoſophiæ moralis, præſertim quæ tractat de componendis moribus, & adipiſcenda prudentia Medicis tantoperè neceſſaria &c. quoniam tamen ſunt extra aleam curandorum Hominum, idcircò horis duntaxat ſubſecivis, animique relaxandi gratia iiſdem utendum; nam ſicuti vires corporis, vel animi nimia contentione debilitantur, & franguntur; ita contra conceſſa quiete, relaxationeque opportuna reficiuntur ſummoperè, & confirmantur.

Errant qui putant, ſe morbos feliciter curaturos, quia doctrinam rectè theorizandi adamuſſim cal-

callent. Errant inquam, quia Medicus ad multò altiora reſpicere debet, ut innocentem artem à calumniis vindicet, ægroſque à morborum tædio ad ſalutis tranquillitatem revocet. Cadavera hominum morbis denatorum ſecanda ſunt ei, manuſque inquinandæ, ut inveniat quæ morbi ſit ſedes, quæ cauſa, qui exitus antecedentium ſymptomatum; qui demum effectuum omnium in antecedenti morbo obſervatorum eventus. Stercus & urinam, linguam & oculos, pulſum & faciem, animi pathemata, antecedens vitæ genus, & errores ægrotantis, ac reliqua hujus generis diligenter conſiderare debet, ut in vera, & naturalia morborum diagnoſtica, prognoſtica, indicationeſque curativas perveniat. Splendida oſtentare, aut frequentare muſæa; librorum ingentem copiam habere, at illos ne ſalutare quidem; plurium Academiarum ſodalitio te adſcribere, ut nominis tui fama in hodiernis Litteratorum Diariis celebretur ad leniendos tuorum ægrotantium dolores, ne minimum quidem conferre poterunt. Conferet tamen ſi ſqualidos ægrorum lectulos, & publica Xenodochia frequenter viſitaveris, & auſtera quadam, atque intrepida patientia adnotaveris quid boni, aut mali ſingulis morbi temporibus contingat; qui progreſſus ſymptomatum, quique eorundem exitus poſt adhibita quæque remedia ſuccedant. An præſens morbus in alterius ſpeciei morbum mutetur. Quæ benignitas, malignitas, vehementia &c. morbi, & ſymptomatum quolibet eorum tempore apparuit. Quæ medendi methodus ſingulis morbis perpetua, & ſtabilis detecta ſit. Quæ morbi, & ſymptomatum facies, qui exitus poſt hæc, aliave excreta ac retenta; & hujuſmodi centena paulò arctiorem cum natura cognationem habentia, quæque illius partes diſtinguunt potius, quam diſcerpunt, & frangunt.

VII.

Inanis gloriæ desiderium simiola fuit, quæ Medicos omni ætate compulit ad sectas condendas potius, quam ad nova in dies detegenda phænomena, quæ morborum historiam illustrarent, confirmarentque. Et ità fingentes ad libitum rerum naturam, indigestisque quibusdam meditationibus eandem ferè evertentes; nil mirum quod Medicinæ fundum, & patrimonium hac ratione depauperarint; florentemque illius statum inutilium librorum copiâ perturbarint. Assecłæ verò illorum vanâ quadam hallucinati reverentiâ, vel ignavia ab investigatione deterriti, satius duxerunt subtilis Interpretis, Antagonistæ nervosi, aut Methodici abbreviatoris famam affectare, quam per observationes proprias, diagnosim, prognosim, curationemque morborum determinare: sivè ut clarius loquar, Personas Magistri & Auditoris, non verò inventoris, & ejus qui inventis addat, sustinuerunt.

VIII.

Morum præcepta illa optima sunt, quæ publica, quæ communia, quæ omnes ex omni domo conclamant Peripatetici, Academici, Stoici, Cinici. Hoc Senecæ de moribus effatum Medici nostræ ætatis amplecti deberent. Siquidem illi præcepta Praxeos nec publica, nec communia culibet sectæ; Galenicæ scilicet Chymicæ, Mechanicæ &c. (sicuti sunt Hippocratis opera) sed ea potissimum particularia, nullisque historiis, aut facto rei confirmata publicæ luci exponunt. Quod semel ex voto successisse observarunt, id semper tali modo futurum arbitrantur; sed progressu temporis re melius perspecta illud particulare, & instabile, non verò commune, & perpetuum fuisse animadverterunt. Paradoxa hodierna, mutua Recentium Medicorum diffidia, tot libri de incertitudine Medicinæ à Nostratibus im-

imprudenter typis editi, abundè teſtantur, hodiernæ praxeos dogmata publica non eſſe ac veluti convocatis generalibus Medicorum Comitiis, ſingulorum votis confirmata, ſed ad placitum uniuſcujuſque excogitata; idque vel odio ſectæ contrariæ, vel amore ſectæ propriæ (ſolent enim Medici ſectæ cui ſe devoverunt gloriam quibuſvis artibus tueri, ac extollere) vel defectu ſolertiæ mentis, vel ingenti copia præjudiciorum eidem undequaque inſinuatorum, vel affectatione novitatis, prout hoc ſæculo ad nauſeam ferè factum videmus, vel falſis Præceptorum, & inanium librorum documentis, vel contemptu Medici ſocii, & ſic de aliis. De Medicinæ igitur incrementis nunquam benè ſperandum, niſi una omnibus inhæreat, & omnes in unam conſentiant.

IX.

Abuſus accuſandi fictam quandam in morbis malignitatem eſt ſimiola, quæ frequenter rudioribus Medicis imponit. Hi non examinatis diligenter cauſis morborum antecedentibus, ſymptomatis, & ſtatu penè integro morbi, magnos hac ratione errores in methodo curativa committunt; per quos quidem cum morbus naturâ ſuâ lenis graviter exacerbetur; ſtatim exacerbationis illius cauſam malignitati neſcio cui latenti, vel ut opinor, ab illis excogitatæ attribuunt. Interea neſcientes, in quibus talis malignitatis natura ſita ſit, populari illi opinioni ſolummodò acquieſcunt; ſcilicet humorum malignitatem medicamentis alexipharmacis, & excalefacientibus aggredi ſtatim debere ſe, & per ſudores eliminare. At poſt multos eductos ſudores, non ſolum malignitas illa interdum non ſubmovetur; ſed potius per eos, latentes viſcerum inflammationes, quæ talium febrium ut plurimum ſunt cauſæ genuinæ, magis magiſque augentur, & in graviora mala conjiciunt ægrotantem. Recentiores

contra diligentius examinatis accidentibus, febres malignas vulgò dictas concomitantibus, detexerunt, eas omnes duplici potissimum de causa, coagulatione scilicet, vel dissolutione humorum pendere; & pro vario, ac præternaturali hoc humorum statu, variâ quoque methodô curandas esse. Medicamenta cardiaca, spirituosa, & excalefacientia sicuti in febribus malignis ex coagulatione bene cedunt; ità contra in iis ex dissolutione perniciosissima sunt; solaque acida temperata, emulsiones seminum, gelatinæ cornuum cervi, & similia temperantia, dissolutivum illum, ac penè inflammatorium sanguinis statum refrænant. Quoniam verò prædicta medicamenta manifestâ qualitate dissolvendi, & temperandi operantur, à manifesta pariter causa tales febres produci, nemo inficias iverit; adeoque somniatum malignitatis commentum sponte sua concidere. Non diffiteor tamen, dari interdum febres verè malignas, ab aura & humore venenis analogo, nostrisque sensibus vix perceptibili productas, quales à pravis aëris qualitatibus, & influentiis, cibis deleteriæ substantiæ, animalibus venenatis, & aliis hujusmodi causis excitantur; sed hæc est rara avis in terris, nec ità frequens in singulis morbis, ut vulgò Medici arbitrantur. Plures alias simiolas, quæ Medicis illudunt, praximque remorantur, prætermittimus; ne tædio legentibus simus & ne cramben sæpius recoquamus.

CA-

CAPUT VI.

IMPEDIMENTUM III.

Falsum genus analogiarum, sive falsæ similitudines.

§. I.

ARgumentatio à simili sicuti facilior omnium est, ita si debite non instituatur, cæteris omnibus fallaciores deducit conclusiones. Nec aliundè Medicorum in inquirendo impatientia tam apertè deducitur, quam à falsis similitudinibus, quibus illi tum in curandis morbis, tum in judicando de iisdem, tantopere indulgent. Similitudo ut perfectè concludat, versari debet inter res sub eodem genere positas, ut inter plantas, & plantas, mineralia & mineralia, viventia & viventia, & sic deinceps, ut ità possint singula unius rei attributa verificari de alia cui assimilatur, aliter conclusio erit imperfecta, nec per sufficientem partium enumerationem; undè profectò gravissimis erroribus occasio dabitur. Qui Alexandrum Farnesium Cæsari comparaverit, cum ratione id faciet: ambo namque homines sunt, ambo strenui suorum temporum Duces; illiusque attributa, Cæsaris attributis optimè respondent. Si vero Farnesium Soli assimilaverit, nimium distans, & prorsus extra sphæram talis erit similitudo; Solis enim prædicata in Farnesio absolutè verificari non poterunt. Hac prorsus ratione de similitudinibus, in re medica usitatis, judicandum.

II.

Qui analogicè ab anatomia Insectorum, ad anatomiam Brutorum, ab hac ad illam hominum philoso-

phan-

phantur, optimè philosophantur: siquidem sub genere Viventium analogizant. Et quoniam attributa unius facta sufficienti partium enumeratione optimè respondent attributis alterius; ideò observata anatomica in Brutis non solum facem præbuerunt observatis anatomicis in Homine, sed iisdem adamussim congruunt. Imò ex certa hac, & mutua analogia, utrinque & circulatio sanguinis, & structuræ viscerum, & alia innumera detecta sunt tantâ sæculi nostri felicitate. Pariter Mechanici philosophantes à variis mathematices præceptis, utpotè Statices, Hidraulices, Momenti gravium, & reliquis hujusmodi ad structuram corporis animati, rectè philosophantur; quia humanum corpus in structura æque, ac effectibus à tali structura pendentibus, numero, pondere, & mensura procedit. Ita volente summo rerum Conditore Deo, qui, ut compages corporis imperio mentis commodius obsequeretur, ordinatissimas proportionum, atque motuum in humano corpore series, solo mathematices penicillo delineasse videtur. Cum argumentatio analogica Anatomes, & Mechanices ad curationem morborum mutua fere sit, & reliquis hypothesibus certius concludat. Jure meritò viri Celeberrimi ex Academia Neapolitana Illustriss: Tozzius, & Borellus; ex Florentina Bellinus, nullam majorem opem collabenti jam Theoriæ afferri posse putarunt, quam si per regulas anatomico-mechanicas in explicandis morborum effectibus progrederetur, qua de re legi merentur doctissimæ illorum lucubrationes, tantâ Patriæ & Medicinæ gloriâ, tantâque ægrorum utilitate conscriptæ. Atqui ab effectibus mineralium in furno chymico analogicè ad effectus corporis animati discurrunt, non solum hac ratione imperfectè concludunt, sed perniciosis illis erroribus, quibus hodierna Medicina immeritò turbatur, ansam præ-

bent

bent indicibilem. Melius concluderent, si liquores aut chymicos, aut vegetabiles per infusoriam Anatomen vivorum animalium humoribus infunderent, ex iisque mixtionibus productos effectus animadverterent, notarentque.

III.

Longum esset recensere tot falsas, ac penè populares similitudines, quibus hodie Medici in curandis morbis utuntur. Quantis detrimento fuit similitudo, quam primus excogitavit Helmontius, ut sanguinis missionem apud vulgus dissuaderet; nempè, sicuti aqua in lebete ebulliens refrigerari non potest per subtractionem aquæ ebullientis, sed per subtractionem ignis suppositi, ita ebulliente in febribus sanguine, vacuatio ejusdem per phlebotomiam, calorem non minuet, minuet verò sola causæ morbosæ evacuatio per sudores, aliasque hujusmodi vias. Similitudo hæc primo aspectu completa videtur, sed quoniam est extra sphæram mutui prædicati, in gravissimos errores conciit Practicantes. Ignis enim noster febrilis (ut reliquas rationes taceam) sanguini mixtus, & altè immersus est, non verò suppositus venis, ut ignis in lebete; & dum sanguinis portio subtrahitur, ipse quoque febrilis ignis subtrahitur. Porrò licet nos solidis mechanices, & experientiæ argumentis innixi, prudentem phlebotomiæ usum in febribus laudemus, non perindè tamen in omnibus eam adhibendam fore putamus, sed iis solummodò, in quibus vel ob nimiam sanguinis æstuationem, uberioremque ejusdem copiam, vel incipientem in aliquo viscere stagnationem, gravissima imminent mala; & potissimum deliria, vigiliæ, inflammationes viscerum, anxietates molestæ præcordiorum, aut pectoris, spirandi difficultates, suppressiones liquidorum currentium in aliquo viscere, vasorum rupturæ, & alia centena, quæ faciliè imo fataliter supervenirent, nisi per sanguinis missionem illis ob-

viam

viam iremus. Nec ſolum per ſanguinis miſſionem antedicta ſupprimuntur accidentia, verum etiam ipſa ebulliens ſanguinis maſſa ad illam motus mediocritatem reducitur, quæ ſufficit ad depurationem, ſecretionemque peccantis materiæ ſuo tempore peragendam.

IV.

Sicuti febris à ſpina digito hærente excitata extingui non poteſt niſi ſpinâ avulsâ; ità & reliquæ febres curari non poterunt, niſi ſpina humoris peccantis, archeum irritantis, ſtatim nulläque expectatâ coctione auferatur per diaphoretica, purgantia &c. ſimilitudo eſt ab eodem excogitata Helmontio, iiſdemque difficultatibus obnoxia. Nam præterquam quod multæ dantur febres, in quibus nulla hujusmodi ſenſibilis ſpina materiæ peccantis, febrim producit, quales ſunt quæ ab ira, venere, animi pathematis, ſimilibuſque cauſis dependent; per diaphoretica & purgantia ſupradicta in principiis acutorum data ad ſomniatam è ſanguine ſpinam eliminandam, nil aliud efficimus, quam feroſiori eundem parte qua diluitur, temperaturque, ſpoliare, & ita ad coagulationes, gravioreſque ebullitiones diſponere. Unde nil mirum, ſi quotidie obſervemus, ſymptomata acutarum febrium, imò febres ipſa poſt intempeſtiva diaphoretica, aut purgantia, in magnam ægrorum perniciem exacerbari. His aliiſque difficultatibus obnoxiæ ſunt tot aliæ ſimilitudines, Medicis familiares in explicandis, curandiſque morborum effectibus. Talis eſt ſimilitudo caloris rerum in humido putreſcentium, ad calorem febrium, ab humoribus putreſcentibus, ut falsò opinantur Galenici, productum: quæ opinio quoniam à Recentioribus ſatis ſuperque exploſa, & falſitatis redarguta fuit, à nobis prætermittitur. Similitudo capitelli alembici refrigeratione ſua vapores in aquam mutantis, deducta ad explicationem catharri; quem oriri pu-

tant, dum cerebrum refrigeratum vapores è visceribus ascendentes in densam illam pituitam convertit. Similitudo ejusdem cerebri frigiditate sua spiritus opprimentis in productione somni. Similitudo suctionum, attractionum, excretionumque vulgarium, ad explicandos effectus naturales corporis viventis; & centum aliæ populares similitudines, magno in pretio à rudioribus Medicis habitæ, qui quidem morborum curationes instituunt non per leges dogmaticas & ex ipso naturæ penu eductas; sed potius ad normam effictæ alicujus, aut incompletæ similitudinis, modo hactenus recensito.

V.

Quamvis nimium fingendarum similitudinum abusum à sæculis barbaris ad nostram ætatem derivatum, male hactenus tractaverim; non perinde tamen quis putet, me usum argumentandi per analogiam sive à simili, damnare prorsus aut redarguere; sed acrius in eo desiderare judicium, præsertim, dum morborum curationes per talem analogiam instituuntur. Quicquid enim Philosophia naturalis, experimentalis, & Medicina ipsa hoc sæculo adinvenerunt; per analogismum inductionemque adinvenerunt, non eam profecto, qualem in superioribus exemplis reprobavimus, sed per inductionem ex integra partium enumeratione factam, per longos, & patientes experimentorum decursus confirmatam, & ex qua demum axiomata generalia, tanquam totum, ex omnibus partibus collecta, scientiæ veritatem perpetuò firmant, nosque ad praxim viâ stabili dirigunt, impavidosque reddunt in instituendis morborum curationibus. Analogismus itaque ad perficiendas artes sub naturali scientia comprehensas, & præsertim Medicinam, cæteris argumentandi modis opportunior est; tum quia pedisequus est naturæ, eidemque quasi immiscetur, tum quia opinionis in

errores ſubingreſſus clarius quam aliæ argumentationes patefacit, & animadvertit.

CAPUT VII.

IMPEDIMENTUM IV.

Præpoſtera librorum lectio.

§. I.

IN lectione librorum nunquam proficies, niſi prius in legendo methodum tibi comparaveris. Lectio librorum tumultuaria, inconſiderata, & inexplebili quadam aviditate facta, mentem hebetat. Commoda, conſiderata, & doctorum Virorum converſatione, atque experimentorum uſu conjuncta, eandem fæcundat ac perficit. Et ſicuti nimia ciborum ingurgitatio ſalubriorem valetudinem non affert, ita nec inexplebilis librorum lectio ſolidiorem doctrinam. Exindè eſt, ut, qui prudenter ad pauca reſpiciunt, non ſolum perfectius judicent de rebus, ſed de iiſdem promptius faciliuſque pronuncient. Per libros, fateor, maximoperè proficimus, ſed antequam integros, uberriſmoſque fructus exinde percipiamus, diu vigilandum nobis eſt in detegendis, ſuperandiſque erroribus, quibus obnoxii ſolent eſſe ſcribentes, quibuſque mentem noſtram inficiunt, & à veritatis ſemita ſummoperè removent. Per bonorum librorum lectionem brevi proficimus, per malorum verò dediſcimus.

II.

Quod ad nos attinet, non eo nomine præſens argumentum conſcripſimus, ut leges daremus hominibus qua ratione ſe gerere debeant in legendis libris; ſed duntaxat ut nonnullos animadverteremus erro-

errores, in quos frequenter incidunt, qui præposterè, debitiſque non adhibitis cautionibus lectioni librorum incumbunt. Ex quo ſanè fonte tanta legentibus, ac ſcientiis ſuperveniunt incommoda. Alii tumultuariè legunt. Alii contradicendi genio. Alii obliti ſuæ libertatis, opinionibus Auctorum, tanquam ſcopulis ſireniis adhæreſcunt, & nutus illorum pro ratione, juſſa pro legibus, reſponſa pro oraculis habent. Sed ad rem ipſam.

III.

Pluribus ſcientiis eodem tempore operam dantes, ſolent de altera per præcepta, legeſque alterius, præſertim illius qua maximè delectantur, judicare: ſicuti ex antiquis Ariſtoteles, de rebus naturalibus per doctrinam Dialectices, Plato per ideas abſtractas, & theologicas; ſecunda ſchola Platonis, Proclus ſcilicet cum ſociis per regulas mathematices pronunciarunt. Medici pariter cum præter morborum doctrinam, aliarum ſcientiarum ſtudio flagrare ſoleant; ſi contingat ut alicui ex ipſis, magis quam par eſt, incumbant; ſtatim profectò de praxi, morborumque curationibus judicabunt, non per debitas praxeos leges, ſed illius potiſſimum diſciplinæ, cui ſunt addicti, eamque non clam ſolummodò, ſed ſparſis in vulgus libris, tanquam ſummoperè neceſſariam morborum curationi deprædicant. Vitium hoc ſive temporis, ſive Authorum eſſe ſoleat, omnium penè Medicorum mentem noſtra ætate invaſit, magnamque in ſcientiis turbationem excitavit. His de cauſis motus Cardilucius in præfat. ſuæ praxeos, liberè aliquantulum contra Anatomicos invehitur, quod exiſtiment ſectionem fibrillarum eſſe ſummoperè neceſſariam ad hiſtoriam, curationemque morborum aſſequendam: cum re vera, ut ipſe ait, poſt hos quinquaginta annos ſectionibus anatomicis impenſos, nec accuratior morborum hiſtoria, nec ſolidior eorundem cu-

ratio eluxerit. Sicuti, ex Cardilucio, Anatomici per ſectiones rerum minutarum; ita & Chymici per pauca experimenta furno educta; Conditores novorum ſyſtematum per paralogiſmos, & nova verborum inventa; Mathematici per circulos, & lineas de hiſtoria morborum, ſive de Medicina prima diſſeruerunt: quod quidem an bonis avibus contigerit, doctorum hominum judicium eſto.

IV.

Solent porrò, qui legunt, memoria magis quam ratione uti; eorumque præcipui conatus ad id potiſſimum collimare videntur, ut addiſcerent quid hic, quid ille ſentiat Author, quid autem ſentiendum ſit, quidve illi propria edocti experientia ſentire debeant, ignorant. Si quis nonnullorum ex Neotericis ſcripta propius inſpexerit; ea profectò magnam novarum opinionum genealogiam, & quaſi diſſimilium quorundam pigmentorum congeriem, non verò ſtudium nova inveniendi, aut inventa novis additamentis confirmandi oſtentare fatebitur. Nec aliam hujus rei cauſam afferre poſſem, quam incredibilem illam, qua detinentur, legendi, ac ferè libris immoriendi cupiditatem, ſive potius ignaviam, nunquam ratione ſua utendi, aut experientiam conſulendi. Ex quo fit, ut tale hominum genus, quo plus legendo impenderit, eo magis in afferendo de rebus judicio confundatur, & ex confuſione aut in Pirrhoniſmum, aut in dementiam delabatur; Capacitas namque cerebri cum infinita non ſit, quid mirum, quod innumera illa idearum veſtigia cerebro impreſſa confundantur adinvicem, mentemque à rectè, & diſtinctè judicando prorſus avertant. Homineſque hac ratione, ab uſu ingenii ſui deſueſcant, & quaſi contrahant impotentiam eodem utendi. Hoc idem hominum genus memoria magis, quam ratione utens, ſolet eſſe tumidum, in ſocios ſuperciliofum, ſinguliſque de rebus judican-

di

di potestatem sibi arrogat; Nec mirum: nam falsum illud scientiæ, ut ita loquar, memorialis genus, animum inflat, & quendam veluti fulgorem illis conciliat, quo renitentes solent prævertere, præsertim si accesserit gravis loquendi modus, & imperiosa audacia.

V.

Multi in veritate inquirenda alienas potius, quam suas adhibent vires: ad videndum, suis oculis semper utuntur, sed ingenio suo ad detegendam morborum naturam, aut nunquam, aut raro. Placidus rei verisimili assensus, & imperitia tum experiundi, tum judicandi, quam deficiente à primis annis exercitatione quamplurimi Medicorum contraxerunt, à veritatis cognitione eos summoperè distinet: Hi sunt qui veritatem cum antiquitate, falsitatem cum novitate confundentes, res noviter detectas easque profectò veras, falsitatis nota accusant; veteres contra propemodum falsissimas, pro veris perpetuò sustinent. Circulationem sanguinis; Lacteorum, & lymphaticorum inventum; nervorum, viscerumque structuram, ac usum; aliaque multa Recentiorum studio detecta, & perpetuis naturæ votis confirmata, maledictis proscindere non desinunt; non alia sanè de causa, quam quod nova sint. Contra putredinem humorum, sanguificationis in hepate officinam, primarum qualitatum in producendis curandisque morbis authoritatem, cæterasque antiquorum opiniones, quæ per plura retro sæcula, eximios multorum in re medica locupletanda conatus labefactarunt, falsisque animos imbuerunt præjudiciis, dimittere nequeunt, eo quia & antiquæ sunt, & antiquis placuerunt.

VI.

Porrò iidem homines in tantam feruntur antiquorum admirationem, tantamque illis in omni artium genere tribuendam esse laudem arbitrantur, ut

nobis omnem prorſus in inveniendo viam, omnemque aut melioris, aut ornatioris ſententiæ ſpem interclufam eſſe exiſtiment. Falſitatem tamen illorum abundè manifeſtat præſens ætas, quæ rerum inventarum gloriâ, & multitudine, omnes ex omni memoria ætates ſuperavit: manifeſtat pariter ipſa naturæ in operando æquabilitas, quæ in omnibus ſuis rebus obeundis admirabilem conſtantiam, & incredibilem quandam æqualitatem, immutabili prorſus æternitate tuetur: quamobrem intelligere vix poſſum, cur homines aut ad inveniendum hebetiores, aut ad intelligendum tardiores, natura hoc tempore, quam anteà procrearit. Nec ſanè ingenium hominum conſeneſcit, ſed in ingeniis induſtria; mentis namque vires nullâ prorſus ratione, niſi ſocordia franguntur, neque ea, quæ rebus omnibus obrepit ſenectus, obrepit & ingeniis; quippè quæ firmiſſimo, ac propè immortali quodam quaſi naturæ robore ſepiuntur. Atque hæc quidem ſi perſpicua ſunt; ſimul illud perſpicuum eſſe quis non videt, non ſolum eandēm nobis quæ veteribus aciem ingeniorum manere, ſed ſi exercitatione acuatur, multò etiam præſtantiorem futuram: & impoſterum ab antiquitate, aut novitate pretium non petentes, æmulationem potius, quam admirationem nobis anteponamus. Nollem quis exiſtimet, me hoc dicendi genere adverſus veterum cogitata malè affectum, illos immeritò ea in re carpere, qua tantam ſibi laudem compararunt: nam ſicuti ſummam ipſorum induſtriam in locupletanda Praxi ſemper proſecutus ſum; ità ſummoperè doleo, nos hiſce temporibus in tantas redactos eſſe anguſtias, ut deſtituti præſidiis quibus ſuperiora abundarunt ſæcula, artem curandorum hominum promovere neſciamus. Et quamvis multi Antiquorum legentibus tenebras offundant, in iis tamen interlucent & ſcintillæ, quæ non neglectæ claram præceptorum lucem poſſunt accendere.

Sed

VII.

Sed ne aliquis contra me imperitorum impetus fieret, propterea quod falsò putarent nonnulli, me ab utili, & laudabili librorum lectione præfato dicendi genere juvenes quasi dehortari. Mei oneris futurum fore arbitror candidè hic fateri, quod sicuti ipse profectus in re medica ut ut exiguos, tamen non improbos librorum lectioni summoperè debeo; ita pariter ad hæc eadem studia suscipienda excolendaque, & hortari juvenes & impellere non desinam. Ne tamen in ea vada impingerent, in quæ mihi sæpissimè necesse fuit impingere; de aliquibus monendos fore judicamus. Ut citò, & perfectè in lectione librorum proficiant, probatos Authores semper legant, & si probatissimus fuerit, illum unum manibus perpetuò terant, utpotè in quo illius omnis sapientiæ summa continetur, quam in centenis, sed inferioris notæ Auctoribus, vix unquam se reperturos fore experientur. Hujus veritatis testem habemus doctissimum Sanctorium, qui aureo suo, quamvis exiguo de Medicina statica libello, communi hominum utilitati magis prospexit, quam mille Auctores mille voluminibus, quorum alter alterius cogitata subripiendo, ac velut in orbem eundo, deplorabilem potius verborum copiam, quam æterna industriæ suæ monumenta publicæ luci consignarunt. Legendo non proficies nisi lecta intelligas; intellectis verò assensum ne præbeas, nisi prius sedulò examinaveris, verane sint, an secus. Ratione tua utaris in solvendis quæstionibus, quas librorum titulis præpositas vides; assiduæque lectioni intermiscendò experientiam, æquum de rebus singulis judicium dare coneris: ratio enim nisi studia dirigat, studia rationem non solum non perficient, sed hebetabunt, & à recto operandi scopo avertent. Lectioni librorum ferè immori, ac contabescere speciosam sapit, & inanem socordiam, iisdem mol-

lius abuti, oſtentationem, & ignorantiam: ſatis namque ſcimus quod literæ perficiant naturam, ſcimus pariter quod ipſæ perficiantur ab experientia; & cum generalia quædam literæ præcipiant, ſi illa non determinentur ab experientia, nunquam optatum finem aſſequemur &c. Experientia conſtat, ſtupidos, ac ferè ad omnes alias actiones humanas ineptos evadere illos, qui librorum lectioni ferè immoriuntur; neque id ſolummodò; verum etiam propter continuam quandam à rebus abſtractionem, & confuſionem idearum mentis à nimia lectione partam, nec ſibi, nec Reipublicæ proſpicere rectè norunt; & ut ſuperiùs adnotavimus, de rebus ſingulis confusè judicant. Contrà multi, quamvis in ſtudiis parum verſati, hominibus ſemper fuerunt admirationi, quia ſumma prudentia, & ſagacitate cogitationes ſuas, ac de rebus judicia dirigebant. Quando ad ſtudia te ineptum ſentis, id eſt, diſpoſitionem, & alacre deſiderium non habes; abſtine tunc temporis ab iis, nam præ defectu talis diſpoſitionis licet multum legeris, parum certè exindè proficies; illud igitur tempus ne fruſtra pereat, aut doctorum Virorum converſationi, aut faciundis experimentis impendito.

VIII.

Solent qui callidi ſunt, literas deſpicere, ſimplices admirari; Prudentes verò mediam inire viam, iiſdemque tantum uti, quantum publica aut privata requirit neceſſitas; de cætero nec citra, nec ultra. Libros contradicendi genio legere, vel iiſdem ad externum quendam ornatum abuti, vel omnibus illorum præſcriptis indiſcriminatim, & nullo prævio examine aſſentiri, affectationem ſcientiæ potius, quam veram, & ſolidam redolet ſapientiam. Quoniam univerſa praxis medica in monitis, & præceptis diuturnâ comprobatis experientiâ ſita eſt, & hæc facillimè elabuntur memoriâ, niſi diligenter conſcri-

bantur;

bantur; ideò non abs re erit, ut librorum studiosus manuscriptum quodam sibi comparet, debitis rerum magis notabilium titulis adornatum, in quo majoris momenti sententias legendo acquisitas diligenter adnotet, & horis subsecivis quotidiè relegat, qua ratione magis atque magis inhærentes memoriæ, mentem quasi fœcundant ac perficiunt, ut impavidè quasvis vel difficillimas morborum curationes aggrediatur. Libri probatorum Auctorum, & gravioris doctrinæ, sivè hi fuerint Antiqui, sivè recentes, non legendi solummodo, aut relegendi, sed præ manibus semper habendi, ut ita ingenium nostrum veluti nova incude ad illorum recudatur ingenium. Auctorum minoris pretii, vel per partes tantummodò inspiciendi, vel prorsus perlegendi, sed absque multâ temporis jactura, aut longa in illis mora. Libri demum infimæ notæ, per aliorum vicariam operam legendi, id est legenda dumtaxat illorum compendia, à Sociis studiorum, vel Amanuensibus nostris conflata. Qua ratione magnam scientiarum, reique literariæ notitiam habebimus, absque multa temporis, & salutis jactura &c. Videamus obiter, quid conferat librorum lectio, praxim exercentibus.

IX.

Nullâ ætate tantâ librorum copiâ redundavit Medicina, quàm ætate nostrâ; & nullâ paritèr tantâ observationum practicarum inopiâ laboravit, quam præsenti. Si nonnullos eorum diligenter introspexeris, invenies profectò vel molestam rerum antea dictarum repetitionem, vel nimiam ostentationem rerum novarum, vel malam mixturam veterum cum novis: majorque argumenti pars diffidiis, & contentionibus, quam novorum operum explorationibus tribuitur. Auctor libri novi, quia forsan rationum paupertate laborat, non veretur eas omnes quæ ab aliis cæteroquin doctis Viris, super idem argumentum confirmandum, tuendumque ex-

positæ fuerunt, vitio vertere, ac redarguere, ut ità rei suæ pondus, auctoritatemque conciliet. Et si à talibus libris festivas, atque Exoticas inscriptiones, philologiam, Auctorum citationes, ornamenta, fallacias, superstitionem, aliasque hujusmodi inanes tricas abjeceris, ad nil magni res recidet; imò pro veris sapientiæ thesauris, umbras amplexaberis, & chymeras. Librorum itaque subsidia, cum parum conferant ad determinandam in re medica historiam morborum consummatam, & stabilem, ad ea descendendum est, quæ paulò arctiùs naturæ inhærent; experimenta scilicet, observationes, cadaverum sectiones, hortos simplicium, fornaces Chymicorum, quæquæ naturam variè observando, separando, ac vexando, veros illius sensus nobis adaperiunt. Porrò notum esto Juvenibus, se doctiorem librum non inventuros, quam ægrum ipsum; cujus morbus illis diligenter observantibus, multa scitu digna brevi, ac fideliter aperiet, quæ molesta plurium annorum lectio præstare forsan non poterit. Ægrotus fideliter, & ad vivum morborum historiam nobis exponit; libri verò per redundantem fallaciarum, & inanium speculationum supellectilem, ad libitum fingunt, & depravant. Veruntamen ut in confuso morborum labyrintho viam tot sæculis interclusam sibi adaperiant, non in paucorum duntaxat ægrotantium observatione consistant, sed pari constantia & ardore, ad centenos & plures extendantur.

X.

Ex hactenus dictis, deduci facilè poterit, Medicos valdè literatos, lectionique librorum ferè immorientes, raro felices in curandis hominibus evadere, imò nunquam de rebus practicis judicare rectè posse, nisi praxi omninò se dederint, & in eadem ferè consenuerint. Lepidam hujus rei historiam narrat Joh. Huartius scrut. ingen. cap. 12. Quo tempore, ait, apud Nostrates Arabum Medicina flore-

bat,

bat, florebat pariter & celeberrimus in legendo, scribendo, argumentando, distinguendo, respondendo, & concludendo Medicus, isque adeò in eloquentia effusus, ut qui eum audiendum conveniebant, non solum morbos sanare, sed mortuos ipsos ad vivorum consortium quasi revocare, assererent. Veruntamen cum ad praxim descendebat, vix ullus ægrotantium, qui suæ curæ committebatur, effugere poterat, quin in præsens vitæ periculum conjiceretur, & inanem Professoris sapientiam morte propria expiaret. Undè tot infaustorum eventuum genuinam causam nesciens, & progressu temporis nomini & rebus suis pejora timens, mundanis rebus valedixit, & in Religiosorum Virorum cœtu diem ultimum obiit. Idem Huartius loc. cit. aliam narrat historiam ad confirmandum præsens argumentum, magis consentaneam. Medicus quidam secretè nimis à me petiit, qua de causa fieret, ut ipse, cum diù incubuisset legendis libris artem & regulas optimè prognosticandi tradentibus, easque perfectè didicisset; quoties tamen hanc prognosticandi disciplinam legendo acquisitam, in ægris suis experiri statuebat, toties in sui dedecus fallebat, nec unquam assequi poterat, ut veritatem præsagiret. Hæc ille. Argenterius judicio gravissimorum Auctorum (prout notat laudatus Huartius loc. cit.) in reducenda arte Medica ad perfectiorem methodum creditur superasse Galenum. De ipso tamen narratur, quod adeò infelix fuerit in curandis morbis, ut omnes ferè sui ægrotantes vel perirent, vel in morbos incurabiles præcipitarentur: qua de causa perterrefacti Cives sui, non ampliùs curæ suæ committebantur. Plura hujus generis exempla ab Auctoribus expromere supervacaneum esset; quippè quæ quotidiè nobis obvia sunt. Medici itaque valdè literati, Philosophiis, & Theoriis plusquam par est addicti, & adinstar araneæ ab indigestis cogitationibus sapien-

tiam perpetuò educentes, nunquam boni Practici evadent, nisi diuturno praxeos usui, & exercitationi omninò se subjecerint. Morbi enim abditum quid sunt, suosque effectus modis tam reconditis, & ab humanæ mentis acie adeò remotis absolvunt, ut difficilè sit quicquam in illis investigare, nisi adhibeatur observatio. Quibus de causis exclamare coactus fuit Hippocrates passim in suis operibus Θεῖον, sivè divinum quid in morbis inest. Nec immeritò: nam, sivè corporis structuram, sivè morborum originem, & causas, sivè remediorum effectus consideraveris, semper illud τὸ θεῖον cum Hippocrate exclamandum. In ipso quoque Medico divinum quid inesse, singularis quædam in medendo felicitas abundè testatur: Est enim in mediocriter doctis illa in indagandis morbis, remediisque applicandis εὐστοχία, quæ doctissimos interdum destituit. Constet igitur quod hactenus probavimus, Medicum scilicet quamvis in scientiis, & in lectione librorum eruditissimum, non perindè tamen bonum Practicum evasurum, nisi Praxim ipsam exercuerit: quique contraria his aut faciet, aut sentiet, Natura certè eidem objiciet, quod olim Antiqui objiciebant Dialecticis: Fili, ab Academia venis, fastum spiras, ex inani scrinio, ex indocto pectore.

CA-

CAPUT VIII.

IMPEDIMENTUM V.

Præpostera Librorum Interpretatio; efficiendorumque Systematum Cacoëthes.

§. I.

Contra falsos Interpretes pro vera dicturis interpretatione, duo potissimum argumenta examinanda nobis essent: Alterum quidem contra falsos morborum; alterum verò contra librorum falsos Interpretes. Quoniam verò per singulas hujus primi libri partes in corrigendis, restaurandisque naturæ morborum interpretationibus, quarum pars major corrupta penè nunc est, ac depravata, operam propè omnem contulimus. Reliquum est, ut præsentis articuli scopum dirigamus ad detegendos errores Interpretum librorum, eorumque imaginatione, & affectibus.

II.

Memoria illius diei, quo primum Medicina, & reliquæ bonæ Artes ab acceptis Barbarorum cladibus inciderunt in Arabes, fieri vix potest, quin acrem animo dolorem mihi perpetuò eliciat. Codices namque Græci cum ad illorum scholas tunc primum pervenissent, quicquid de illis disseruerunt, ridiculæ potius sunt inutilium opinionum genealogiæ, quam genuinæ Græci Codicis interpretationes. Et sicuti falso illo interpretandi genere ad fidem sibi conciliandam validi; ità pariter ad extinguendam, & abrumpendam inquisitionem efficaces fuerunt. Hujus asserti veritatem manifestè fatentur subsequentes ad Arabum scholam ætates, in quibus Medici circa angu-

angustos Arabicarum interpretationum circulos tanquam incantamento affecti subsultantes, & in commentandis paucorum hominum operibus tempus omne impendentes, ab usu ingenii sui ferè omninò desueverunt. Unde profectò tot sophismata, tot vana commenta, tot tantique errores in Medicinam irrepserunt. Ipsaque ars præstantissima, quæ magistra salutis semper fuerat, turpis exindè factionum ancilla evasit.

III.

Qui librorum interpretationem suscipiunt, in ipso interpretationis vestibulo Auctores suos omni laudum genere cumulare conantur, præsertim si Auctores illi aut exigui fuerint momenti, aut nullis propemodum indigerent commentariis, & philautiæ impensiùs indulgentes, non verentur eisdem modò divini, modò admirabilis nomen tribuere, sæculi sui miracula appellare; tractandam denique materiam, tanquam divini partum ingenii, & reipublicæ summoperè necessariam singulis commendare. Ad hæc moventur Interpretes, non quidem necessitate tuendæ, aut promovendæ gloriæ talium Auctorum, sed occulta quadam libidine conciliandi sibi plausum eruditorum Hominum, propterea quod eximios, præstantissimosque Auctores susceperint interpretandos: Anatome Mundini circa res inventas si conferatur cum anatome hodierna, tantum eandem superat, quantum pulex Elephantem; illam tamen summis celebrare laudibus, & commentariis decorare, non solum Cardanus, sed alii quoque docti Viri sibi gloriæ duxerunt. Ratio quæ Cardanum, aliosque ad hoc movit, non alia sanè mihi videtur fuisse, quam vulgaris socordia vires proprias nunquam experiundi, manusque inquinandi in secandis cadaveribus, ex quo factum est, ut Mundini textum, tanquam veritatem inconcussam, receperint. Eadem quoque de causa practicantes, sive ob inconstantiam succes-

ſucceſſuum, ſive ob auſteram in obſervando patientiam perterreſiant; non ad detegenda marte ſuo vera morborum phœnomena, ſed ad interpretationem inutilium librorum tandem accinguntur. Non itâ mehercle ſe geſſit magnus ille Medicinæ parens, & Præceptor Hippocrates; qui quamvis & inquiſitionis difficultatem, & morborum obſcuritatem indignabundus viderit, & quaſi frænum momorderit, naturæ tamen ſe immiſcere, & propoſitum finem urgere tamdiù voluit, donec tandem indefeſsâ prorſus in obſervando patientiâ, & inventarum rerum gravitate, omnes ex omni memoria Medicos ſuperaverit. Et ſicuti noſtræ ætatis Anatomici introſpecta diligentiùs natura, conſultaque frequentiùs cadaverum, vivorumque Animalium ſectione, abundè cognoverunt, Mundini Interpretes exigua in rebus anatomicis doctrina præditos fuiſſe. Ità, ſi quis poſt meos cineres veritatis igniculus, noſtra hac methodo praxi acceſſerit; ſat ſuperque aperiet futuris ætatibus, quam longiſſimè à vera Medicina receſſerint Medici, qui barbaras Arabum interpretationes, propriarum obſervationum ſtudio, & exercitationi antetulerunt.

IV.

Nonnunquam obſcuriores ſunt interpretationes, ipſa re interpretata. Id evenit, quia debitas interpretandi leges aut ignorant, aut contemnunt. Qui librorum interpretationem ſuſcipit, non vulgarem, & ſuperficiariam, ſed interiorem, & ſolidam interpretandæ materiæ cognitionem habere debet; eodem potiſſimum jure, quo factum videmus à Criticis, qui antequam obſcuros Poëtarum, aut Hiſtoricorum ſenſus elucident, & patefaciant, magnam temporis partem impendunt in acquirenda notitia morum, bellorum, vivendi rationum, aliarumque circumſtantiarum illius ſæculi, in quo interpretandi Auctores floruerunt. Sed in interpretandis praxeos libris,

ea mihi

ea mihi videtur necessaria cognitio, quam longus usus, & exercitatio patiens afferunt. Hujus rei fidem faciunt tres nobilissimi Interpretum; ex antiquis Duretus, & Martianus; ex Recentioribus verò Vir Celeberrimus, & undequaque eruditissimus Lucas Tozzius Summ. Pontif. hodiè Archiater; quorum singuli antequam Hippocratis opera commentariis illustrare decrevissent, potiorem vitæ partem in exercenda praxi impenderunt: Hippocratis namque libri cum nil aliud sint, quam purus Praxeos succus; interpretatio quoque illis accommodata, & opportuna, non aliundè certiùs peti debebat, quam ab ipsa praxeos exercitatione. Igitur qui superficiario tantùm doctrinæ genere, nec admodum affini materiæ interpretandæ imbutus est; nil mirum si illius interpretationes evadant obscuriores ipsâ re interpretatâ. Plurimi Interpretis nomen usurpant, sed re vera interpretes non sunt; nam si commentarios illorum diligenter perpenderis, non invenies profectò obscuri sensus explicationem, quæ necessaria est, ut Auctor interpretatus ad claram Lectorum intelligentiam perveniat; sed nimiam eruditionum congeriem, ostentationem linguæ græcæ, aut hebraicæ, citationes infinitas Auctorum, & sententiarum rei tractandæ minimè conferentium; textum denique, non ad lancem veritatis, sed relatè ad præjudicia, quibus Auctores illi, vel ipsimet Interpretes obnoxii sunt, examinatum, explicatumve.

V.

Sæpissimè Commentatores Authoribus suis nonnullas adscribunt opiniones, quas illi ipsi Authores ne somniarunt quidem. Id potissimum faciunt vel ut Eruditis acutiem in commentando suam manifestarent, vel potiùs ut indulgerent legibus illius hypothesis, cui à prima Juventute se manciparunt. His igitur, aliisque erroribus si subjaceant Interpretes, nec adamussim similes sint tribus supralaudatis; con-

ſultiùs erit marte noſtro Authores interpretari, quam alienis fallaciis mentem imbuere, atque turbare. Aditus namque mentis obſcuriſſimis, & indebitis interpretationum idolis tantoperè aliquandò obſtruuntur, ut veris, & nativis hiſtoriæ morborum radiis, qui nobis obſervando illucent, perpolitas, & ſinceras areas præſtare vix queant. Neque ipſe hoc dicendi genere interpretandi voluntatem in Medicis reprehendo, ſed judicium in voluntate deſidero. Equidem dum mecum ipſe aliquando conſidero cauſam, quæ duriſſimos Praxi medicæ compedes injecit, effecitque, ut deplorabiles illius anguſtiæ in ampliores naturæ fines proferri non poſſent; non aliam ſanè agnoſco, quam præpoſterum interpretandi genus, nec non moleſtam illam, ac præpoſteram rudium Medicorum occupationem in interpretandis Arabum potius, quam naturæ operibus. Quæ cum omnes penè Academias duobus ab hinc ſæculis pervagata eſſet; neque aliquis eſſet, qui provideret, vel admoneret; quid mirum? quod Medicina hac ratione radicibus avulſa ſuis, nec operum poteſtatem nobis hodiè præbeat, nec ipſa tanquam planta vivax, & vegeta quotidiè ſerpat, & adoleſcat; ſed per umbras verborum, obſervationes populares, & experimenta nobilia in theoriæ fabulas concinnata, naturæ judicia frangat propemodum, atque ſubvertat.

VI.

Hæc aliaque vitabunt abſurda, ſi memores erunt dicendorum. Interpretationem librorum practicorum ad exemplar interpretationum naturæ ſemper abſolvant; qua in re imitari poſſunt incomparabiles Hippocratis Interpretes ſuperiùs laudatos, qui veram interpretandi rationem priſtinæ majeſtati reſtituerunt, Poſteriſque manifeſtarunt. Non ſint in Auctoribus ſuis laudandis nimium effuſi, ſed pro opportunitate loci, temporis, & meriti; & ſi quid Adverſarii optimè dixerint, malignâ interpretatione non cor-

corrumpant. Neque vim, neque insidias hominum judiciis faciant per disputationes quasdam, à vero sensu textus remotissimas, effictasque potius ad laudem, venerationemque sibi conciliandam, quam ad elucidationem obscuritatis. In interpretando confusionem caveant, quæ doctrinæ, & veri sensus filum sæpissimè abrumpit; citiùsque veritas è falsitate, quam è confusione emerget. Idola mentis, & præjudicia hypothesium, aliarumque scientiarum antea præconcepta, omninò deponant; qua ratione errorum in veritates, & veritatum in errores subingressus animadverti, notarique facilè poterunt. Indifferentes sint & ad novitatem, & ad antiquitatem: antiquitas enim & novitas, non sunt æquè cum veritate æstimandæ: nam quod antiquum, aut recens est, non perindè verum aut falsum est, ut hodiè nonnulli Medicorum existimant, viamque contentionibus satis obviam sternunt. Auctorem suum nulla imminutum detractione, nulloque auctum additamento, sed integrum, & sui simillimum fideliter exponant; imò taliter expressum, ut vel suis vituperetur vitiis, vel virtutibus suis laudetur. Verbum de verbo exprimendum, & vocum etiam collocatio interdum retinenda; idque potissimum in re gravissima, eademque obscurissima; sicuti in re nostra esse possunt varii Hippocratis textus in Coacis, Prognosticis, Epidemiis, Aphorismis, aliisque suis operibus passim expositi &c. Judicis partes sibi non arroget Interpres, ut impunè de suo judicet Authore, & quæ sibi non arrident, respuat, pro iisque sua supponat: quo sanè vitio magnam Interpretum partem laborare, exindèque magnam scientiis, & potissimum Medicinæ calamitatem subortam esse, certò constabit legentibus. Nec ad contradicendum sint proni, nec semper, aut nimium in dubitationes soluti: In obscurissimis textibus, Academicorum more differentes, de omnibus quærant, nihilque certò affirment, nisi post longam & patien-
tem

tem considerationem; Et si neque hac ratione explanare textum poterunt, eundem intactum relinquant, à solertioribus ingeniis examinandum, explicandumque. His, aliisque hujusmodi muniti præsidiis, si ad interpretandum accesserint, & sibi & Auctoribus suis consulent, susceptique muneris rationem feliciter absolvent. Post detectos Interpretum errores, proximum esset illos, quibus novorum systematum conditores praxim remorantur, exponere; sed quoniam integrum huic argumento caput, inferiùs ubi de instituenda hypothesi, dicavimus, in præsenti supersedendum fore arbitramur.

CAPUT IX.

IMPEDIMENTUM VI.

Intermissum studium tractandi de Morbis aphoristicè.

§. I.

MEdicinam methodis concludere, & quibusdam ingenii commentationibus merè abstractis, & inutilibus digerere atque exornare, inter remoras, quæ progressum illius retardarunt, non infimum obtinet locum. Enimverò cum methodica hæc Medicinæ tractatio artem ostentet integram, & quasi redactam ad metam, ultra quam progredi non possit: non solùm homines minus industrios reddit ad nova indies investiganda, quæ morborum historiam illustrant, ac locupletant: verùm ità sui certos, ut se hac in arte numeros omnes absolvisse existiment. Et licet aliquando contingat, ut novum quid, ac re vera proficuum observent, quoniam tamen methodis illis, ac distributionibus accommodare non possunt,

tanquam à ſua alienum arte reſpuunt, atque contemnunt. Quamobrem prudentiùs ſe geſſiſſe mihi videntur Majores noſtri. Hi non ignari, Medicinam methodis, & partitionibus concluſam illuſtrari, & nobilitari poſſe, creſcere tamen, & confirmari non poſſe; quicquid diuturna obſervatione in morbis detegebant, deſcribebant illud aphoriſmis, ſive per ſententias quaſdam breves, & contractas nullis methodi, & ſcholaſticæ ſubtilitatis legibus devinctas, ſed liberè expoſitas, notataſque; quo pacto indicarent Poſteris nuda ſimulacra rerum inventarum, & indicarent pariter ſpatia vacua ad novas, & perpetuò multiplicabiles naturæ voces inſerendas: quæ quidem ſummoperè neceſſaria promovendi Medicinam ratio hodiè prorſus exolevit: Hiſtoria namque morborum licet copioſa primo aſpectu videatur, re ipſa tamen egena eſt, ac inutilis; imò ob tranſcurſus quoſdam permoleſtos in philologiam, narrationes ſupervacaneas, quæſtiones jejunas, ſimileſque nugas, infirma prorſus ac perdita. Si excipias enim paucos illos Obſervatores, qui caſus, & hiſtorias Medicas diligenter, fideliter, & ad vivum prout ab ipſa rei natura procedebant, deſcribendo, Medicinæ pomœria ſummoperè ampliarunt; ea quæ reliqui adjecere falſam theoriam, & hujuſmodi ineptias ſpectantia, turbarunt potius, impediveruntque illius progreſſus, quam indicarunt, aut promoverunt. Sed quomodò ſolidæ, diutiùſque repetitæ morborum obſervationes ſtylo brevi, & aphoriſtico exponendæ ſint, ex morbis mox recenſendis, & per Patientem in Xenodochiis Italiæ factam obſervationem examinatis apertè conſtabit.

DE PLEURITIDE.

§. I.

SI vis cognoscere Pleuritidem, præcipuam curam in natura pulsus cognoscenda reponito; pulsus durities est signum ferè infallibile omnium pleuritidum; & dum obscuræ sunt pleuritides, vel aliis complicatæ pectoris morbis, si duritiem (id est nimiam arteriæ tensionem, vibrationemque) in pulsu deprehenderis, quamvis reliqua earum signa non adsint, pro certo habeas Patientem laborare pleuritide; pulsus enim durus omnium inflammationum partes nerveas, vel membraneas obsidentium est comes indivulsus.

Pleuritide jam cognita nil aliud per totam morbi curationem diligentius observato, quam spirandi difficultatem, quæ quo fuerit facilior, vel difficilior, eò pleuritis erit felicioris, vel infelicioris eventus.

Bona respiratio semper bonum indicat, mala verò semper timenda; hinc est ut pleuritide in pejus ruente, difficilior evadit respiratio, & prope mortem constitutis difficillima. Signa verò ex pulsu petita, non adeò certam prognosim exhibent; in morbis enim pectoris, nil citiùs, faciliùsque à naturali statu recedit, quam pulsus; ideò sæpissimè pulsum intermittentem in pleuritide observavimus, sed sine periculo: imò bis, terque non obstante hoc pulsu phlebotomiam imperavimus, quia nimis urgebat indicatio sanguinem mittendi.

Pleuritici, quibus in interiora auris dolor, & exindè abscessus, & pus superveniebant, omnes sanabantur, ut in variis Italiæ Xenodochiis frequentissimè observavimus; sed præsertim ineunte anno 1694. Romæ, quo tempore rigidissima Bruma cum glacie, & nive (insueto Latii more) sæviebat, & derepentè

obortæ fuerunt ſæviſſimæ pleuritides.

Sanata pleuritide, ſi remaneat tuſſicula quædam, & circa veſperas blandus calor per univerſum corpus excitetur; aut pleuritidis recrudeſcentiam, aut ſuppurationem prognoſticato Adſtantibus; Hoc Aretæi nobile præceptum, non ſemel in meis ægrotantibus verum obſervavi; facta antea ejuſdem prædictione Adſtantibus.

Perperam agitur cum iis Pleuriticis, & Peripneumonicis, qui nihil expuunt, niſi copioſæ effluant urinæ. Hipp. 4. acut.

In aëre Romano phlebotomia eſt Princeps remedium in pleuritide: poſt phlebotomiam verò diluentia cum attenuantibus, & anodynis juncta, brevi eandem jugulant &c.

Latent interdum per plures annos in pulmonibus tubercula abſque ſenſibili moleſtia ægrotantis: manifeſtantur demùm, vel poſt pleuritidem, vel poſt anginam, vel poſt febrim aliquam ſanatam. Igitur ſi poſt ſanatam aliquam febrim ſuperveniat dolor lateris, vel dorſi, vel alterius pectoris partis difficili accedente, ac nonniſi recta cervice reſpiratione, tuberculum ad inflammationem, & ſuppuratum ire ſignificat, cui ſtatim medendum: Hoc Dodonæi monitum nos pariter bis obſervavimus in Xenodochio poſt ſectum illorum cadaver, & ſingula benè examinata &c.

Quando in pleuritide viget indicatio diſſolvendi, camphora, & ex eadem parata remedia pro ſecreto ferè hanc indicationem abſolvunt, præſertim ſi pleuritis fuerit epidemica, & maligna, vel potius ab ingenti ſanguinis craſſitie producta: Hac ipſa perſiſtente indicatione, poſt elapſam horam ab exhibito camphorato remedio, potet ægrotus decoctum pectorale ex radicibus v.g. imperator. angelic. tuſſilagin. foliis ſcabioſæ, & tuſſilaginis &c. hauriaturque valdè calidum, ne dicam fervidum, quô particulæ radicum elaſticæ, & activæ ferantur pleno flumine, & integris

quaſi

quasi viribus ad affectam pulmonum partem. Fervida hæc liquorum exhibitio est mihi in secretis pro dissolvendis pertinacibus visciditatibus in pleuritide epidemica, & maligna, nec non in aliis pectoris morbis à tali causa pendentibus; vidi enim ægrotos insigni strangulatione ferè livescentes, brevissimè liberatos per frequentes haustus decocti pectoralis nimium calidè sorbillati.

Sicuti in morbis capitis alvi fluxus superveniens, salutaris est, ità contra valdè perniciosus in morbis pectoris, præsertim acutis; Cave igitur ne purgans medicamentum in pleuritide exhibeas: cave paritèr ne copioso clysterum usu alvum nimis fluidam reddas: nam exacerbato morbo sputum supprimetur, & symptomata ingravescent cum pernicie ægrotantis.

Si dolore inflammatarum partium cessante (præsertim si in pleuritide, vel aliis membranosarum partium inflammationibus hæc accidant) febris adhuc perseveret, vel augeatur cum pulsu parvo, intermittenti, frequenti, sudore frigido &c. malum: æger enim post duodecim horas à cessatione doloris delirabit, & paulò post indubiè morietur; arguitur enim inflammationem jam terminasse in gangrænam. Hoc Hippocratis monitum ter observavi verum in Xenodochiis.

Pleuritides frequenter sunt occultæ quia indolentes, undè gravissimi errores in praxi succedunt: Ut hi imposterum vitentur scopuli, signum dabimus latentes, & indolentes pleuritides manifestandi: Fac ut æger in dextrum, vel sinistrum latus decumbat; decumbenti impera, ut fortiter respiret, & tussiat, finita una, aut altera respiratione, pete ab illo, an inter respirandum, & tussiendum dolorem, aut gravedinem alicubi in pectore persentiat, quod si affirmet, pro certo habeto pleuritidis sedem illic esse, ubi dolorem, aut gravedinem indicaverit: hujus signi certitudine plures deteximus occultas pleuriti-

des magno ægrotantium commodo

Pleuritides recidivantes omnes ferè ſunt lethales ex Hippocrate, id eſt ſi dolor, & febris, quæ v. g. decima quarta die ceſſarunt, recrudeſcant vigeſima prima, aut alia die, dicit Hippocrates ægrum non ſuperaturum hanc recidivantem pleuritidem: At ſi ſola febris ſupervenerit abſque ullo lateris dolore, res non erit ita lethalis; ſemper tamen time recidivas pleuritidum &c.

Quando inflammatio pleuræ aut tuberculorum pulmonis deſinit in apoſtema, & pus, tunc febris vehemens, & continua excipitur à tertiana, vel quotidiana intermittente: idque fit circa ſeptimum diem, eſtque ſignum certiſſimum incipientis apoſtematis, ut ex Hippocrate deducit per experientiam doctiſſimus Mortonus in nobili tractatu de Phthiſi.

Solo per tuſſim excreatu ſanantur feliciter Pleuritici, & qui hoc prudenter inſtituet, brevi recedentem videbit pleuritidem: ſudores enim, aliæque evacuationes non ità conferunt, nam ab affecta parte non educunt.

Si ſputum ante quartum appareat, bonum ex Hippocrate, morbum enim breviat; nam poſt quartum langueſcentibus viribus, & ſputo craſſeſcente, hoc difficiliùs educitur, & morbus exindè augetur.

In principio pleuritidum qui purgantia exhibent, ſputum ſupprimunt, febrem, & morbum adaugent: E contrà qui fortia diaphoretica in principiis exhibent, vel delirium, vel alia graviſſima capitis mala producunt.

Ad hoc ut pleuritis benè ſolvatur, debet priùs ceſſare febris, & poſtea dolor affecti lateris; ſi verò ceſſante dolore, febris adhùc perſiſtat vel augeatur cum aliis ſymptomatis, grave malum imminet ægrotanti.

In pleuritide ſi ſputum antea ſuppreſſum superveniat, & ſit flavorubeſcens, nunquam imperato phlebo-

phlebotomiam: nam post sanguinis missionem, sputum denuo supprimetur, & æger morietur, ut ter, vel quater observavimus in Xenodochio.

Pessimum signum antea probè spuisse, deindè ex toto desiisse, gravitate, & dolore in pectore permanente. Maximum indicium exitialis pleuritidis, si pulsus sit summoperè durus, & ob id similiter parvus, & ob hæc, & calorem creberrimus; pleuriticus cum tali pulsu nullus est unquam servatus, ut certò constat. Galenus lib. de præcogn. ex pulsu, aliisque in locis.

Fluxus alvi in pleuritide sunt perniciosi: quo in casu sequentem bolum cum magno fructu propinare soleo. Recip. req. nicol. & stibii diaph. an. scrup. I. m. f. pilul. detur vesperi: opiatum enim fluxum sedat, stibium verò humores ad cutim pellit, juxta illud Hippocratis, alvi laxitas, cutis densitas, & è contra; Quamobrem si pleuritis cum alvi fluxu statim incipiat, præfatum bolum statim exhibe, fluxuque sedato, si phlebotomia indicata fuerit, eandem impera.

In solitaria, & exquisita pleuritide nunquam observabis statim in principio sputa copiosa, sed pauca cum pulsu duro; nec non frequenti, & exigua respiratione.

Quocumque die, secundo scilicet, aut quarto, quinto, septimo &c. ante, vel post factam sanguinis missionem spirandi difficultas, & difficultas pariter excreandi sputi Pleuritico superveniant: statim duo vesicantia tibiis admoveo juxta illud Hippocratis in prognost. *In pulmoniis quicumque tumores fiunt ad crura optimi sunt &c.* Post apposita vesicantia observavi expectorationem statim promoveri, spirandi difficultatem imminui, & alvi fluxum, si adesset, feliciter sisti; omnesque Pleuriticos talibus symptomatis affectos brevi, & feliciter sanatos vidimus.

In pleuritide, peripneumonia, & hujusmodi inflammatoriis pulmonum morbis, si in sanguine è vena

secta extracto non appareat in superficie crusta alba; quæ necessariò apparere debet, pessimum: materies namque illa crustam efficiens in pulmone remanet, eumque infarcit; undè paulò post crescunt febris, inflammatio, spirandi difficultas, & reliqua symptomata; si verò in altera sanguinis missione incipiat apparere, bonum: contra si in secunda nè quidem apparebit, abstineto statim à sanguinis missione, aliter interficies ægrotantem, quia per repetitam tunc sanguinis missionem, sanguis spoliatur parte volatiliori, undè major eidem ad coagulationes via præbetur, ut mihi retulit pro humanitate sua Vir doctissimus Dominus Lancisius, Innocentii XI. Pont. Max. olim Archiater Clariss.

Quibus pleuriticis strepitus sputi multi est in pectore, & facies tristis, & oculi colore auriginis infecti hi pereunt: Hippocrates in coacis.

Si in declinatione pleuritidis, abdomen nunc flatibus intumescat, nunc detumescat, bonum; sanantur enim ut plurimum, idque circa decimum morbi diem ut plurimum observavimus.

DE FEBRIBUS IN GENERE.

§. I.

IN principiis Febrium acutarum cave à purgantibus, cave pariter à remediis nimium volatilibus, & vehementibus: crudo namque existente adhùc morbo, vel educes quæ educenda non sunt, vel augebis febrim, vel jugulabis ægrotum.

Ante septimum diem nec purgato, nec diaphoretica vehementia dato, siquidem cruda adhuc est peccans materies, & bonis succis confusa, nec auscultat talibus remediis, nisi apparentibus signis coctionis.

Si nimia adsit vasorum turgentia, impetus sanguinis ad caput, pulmones, aut alia membra, imminetque phrenitis, adsitque juventus, calida temperies &c. in continuis semper sanguinem mittito in principio, id-

que

que ante ſeptimum, eamque repete pro urgentia ſymptomatum. Nam depletis hac ratione vaſis, laxataque quaſi ſanguinis maſsâ, viam ſternes diaphoreticis, purgantibus, aliiſque hujuſmodi præcipitantibus in ſtatu morbi exhibendis.

Si vel minima ſuſpicio aderit febris malignæ ex coagulatione; cave à ſanguinis miſſione tanquam peſte.

Obſervavi vomitoria pro varietate Regionum, atque Climatum magis, aut minus prodeſſe vel nocere. Nos Romæ non ità tuta experimur in febribus, prout Septentrionales ſuis experiuntur in ægris. In remediis itaque præſcribendis, ſemper ante oculos habe tui Climatis naturam, tuorumque Popularium temperiem; neque quicquam præſcribas quod ex libris didiceris, niſi prædicta calleas.

In acutis circa duo potiſſimum peccant Medici, vel in nimia atque tumultuaria remediorum farragine, vel potius in intempeſtivo, & amethodo eorundem uſu; undè tot incommoda in ægris, & tam variæ, atque inconſtantes morborum periodi, & incredibiles adinvicem permutationes; quas quidem rudes Medici naturæ morbi, non verò inconſtantibus ſuis, ac ſpeculativis medendi methodis attribuunt; ſed longa dies majora patefaciet &c.

Omnes acutas febres hic Romæ curare incipio per ſanguinis miſſionem, nunquam per purgationem, niſi quando vel nimius urgeat vomitus, vel repletio præceſſit immoderata: Et obſervavi poſt ſanguinis miſſionem aliquem ſtatim apparere ſudorem cum levamine Patientis

Febris ſemitertiana exquiſita familiaris eſt Popularibus almæ hujus Urbis; & ferè perpetuò hîc graſſatur; quod etiam cognovit Galenus Romæ olim degens prope Forum Minervæ, qua nunc itur ad Pantheon Agrippæ, ſub Imperio Antonini de Galeno, & de univerſa re Medica Principis optimè meriti. Hinc

ferunt aureo torque donatum fuisse cum appenso numismate Principis sequentibus verbis insignito:

ANTONINUS ROM. IMPER.
GALENO MEDIC. IMP.

eo tempore, quo Galenus primum Romæ Theriacam magno Urbis applausu confecit. Sed è diverticulo in viam. Semitertianam igitur nostris Popularibus esse familiarem, & experientia constat, & Galenus, ut diximus, testatur de loc. com. 25. & de morb. temp. circa finem. Sed de hac febri apponemus docta verba Fontani in Schol. ad Dodonæum de semitertiana; ait igitur. *Per hanc febrim læditur ventriculus, & maximè ejus partes nervosæ, & hepar, ideò jure meritò à me inter lethales numeratur. Hæc sæpè degenerat in hecticam, & hydropem propter magnas obstructiones,* ut notat Hipp. 1. epidem. com 3. aphor. 5. &c. *In hanc febrim propensi sunt Ecclesiastici, Nobiles, Aulici, Iuvenes, & Desides opiparè viventes, nimis genio indulgentes, quique calidas Regiones incolunt, ideò frequentes sunt in Æthiopia, & Italia*: hæc ille. Sed illo multò meliùs Dodonæus Vir doctissimus loc. cit.

Typus semitertianæ ità se habet; singulis diebus accessiones invadunt, sed uno die febris magis invalescit reduplicato etiam horrore, altero verò mitior est, ut quisque Medicorum observare per se poterit: Morbus longus est & periculosus. Viros ut plurimum invadit, vel virilitati proximos, idque tempore autumnali. Ventriculus præcipuè laborat, affectus lethargici interdum accedunt, vigiliæ, lingua arida & sicca &c.

Cum de febribus inciderit sermo, summoperè miror, Medicos hodie penè omnes singulorum morborum, præsertim verò febrium originem ab acido duntaxat deducere, & singulos per antiacida non exiguo ægrorum damno curare. Nam si rectè rem perpendamus, alcalia potius variè alterata accusanda erunt. Quicquid enim in corpore animato præser-

tim in ſanguine fit, per fermentationes fit, quæ quidem pluries atque pluries repetitæ, auctæ, vel plusquam par eſt alteratæ non acidarum partium proventum, ſed potius ſalis alcali lixivi, acris, calcinati, & ſimilium copiam exhibent, ut in febribus præcipuè obſervamus, in quibus ſalium hujuſmodi acrium, alcalium, lixivorum, calcinatorum &c. manifeſta adſunt indicia, multæque curantur ſolis diluentibus cum acido aliquo leniori temperâtis, ut in ardentibus patet. Quamobrem non poſſum non laudare ſummoperè eximias vires cliſſi antimonii, cujus ſubacida virtute multæ febres ex aëris mutatione productæ, aliæque ardentiores tanquam in ovo ſuffocantur. Hic Romæ febres per æſtatem ob aëris mutationem ſævientes non ab acidis, ſed alcalinoacribus producuntur ſalibus (ut taceam maleſana in victu errata, quæ Ruri oblectationis gratiâ committuntur, undè interdum harum febrium origo, non àb aëre) variæ enim telluris & mineralium particulæ vi caloris ſolis in aëra elevatæ, illic per novos ſupervenientes calores magis atque magis attenuantur, cohobantur, atque volatilizantur, undè ſummam volatilitatem, & alcalinoacrem indolem potius, quam aciditatem nanciſcuntur, ſanguinique per inſpirationem communicatæ ejuſdem maſſam diſſolvunt primò, & ex diſſolutione mox coagulationis effectus ſuboriuntur; Patet id experientiâ: nam acida etiam potentiora poſt fermentationem vel inteſtinam diuturnam, vel excitatam à calore, aut dulcia evadunt, aut inſipida & alcalia; per fermentationem enim fractis acidi ſpiculis, acidum in alcali naturam mutatur. Ideò videmus aquam theriacalem primo acidam, poſt biennium evadere dulcem. Spiritus ipſi acidi longa mora ſpontè ſua dulceſcunt; & ſic de reliquis. Cæterum non nego, interdum acida in primis viis producta, ſanguinique communicata indébitas in eo fermentationes excitare poſſe. Fateor tamen ea acida eſſe debere nimis vehe-

vehementia, aliter post repetitas cum sanguine fermentationes ruptis suis spiculis, necesse est ut in alcali naturam mutentur, & ità vel innocua evadant, vel alcali morbosi naturam acquirendo, hac ratione partes lædant, & causa morborum fiant, quod erat probandum. Sed de his fusiùs peculiari tract. Acidum Insons.

DE LUMBRICIS PUERORUM.
§. I.

QUocumque morbo laborent pueri, semper suspicandum de Lumbricis. Nam vel morbum immediate fovent, vel in progressu ejusdem, semina verminosa latentia excitant, unde Lumbricorum proventus.

Infantes quique præditi sunt temperamento, ut ajunt, pituitoso, frequentius lumbricitant, quam cholerici, & adulti.

Quando pueri vehementer manibus contrectant ventrem, signum est vermium latentium; multo magis si tormina adsint.

Quod ut plurimum homines ex improviso, & sine ulla causa manifesta, & signis alios morbos comitantibus in subitum vitæ discrimen incidunt, & cadunt veluti apoplectici cum extremitatibus frigidis, pulsu exilissimo (qui ferè semper signum est vermium latentium uti & singultus) aphonia, quandoque improvisa mania, tunc de vermibus dubitandum, in tali casu nil potentius est, quam statim dare cum brodio gr. xii. merc. dulc. & gr. v. scammon. sulph. in adultis. In pueris verò minoretur dosis, vel potius detur mercurius crudus ad magnitudinem pisi cum brodio, nam erit ad miraculum. Chesnau.

In morbis puerorum semper suspicandum de vermibus. In mulierum de affectione hysterica, & sanguine menstruante. Generaliter in virorum, & mulierum arduis nonnullis, & pertinacibus morbis, perio-

riodumque sibi propriam non servantibus, de lue gallica suspicandum; quæ hodie vel hæreditaria est à Parentibus, vel per Nutricum lac contracta, vel semel per delicta juventutis, fragilitatisque humanæ sanguini adacta, imposterum nunquam amplius deletur, sed derepente sobolescit sub persona variorum morborum, & ingens Medico facessit negotium: Medice prudens esto, & sagax.

Recip. mercur. crudi rectè purgati unc. I. aq. gramin. & portulac. an. unc. iiij. macerentur per duas horas sæpè ac fortiter agitando, postea decanta aquam & cola, relicto in vase mercurio. Non datur præstantius pro fugandis vermibus hoc remedio, ut observavimus docente Georgio Bateo Angliæ Archiatro.

Subitò excitari à somno cum trepidatione præcipuè in Infantibus certissimum est apud Mulierculas vermium signum. Hoc idem tamen contingit etiam in eruptione exanthematum, ut sæpè vidimus docente Chesnau.

Colica puerorum sæpissimè oritur à vermibus. Pilulæ Matthæi, vulgò in Anglia dictæ Starhii summoperè celebrantur in leniendis quibuscumque doloribus partium internarum; an etiam in colica lumbricali valeant, nondum legendo mihi innotuit. De his inferiùs in colica. Prostant Romæ in Pharmacopolio Cl. Domini Girotti.

Lumbrici frequenter absconduntur in cavitatibus intestini colon, ad quas cum interdum difficulter perveniant medicamenta; ideò nil mirum, si non raro ex optimis quibusque remediis optimos successus non habeamus in curandis lumbricis.

Sanguinis stillæ è naribus in febribus continuis nonnunquam vermium latentium signa sunt, ut graves testantur Auctores.

Cum vel minima suspicio vermium est, noli tardare in exhibendis remediis: nam sæpissimè subitò

çne-

enecant non ſolum Pueros, aut Infantes, ſed etiam Adultos.

Experti ſumus cum Amico Romæ 1694. Lumbricos vivos poſitos in ſpir. vin., & in aqua, in qua fuit infuſa ſementina, poſt quinque horas periiſſe. Poſiti in vino, in diſſolutione aloës, extracti camedrios, & extracti tabaci periere poſt 9. horas. Hora 15. alios lumbricos pariter vivos poſuimus in oleo amygd. dulc. & die ſequenti adhuc erant vivi, ſed nimium torpidi, & elangues. In acido limonum ſequenti die adhuc vivebant & benè habebant, uti & qui poſiti fuere in vaſe ſemipleno argento vivo: in hoc tamen vaſe fugiebant contactum mercurii, & quantum poterant aſcendebant ad ſummitatem vaſis.

DE VARIOLIS, ET MORBILLIS.

§. I.

INter acutos morbos non infimum obtinent locum Variolæ, ſivè ut alii vocant Ecthymata. Et quoniam in illis ſanguinea maſſa quaſi inflammata, & accenſa eſt, & interdum aura veluti maligna afflata; magna opus eſt Medico doctrina, prudentia, & ſagaci cunctatione in illarum curatione, imò religioſa naturæ motuum obſervatione, aliter pernicioſi ſubnaſcentur errores.

Qui purgant in principio variolarum, vel diaphoretica exhibent vehementia, febrim adaugent quamſæpiſſimè, internas excitant inflammationes, deliria, inflammatorios pulmonum morbos, tuſſes violentiſſimas, & hujuſmodi quamplurima.

Variolarum eruptio opus eſt naturæ; ei igitur parendum, ejus motibus per opportuna remedia obſecundandum. Enim verò magna ſapientiæ pars eſt, in morbis potiſſimum verò acutis curandis mentem à præjudiciis ſcientiarum, theoriarum, errorum Vulgi, Præceptorum, propriarum animi inclinationum &c. liberam ſervare, nec per intempeſtiva medica-

menta

menta dirigentis naturæ motus pervertere.

Si ſanguis nimium ferveat, cum impetu caput petat, inflammationes viſcerum imminent, deliria &c. ſanguinem ſtatim mitto, ea copia qua neceſſitas urget. Et interim præſcribo gelat. corn. cervi, emulſ. ſem. cum aq. viol. ol. amygd. dulc. cum brodio ſeminibus frigidis alterato & ſimilia, per quæ ſanguinis impetum ex parte coërceo, ne extra alveum prorumpat, idque uſque ad quartum morbi diem facio; quo tempore ſi apparere incipiunt variolæ, naturæ motum adjuvo per lenia diaphoretica, gelat. corn. cervi &c. & ſedulus ejuſdem ſpectator medicamenta variè dirigo, pro vario humorum impetu, aut lenitate

Si circa quartum, cum jam jam erumpunt, caput impetunt, cum magno calore, anxietate, motibus tendinum ſubſultoriis &c. ſtatim impero cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis, & momento ferè, facta quaſi furentis ſanguinis revulſione, omnia prædicta ſymptomata veluti in ovo ſuffocantur, & paulò poſt feliciter erumpunt variolæ, ut pluries vidimus.

In ſanguine è vena ſecta extracto, ſi cruſta alba magna, craſſaque (qualis in omnibus inflammatoriis morbis obſervatur) in ſuperficie appareat, ſignificat variolas fore copioſas, ac valdè periculoſas. Hoc nos vidimus pluriès, & audivimus à doctis Præceptoribus, & conſummatis Xenodochiorum per Italiam Medicis, teque amice Lector hac de re, uti & de ſupradictis ſerio monemus, utpotè quæ non amœna ſpeculatio, ſed patiens, & auſtera tum mea, tum aliorum obſervatio mihi dictarunt.

Si ſanguis ad caput impetum faciat, tenſioneſque in hypochondriis adſint; plantis manuum atque pedum ſpongias decoctis emollientibus tepidis turgidulas apponi jubeo, magno cum ſymptomatum levamine.

Diaphoretica poſt quartum præſcribenda, magis, vel minus activa ſunto, prout major aut minor fuerit ſanguinis accenſio, ejuſdem ad caput, pulmo-

nes,

nes, aliaque viſcera impetus, nec non aliorum ſymptomatum major, minorvè urgentia.

Febris lenta citra rigorem, gravitas in ſomno, capitis & dorſi dolor, quandoque raucedo, quandoque ſanguis è naribus fluit: hæc ſunt ſigna imminentium variolarum teſte Dodonæo prax. cap. 20. lib. 2.

In Pueris de duobus ſemper ſuſpicandum, lumbricis ſcilicet, & variolis; neque unquam febris ſpeciem determinemus, niſi elapſis duobus tribuſve diebus, quo certiores fiamus de variolis &c.

Quibus futuræ ſunt variolæ, febres eorum exacerbatas vidimus cum doloribus dorſi vehementiſſimis. Motus convulſivi apparentes in Puerorum, qui nondum variolas paſſi ſunt, febribus, ſequenti die variolarum eruptionem denotant, ut infallibili experimento conſtat Domini Sydenham.

Igitur dolor dorſi acutiſſimus, nonnulli motus convulſivi, tuſſis, oculi humidi &c. febrim ex genere varioloſarum futuram denotant.

Qui variolas imperitè tractant, morbos pectoris inflammatorios, interdum ſuffocationem repentinam producunt.

Qui in variolis maximè ſputant, raro moriuntur; nullumque Sputatorem in variolis vidi mortuum. Walſchmidius.

Si Infans ex improviſo fiat epilepticus, erit vel ex dentitione, vel ex variolis, & ſi variolæ poſt inſultum venient, erunt ſemper boni moris & raro confluunt.

Recip. ol. amygd. dulc. unc. ii. ſperm. cet. drachm. iii. ol. ſtillat. rhodii gutt. iiii. m. f. ungu. s. a. Ad foveas variolarum delendas præſtantiſſimum eſt remedium, dolorem lenit, acrimoniam tollit &c. ut notat etiam doctiſſimus Georgius Bateus Angliæ Archiater.

Adultiores ætate niſi rectè tractentur in variolis, ſæpè moriuntur phrenetici, ut præ cæteris obſervavi in tribus in Xenodochio. Ideò nimiùs calor prudenter in tali ætate compeſcendus, ne caput impetat violenter.

DE

DE COLICA.

§. I.

IN Colica biliosa succedit frequentèr aphonia, & vox rauca, & per totum ferè morbi decursum durat: hæc vox rauca in febribus à bile ortis apparere quoque solet, undè numerari poterit inter diagnostica morborum à bile, sivè à salinosulphureis, & adustis massæ sanguineæ particulis.

In Colica pertinaci si sudor copiosus, & universalis superveniat, labefactatis, & resolutis viribus, brevi paralysim expectato.

In ea Colica, in qua inæqualis distensio, & adstrictio ventris, rigidorumque musculorum contractio adsint, denotant nervos potiùs, quàm intestina in eadem affici.

Nihil faciliùs colicæ supervenit, quàm paralysis; cave igitur, ne opiata copiosiùs in ea exhibeas; solet enim post opiata magnus sudor supervenire, & exindè paralysis.

Antidotum colicæ est chamomilla à quacumque demùm causa oriatur; multò magis si ante ejusdem usum, sudoriferum ex corn. c. philos. stibio diaphor. & unicornu pulver. propinetur.

Quando opiatis uteris in colica, semper adde castoreum: nam & opii narcosim corrigit, & doloribus medetur.

Sequentes pilulæ expertissimæ mihi sunt in colica ex visciditate, crassitie, & morbosa ciborum, aut humorum aciditate in primis viis. Recipe Rutæ pulver. & sal gemmæ an. q. v. mellis despumati q. s. ut fiat massa &c.

Sequens pulvis sit quoque tibi in secretis. Recipe pulveris fol. ficus sylvestris in terra, non in muro nati drachm. 5. fol. ulm. pulver. scrup. 1. misce, & de-

tur cum brodio, ſtatim enim ſedabit dolorem. Hic idem pulvis vino albo ſumptus ſpecificus eſt in ſedandis doloribus nephriticis, doſis tamen fol. ulmi ſuperare debet doſin foliorum ficus, contra verò in colica.

In colica convulſiva pertinaci, & ſpaſmodicis doloribus ventris ab acri, & erodente materia productis, præſertim ſi aderit ſitis, linguæ ariditas, & calor univerſalis, irritis aliis remediis, præſtantius non inveni, quàm ſecare venam brachii, & exindè diluens anodynum chamomilla præ cæteris alteratum præſcribere: poſt ſanguinem miſſum ſæpè vidimus dolores veluti in ovo ſuffocatos, injecta enemata, ob ſpaſmodicam fibrarum inteſtinalium contractionem intus retenta, ſtatim ſolvi &c. Huic arridet illud Spigelii obſervatum; is in diſſectis ſemitertiana extinctorum cadaveribus, qui antea immani ventris dolore, quaſi colica excruciati fuerant, inteſtina inflammata, & eryſipelatoſa detexit; quibus in caſibus phlebotomiam omittere, eique purgationem, ut vulgò ſolent, ſubſtituere nefas eſſet &c.

Dolor colicus ferè ſemper miteſcit in ſemicupio, ideò in doloris pertinacia utere ſemicupio.

Dolores ventris à deambulatione nudis pedibus ſuper frigidum pavimentum facta, appoſitis lateribus calidis plantis pedum ſtatim ſanantur: creſcente namque calore in pedibus, minuitur ſenſim dolor in ventre.

Arcanum quendam, ac inexplicabilem conſenſum obſervavimus inter morbos ventris, & morbos cutis. Dolorem colicum vidimus mutatum in arthriticum: & è contrà dolores arthriticos per ſupervenientem colicam, aut diarrhæam, ſolutos: Hinc quadrat illud Hippocratis: Alvi laxitas, cutis denſitas, cutis raritas, alvi denſitas. Ideò obſervamus in praxi, quod diuturnæ diarrhææ, irritis aliis, per diaphoretica promptiſſimè ſanari ſoleant.

Excre-

Excrementa non retineri, dolorem locum mutare, nec non & intermittere, ſalutem brevi promittunt.

Dolor colicus quandoque tranſit in abſceſſum, quandoque in hydropem.

Poſt fæcum, vel flatuum emiſſionem, ſi dolor remittat, bonum, licet redeat affectus. In colica cum vomitu, ſudore frigido &c. irritis aliis tinctura ſuccini, & præſentem morbum ſanat, & præcavet à futuro.

Ante uſum opiati ſemper enema injicias. Diaphoretica cum opiatis mixta feliciſſima ſunt in colicis. Malè proſpicies tuis ægrotantibus, niſi rectè diſtinxeris colicam humoralem à convulſiva.

Pectori, & inteſtinis omnia frigida ſunt inimica: caveas igitur ab eis in talium partium affectionibus.

Colica habitualis, & endemica à vini acido præſertim oriunda, ſolis ſanatur ſudoriferis: veſperi tamen interpoſito anodyno remedio, mihi uſualis eſt pilula ex diaſcordio fracaſt. & confect. alcherm. vel hyacinth. &c.

Pilulæ Matthæi, vulgò in Anglia, dictæ Starkii, in omnibus doloribus tùm internarum, tùm externarum partium incredibilem prorſus afferunt utilitatem: in doloribus gallicis intermiſcere eiſdem ſoleo mercurium dulcem, & gumm. lign. ſuperbibendo decoctum noſtrum antivenereum: earum deſcriptionem vide in pharmacopæa Viri Doctiſſimi Georgii Batæi Archiatri Regis Angliæ.

Purgantia quandoque benè cedunt in colica, præſertim ſi nulli adſint vomitus, & febris, denturque in forma liquida. Ipſe uti ſoleo pulvere Cornachini uſque ad drachm. 1. & eidem ſuperbibendum impero brodium flor. chamomill. alteratum &c.

Cum dolor colicus fixus eſt, & febris adeſt, in abſceſſum terminare ſolet, non ità ſi mutatur de loco in locum.

DE PHRENITIDE.

§. I.

IN aëre Romano per adhibita Phreniticis veſicantia plures vidimus mortuos, quàm ſanatos, magiſque nocuiſſe, quam profuiſſe : cæterum longiorem uſum res hæc magni momenti meretur.

In eodem aëre obſervavimus veſicantia Mulieribus delirantibus admota profuiſſe magis, quàm Viris, & plures ſanatas eſſe.

Dum imminet delirium, vel jam factum eſt, loco veſicantium ſecare ſoleo venam pedis, vel ſalvatellam in alterutra manuum, & exindè diluentia ex ſeminibus frigidis, melon. &c. præſcribo, brevique jugulatum vidimus delirium.

Lingua nigra in acutis ferè ſemper poſt ſe trahit delirium.

Delirantibus cum febre acuta, lingua arida, & indiciis magnæ viſcerum inflammationis, ſi applicentur veſicantia, omnes ferè in pejus ruunt, & magna ex parte moriuntur convulſi; Iiſdem è contra ſi venam frontis, vel brachii ſecandam imperaveris, & exindè longa dederis diluentia, facillimè ſanabuntur, qua de re vide plura in tract. noſtro de uſu, & abuſu veſicantium &c.

In delirio ſi ſuperveniat alvi fluxus, præſertim morbo ad coctionem tendente ſolvit illud: ſæpiùsque vidimus ægros deliros, inquietos, & anxios, diarrhæâ ſuperveniente, ſequenti die in melius abiiſſe.

Cum igitur obſervaverim pluries alvi fluxum ſolviſſe delirium, ideò natura docente, proficuum non ſemel expertus ſum pulverem cornachini, ſuperbibendo eidem longa diluentia ex decoct. hordei, corn. c. limati, ſal. prunell. aliiſque dulcificantibus, præcipuè ſi nimius viſcerum ardor adſit, & ſuſpicio inflammationis.

Malum

Malum, si phrenitis mutetur in lethargum, non ità si lethargus in phrenitidem.

Febres ardentes ſemper habent urinas tenues, & coloratas; hinc ſi tales urinæ fiant albidiores, tenuioresque, & adſint vigilia, oculorum perturbatio, lingua balbutiens &c. prognoſticare poteris brevi futurum delirium.

Urinæ ſubjugales, id eſt craſſæ, & turbidæ, in acutis morbis, ferè ſemper morbos capitis poſt ſe trahunt: Ideò ſi apparentibus illis æger in ſomnum propendeat, pulſus ſint parvi, & ſimilia coaguli ſigna aderint, futurum lethargum infallibilitèr prognoſticato Adſtantibus. Si verò cum talibus urinis vigiliæ ſæviant, dolores capitis, linguæ aridæ, & ardores viſcerum, prognoſticato brevi delirium, ut nos pluriès fecimus in Xenodochiis per Italiam.

Blandiora acida, & pulveres cinnabarini cum emulſionibus inter interna remedia, omne ferunt punctum in phrenitide ex præcepto Walſchmidii.

Multi dementes, & Maniaci ſanati fuerunt, demergendo eos in aquam, eadem methodo, qua merguntur Hydrophobici, quorum unica curatio eſt repetita in aquam immerſio; methodum hanc ſanandi mentè captos, in Anglia expertus eſt Dominus Robertſon maxima felicitate; ut teſtatur Mercurius Helmontii filius tract. de homine §. 29.

DE ASTHMATE.

§. I.

NIſi rectè diſtinxeris Aſthma convulſivum ab humorali, nunquam ex voto ſuccedet curatio.

Si difficultèr ſpiraverit venam brachii tundito, etiamſi hydrope laboraverit. Hipp. epidem.

Si quis veſperi hora ſomni, ſed præcipuè poſt tres, aut quatuor horas ſomno impenſas de repentè exper-

expergiſcatur ingenti aſthmate, ſivè ſuffocatione correptus, atque feneſtras aperiat, liberumque aërem deſideret; pro certo habeto illum hydrope pectoris laborare, multò magis ſi pedes, aut manus tumere cœperint, cum faciei à nativo colore receſſu, & præ cæteris, ſi accedat torpor, ſeu incipiens brachii paralyſis; Hujuſmodi brachii torporem in aliis quoquè pulmonum morbis præſertim peripneumonia obſervamus. Aſthmate laborantibus ſi pleuritis, vel peripneumonia ſupervenerint, ferè ſemper moriuntur.

Aſthmaticis dyſuria ſuperveniens bonum, ceſſante derepente dyſuria, denuò aſthmate corripiuntur. Exindè magis confirmatur, quod pluries adnotavimus, nempè in morbis pectoris, ſemper ducendum eſſe ad vias urinæ, natura id monſtrante; nec non magnum conſenſum eſſe inter tibias, & pectus, pudenda & pectus, morboſque harum partium ad invicem commutari.

Diuretica ex ſalibus lixivialibus, & acidis parata in morbis pectoris non adeò tuta ſunt: nam tuſſim movent, & morbum exaſperant: contra pulvis millepedum, therebintinata, balſamum peruvianum, decoct. radic. aperient. ſyr. de althæa Fernel. &c, urinam potentèr movent, nec tenellis pulmonum membranulis infenſa ſunt.

Aſthmaticis ſi apoſtemata excitentur in cruribus, forſan ſolvetur morbus. Rhaſes.

Acceſſiones Aſthmatis frequentiores ſunt cælo frigido, & humido præcipuè inter crapulandum.

Aſthma vel à Parentibus, vel ab intemperantia vitæ ſuccedit.

Aſthma in ſenibus perdurat uſque ad mortem, & quandoque in aliis.

Aſthma freqentiùs invadit obæſos, & otio marceſcentes.

Aſthma quandoquè in pulmonis inflammationem tran-

trarſit, cautus igitur ſis in uſu remediorum nimis volatilium: per hæc enim in tenuibus pulmonum membranulis, & magno ſanguinis gurgite continuò affluentibus faciliter inflammationem produces.

Aſthmata vehementia quandoque in imminens mortis periculum conjiciunt ægrotum; à morte liberat phlebotomia citiſſimè inſtituta, & ſi neceſſitas urgeat, repetita, aut eodem tempore in ambobus brachiis imperata: nec non ſperma ceti à ſcr. 1. ad drachm. 1. in juſculo valdè calido diſſolutum; poſt quæ liberior evadit reſpiratio: ſperma ceti tamen in eo aſthmate mira præſtat, quod vulgò pituitoſum, & humorale dicunt.

Si cum Aſthmate repletionis, vel catharri citò diſſolventis, vel diſſoluti adſit tuſſis humida, & ſubitò ceſſet, vel ſputum minuatur, remanente ſpirandi difficultate, mors oſtia pulſat. Valeſcus de Taranta &c.

DE DIARRHÆA, ET DYSENTERIA.

§. I.

Diarrhææ frequenter oriuntur ex mærore, & animi pathematis, ſuntque ferè incurabiles; præſertim ſi cauſa mæroris perſtiterit: his ſupervenire ſolet febris erratica, donec tandem atrophia conſumpti intereant ægroti.

Sudor diarrhæis ſuperveniens morbum ſiſtit.

Pernicioſæ ſunt diarrhææ in morbis pectoris, ſuntque etiam infeſtæ puerperis, & infantibus febre maligna correptis.

Curationem diarrhææ non incipias per adſtringentia: nam introduces viſcerum, & inteſtinorum obſtructiones difficilè ſolubiles, quibus tandem ſuccedit hydrops pertinax.

Carnium eſus auget diarrhæas, cave igitur ab iis quantum poteris.

Nil magis alvum ſtypticam reddit, quam uſus veneris, quod etiam cognovit Hipp. 7. epidem. Ætius lib. III. cap. VIII. Paulus lib. I. cap. XIII. aſſerunt alvi profluvia venere exiccari. Idem obſervavit Amatus Luſitanus cent. II. obſervat. 47.

Qui ſtudiis, & curis domeſticis vehementer indulgent, ſtyptici fiunt. Inter morbos endemios aëris Romani eſt alvi ſtypticitas.

Maſticando tota die Cinamomum, & deglutiendo ſalivam illam, à diarrhæis, & languoribus ſtomachi cum dyſenteria brevi ſanarunt.

A purgante medicamento ſolet excitari periculoſa hypercatharſis, ſivè ſuperpurgatio, quæ ſubitaneum animi deliquium ſæpè affert: theriacæ ſcrup. I. aut drachm. 5. vino diſſolutæ quantitas ægroto exhibita ſat celeriter, & feliciter fluxum ſiſtit, ut mirati ſumus in Xenodochio, Sene Medico præſcribente.

Inveteratis alvi fluxibus, dyſenteria, teneſmo, relaxatione ani &c. excipiatur per inferiora vapor therebintinæ prunis ardentibus injectæ, & ſanabuntur.

Quando in diarrhæa bilem croceam rubiginis ferri diſſolutæ, aut lateris rubri non abſimilem excernunt patientes, humorem ſanè peſtiferum in diarrhæa apparentem, ut ex pluribus ægris mihi notum eſt, qui omnes perierunt. Cheſnau lib. III. cap. VI.

Bonum, ſi diarrhæa iræ ſuperveniat, & ſi hæc non ſuperveniet, febris ſuperveniet &c.

Obſervavi frequentiſſimè, & etiam ab aliis audivi, quod in nonnullis morbis præſertim chronicis, ut phthiſi &c. vel etiam aliis paſſim morbis, ægroti paulò ante mortem corripiuntur ſtimulo fæces ejiciendi, & multi in ipſo actu ejiciendarum fæcum moriuntur. Hoc dignum eſt ut fuſiùs conſideretur &c.

Dyſentericis vomitus bilioſus in principio malus eſt. Hipp. coac. præn. ſect. 3. num. 62.

Qui dyſenteria pereunt, omnes ferè ex ſphacelo inteſtinorum pereunt, patet id triduo ſaltem ante

mortem,

mortem: nam extrema frigeſcere incipiunt, pulſus
xiles, & inæquales ſunt, ſitis non urget, nec dolor
n affecto loco, & nonnulli paucis ante mortem ho-
is in delirium deſinunt.

Dyſenteria ſine febre, ſi aliis remediis non ce-
lat, deveniendum ad uſum aquæ Tetuccianæ s. a.
latæ, & infallibiliter ſanabitur, ut bis, terque mi-
rati ſumus.

Si ab uſu adſtringentium inflatio ventris, vel ma-
or in egerendo difficultas, & labor ſuperveniant,
habarbaro frequentiùs utendum, interpoſitâ tamen
mixturâ aliqua anodyna ex ſyr. papav. rhæad. aq. viol.
eq. Nicol. chryſtal. mont. &c. quo pacto ſanabuntur.

Cave in cura dyſenteriæ à nimia remediorum
farragine; pauca ſint, & ſimplicia, ideò ſæpiſſimè
dyſenterias profligavi ſolo ſero lactis intus dato, &
per clyſteres quoque injecto, multique Auctores pro
magno ſecreto habent hoc remedium in dyſenteri-
cis; clyſteres partier copioſè præſcripti, quandoque
exacerbant morbum, & in ea exulceratis inteſtino-
rum fibris, majorem orgaſmum excitant; dentur igi-
tur rariùs, & in parva copia.

Vomitus dyſentericis ſuperveniens periculoſus
eſt.

Si ſingultus accedat, lethale; Si angina, lethale.
Si verò accedat difficultas deglutiendi, mortem im-
minentem prænuncia Adſtantibus.

In lethali dyſenteria ventriculus quoque in con-
ſenſum trahitur, undè tot mala.

Pilulæ de Caccionde, quarum baſis eſt terra cate-
chu, ſunt egregium antidyſentericum; ne dentur ta-
men ſtatim in principio &c.

Dyſentericis ſi ſuperveniat linguæ inflammatio,
& difficultas deglutiendi, actum eſt de ægro.

Si ſtatim poſt dolorem excretio non fiat, ſcito
quod inteſtina tenuia ſunt læſa.

Differt dyſenteria à ſanguinis fluxu hæmorrhoi-

 dali

dali; in hoc enim semper sanguis præcedit fæces, in dysenteria verò, vel post, vel cum fæcibus excernitur &c.

Si afficiatur jejunum intestinum, lethale est, jecur namque vicinum est.

Si in dysenteria adhibueris opiata, & altero mane color oculorum ægri est mutatus, certè non superabit morbum, si verò color oculorum immutatus remaneat, indicio est ægrotum posse reconvalescere. Walschmidius.

In principio non adhibe adstringentia, & ex Cratonis præcepto ante septimum.

Inter dysenterica laudamus rhabarbarum tostum, flores rof. rubr. & nucem muscatam &c.

Radix hipecacuanhæ est specificum, ac fermè infallibile remedium in fluxibus dysentericis, aliisque hæmorrhagiis sanguineis, colliquationibus humorum &c. ut nuper mihi retulit Vir doctissimus Guil. Sherard. Botanicus, & Medicus Anglus præstantissimus, dum Româ Germaniam proficisceretur cum Illustrissimo Comite de Tondsen. Idem quoque non ità pridem per literas mihi significavit Vir magni nominis Io. Iac. Mangetus Helvetiorum Practicus celeberrimus. Sed plura hac de radice vide apud Pisonem tract. de plantis Americæ.

DE

DE APOPLEXIA.

§. I.

APoplexiam distinguere oportet in sanguineam, & pituitosam. Arcanum in sanguineis est phlebotomia, post cujus usum vidimus statim excitatos ægrotos, & exinde in melius abiisse. In pituitosis contrà emeticum, aut purgans vehemens statim præscriptum utramque paginam adimplent; cæteris præfero pulverem Cornachini, & infus. croci metall. cum vino; sunt qui apoplexia liberati sunt, hausto singulis mensibus vomitivo ex infuso prædicto, intelligendo de pituitosis.

In apoplexia quo magis offenditur respiratio, eo fortior est morbus, quò minus eo debilior.

Qui semel apoplexia correptus, postea fiat vertiginosus, novos insultus expectet.

Si post venæsectionem respiratio fiat liberior, & pulsus quoque benè se habeat, salutem prædicere poteris.

Injectus clyster si intra unius horæ spatium reddatur, bonum; si verò prorsus retineatur, malum: indicat enim influxum spirituum in fibras intestinales à cerebro ferè impeditum esse.

Clysteres apoplecticis exiguâ quantitate injiciantur, ut ità & retineri, & diutius manere possint in intestinis; dum enim quantitas excedit, iterum effluunt. Verum si in minori copia injiciantur, & etiam tunc effluant, malum: indicat enim totalem partium resolutionem, undè mors ostia pulsat.

Febris raró supervenire solet apoplexiæ, præsertim pituitosæ.

Si Carochus in ipsa accessione febris intermittentis, aut remittentis superveniat: durante accessione nulla contra eum præscribantur remedia: nam om-

omnia erunt in perniciem ægrotantis, exceptis frictionibus, & revulſionibus, quæ adhiberi poterunt in acceſſione: finitâ acceſſione deſinit quandoque & catochus; ſi verò non deſierit, ſtatim ſanguis mittendus, aut purgandum pro indicatione utrorumque: ſi verò ſecundò ſupervenerit, mortem affert; neminem enim liberatum vidimus, cui ſecundò catochus ſupervenit; ut notat doctiſſimus Dodonæus in ſuis obſervationibus.

Valeſius obſervavit in lethargicis, quod pulſus, qui prius erat parvus, adveniente lethargo fiebat magnus, & quo creſcebat in magnitudinem pulſus, eo citiùs interibant Ægri. Rhodius quoque in Septalium ait ex Ballonio, quod in omnibus affectibus comatoſis præcipuè lethargo, & apoplexia, pulſus dum ex parvo fiebat magnus & ſenſim in magnitudine creſcebat, ægrotantes brevi moriebantur. Hoc idem & nos vidimus Romæ in Vetula ann. 1695. quæ apoplectica cum eſſet quatuor dierum: quodam veſperi magnos, & vibrantes pulſus hora quarta noctis obſervavi, decima verè ejuſdem noctis hora mortua eſt; qua de re ſerio monemus Medentes.

Obſervavimus in Xenodochio ann. 1694. hyemali tempore Romæ, quod quando apoplexiæ erant graviſſimæ, & jam confirmatæ veſicantia non admodum conferebant, imò omnes ferè tales ægroti moriebantur.

Spuma oris lethalis eſt in apoplexia, Hipp. ſect. 2. aph. 43. & Tulpius lib. 1. obſ. med. 6. & Foreſtus 10. obſerv. 74. in ſchol. ait. Cum apoplexia ſimpliciter toto genere ſit lethalis, lethalior cenſenda, quando cum ſpuma oris fuerit; hinc Rhaſes inſpiciens apoplexiam vehementem, dicebat, quando ſpuma oris circa os apparet, ei non eſt medendum.

Raro patientes ab apoplexia evadunt, ſine alicujus partis reſolutione, quod ſi omnia membra reſolu-

oluta sint, citò rapiuntur: quidam verò denuo incidunt in apoplexiam.

Apoplexiæ, vel paralysi generali obnoxii, aut jam iisdem correpti, flatibus, borborigmis, & inflationibus ventris vehementer molestantur; horum symptomatum causa dependet ab impedito spirituum influxu per nervos in intestina, & loca adjacentia; redditis enim paralyticis fibris carneis talium partium, & motu eorum tonico ferè abolito, vapores à contentis intestinorum exhalantes, nec non & particulæ aëris intermixtæ in molem elevant flatulentam partes supradictas; eadem potissimum ratione, qua videmus in cane, ligato sexto pari nervorum, ventriculum statim summoperè intumescere, cujus phænomeni rationem fusè, in tract. nostro de fibra motrice, & morbosa exposuimus.

DE DOLORE IN GENERE, CONVULSIONE, ET MOTIBUS CONVULSIVIS.

§. I.

DOlores qui neque medicamento, neque sanguinis missione nec alio modo curantur, ad suppurationem vertuntur. Hipp.

Si dolor aliquis firmus cum tumore, & multo calore in hypochondriis ægri, aut in thorace, aut in spinali medulla, aut alibi præcesserit, deinde rigor superveniat, phlegmonem, ac tumorem in suppuratum ire significatur, ex Jacotio comment. ad lib. 4. coac. Hipp.

Quod si in uno aliquo loco firmiter constiterit dolor, neque medicamentis expellatur, quocumque loco dolor fuerit, eum lino crudo inurito. Hipp. d. affect. sect. 5. loquens de ischiade &c.

Dolores qui sine signis levantur, lethales. Hippocr. in coac.

Bzoar-

Bezoarticum joviale est præstantissimum remedium ad demulcendos furentes partium dolores, & peccantem materiam insensibiliter per transpirationem educendam; cave tamen, ne dolores sint podagrici, venerei, aut similes, quorum retenta materies pejora mala excitare poterit: cautus quoque sis in morbis nervorum, & capitis, nam ex natura sua, stannum inimicum est nervis: contra in affectibus hystericis bezoarticum hoc infallibile remedium est, ut pluries mirati sumus.

Dolores in quacunque corporis parte periodicè exacerbantur, & statâ quâque horâ recurrunt, peccans illorum materies in affecto loco non generatur, sed aliundè venit: in his casibus tribus horis ante invasionem detur lenis potio purgans, & sanabuntur; præcipuè si imo ventre hæc fiant.

Doloribus externarum partium, si alia non proficiant, ad causticum devenias: ipse uti soleo foliis ranunculi, vel mixtura calcis vivæ, & saponis liquidi. Hoc Ischiaticis summoperè confert, imò & aliis doloribus juxta illud Hipp. lib. de intern. affect. §. 19. & lib. de affect. §. 30. Si alicubi congregatus fuerit dolor, urito: imò ubicumque alius dolor præter splenis incubuerit, urito: sic enim sanus fiet.

Frequenti experientia constat dolores capitis ex affectione stomachi productos, partem capitis anteriorem magis afficere: contra ex affectione uteri, verticem, & occiput præcipuè invadere: Pariter Mulieres hystericis obnoxiæ affectibus sensum quendam frigoris in vertice capitis pati solent; estque hoc præcipuum hysteriæ diagnosticum.

Si simul dolorosus sit locus, & caro submucosa, seù tabescens, hîc ustio optima est, Hipp. de articul. §. 54.

Ter, aut quater observavi dolores capitis pertinacissimos, & ferè ad maniam accedentes, irritis aliis, solo pulvere de Guttera (de quo vide Riverium

cap. de epilepsia) ad drachm. 1. circiter dato, cum brodio alterato flor. primul. veris, beton. &c. vel cum decocto The &c. feliciter cessisse.

Balneationes pedum in aqua tepida hora somni optimæ sunt in capitis doloribus, & gravedine &c.

Succo extracto ex radic. betæ, & per nares fortiter attracto pluries in die, vidi nuper statim sanatum periculosissimum capitis dolorem Romæ in quadragenario irritis omnibus remediis.

Ad dolores externos, spiritus sal. armon. cum ol. amygd. dulc. veteri mixtus, breviter, & feliciter proficit: & didici per experientiam, quod spirituosa cum unctuosis mixta, doloribus optimè medeantur, non ità sola spirituosa &c.

Inter signa mox mox erumpentium variolarum sunt motus convulsivi: Ideò quando videbis puerum febri correptum, qui non adhuc variolas passus est, motibus convulsivis corripi, ardore circa lumbos &c. prædicito adstantibus, sequenti die variolarum eruptionem, ut nos pluries fecimus.

Sunt pueri, qui bis, & etiam ter morbillis corripiuntur, ut historiæ testantur, & nos semel vidimus Patavii.

Spasmodicè affecti urinam ferè semper reddunt tenuem, claram, & copiosam.

Pulvis de Guttet specificus est in morbis convulsivis, nec non vertigine, cephalæa, gravedine capitis &c.

Balsamum Paracelsi est potentissimum remedium ad quasvis convulsiones vulneribus supervenientes, ad puncturas nervorum &c. & nullus eo carere deberet Chirurgus, vide descriptionem apud Paracelsum in parva Chirurgia.

Omnes ferè convulsiones infantum à stomacho fiunt, undè iis statim morbum solvunt lenia purgantia, præsertim infusum rhabarbari.

Urina crassa, & turbida in morbis convulsivis, bona;

na : tenuis & alba mala.

In morbis epilepticis, & convulſivis tria ſunt cæteris præſtantiora, cinnabaris nativa, viſcus querc. & ungula alcis.

Infantes, quibus cruſtæ ſcabioſæ in capite superveniunt, raro corripiuntur motibus epilepticis.

Ex abortu Mulieres convulſæ raro evadunt, ut notavimus. Convulſio quæ phrenitidem ſequitur lethalis ex Aëtio.

Pulvis Cornachini pro purgante in nervorum, & capitis affectibus præcipuus eſt.

Viola eſt ſpecifica in morbis convulſivis, & nervoſis.

Spir. ſal. armon. coagulat lac Infantum in ventriculo, ideò cave ab illo in eorum epilepſia.

Utile eſt obſervare, num ſemper eo tempore, quo Infans corripitur epilepſia, Matri fluant menſes, nec ne?

DE TUSSI.

§ I.

TUſſes diuturnæ teſtium tumore ſolvuntur, & contra Hip. 2. epidem. ſect. 1. Ex hoc magis magisque confirmatur conſenſus ille occultus inter pudenda & pectus, tibias & pectus, toties à nobis recenſitus.

Tuſſis Infantum ferè ſemper eſſe ſolet à ſtomacho cruditatibus ſcatente, quo in caſu ſemper ſtomacho reſpiciendum, non poſthabitis tamen pectoris remediis.

Tuſſis violenta producere ſolet in pueris herniam, in fœminis abortum, in viris phthiſim, ideò nunquam ſpernenda.

In tuſſi ſicca ex humorum acrimonia, eorumque tenuitate producta uſus lactis præſtantiſſimum eſt remedium,

medium; ego uti soleo lacte cum jure carnis, vel aq. viol. cocto.

Si tussis cum febre pertinaciter afficiat ægrum, & nullis cedat remediis, in tabem migrat, etiamsi sanguis non spuatur.

Tussis aliis morbis superveniens non curatur, nisi curatis morbis à quibus pendet.

Quibus in febribus accidit tussis, à febre non liberantur perfectè, si tussis adhuc perseveret.

Tusses siccas, & gutturis asperitates inducit constitutio temporis aquilonia. Hipp. aph. 5. sect. 3.

Tussis violenta in pulmonibus orta, capiti communicata producere potest, ut aliquando observavimus, subitaneam memoriæ, atque ratiocinii jacturam, nec non paralysim manuum, & aliorum membrorum. Boyle de util. phil. nat.

Aqua inter cutim laborantibus tussis superveniens malum. Hipp. aphor. 35. sect. 6.

Tussi siccæ irritis aliis valdè proficuos expertus sum oculos cancr. calcinatos ad drachm. 5. exhibitos cum brodio alterato portulaca, tussilagine, & foliis viol.

In tussi pectorali magis proficiunt medicamenta vulgaria ex herbis pectoralibus parata, quam nobiles Pharmacopæorum apparatus, ut sæpè vidimus.

In tussi præsertim pectorali purgantia datam Practicorum fidem non liberant; imò si ex aëris inclementia tussis contracta fuerit, plus nocent.

Tusses pectorales à purgantibus solent exasperari, teste Etmullero fol. 213. Contra concedi possunt in tussi stomachali, & ubi magna sanguinis cacochymia deprehenditur.

Boli ex butyro recenti cum saccharo mixti, & vesperi sumpti, vehementissimas tusses catharrales demulcent.

Syrupus de erysimo Lobellii est pariter magni usus in tussi, & raucedine.

In tussi convulsiva Infantum decoctio ex musco arborea, præsertim à quercu pendente, omnium præstantissima est, ut nos experti sumus, monente Willisio: valet quoque in aliis morbis convulsivis.

Spiritus corn. c. contra tusses vehementissimas mirabilis est. Boyle de util. phil. natur. f. 348. &c.

DE CALCULO, ET PODAGRA.

§. I.

CAlculus, & Podagra plures interficiunt divites, quam pauperes, plures Sapientes, quam fatuos.

Vinum, Venus, Otium, & Crapula sunt primi Parentes calculorum, & podagræ. Aquæ potus, lactis usus, sobrietas, & exercitium eisdem medentur; exindè prodiit secretum illud eximium Zecchii, relatum in suis consult. nempè haustus aquæ calidæ ad lib. ℔. circiter, statim ante prandium factus: Piso, & Alexander multis ante Zecchium annis hoc idem aquæ calidæ remedium comprobarunt, dicentes quod post primum excretum calculum, nunquam imposterum alios genitos fuisse viderint usum hunc aquæ calidæ multo tempore continuantibus.

Omnia remedia podagricis præscripta inutilia propemodum erunt, nisi vinum, venus, otium, & crapula temperantiùs usurpentur.

Dolorem lumborum rheumaticum à nephritico per hoc certissimum signum distinguere poteris: Pete ab ægro, an dum in terram incurvatur, & exindè erigitur, cum difficultate erigatur, adeò ut per medium quasi scindi videatur; si hæc adsint, pro certo habeto dolorem illum non esse nephriticum; sed rheumaticum, productum scilicet ab acribus, & muriaticis salibus per serosum humorem illinc depositis.

Ad rheumaticos hos lumborum dolores, potum lactis cocti cum æquâ decoctione Theæ, & mane sumptum ad lib. ℔. circiter, felicissimè sum expertus. Hoc

idem remedium podagricis, & calculosis forsan non obesset.

Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt signa, doloresque circa spinæ musculos fiunt; siquidem circa loca exteriora fuerint, abscessus quoque exterius futuros expecta, si verò dolores magis circa loca interiora fiunt, etiam abscessus expecta futuros interius. Hipp. sect. 7. aph. 36.

Melopeponum comestio, & potus aquæ ab illorum pulpa destillatæ, podagricos, & calculosos, vel sanant, vel maximè sublevant; dummodò vinum, venus, otium & trapula prudentiùs adhibeantur.

Millepedes præparati præsentaneum remedium afferunt in urinæ suppressione, & frangendis calculis &c.

In fatali urinæ suppressione si reliqua non proficiant; Patiens duobus, vel tribus Adstantibus suffultus ac probe tectus, pluries per cubile obambulet: nam hoc pacto multi copiosam reddiderunt urinam, ut testatur Sydenham.

Dolores renum à quinque causis potissimum fiunt, fluxione scilicet (sivè humoris serosoacris, & erosivi depositione) ulcere, inflammatione, lapide, & abscessu.

In nephritide sensus subitaneus rei pungentis, velut aculei in regione ureteris, signum est certissimum calculi hac parte jam impulsi.

Facto semicupio, & præsertim postquam dolor quieverit, si eàdem vehementiâ die sequenti serius aut citiùs revertatur cum vomitu, dolorem esse nephriticum pro certo habeto. Chesnau,

Potus aquarum mineralium calculos pellit, & ab iisdem præservat: ubi verò hæ in promptu non fuerint, substitui poterit decoctum ex multo eryngio parum contuso factum, quo vinum album diluatur, & copiosè bibatur, siquidem hoc remedium potenter sublevat calculosos, & podagricos, teste Chesnau.

Hæmorrhoidum internarum dolores mentiri solent

dolores calculi in vesica latentis; hi tamen multo sunt atrociores, & frequentiores quam illi.

In quibusdam ægrotis calculo vesicæ laborantibus non solet contingere urinæ suppressio, ideò hæc referri non poterit inter signa infallibilia calculi vesicæ.

Urina, in cujus fundo apparet humor plurimus, apta est ad calculi generationem. Avicennas.

Si frequenter mentulam contrectet patiens, & cum mingere incipit, desidendi quoque voluntate teneatur: si dum per urbem incedit, divaricatis cruribus obambulet, ex tribus hisce signis de calculo vesicæ certior fies.

Potus Theæ, & Coffe inter reliqua remedia calculosis, & podagricis excellunt.

In arthritide vaga scorbutica conveniunt omnia ex pino, aqua pini, essentia pini, extractum pini, & similia teste Walschmidio.

In ipso paroxysmo doloris nephritici lithontriptica, & aperientia medicamenta obsunt potius, quam prosunt: conferunt contra emollientia, laxantia, & anodyna, quæ dolorosam renum, & partium adjacentium crispaturam relaxant, & demulcent, ut ita calculus ingredi possit ureteres &c.

Nuper arthriticus quidam Romæ excrevit urinam crassam, & copiosam, quæ paulò post in consistentiam gelatinæ coagulata fuit, & ità liber evasit ab arthritide.

Qui sæpè vomunt, & alvum lubricam habent, difficilius calculo corripiuntur, exindè est quod calculosis, & podagricis summum levamen afferat usus clysterum, aut lenium purgantium, ut pluriès observavimus; præsertim Romæ an. 1693. in Podagrico septuagenario, qui ut alvum exoneraret hora matutina à duobus servis fulciebatur, quo posset ad locum opportunum pervenire: alvo exonerata solus regrediebatur in lectum, quia ut ajebat, liberiores, agilioresque evadebant articuli post fæces exoneratas.

Arthritis ferè semper incipit à pollice pedis.

Veneri, & Baccho indulgentes ad satietatem, impossi-

possibile est, ut arthritide non corripiantur, aut calculoso morbo.

Podagrici, si aliter exerceri non possint, exerceantur voce, scilicet, vel libros alta voce legendo, vel cum amicis colloquendo, vel canendo; assidua namque locutio, & cantus recensentur à Plutarcho lib. de tuend. valet. inter genera exercitii: qua de re vide cap. 13. tract. nostri de tarantula &c.

Dolor fixus in regione renis, & vomitus continuus sunt præcipua signa doloris renalis à calculo, cætera sunt dubia, & aliis doloribus ventris communia.

Signum omnium certissimum calculi in vesica latentis, est ejusdem contactus à cathetere factus, reliqua fallunt etiam peritissimos.

Aqua destillata persicariæ sit tibi in secretis contra calculos, ut expertus est Boyle.

Sunt qui calculum habent in renibus, nec ullum iisdem dolorem parit, quod in duobus observavi, Bononiæ scilicet & Patavii, quorum cadaveribus dissectis ingentes calculos in renibus vidimus, nec ullis ante vexati fuerunt renum doloribus. Idem notat Hollerius in praxi cap. de hydrope, dicens, in dissecto cadavere observavi renem sinistrum absumptum, & vomica plenum, dexterum autem calculo obsessum, & tamen æger non dolebat de calculo: hæc ille.

Hactenus stylo brevi, & sententiis diuturna comprobatis observatione, sparsimque dispositis, morborum historiam delineare curavimus, ut indicaremus Medentibus viam, qua demum Praxis ad perfectionem possit pervenire. Cæterùm innumera commoda à sparsa hac, & aphoristica morborum descriptione Medentibus superveniunt. Primò quidem proponimus eisdem scientiam medicam, fidelem, claram, & prout è naturæ penu educta fuit; quæque esse possit veluti glossa prima, sivè paraphrasis perpetua in dirigendis morborum curationibus. Secundò vitamus errores illorum qui methodis scientiam, aut morbum aliquem defini-

re cupientes, quamplura naturæ præcepta, in methodum illam non rectè cadentia, aut omittunt, aut detorquent; atque hac ratione veros naturæ sensus perturbando, faciunt, ut grana, & nuclei scientiarum exiliant, arida verò, & inania compendia remaneant. Tertiò Aphorismi hi sivè sententiæ contractæ cum sint radices veræ, non autem trunci aridi, & adulterini historiæ morborum, recludunt pariter indicationes veras in curationibus illorum hauriendas, quod traditio methodica afferre vix poterit; in ea siquidem cum in circulum pars altera, alteram illuminet, & ostentet intellectui potiùs, quam rei naturæ satisfacit. Quartò effugimus magnam laborum partem, quos impendere solemus in poliendis, ornandisque scientiis per severas methodi leges, id est in deductione, & connexione partium peragenda, in satisfaciendo hypothesi, cui methodus illa superstruitur, in perquirendo apparatu elegantiarum, illustrationum, aliorumque hujusmodi ad ornatum potius, quam ad utilitatem facientium, iisque vinculis exiliente, ac elabente prorsus veritate, aridæ stringuntur duntaxat, ac desertissimæ nugæ. Hac, & alia quamplurima vitantur incommoda per sententias has sparsim expositas; quæ (tanquam speculum ex metallo, quod imagines tunc repræsentare valet, cum optimè expolitum fuerit) cum diuturnam experientiæ limam subierint, curandi methodum, juxta genuinam naturæ imaginem nobis repræsentant; Hujus rei testem inter cæteros habemus divinum Hippocratem Virum sanè cum prudentiâ quâdam doctum; in experientia, & observatione multum, neque verba, aut methodos captantem, sed nervos scientiæ separantem duntaxat, & proponentem. Hoc idem de moral. testatur Franc. Baco fol. 153. his verbis. Sicuti actiones hominum in vita communi sparguntur, non ordine componuntur, ita magis iisdem conducunt etiam sparsa documenta; traditio enim ista scientiarum methodica, cum artem ostentet integram, securos illicò

red-

reddit homines, quasi jam summam artis adeptos: hæc ille.

Non canimus surdis, respondent omnia sylvæ.

CAPUT X.

De variis Medicinæ ætatibus, ejusdemque Progressibus.

§. I.

DEtectis, examinatisque præcipuis Praxeos remoris, ad reliqua mox descendendum. Et quidem quod spectat ad illius ætates, sivè varios ejusdem progressus, status, & declinationes, minus bene opinari de illa possumus; dummodò tamen excipiamus felicia illa Græcorum tempora, in quibus floruit, ac penè stetit Medicinæ praxis. Græci enim sicuti in philosophiis condendis garruli fuere, & fastu quodam in disputationes effuso, de rebus naturalibus judicarunt (excepto Democrito, ejusque asseclis, qui tacitè naturam secabant, & scholas non aperiebant) Ita contra in Medicina stabilienda, promovendaque, sagaces, & verè inventores se præstiterunt; adeò ut hæc una in terris gens solidioris Medicinæ gloriam, quodam veluti patrio jure sibi adsciverit. Hujus veritatis illustre exemplum dedit schola Coa (cujus æternum monumentum sub nomine operum Hippoc. hodie spectatur) Cælius Aurelianus, Aretæus, aliique Græci per subsequentia ad Galenum tempora; in quibus, vel paulò post, cum pernicioso Barbarorum impetu labefactari cœperit Romanum imperium, non solum Medicina, verum etiam eximia alia antiquarum artium monumenta penè conciderunt, earumque clades ad tempora Caroli Magni, nec non usque ad decimum sæculum æræ Christianæ perduravit. In tanta igitur temporis eremo, cum sine Duce, & luce errasset Medicina, tandem incidit in tubas, & fistulas Arabum, qui a-

ctivam, & masculam Græcorum Medicinam, in quandam ingenii agitationem, disputationumque exercitationem converterunt, feceruntque ut pueri, qui ad garriendum sunt prompti, ad generandum inepti: quibus potissimùm de causis motus est clarissimus Fuchsius, ut illorum doctrinam funditus everteret, sicuti constat ex ejus Institut. lib. 5. cap. 11. & ultimo; illiusque vestigia sequutus Fernelius, in præfatione ad Regem suum, contra Arabes sic invehitur. Arabes, ait, barbarè, spurcè, fœdè in Latium traductos, pharmacopæos, & circumforaneos potius, quàm veros Medicos genuisse, cumque nullis nervis, nullis legibus demonstrationum, sed puris, nudisque verbis singula persequantur, multa illos dicere, perpauca docere. Vacuandi quoque leges turbidè adeò, & inconstanter ab iis traditas habemus, & controversiarum obscuritatibus sic implicitas, ut sæpius inter peritissimos non facilè constet, quodnam usurpandum remedii genus; hæc ille, & hoc pariter sit de barbara Academia judicium.

II.

Postquam Arabes per annos quamplurimos iniquissimè occupatam tenuissent Medicinam; hæc tandem veluti diuturno jactata naufragio ad Latinos tanquam in portum se recepit. Latini verò scientiarum jamdudum rudes, quos primò sors obtulerat libros arripuerunt, eosque potissimum Arabes, vel ab Arabibus adulteratos, depravatosque. Hæc Arabica lues adeò mentem illorum labefactavit, ut multum temporis nihil dicerent, aut cogitarent quod non illorum doctrinam saperet; eaque pestis ad exterorum quoque Academias (præsertim Hispanas) permanavit, cùm iis non aliundè quam ab Italia scientiarum lux affulgeret, ab eaque tanquam ab ore tunc temporis penderent. Et si rectè introspiciantur libri, examinenturque studia Medicorum ab undecimo sæculo usque ad decimumquintum, nil

il aliud revera erunt, quam indigestæ Arabum, ut Græcorum confarcinationes, commentaria, & lossæ in horum veris de Medicina sensibus detendis; & tandem vexatio Medicinæ per Theorias, per hujusmodi leviora, magisque inflata. Primi ali, inter quos M. Fabius Calvus, Martianus, Sealius &c. eosque secuti Galli, & præ cæteris ex noli Parisiensium Academia Duretus, Ballonius, Iollerius, & Iacotius &c. post excussum Arabicæ rvitutis jugum, ad restituendam priscam Græcoım de re medica sapientiam omni studio contenerunt: eaque in re tantoperè excelluerunt, ut si on superasse Græcos, saltem juxta illorum præscrita veram medendi viam manifestasse judicentur. issseminatâque hâc doctrinâ ad universas ferè Euopæ Academias, alios pariter doctos Viros tunc mporis excitarunt ad illam magis magisque amliandam, & confirmandam.

III.

Vix hanc tranquillitatem adepta praxis medica, ovus homo Paracelsus cum universa Chymicorum ocietate, novas paritèr excitavit turbas, & novas xindè remoras praxi medicæ injecit: paulò post Ielmontius cum Affeclis easdem latius propagavit; t sanè vidisses judicia naturæ ad furnos Chymicoım coacta, & captiva. Multum sanè præstiterunt uo hi nobiles Viri in locupletanda praxi medica er nova remediorum inventa (quod equidem præpuum omnium Medicorum esse deberet institutum) t in delendis nonnullis praxeos præjudiciis, quæ ab rabum, & falsorum Interpretum ignorantia in Meicinam irrepserunt. Sed quandò tam Helmontius, uam Paracelsus decreverunt rationem reddere caurum, quæ morbos producunt, & phænomenôn, uæ illos comitantur; ipsi paritèr aut à librorum ctione, aut venaticis furni experimentis præoccuati, de causis morbos producentibus, eorumque

 cura-

curatione, judicarunt duntaxat per hypothesin philosophicam trium suorum principiorum; absque eo quod unquam ad praxim descenderent, & observarent, an progressus historici morborum, nec non motus naturæ in iisdem tùm promovendis, tùm curandis, adamussim respondeant præfatis opinionibus, quas mente conceperant &c. Quamobrem non solum hac de causa, tranquillum tunc temporis Medicinæ statum perturbarunt, sed quos in Galenica praxi corrigere voluerunt errores, vel inviti postmodum invenerunt in sua. Eorum siquidem mens fuit, non solùm convellere falsam methodum, qua utebantur Galenici in remediis præscribendis, quæ meritò indigebat correctione, sed remedia pariter ipsa: phlebotomiam scilicet, purgantia, vesicantia, & reliqua hujus generis, è Medicina, tanquam inutilia, & humano generi perniciosa eliminare. Quod sive inscitia, sive odio in sectam contrariam factum fuerit, tantam in Medicina confusionem, tantaque inter Medicos dissidia, lites, & divortia hac ætate excitavit; ut pro praxi, quæ doceat, quæ instruat, quæ corrigat, quæ in viam dirigat, nil aliud assequamur, quam sterilitatem quandam jejunam, macie enectam, contentionum plenam, quæque, & judicii libertatem nobis adimit, & à vera docentis naturæ semita quam longissime repellit.

IV.

Pacatis rumoribus Chymicorum, novi motus contra praxim excitati sunt à tot novis Philosophiis, hoc sæculo excogitatis, Cartesiana, inquam, Democritæa, Mechanica, Physico-Mechanica, aliisque innumeris: quarum Conditores, & horum asseclæ, cum Medicinam ne salutarint quidem unquam, eidem tamen se immiscere, & de morborum historia per speculationum instituta judicare non dubitarunt. Horum exemplo Medici, facti omninò Philosophi, (ab abstractæ sapientiæ tranquillitate allecti) praxim medicam, quæ le-

ctulos

ulos ægrorum vix, ac ne vix quidem deserere potest, Philosophiam contentiosam converterunt. Et quoniã per hos quinquaginta propè annos, in quibus tan. novitatum rumores invaluerunt, pauci admodum olidæ, & observativæ praxi vacarunt; ideò nemini nirum videri debet, quod libri medici per id temporis ublici juris facti, & uberrimè conscripti, nil aliud rera sapiant, quam puram, & abstractam Philosophim; naturæ interim judicia fracta jaceant, & depres: Ipsaque praxeos principia tantoperè turbata sint, t inter peritissimos hodiè non facilè constet, quid enendum, cui credendum, qua demum via progrediendum sit in absolvendis morborum curationibus. Si onsideremus igitur praxeos Medicæ statum, eundem rofectò commotum, ac prorsus turbatum per inaia axiomata, & falsas quasdam generalitates, aut à ectis Medicorum diversis, aut à præposteris legibus nethodorum, aut ab idolis quibusdam, & præjudiciis uilibet Medico familiaribus productas, observabinus. Si verò illius ætatem, ex supradictis patebit, llam in ipsis adhùc pueritiæ finibus contineri; & paum admodum temporis insumptum esse in eadem romovenda; nam si excipias felicia Græcorum tempora in quibus floruit, ac penè succubuit Medicina, Arabes eandem miserrimè contriverunt; Latini in nelius potius, quam in majus promoverunt &c.

CAPUT XI.

De Fontibus Theoriæ, & Praxeos

§. I.

Medicus jus suum in naturam recuperare non poterit, nisi parendo; natura enim parendo vincitur, n praxi per observationem, in theoria verò per sectionem, & cum theoriæ basis inhæreat philosophiæ; ea

pro-

profectò philosophia theoriæ medicæ facem præferet, quæ naturam secat, & partes ejus debitè separat, prout fecit Democriti Schola, feceruntque hac ætate quamplurimi experimentales Philosophi; quorum industriâ, quàm ingens certitudinis cumulus theoriæ Recentiorum accesserit, omnibus est in confesso. Postquam igitur notum fuerit, quid observando praxis, quid secando theoria valeant; tunc mens ambarum subsidiis constantèr instructa, indicationes curativas deducat certas, & qualibet duraturas ætate; in quantum scilicet rerum feret inconstantia, & vicissitudo &c.

II.

Fieri non potest, ut idem sentiant, qui aquam, & qui vinum biberunt. Antiquum hoc adagium non parum quadrat in Medicos, tàm variis, & inter se pugnantibus sectis hodiè distractos: multi enim ex illis tàm veteres, quam novi (ut de Philosophis sentit Franc. Baco fol. 321.) liquorem biberunt in Medicina crudum, tanquam aquam, vel spontè ab intellectu manantem, vel per dialecticam, tanquam per rotas ex puteo, haustam: Undè nil mirum, si longè aliter sentiant ac Hippocrates, ejusque Asseclæ, qui liquorẽ biberunt, Posterisque exhibuerunt ex infinitis confectum observationum uvis, iisque maturis, & tempestivis, & per racemos quosdã collectis, ac decerptis, subindè in torculari pressis, ac demum in vase repurgatis, & clarificatis. Cognoverunt enim optimè hi sagaces Viri, nil prorsus conferre leniendis hominum morbis, opiniones abstractas, & systemata mentalia, quibus veluti ad columnam industria hominum alligatur, in Medicina excogitare, & fingere, sed ingenium rebus submittere, naturam parendo vincere, & austera prorsus observandi patientia, ea detegere præcepta, quæ convocatis generalibus Medicorum Comitiis, ab omnibus indiscriminatim, tanquam certa salutis numismata recipiantur.

III.

III.

Hactenus Medicina curiosa, & nimia fuit in inani-
us, stupens, & austera in contemplandis, commen-
andisque paucorum hominum operibus, lusciosa, at-
ue hebes in investigandis naturæ, & morborum effe-
ibus. Quamobrem quid mirum, quod antiquis adhuc
ohibita finibus, nil certi pronunciare valeat de con-
ummata morborum historia, nec non de indicationi-
us, remediis, & præceptis cuilibet illorum necessariis
ed magis magisque confundatur, decrescat, & quasi
ereat; eidemque à speculationum fumis exaltatæ il-
ud idem accidat, quod statuis Ethnicorum, quæ ado-
antur, & celebrantur, dum interim nec moventur, nec
roficiunt. Contra artes mechanicæ experimenta jac-
antes, quasi aurâ vitæ præditæ essent, quotidiè cres-
ant, & perficiantur. His generaliter animadversis, ex-
minandum subindè erit, quid quantumvè tùm Re-
entiores, tùm Antiqui in theoria, & praxi profece-
int; quid quantumvè unaquæque illarum conferat ad
norbos rectè curandos.

IV.

Theoria Recentiorum multò certior est theoriâ Ga-
enicorum; Illius namque fundamenta jacta sunt in
xperimentis sedulò & coacervatim factis, è naturalis
hilosophiæ penu depromptis; morborumque causas,
& symptomata, non per incertas conjecturas, sed per
nathematicam veritatem, tanquam per radios solis
elineat, & demonstrat; quæque olim apud Barbaros
arbara evaserunt, & apud Doctos in dubium revoca-
antur, nunc clara luce coruscant, discussa ambiguita-
is nebula. Contrà Galenicorum theoria non solum
er inanem quæstionum exercitationem, imbecillos
multorum animos à recta praxeos ratione abducit; ve-
um molesta rerum jam dictarum repetitione, inventi-
nis sterilitate, argutiarumque dialecticarum in rejici-
endis, & retorquendis argumentis ostentatione densi-
simas suæ praxi tenebras obducit, & confuso pro-
lixo-

lixoque illo argumentandi genere, incertas pariter, & obscuras indicationes in curandis morbis exponit; undè profectò tot absurda, tantaque dissidia in secta, & sectatoribus Galeni semper extiterunt. Quod superius de Theoria Recentiorum diximus, hoc idem ipsorum praxi auguramur imposterum. Et cum omnes penè disciplinæ singulari quodam Dei beneficio, ex diuturnis quasi jactationibus hac ætate conquiescant, & eximios quæque progressus faciant, nescio quo fato sola Medicinæ praxis, antiquis adhuc cohibeatur finibus, tantisque stadiis à theoretica illius parte superetur.

V.

Praxis Galenicorum maximis propemodum intervallis Recentiorum praxim antecellit. Siquidem sivè diagnoseos, sivè prognoseos, sivè curationum, illis theoriarum fæcibus intermixtarum solertiam, & pondus consideremus, ingenti commendatione dignos judicabimus. Hæc majorum nostrorum in praxi felicitas, non aliundè provenisse mihi videtur, quam ab immortali illa in observando patientia, qua singulos historiæ morborum calculos non timidè, & per vices, sed ordine gravi, atque maturo expendere decreverunt; Et cum naturæ atque experientiæ lumen perpetuum sit, ac constans, fieri vix potuit, quin illis superstructæ observationes, per tam longas annorum series, magis magisque fuerint comprobatæ Id præ cæteris in Hippocrate observamus, qui tanquam Vates inspiratus, magna prævidens rei medicæ discrimina, si tale maturum, & repetitum observationum studium negligeretur; primus omnium experientiam continuam, & coacervatam adhibuit, & de natura, naturam potius, quam cogitationes proprias consuluit; qua demum viâ, ad veros morborum fontes, Medicos perduxit. Recentiores contrà per sectiones. & experimenta rerum naturalium, aliquam theoriæ certitudinem nacti, putarunt quod hæc eadem theoriarum certitudo redundatura quoque sit in historiam, & dogmata morborum

rativa, absque eo quod hæc novis, & sibi propriis ingerent exercitationibus. Undè non tantum illam som omni studio excoluerunt; sed quod his pejus est, de axi per regulas theoriæ judicando, & utrasque adincem confundendo, universam penè artem conturbant, & perniciosis erroribus, quos hodierna Medicin molestè fert, ansam dederunt incredibilem. Theoæ munus est rationem reddere phænomenôn in mors apparentium, antecedentia cum præsentibus rectè omparare, occultas morborum causas, & veros caurum fontes investigare, aliaque id genus explanare, Medicus in determinandis indicationibus apertius, ec Empiricorum more progrediatur. Praxeos vero, orborum historiam absolvere, de adhibendis remeiis, explendisque indicationibus judicare, & graviou quæque curationem morborum spectantia per exerientiæ leges examinare. Quique his contraria faet, atque de praxi per regulas theoriæ promiscuè idicabit, nunquam felices eventus in curandis hominibus expectet. Quamobrem qui ad veterum practiorum, scholæ Coæ assectarum, lectionem studiosè se ontulerit, quique singularem illam praxeos vim, uantum poterit, fuerit imitatus; hunc demum veriti amicum esse, certò fatebimur. Urgete igitur hanc am præclaram occasionem Juvenes, atque repudias malis Suasoribus in antiquæ Praxeos studia inumbite, à quibus tanquam ab uberrimis quibusdam ontibus omnis ad nos sapientiæ practicæ promanavit ognitio, & illis profectò nulla alia studia, aut ad usum beriora, aut ad laudem commendatiora reperiuntur.

VI.

Quod spectat ad alterum argumenti caput, utra maiis curationi morborum conferat, theoria ne, an raxis? Sciendum est antea, nullam hujusmodi apud riscos Græcos Medicinæ in speculativam, & practiam fuisse subdivisionem: Primus Jevain Medicus rabum, vel speculationum jucunditate allectus, vel

Prax-

Praxeos labore in comparanda morborum historia, & obscurissimis eorundem causis investigandis perterrefactus illam excogitavit; sed paulo post ab Alcorazoen redargutus est, ut fusè notat Averrhoës tract. 1. part. 1. super Canticos. Neque mirum, si ulla hujus divisionis mentio fiat in monumentis Scholæ Coæ, & reliquorum Græcorum ad Galeni tempora; nam, ut pluries, & ferè ad nauseam hoc opere animadvertimus, pro certo habebant illius scholæ Professores, Medicinam, uti ab observatione originem habuit, ità & per observationem addiscendam, ac ad usum publicum reducendam fore. Quodque nos per leges Theoriæ, id illi sola mentis perspicacitate longo usu confirmata peragebant; qua perpensis adamussim anteactis de natura, & historia morborum observationibus & ad sanandum hominem seriò accommodatis, indicationes curativas decernebant. Interea temporis Empirica quoque Secta caput extulit; hæc abnegatis quibuslibet theoriis, imò quolibet ratiocinii genere in Medicina, sola in curandis morbis utebatur experientia, sed ea merè stupida, non repetita, casu non ductu inventa, ac prorsus circumforanea; cujus de causa, tot tantaque absurda Medicinæ supercreverunt, ut actum penè de illa esset, nisi Galenus sæculo circiter primo æræ Christianæ, præsentaneo remedio, id est instituta, vel potius strenuè, ac prudenter confirmata Secta Rationali crescentium errorum vim cohibuisset. Hæc duobus veluti fulcris innitebatur, rationi scilicet, & observationi: Rationi tamen præcipuæ tunc temporis tribuebantur partes; tum quia verebantur, ne in eos inciderent errores, quos antea reprehenderunt in Empiricis, falso observandi genere utentibus; tum etiam quia elegans, & argutum ratiocinium, quod Secta illa, & inter cæteros Galenus præ se ferebat, magis alliciebat animos, quam austerum, patiens, & repetitum observandi genus, quod præcipiebat Schola Coa. Ab eo igitur tempore aliqualis veluti subdivisio

io Medicinæ in ratiocinantem, & obſervantem or-
a eſt, per ſubſequentes ætates frequentata magis fuit,
donec tandem ab Arabibus manifeſtè ſeparata fuit in
ſpeculativam, & Practicam, ſicuti re vera hodiè
n uſu eſt. Speculationes hæ ſivè theoriæ, quoniam
ingulæ alicui philoſophiæ innitebantur, & juxta
llius præſcripta decernebant; pro varietate philo-
ophiarum, variæ quoque ſemper fuerunt, & ex-
ndè varia in praxi medica conditio, & fortuna.
Valeſius Vir doctiſſimus præcepta practica hinc indè
uamplurima ſuis ſcriptis inſeruit, & plura forſan
nſeruiſſet; niſi rerum dialecticarum ſtrenuus aſſer-
or, & vindex, de hiſtoria, curationeque morbo-
um per contentionum diſciplinam pronunciaſſet.
Eodem charactere notandi ſunt Argenterius, Maſſa-
ias, Mercatus, & magna pars Galenicorum, qui per
ria ſuperiora ſæcula floruerunt; præ cæteris tamen
Capivacius, cujus opera ob rationes ſupradictas acri-
èr notavit Gaſp. Hofmannus. Contra feliciter inſti-
utâ, ac promotâ hoc ſæculo philoſophiâ naturali &
xperimentali; eidemque admota, & innixa theoria
nedica, quis eſt, qui non fateatur praxim exindè dilu-
idè explicatam confirmatamque fuiſſe?

VII.

Poſtquam Medici per principia geometrico-me-
chanica, nec non per experimenta phyſico-mechani-
a, & chymica corporis animati ſtructuram, & effe-
tus examinare cœperunt, non ſolum innumera ſupe-
ioribus ſæculis ignota detexerunt; ſed cognoverunt,
e vera corpus humanum quoad actiones naturales,
il aliud eſſe, quàm complexum motuum chymico-
nechanicorum, à principiis tamen purè mathemati-
is pendentium. Nam ſi compagem illius attentè
uis luſtraverit, inveniet profectò in mandibulis, ac
entibus forficem, in ventriculo phialam, in venis,
rteriis, cæteriſque canalibus tubulos hydraulicos,
n corde emboium, in viſceribus cribrum, ſeu ſecer-
G nicula,

nicula, Follem in thorace, vectis potentiam in musculis, trochleas in angulis oculorum, & sic de reliquis. Et quamvis Chymici per voces fusionis, sublimationis, præcipitationis &c. phænomena rerum naturalium explicent, & ità philosophiam separatam constituant; re vera tamen ea omnia ad vires cunei, æquilibrii, vectis, elateris, & similium mechanices principiorum referri debent. Cum igitur effectus naturales corporis animati nulla alia via facilius, clariusque explicari possint, quam per principia mathematico-experimentalia, quibus ipsamet loquitur natura: putamus pariter effectus ejusdem præternaturales, & morbosos vix alia certius, & evidentius demonstraturos, quam prædicta; adeoque theoriam, quæ talibus innititur principiis, esse reliquis omnibus certiorem. Si morbi à solidis vitiatis duntaxat penderent, certè origines, & causæ effectuum morbosorum in eis existentium facillimè per antedicta principia investigarentur, notarenturque: at quoniam major pars illorum fluidis variè affectis originem debet, ideò nil mirum, si per principia theoretico-philosophica, veram ac genuinam morborum causam investigare unquam poterimus. Quisquis enim in quacumque hypothesi & philosophia vel peritissimus, post longas meditationes, exercitationesque insumptas in invenienda vera natura partium componentium quoscumque humores; tandem coactus erit fateri, quod minima componentia humorum sivè naturalium, sivè morbosorum corporis humani viventis, nulla arte, & nullis speculationibus inveniri, ac determinari unquam poterunt? Et quicquid hac de re Medici asserere conantur, nil aliud verè sunt quam ignes fatui, qui rei corticem ne quidem attingunt. Quamvis ignota nobis sit talium humorum vera configuratio, & textura: ad curationem tamen sufficiet, per experientiam nosse varios eorundem motuum progressus, exitus, & declinationes, qui utpotè à

natura excitati, & directi, veros indicationum fontes nobis adaperiunt, in exhibendis, mutandisque remediis. Hæc cum vera sint, fatebimur sanè, artem curandorum hominum, solo usu, & exercitatione comparari adeòque praxim præ theoria (quod fuit alterum superioris argumenti caput) curationi morborum magis conferre &c. Subtiliori quolibet mathematico, subtilior est natura; ideò quæcumque de Medicina meditatus fueris, pro veris non habeas, nisi prius ad lydium praxeos lapidem revocaveris; quod si repetita experientia inveneris vera, pro veris semper habeto. De bono, aut malo vino judicare non poteris, nisi gustaveris; Perfectus Musicus non erit, nisi cecinerit: Nec Miles strenuus, nisi bella gesserit. Multa homines in Musæis excogitant, quæ rationi consona, ac prorsus certa existimant; sed quando ad usum descendunt, non solum absurda, sed penè impossibilia deprehendunt. Contra quamplurima (præcipuè si de curationibus & remediis loquamur) dum primò proponuntur, inutilia, rationique omnino contraria judicantur; vel quia hypothesi nostræ adamussim non quadrant, vel quia probabilem illorum rationem reddere nescimus: Si tamen ad praxim & experientiam revocentur, utilia, & certa experimur. Subsidia igitur multò ampliora Medicinæ accessura fore speramus, si theoriæ, & praxi talia imposterum utrisque dentur, qualia utrisque debentur &c.

CAPUT XII.

Methodus ad Tyrones de Morborum hypothesi rectè construenda.

§ I.

QUÆ fundata sunt in natura crescunt, & perficiuntur; quæ verò in opinione variantur, non augentur. Hoc ultimum accidere potissimum in re medica, quando hypothesi minus certæ, ac merè opinativæ innititur, quotidiè observamus. Imò si

diligenter quiſpiam inquirere velit, quid præ cæteris impediverit, quo minus certum aliquod ſyſtema de re medica determinari potuerit, non alia de cauſa factum id eſſe inveniet, quam quod Medici, vires mentis viribus experientiæ debitè accommodare atque adjungere noluerunt. Cæſalpinus Italus acutiſſimus primus omnium ſanguinis circulationem detexit, eamque 24. horarum ſpatio fieri judicavit, ut fusè notat *quæſt. peripat. lib.* 5. *quæſt.* 4. Quoniam tamen ſolà mentis acie, ad præclarum hoc pervenit inventum, nec unquam opportunas eidem perficiendo anatomicas obſervationes, rerumque naturalium experimenta adhibuit; ideò nil mirum, quod & operis argumentum reliquiſſet imperfectum, & ipſe velut Athleta quidam Dialecticus mentis viribus duntaxat confiſus cecidiſſet in arena. Quod animadvertens Harvæus, non ſolum rationem, ſed experientiam ipſam hac de re conſulere voluit; idcircò tandiù naturam experimentis vexavit, tandiùque ſectionibus anatomicis laceſſivit, donec tandem ad veritatem fatendam coëgerit; Et ità præter omnium expectationem ex quadam veluti miſtione rationis, & experientiæ æternum circulationis inventum complevit; quod ſanè tanquam nuncius veritatis trans Alpes, atque trans Maria, in omnes denique Medicorum omnium Academias admirabili celeritate penetravit, & ab omnibus indiſcriminatim receptum fuit. Quibus ſanè de cauſis, puto eidem non eventurum quod ventis ſolet, qui cum vehementiſſimi ſint undè oriuntur, ad longinquas tamen regiones fracti ferè debilitatique perveniunt; ſed quod ingentibus, & peramplis fluminibus, quæ cum ab ortu ipſo magna ſint, perpetuo tamen aucta, & tumefacta progreſſu, eo majores undas volvunt, eo amplioribus feruntur alveis, quo à fontibus ſuis longiùs receſſerunt &c.

II.

Studia ſunt opinionis, non naturæ, quæ jactarunt

hactenus

hactenus Practicantes, ut reliqua sileam, præsto nunc sit sola febris, de cujus essentia tantæ hoc sæculo excogitatæ sunt hypotheses, ut bilem moverent sagacioribus. Jacobus Sylvius cum universa Bontekoei, Schola judicavit, calorem non esse febris causam, sed effectum, & symptoma; pulsumque celerem non esse unum ex signis indicantibus sanguinem celerius moveri, sed tardius; adeòque febrium omnium essentiam in coagulatione, sivè incrassatione sanguinis constituit; hâc fretus opinione, sanguinis missionem in curatione febrium, nec non remedia calorem temperantia prohibet; laudat contra spirituosa, volatilia, aliaque hujusmodi somniatam sanguinis coagulationem dissolventia, quæ indifferenter quovis morbi tempore in omnibus febribus præscribit, ut hypothesi è cerebro, non ab historia facti deductæ satisfaceret &c. Helmontius, & parum ab eo discedens Campanella crediderunt febrem non esse morbum, sed morbi remedium, à natura potissimum excitatum, ut peccantem materiem humoribus confusam eliminaret; quamobrem decreverunt præcipuum curationis scopum in omnibus febribus eo potissimum collimare debere, ut ignis hic febrilis augeatur per calefacientia remedia, & naturam, ut ajunt, roborantia, quo faciliùs, citiùsque hostem cervicibus suis imminentem possit deturbare. Henricus Screta Dioclis sententiam oblivione ferè consepultam excitans, febres omnes ab inflammatione viscerum deducit; & cum inflammatio obstructionem tubulorum, sivè, ut ait, impeditum sanguinis circuitum præsupponat, idcircò damnatis phlebotomiâ, purgatione, aliisque nimium sanguinis ardorem deprimentibus, sivè refrigerantibus remediis, curationem illarum omnium instituit per medicamenta dissolventia, spirituosa, alcalia volatilia, & hisce analoga præsuppositam viscerum inflammationem, obstructionemque resolventia. Cartesiani Philosophi suis innixi principiis,

cipiis, novam quoque febrium excogitarunt hypothesim; putant illi, in naturæ statu materiam subtilem veloci cursu massam sanguinis continuò permeare, & recto tramite poros ejus percurrere; qua ratione naturales in humoribus fermentationes producit, & fovet; at si contigerit poros illos conturbari, & crassiori substantia oppleri, materiæ subtilis velox, & continuatus transitus impeditur; hinc illa in ingentes concitata agitationes, quo pristinum, ac liberum per massam sanguinis iter recuperare possit, motus excitat in sanguine vehementissimos, quos febrim appellant; pro cujus absolvenda curatione, ea remedia necessaria judicant, quæ spiritu, & tenuitate suä valeant crassam illam materiem poros sanguinis opplentem, & illorum rectitudinem subvertentem, discutere, solvere, & per sudores, aliasque naturæ vias eliminare, ut ita materia subtilis liberum iter nacta, non impetuosè, sed leniter, & juxta naturæ leges per humorum substantiam, & ut ajunt, porositatem tansmeare valeat.

III.

Sylvii le Boë, Bontekoei, Craanenii, Jones, Piens, aliorumque infinitorum de febribus hypotheses, quæ ex Transalpinis potissimum ad nos devenerunt, omnibus sunt notæ, nec iisdem recensendis frustra tempus impendemus; nota pariter est & Galenicorum de febris essentia opinio, qui falsô imbuti præjudiciô humores animalium viventium putrescere posse, non dubitarunt asserere, quod præcipua febrium pars ab eorundem putredine originem suam deducat, vulgarique illa opinione decepti, quod humidum sit productivum putredinis, ab aquæ potu tantoperè abhorrebant in febribus, ut permittebant ægrotantem in imminens potiùs vitæ perculum delabi, quam nè minimam aquæ guttam eidem tribuere; undè plurima in libris numerantur exempla eorum, quibus febre graviter æstuantibus, cùm aquæ

potus

potus omninò interdiceretur, cor, & pulmones arefacti, & prorsùs emarcidi fuerunt post obitum detecti. Hisce adnotatis, quilibet animadvertere facilè poterit, inter tot novas opiniones, & nova sæculi cogitata, nec certiorem curandarum febrium methodum habitam, nec illius naturam elucidatam, quin potiùs confusam magis, ac perturbatam. Febris denique adhuc ardet, adhuc inquam, in scholis, & in ægrotantum laribus; ejusque incendia latiùs propagàta ingemuisset Orbis, nisi inter tot Scriptores unus hoc ævo præluxisset Thomas Sydenhamius artis nostræ ornator, & ornamentum, qui sepositis opinionum commentis ad observationes prorsus se dedit, & à prima ætate ad extremum usque senium cum natura cohabitavit; qua ratione demum probabiliorem de febrium indole hypothesim, curationemque patefecit; tantaque ingenii, & doctrinæ laude iisdem curandis excelluit, ut à conterraneis suis Medicus febrium vulgò esset nuncupatus; prout ab Anglis peregrinantibus pluries per Italiam audiveram.

IV.

Si quis paulò diligenter nonnullas Recentiorum hypotheses earumque fundamenta examinaverit; fatebitur profectò, Auctores illos, vel ad delectationem novo speculandi genere afferendam motos fuisse, vel opportunas iisdem efficiendis leges ignorasse. Tot namque hypotheses (ex his judicari poterit de reliquis) de chylificationis natura hoc sæculo prodierunt, quot experimenta, aut furno eduxerunt Chymici, aut è laboratorio naturæ Philosophi experimentales: utrique ipsorum cum observassent, ex mixtura duorum, vel trium corporum prodire tertium quid coloris subalbi, non dubitarunt asserere, quod eodem propemodum artificio chylus in ventriculo elaboretur, & ad mutationem in sanguinis naturam disponatur. Et quod gravius his est, indicationes curativas in cruditatibus, inappetentiis,

aliiſque læſæ chyloſeos malis, quæ à diuturnis talium morborum, eorumque ſymptomatum obſervationibus peti debebant, ab exterioribus illis, ac fortuitis duntaxat rerum experimentis, & mixtionibus petierunt. Sed præterquam quod falſum eſt quod coctiones, ſeparationes, diſſolutiones, aliæque in viſceribus animalium naturales functiones adamuſſim fiant, ac in furno chymico fieri ſolent; hic intempeſtivus tranſitus à duobus vel tribus experimentis cujuſcumque demum generis, ad formanda ſyſtemata generalia, non ſolum præcludit nobis viam, quæ ad detegendam cujuslibet rei naturam rectâ ducit; ſed novis in dies atque novis obruit erroribus in praxi medica exercenda.

V.

Neque quis putet, me malè adverſus hypotheſes affectum, paulò durius eaſdem præfato dicendi genere tractaſſe, quod idem eſt, ac in Medicina ratiocinium negare. Nam, præterquam quod ſtudium illarum, dum naturæ legibus adamuſſim reſpondent, ſemper proſecutus ſum, illudque aliis ſuaſi, ita nihil magis mihi cordi fuit in hoc opere, quam hypotheſim obſervationi ſtrictius quam antea adjungere, & aliqualem inter eas concordiam procurare. Quod verò moleſtus interdum, ac fermè putidus primo hoc libro fuerim, in afferendo de hypotheſibus judicio; effecit id tum nimius Medicorum in iiſdem hoc ſæculo excogitandis abuſus, tum præpoſtera ad curandos morbos earundem applicatio. Formica colligit & utitur, ut faciunt Empirici, qui hinc inde experimenta venantur, iiſdemque nec obſervatione repetita confirmatis, nec dilucido examinatis ratiocinio, paulò poſt indiſcriminatim utuntur. Aranea ex ſe omnia fila educit, neque ullam à particularibus materiem petit, ita faciunt Medici ſpeculativi, ac merè ſophiſtici. Apis denique cæteris ſe melius gerit: hæc indigeſta è floribus mella colligit, deinde

in

viſcerum cellulis concoquit, maturat, iiſdemque
ndiu inſudat, donec ad integram prefectionem
erduxerit. Hoc genus Medicorum apis æmulum
eſideratur in arte noſtra; nonnulli namque tantum
oſtrahunt naturam, donec ad materiam potentia-
m, & informem pervenerint: Alii contra cum ni-
ii ſint in particularibus ſenſui ſubjectis, nec ratio-
e examinatis, tanta rerum confuſione, tantoperè
nterdum turbantur, ut nonnulla tanquam nimis hu-
ilia aſpernentur, nonnulla verò ut nimis ardua
ertimeſcant.

VI.

Dum interdum conſidero vim, & effectus imagi-
ationis Auctorum, qui ad novas excogitandas hy-
otheſes ſunt proclives; obſervo, duabus potiſſi-
ium de cauſis ad hoc innovandi ſtudium compelli;
el ut aucuparentur gloriolam, qua novi rerum,
ut opinionum inventores cumulari ſolent, & qui
uctoribus parebant, ipſi inter Authores recenſean-
ur; vel potius cùm diu lectioni librorum inſudaſ-
nt, ut probabilem aliquam rerum rationem inve-
irent, nec eam inveniſſent; tunc ad res marte ſuo
xaminandas, de iiſque rationes reddendas ſe con-
ilerunt. Quæ ſi contingebat, ut illis, vel aliis do-
tis Viris arriderent, majoris gloriæ avidi, ſuper eas
ntegrum mundi, aut alicujus artis ſyſtema brevi ſta-
iliebant. Et quoniam hi homines forti imaginatio-
e ſunt præditi, maximeque abhorrent audire ſer-
um pecus alienæ opinionis, ſuam mordicus tenent,
æteriſque omnibus certiorem exiſtimant. Si quid
gendo, vel experiundo invenerint, quod vel mini-
num hypotheſim ſuam confirmat, non ſolum in ſuas
artes trahunt, & hypotheſi variè confarcinant, ſed
ummis laudibus, tanquam rem certiſſimam depræ-
icant. Cæterum ingens ille amor ſyſtema ſuum æter-
um ſtabiliendi, ideas mentis mille modis confun-
it, & objecta rerum talia ſæpiſſimè illis repræſen-

tat, qualia reperire cupiunt, non qualia re vera sunt.

VII.

Sed ad rem. Hypothesis ut perpetua sit, & stabilis; necesse est ut non ab Authoris sui mente omnino educatur, sed ab ipsis rebus prodeat, ab observationibus, & certis naturæ phænomenis pendeat adamussim. Specimen hujus veritatis inter cæteros Philosophantes nobis exhibent Astronomi. Totius Astronomiæ cardo in eo potissimum vertitur, ut ex observatis primò corporum cælestium phænomenis, intellectus postea assurgat in theorias, sive in hypotheses ad normam Geometriæ accuratè delineatas; quibus animo præconceptis, doctèque examinatis, prædici demum, & calculo definiri possint corporum eorundem motus, situs, atque Syzigyæ. Primo igitur ingentem observationum seriem sibi comparant Astronomi, deinde in theorias assurgunt, ut probabilem illarum rationem reddant. Et quamvis complura, eaque inter se contraria cæli systemata constituerint, Ptolemaicum nempè, Copernicanum, Tychonicum, Semitychonicum, &c. in astrorum tamen prædicendis phænomenis, eorumque motibus supputandis, id est in prædicendis ecclypsibus, aspectibus variis planetarum &c. ne minimum quidem in prædicenda adamussim veritate inter se discrepant. Hujus rei arcanum ex eo potissimum pendet, quod quilibet Astronomorum, quamvis peculiarem astrorum theoriam suam quisque animo conceperit; singulorum tamen theoriæ ab una eademque corporum cælestium constanti observatione prodierunt; nam quicquid observavit unus, observavit etiam & alter. Sola ratio (quæ sub theoriæ nomine venit) cur illa tali modo appareant, & fiant, cum ab hominum voluntate dependeat, varia solet esse, prout varii sunt modi concipiendi, & se explicandi singulorum hominum. Idcircò licet in ratione, sive in theoriis

eoriis discrepent, quoniam tamen singulorum ra-
o iisdemmet cælestium observationibus inhæret;
l mirum, si in prædicenda veritate concordes inve-
iantur.

VIII.

Astronomorum vestigiis inhærere deberent Pra-
ici in efformandis morborum hypothesibus. Hoc
ficient, si prius idioma didicerint, quo natura lo-
uitur, & modos quibus eadem exprimitur; id est
ngam in observandis juvantium, & lædentium e-
entibus exercitationem. Postquam igitur per diu-
rnas observationes innotuerit tale quid in aliquo
orbo frequenter, ac perpetuò tali modo succede-
; tunc mens assurgat ad formandam hypothesim,
amque stabiliendam super prædictos constantes na-
ræ motus in hoc, aliove morbo tum producendo,
m sanando. Hujus veritatis præter experientiam,
Tertorem habemus Dominum Sydenhamium in
fectionis hystericæ determinanda hypothesi. Putat
ic hysteriam produci à fracto, ac penè elanguido
irituum tono, cujus de causa in effervescentias,
otusque inordinatos adacti, hystericas convulsio-
es cum sociis symptomatis producunt. Hypothe-
m hanc non eduxit Vir clarissimus è phantasiæ si-
u, ut vulgò solent; sed postquam pluries atque plu-
s observaverit, sanguinis missionem, purgantia,
rupos acidos, aliaque hujusmodi sanguinis tonum
nervantia remedia; necnon mærorem, vigilias, je-
nia, cibos pravi succi, similesque causas, aut attu-
sse, aut exacerbasse hysteriam. Contra chalybem,
heriacam, medicamenta exhilarantia, & spirituoso-
leosa, equitationem, & longam moram in aëre ru-
ticano, vina herbis amaricantibus alterata, & simi-
a, eandem vel eradicasse, vel magna ex parte miti-
asse; non dubitavit asserere, ac in hypothesin as-
urgere, quod hysteria producatur à fracto, ac pe-
è elanguido spirituum tono, & massâ sanguinis, no-
bilio-

biliori, sive balsamicâ sui parte depauperatâ. Ab eademque hypothesi indicationes curativas petendas esse constanter affirmavit, & experimentis comprobavit &c.

IV.

Quoniam præcipuum hypotheseos munus est rationem reddere phænomenôn in morbis apparentium, quo mens apertius procedere possit in hauriendis indicationibus curativis; necesse pariter erit, ut ea innitatur, sive ut pronunciet per leges principii alicujus generalis, rebus omnibus communis, quodque sit evidentissimum. Tale principum non aliud esse poterit, quam figura & motus. Figura namque talis est, qualis verè est, sivè percipiatur, sive non percipiatur à sensu; vel, sive eo modo percipiatur quo est, vel quovis alio modò percipiatur: Motum pariter cùm singula corpora suum habeant (quies absoluta in corporibus non datur) per eumque omnes illorum alterationes, sive in melius, sive in deterius producantur; fieri vix potest, quin ratiocinia à primariis hisce duabus corporum passionibus pendentia, certiora sint aliis, principio alicui hærentibus longè diverso. Patet in theoria Recentiorum, quæ utpotè fundata legibus mechanices, figuræ, & motus, felicius, certiusque phænomena morborum solvit, quam Galenicorum theoria inanibus qualitatum primarum, aut occultarum commentis addicta. Obiter hic monendum in confirmationem antecedentis, atque etiam præsentis thesis, quod quamvis plures excogitari possent circa morborum generationem, curationemque hypotheses, toto quod ajunt cælo inter se diversæ, & aliquando quasi per jocum fictæ; dummodò tamen singulæ easdem jactent stabiles, & continuatas morborum observationes; singulæ pariter æquè feliciter morbos curabunt, sicuti nuper de Astronomis in re sua animadvertimus.

Cer-

X.

Certum est praxim à quadam veluti mixtione
tionis, & experientiæ oriri, & per eandem con-
rmari: sed ut tale institutum feliciter, & sine erro-
bus progrediatur, necessarium præ cæteris est, ut
tera alterius jus non immeritò sibi arroget, sed
otestas judicandi, & decernendi in morbis, solis
ibuatur observationibus: phænomena morborum
lvendi, & rationem reddendi apparentium naturæ
otuum concedatur hypothesi. Quod ad me attinet,
ypothesi eousque inhæreo, quousque video natu-
e vestigiis adamussim respondere, à quibus si vel
inimum recesserit, relicta hypothesi naturam se-
uor, optimam semper Ducem. Nam cum specificæ
umorum alterationes, depravationesque in singulis
orbis, vix ac ne vix quidem penetrari possint ab
umanæ mentis acie; curationes pariter eorundem
irigere cogemur non ad essentialem illorum natu-
am, sed ad causam eorundem magis generalem; va-
ando subinde curandi methodum, vel pro indicio
aturæ spontaneo, quo in morborum eradicatione
lla uti solet, vel experientiæ nostræ repetitæ, qua
emum certiores evadimus, per quod medicationis
enus quilibet morbus eliminari debeat. Sciant in-
erea Tyrones, non aliud dari certius signum, hypo-
heses, & ratiocinia nostra esse vera, quam si, cum
d praxim redacta sunt, curationes morborum juxta
llorum præscripta feliciter succedunt: aliter, nimis
isdem credendum non erit. Quique hoc neglecto
onito in perniciosos errores incident, magis at-
ue magis ignarum Vulgus excitabunt ad objicien-
um nobis scomma illud turpissimum. *In Medicina*
ecantantur tenebræ, & Noctuæ philosophantur
Athænis.

Non

IX.

Non opinandum, sed certò, & ostensivè sciendum: Neque disputandum, sed experiundum quid natura faciat, aut ferat; & quod ipsi per speculationes attingere non possumus, id in Natura impossibile non supponamus, artis nostræ infirmitatem in naturæ calumniam vertentes. Sedulò, atque assiduè cogitandum nobis est, ut novi modi, & novæ leges detegantur pro sanandis morbis incurabilibus, quorum nonnulli licet re vera incurabiles sint, quamplurimi tamen tales sunt ob nostrarum virium tenuitatem, non verò ex impossibilitate eorundem; nam si pluries ab aliis Medicis curati sunt, ut historiæ testantur, cur id perpetuò non fiat, non video? Novi modi, novæque leges detegantur, ut rectiùs, faciliùsque sanentur ii, qui vulgò curabiles judicantur. Ut vita ad longam ætatem producatur, sivè inveniatur methodus de retardanda senectute. Ut vera sanguinis, aliorumque humorum natura, sivè genuina eorundem componentia tandem aliquando nobis innotescant: idque vel per analogiam cum aliis liquoribus animalibus, aut vegetabilibus, vel per inspectionem microscopio factam, statim ac è corpore educuntur, eosdem super pellucidum vitrum extendendo, vel alia analysi magis conformi, ut reficiantur ægroti in ipso mortis agone constituti: Nil enim turpius est, quam dum Medici ægrotum biduo aut triduo ante mortem tanquam incurabilem deserunt; nec nova, atque nova remediorum genera, usque ad ultimam vitæ lineam pertentant; nam quousque anima corpori inest, semper aliquid ex admirabili arte nostra utilitatis sperandum. Ut remedia specifica, & cuilibet morbo infallibiliter respondentia dignoscamus, aliaque sexcenta, quæ desiderantur adhuc in arte præstantissima: Atque ità novis eleëmosynis per manus nostras humanam familiam dotet rerum Conditor, & Creator Deus &c.

CA-

CAPUT XIII.

Quanti interſit præcepta, ſivè certas conſtanteſque regulas ſtabilire, ad quas judicia ſua dirigere queat, in ambiguis morborum eventis hærens, perplexuſque Medicus.

§. I.

QUamvis ex antecedentibus theoriæ, & hypotheſes neceſſariæ ſint in Medicina tùm ad inve- igandos morborum effectus, & cauſas, tùm ad ıethodum rectè dirigendam. Quoniam tamén dum .d ægrorum lectulos ſumus, ut de curatione quidpiam ecernamus, frequenter expectationem noſtram de- .ıdunt; Et aliquando quæ circulationi ſanguinis (hy- othesi ſane omnium certiſſimæ) contraria ſunt, aut identur, ægrotis utilia deprehenduntur. Idcircò pu- ıamus, nil magis in arte noſtra opportunum eſſe, juam nova in dies inveſtigare præceptorum genera, ivè ſententias quaſdam longo uſu, & matura confir- natas experientia, diagnoſin, prognoſin, curatio- ıemque morborum ſpectantes: utpotè quæ ob ratio- ıes ſuperiùs *cap* 2. §. 7 8. *& ſeq* traditas, non ſolum arò fallunt, ſed ſtatim, & abſque multis theoriarum mbagibus, veras, perpetuaſque agendorum indica- iones nobis manifeſtant. Neque mea hæc opinio ommentum eſt animi timidi, ac ferè ſemper dubi- abundi, ſed ſcribendi, docendique methodus ab Hippocrate ſuis omnibus in libris, & poſt illum à ſa- gacioribus quibuſque Practicis conſtanter obſervata. Atque ſi certò non cognoviſſet Vir ille magnus præ- eptivam hanc methodum, tùm hominibus curandis, ùm confirmandæ Medicinæ, eſſe cæteris omnibus uti-

utiliorem, præstantioremque, eandem profectò ità mordicus non retinuisset in exercenda praxi sua, librisque, ut diximus, conscribendis. Nos igitur illius vestigia secuti, decrevimus nonnulla hic exponere præcepta, quæ vel per optimorum librorum lectionem, vel per repetitam in variis Italiæ Xenodochiis observationem nobis certò innotuerunt; ut ità ad illorum exemplar Tyrones nova in dies atque nova præceptorum genera investigare conentur &c. Sint igitur.

In principiis acutorum morborum purgandum non est, præsertim per cathartica vehementiora. Neque dicas multas febres ab adhibito purgante in principio statim jugulari; nam re diligentiùs considerata tales febres vel erunt synochæ leves, vel à cibis pravi succi copiosiùs ingestis, & in primis viis adhuc hærentibus productæ; non autem verè acutæ, quæ tam brevi tempore non desinunt, sed Hipp. teste 14. diebus citiùs aut seriùs judicantur. Et quoniam causa illarum in principio morbi confusa est sanguineæ massæ, eidemque altè immersa (quod Antiqui statum cruditatis vocabant) ac per consequens ad depurationes impar; si tunc temporis purgans medicamentum propinaveris, vel educes, quæ educenda non erant, vel jugulabis ægrotum, vel, quod frequentiùs observavi, febrem exacerbabis, & si fuerit simplex, duplicabis, innumeraque produces symptomata, quæ antea vel non erant, vel erant mitiora.

Porrò initiis acutorum non solum purgandum non est; sed neque diaphoretica volatilia, & reliqua hujusmodi impetum facientia remedia exhibenda; sanguis enim tunc temporis sat superque inflammatus, imò ad depurationes prorsus impar, ob cruditatem confusionemque peccantis materiæ illum exagitantis, ab antedictis remediis, magis magisque irritatur, & excandescit; Et exindè præceps ruit in caput, aut alia viscera, in quibus lethales stagnationes,

vel

-el alia quamplurima producit symptomata, quæ ante lorum usum non apparebant; utpotè deliria, vigilas, sudores non judicantes, anxietates, angores, tim, & reliqua hujus generis: ipse tamen nil freuentius observavi post purgans, vel aliud nimis imetuosum remedium initio acutorum præscriptum, uam febris exacerbationem, aut reduplicationem &c.

Inflammatione pleuræ, intestinorum, vesicæ &c. aboranti, si derepente remiserit dolor affecti loci; ebris verò augeatur cum pulsu intermittenti, ac deili, & reliqua pariter augeantur symptomata; pro erto habeto, superventurum paucis horis elapsis delirium, & delirium paulò post, mortem ipsam exceputuram: in gangrænam namque desiisse morbum denoatur.

II.

Pleuritici, quibus abscessus fiebant ad aures, omnes sanabantur, ut pluries vidimus.

Qui febrium intiis conatum vomendi habuerunt, & negligenta Medici, vel naturæ debilis impotenia, non vomuerunt; progrediente morbo gravissimis correptos diarrhæis sæpissimè vidimus.

Obstructione viscerum laborantibus, si facies naturalem, & vividum adhuc servat colorem, talium hominum curationem suscipito; nam facilè sanabuntur. Si verò facies à naturali statu multum recesserit, & pallor cum macie omnia occupaverit, si poteris, curationem non suscipias, taliter enim affecti non sanantur; Uteri tamen cancro affectis aliter se res habet; in iis namque faciei color à naturali non recedit, sed genas perpetuò roseas habent.

In peripneumonia si febris, tussis, & reliqua symptomata exacerbentur quinta die, quò major exacerbatio, eo mors certior septima die.

Si ructas acidum, abstine à vino, & sanaberis; loco vini aquam aniso, aut cinamomo alteratam sumito;

to; ſanatus verò, denuo vinum aſſumas &c.

III.

Iſchiade correptis, eadem hora, vel paucis elapſis à prima doloris invaſione, ſi purgans medicamentum dederis (ipſe uti ſoleo ſyr. de ſpina pontica cum vino) vix abſoluta hac, aut ad ſummum altera, quam propinaveris, purgatione, æger certò ſanabitur; non ità verò, ſi morbus ad plures dies, & menſes fuerit protractus.

In morbis nunquam ab ægro diſcedas, niſi linguam inſpexeris: hæc ſtatum ſanguinis præ aliis ſignis, & apertiùs, & certiùs nobis indicat; reliqua namque ſigna ſæpiſſimè fallunt; hæc aut nunquam aut rarò; Et niſi ſapor, color, aliaque linguæ accidentia ad naturalem ſtatum redacta ſint, nunquam ægrum tutum dato Adſtantibus, aliter malè conſules nomini tuo.

Quot diebus principium febris duraverit; totidem & augmentum, ſtatus, ac declinatio; & quale fuerit morbi principium, vehemens nempè, malignum, impetuoſum; vel contra lene, aut benignum, talia quoque erunt, facta comparatione, alia morbi tempora; Undè ex ſolo morbi principio, ſedulò, & ſagaciter conſiderato, prognoſticare poteris Adſtantibus durationem febris, nec non fauſtum illius, aut infauſtum eventum &c.

Apparentibus petechiis, nil amplius in primis viis movendum; Siquidem ipſa etiam enemata, eo tempore maximopere ſuſpecta ſunt &c.

Petechiæ quo tardiùs, & ferè circa morbi ſtatum erumpunt, eo meliores ſunt; ad criſim enim, & coctionem jam vergit morbus; & tunc cum apparent bezoarticis, & diaphoreticis magis magiſque promovendæ; vitando interea quantum fieri poteſt, alvi fluxum: Contra ſi appareant in principio morbi, malæ ſunt; inſignem namque ſanguinis fuſionem, diſſolutionemque oſtendunt &c.

In

In febribus intermittentibus, si secundus paroxysmus erit vehementior primo; tertius verò maximoperè mitis: scias febrem circa quartum paroxysmum totaliter cessaturam. Si verò quartus paroxysmus vehemens fuerit: quintus verò magna ex parte remissior: tùm in septimo paroxysmo integra febris solutio expectanda.

Omnes qui extinguuntur febre aliqua intermittenti, circa initia paroxysmi moriuntur; raròautem, in augmento, statu, & declinatione.

In febribus intermittentibus urina est intensè rubra, & colorem lateritium æmulatur; estque urina taliter colorata, signum ferè pathognomonicum, & maximè familiare talibus febribus: Si urina profunda rubedine tincta sit, & aëri exposita sedimentum lateritium deponit; pro certo habeas, morbum illum sub quacumque demum specie appareat, à fermento febrium intermittentium originem suam deducere, ut pluries, atque pluries observavimus &c.

IV.

Quamplurimis morbis remediorum usus obest potius, quam prodest; prodest contra motus, & in rusticano aëre exercitatio. Constans est doctissimorum Medicorum observatio, nonnullos morbos pertinaces, & chronicos, præsertim à longo mærore, & animi pathematis productos, nullis aliis remediis celeriùs obtemperare, quam equitationi in aëre rustico.

In colica biliosá valdè pertinaci; In phthisi cum fluxu colliquativo, & reliquis desperati morbi symptomatis; In hysteria, & affectu hypochondriaco inveteratis: demum in chronicis morbis, & à viscerum obstructione productis, post alia incassum tentata, non invenitur præstantius, ac ferè herculeum remedium, quam exercitium equo vehente factum; primò quidem ad stadia, deindè ad multa milliaria, idque horis potissimum matutinis, & apricante cæ-

lo; prout sanctè fatetur Vir magni nominis Thomas Sydenhamius; sed multò ante ipsum Hippocrates lib. de diæta. Neque obstat quod æger sit nimium debilis, & viribus adeò prostratis, ut ne quidem in lecto moveri valeat: siquidem in tali casu exercitium inchoandum primò erit rhedâ ad pauca stadia; exindè verò sensim ad plura milliaria equitatione absolvendum. Per hujusmodi enim exercitium equitando factum, imi ventris viscera pedetentim succutiuntur (nam omnis equi succussio, tota quanta est in imum ventrem equitantis terminatur, reliqua verò membra paucissimè exercentur) & per repetitas succussiones elanguidus, ac prorsus flaccescens fibrarum tonus restituitur; humorum, atque spirituum motus, vel imminuti, vel impediti excitantur; & quidquid hinc indè visciditatis viscerum glandulis inhæret, amissum circulum recuperat: quo pacto restitutis, atque post diuturnas equitationes exaltatis viscerum fermentis non solum coctiones illorum, sed ipsæ pariter humorum separationes pristinæ felicitati, salubritatique restituuntur, & peccans materies tam longo tempore iisdem inhærens per opportunas demum naturæ vias foris eliminatur &c. Hoc exercitationis arcanum, non est quod reticeam Popularibus Urbis Romæ, cujus atmosphæra Jove humido, & nebuloso ferè perpetuò sordescens, ac proindè perexiguâ vi elasticâ gaudens; nil mirum, quod solidis humani corporis partibus flaccescentiam, fluidis verò inertiam, ac veluti lentorem quendam afferre soleat; qua quidem de causa inter cæteros morbos Almæ hujus Urbis Incolis familiares, tres illi à doctissimo Petronio de Victu Romanorum descripti, præcipuè security ferociunt: capiplenium scilicet, sivè assidua capitis gravitas, virium lassitudo, & alvi siccitas; Ex quibus omnibus abundè constat, in aëre Romano, tam solidarum, quàm fluidarum humani corporis partium motus, nimium languidos evadere; atque hoc nomine il-

ne il-

ne illius Incolis, magna ſalutis incommoda ferè perpetuò allaturum, niſi per forinſecus adveniens exercitium humorum, & ſpirituum motus excitentur, atque augeantur; quo poſſint per canales ſuos liberrimè excurrere, & ità reſtituto utriſque debito tono, coctiones, ſeparationeſque in viſceribus, & reliquis corporis partibus, juxta naturæ leges inſtituantur &c.

V.

Peſſimum ſignum erit, ſi circa initia ſtatus morbi, urina rubicunda, & contentorum excrementitiorum copiâ valdè ſatura, ſenſim mutetur in tenuem, & pallidam: ſi pulſus evadat celerior, debilis, ac ferè vacillans: denique ſi quidam tendinum ſubſultus, præcipuè dum pulſum ægrotantis tangimus; loquacitas, inſomnia horrenda, & hujuſmodi alia ſuperveniant; Siquidem in tali rerum ſtatu, breviter expectanda erunt funeſta capitis ſymptomata, utpotè deliria, vigiliæ, comata, vel etiam aliarum partium mala, ſed præ cæteris febris in malignam mutatio.

Spirituum robur in febribus, ex pulſu certiſſimè, & fideliter ſumi poteſt; undè ſi robuſtus & æqualis ille fuerit, quamvis deliria, convulſiones, tremores, & prava alia generis nervoſi ſymptomata appareant, ſemper benè ſperandum: contrà ſi pulſus fuerit valdè celer, debilis, & vacillans, ut ut reliqua ſymptomata ſalutem promittant, ſemper timendum; cum tali namque pulſu mors præ foribus eſſe ſolet.

Omnes febricitantes quamdiu ſputant, extra periculum ut plurimum ſunt in continuis æquè, ac intermittentibus: lingua ſordida ubique ſuſpecta.

Febris, ſi phænomena illius ſpectes, reliquis morbis eſt notior, ſi conſtitutionem & cauſam, omnium ignotiſſima.

Hydrope pectoris, vel abdominis, vel cachexia laborantibus, ſi color faciei rubicundus, ſivè mediocriter bonus, derepentè mutetur in lucidum, & plumbeum, æger repentinâ morte morietur paucis elapſis

diebus aut menſe ad ſummum.

Filii Magnatum frequentiùs ex inutili remediorum copia, quam ex vi morbi pereunt, præſertim ſi acutè laboraverint &c. paucis utaris, & cum prudentia.

VI.

Iliacæ paſſioni ſi ſpontaneus alvi fluxus ſuperveniat, aut acuta febris, brevi morietur æger.

Apoplexiæ, aut epilepſiæ ſi ſuperveniat gutta ſerena, plerumque ſignum mortis eſt, vel vehementiæ morbi &c.

Iliacæ paſſioni quo fortiora adhibueris remedia, ſivè purgantia, ſivè clyſteres magis irritantes, eo magis obſtruetur alvus, ob auctam ab illis fibrarum inteſtinalium criſpaturam, & contractionem, conferunt magis anodyna, emollientia, & diſſolventia.

Si Ileo ſupervenerint urinæ ſuppreſſio, ſtranguria, ſingultus, ventris inflatio, aut convulſiones, malum erit lethale.

Mania cum melancholia talem habent affinitatem, ut non raròmania in melancholiam tranſeat, & initia melancholiæ frequenter maniacum quid habent, ut obſervavit Dodonæus Vir doctiſſimus.

Mulieres gonorrhæâ laborantes, vel menſtruantes, circulum lividum, ſivè plumbeum ſub oculis habent, quod inter diagnoſtica morborum muliebrium reponendum.

Cum pulſu parvo, frequenti, & quaſi vacillante in acutis, & periculoſis morbis, mortuos potius, quam ſanatos vidimus ægros,

Urina ſubjugalis (ideſt Bovum urinæ craſſæ, & turbidæ ſimilis) quando in acutis febribus, aut morbis apparet, ſemper mala capitis prænunciat: Si ea apparente pulſus ſint parvi & debiles, æger ad ſomnum incliner, gravitate capitis afficiatur &c. ſoporoſos affectus, & præſertim lethargum mox mox ſupervenientem prognoſticato. Contra ſi vigiliæ, capitis dolores, ſitis, linguæ ariditas, ardores viſcerum & ſimi-

ſimilia cum tali urina vigeant, vel delirium, vel convulſiones, vel alios nervorum morbos jam jam imminentes prædicito. Sicuti urina ſubjugalis mala eſt in acutis, ità contra bona in nonnullis chronicis, utpotè rheumatiſmo, doloribus articulorum &c.

Tribus horis à prandio ſolent nonnulli affectionibus ſtomachi, ſed præſertim dolore, flatibus, cruditatibus &c. tentari: Specificum in tali caſu expertus ſum pulv. ſtom. Querc. ad drachm. 5. cum potu Caphe tunc temporis ſumptum, præſertim in humida corporis, viſcidaque humorum conſtitutione; multò magis ſi Æger intemperantiùs vivat. Tinctura cortic. lign. ſaſſafraſs. cum ſpir. vin. facta, & ad duo cochlearia tunc temporis ſumpta, & etiam in die repetita flatus mirè, ac ferè momento diſcutit. Tinct. hæder. terreſtr. cum eodem ſpir. eadem præſtat.

Oleum menthæ in omnibus ventriculi morbis eſt proficuum.

Febris hectica Gallicorum, quamvis pro deſperata videatur, facillimè tamen tollitur, ablato luis gallicæ ſeminio per ſpecifica eidem opportuna.

Puerperis febri continua correptis, ſi ſuperveniat dyſpnæa, ſivè difficilis reſpiratio, ſemper periculoſa; nam magna ex parte moriuntur.

Inter ſigna fœtus mortui in utero ab Auctoribus recenſita, certiſſimum, & ferè infallibile eſt teneſmus, ſivè crebra voluntas fæces dejiciendi, mulieri ſuperveniens, ut alibi quoque notavimus.

Icteri febribus ſupervenientes ſemper monſtri quid alunt, & rarò illæ ſunt ſine malignitate.

Dulcia malè olent in febribus, cave igitur quantum potes à ſaccharatis in illarum curatione: nam per ea exacerbantur; præſertim ſi hypochondriacis, hyſtericis, & pueris præſcribantur.

In malignis febribus præ cæteris conſiderandi ſunt oculi, lingua, & manus; lingua ſordida, & manus tremulæ in acutis, ſemper periculum portendunt.

In malignis febribus, in quibus à centro ad ambitum corporis noxius humor pellendus est, ante expulsionem respiratio laboriosa est, & ingentes præcordiorum anxietates adsunt; factâ expulsione paulatim declinant: idque in febribus petechialibus, morbillosis, variolosis, scarlatinis, & similibus observavimus non semel.

Bubones quo citiùs in peste erumpunt, eo meliùs; nam ita internæ partes à veneni labe præservantur.

Pruritus narium est infallibile signum synochi simplicis, nec non lenis mador cutis, ex Walschmidio.

Observavi lypiriam febrim superveniente cholerâ statim, ac prorsus feliciter pluries cessisse; non ità apparentibus sudoribus, aut urina: cautè igitur procedendum cum diaphoreticis, & diureticis in tali febrium genere.

Cum petechiis nunquam salutarem vidimus sanguinis hæmorrhagiam, præsertim si magnus gravissimorum symptomatum aderit apparatus.

Observavi in febribus ex mutatione aëris Romæ, quod quando sanguis mittebatur ex brachio, statim succedebat sopor, non ita, si ex pede.

Observavimus in Xenodochio, omnes ferè ab acutis morbis evasisse, quorum sanguini venæ sectione extracto crusta alba, atque chylosa supercrescebat; contrà mortuos, quorum sanguis valdè rutilans erat, sivè cum superficie nimium rubicunda. Romæ æstivo tempore ann. 1693.

Omnes acutas febres per sanguinis missionem curare incipio; ità mihi dictante experientiâ, & sæpissimè observavi post sanguinis missionem supervenisse sudorem cum levamine Patientis.

In malignis febribus dum sanguis mittebatur ex brachio, æger in pejus ruebat, & totus morbi impetus ferebatur ad caput, undè paulo post deliria, sopores &c. contrà misso sanguine ex pede melius habebant: idque observavimus Romæ in Xenodochio,

Guttas

Guttas rosaceas, aliasque faciei morbosas rubedines, irritis aliis, cauterium cruribus affixum sanat, teste Mercuriali *lib. de decoratione cap.* 13. Idque mihi pro magno secreto dedit Patavii doctissimus illius Urbis Medicus.

In faciei morbis purgantia omnem quoque paginam absolvunt, ut præter experientiam testatur divinus Senex *in Coacis*. Perturbata alvus ut pauca sæpissimè subducat delet faciei exanthemata. Et *lib. de diæta.* Exinanita alvus humorem ex reliquo quidem corpore universo, ex capite autem potissimum ad se trahit, cum incaluit: Vacuatione autem capitis expurgantur oculi, aures &c. ipsa tamen facies clarior fit, & nitidior: hæc ille.

Febres, quæ cum magna syncope, singultu, aut vertigine incipiunt, vocantur à Medicis syncopales, singultuosæ, & vertiginosæ: Harum curatio inchoanda statim est vomitoriis; nam fomes febrilis in ventriculo latet, humor scilicet acris & erodens, qui tunicas ventriculi vellicando, & afficiendo, per consensum cor, diaphragma, aut caput offendit, undè præfata symptomata. Vomitorium in hisce febribus mihi familiare, est ol. amygd. dulc. cum aqua tepida. Vomitu peracto dilutisque per eum acribus salibus, statim utor testaceis, dulcificantibus, & emulsionibus, cum sero lactis, vel decoctione flor. viol. & ita feliciter sanantur.

In febribus, vel aliis quoque morbis, qui cum magna anxietate incipiunt, ægri inquieti sunt, loco stare nesciunt, hinc indè per lectum agitantur &c. præfatus acris humor tunicas ventriculi afficiens (undè tot mala) accusari quoque debet: Unicum remedium in talibus anxietatibus, & inquietudine est vomitivum antimoniale, ex croco metall. cum vino, vel aquâ tepidâ, & oxymell. scillitico: nam absoluto vomitu statim liberatos vidimus, multò magis si cardialgia, & affectibus stomachi sensibiliter lædatur patiens:

tiens: Post vomitoria ad præcautionem dari poterit pulvis Marci Cornachini &c.

Quod febris magis ad statum vergit, eo minus utendum est refrigerantibus, ne per ea crisis impediatur; Circa initia verò liberaliùs præscribenda, nam tunc nimia febrilis caloris acuties, impetus, & orgasmus, gravissima minantur mala, nisi per prudenter repetita humectantia, & diluentia leniantur, motusque sanguinis ad eam reducatur mediocritatem, quæ absolvendæ depurationi sufficiens est.

In lethalibus pulmonum morbis cum febre, & sine febre ferè semper circa finem observavimus affectiones capitis, sopores nempè, lethargum, vertigines, oculorum caligines &c. Erysipelate faciei laborantes vidi brevi curatos, post præscriptum purgans remedium, ægri naturæ accommodatum; idque in secretis erat Medico Patavino mihi amicissimo.

Senes alvus adstricta juvat, Juvenes alvus fluida ex Celso.

Qui pertinaci raucedine laborant, hectici moriuntur anno vix elapso, ut bis observavimus.

Dolores capitis magna ex parte à stomacho fiunt, & si hæc sedulo tibi constent, utere stomachicis, diætâ, & clysteribus: Non intelligimus hîc dolores gallicos, & hemicranias inveteratas, quæ aliundè ducunt originem.

VII.

Naturæ monitis parendum; & licet captum nostrum fugiant, itidem parendum: ea namque non per fortuitas, sed constantes & perpetuas leges progreditur. Id ex sequentibus historiolis clarius patebit. Patavii vulneratur mulier sclopeto minimis globulis onusto circa finem costarum mendosarum sinistri lateris: vi sclopeti fracta fuere officula Balænæ, quæ suffulciunt pectoris indusium more muliercularum; in progressu curationis vulneris superveniente gravissima tussi, varia illorum officulorum ramenta per

tussim

ſſim excrevit magna cum Adſtantium admiratione: uibus viis id fecerit natura, ignotum eſt. Sanato ulnere, corripitur Patiens intolerabili dolore inter tramque natem; dolorem excepit tumor, & inflamnatio, quibus ad ſuppurationem perductis, cum apeuiſſet lanceolâ affectum locum Chirurgus, præfatos lobulos plumbeos thoraci vulnerato inflictos ex iſſecta parte prodire vidimus, magno item Noſtrûm mnium ſtupore, & ità paulò poſt perfectè convaluit Mulier &c.

Vir eruditus Romæ, injecto ſibi clyſtere ex aqua epida, hanc in inteſtinis omninò retinet, & paulò oſt per urinam totaliter reddit, abſque eo quod ne utta quidem per alvum exeat: idque ſæpius illi congit, ut mihi narravit. Huic obſervationi non abſinilis eſt illa Benivenii Florentini obſervat. rariorum ap. 7. ubi ait, quod Puer duodecim annorum, poſtuam per ſeptem dies urinæ ſuppreſſione laboraſſet, andem demum excrevit per alvum, & ſanavit. Diu nſudarunt Anatomici in detegendis viis, ab inteſti iis ad veſicam recto tramite aquas ducentibus, ſed ruſtra. Bonetus *tom.* 2 *Medic. ſeptentr f* 652 & *Tranſact. Angl. tom* 4. *num.* 67 30. Octobr. 1670. e his ductibus ſivè novis canaliculis mentionem faiunt: ſed non adhuc veritas ex toto patefacta eſt, ndè non eis plena fides præſtatur: Cæterum ſi quis ſſereret talia aquarum itinera per poros vaſorum, & nembranarum ad veſicam fieri: prout videmus vi urgantis aquas hydropicorum è cavitate abdominis n inteſtina intravaſari; bene nè an malè ſentiret, pud Sapientes judicium eſto.

Vir quadragenarius hæmorrhoidibus obnoxius, in medio pectoris tumore duro, & prominenti diu conflictatus fuit, & irritis quibuslibet remediis tum intra, tum extra per novem menſes adhibitis, de ſaute deſperabat: Superveniente derepente fluxu hæmorrhoidali, ſtatim ac ferè ad ſtuporem evanuit tumor

mor pectoris supradictus & æger convaluit. Hic idem Patiens ob hæmorrhoidum suppressionem sæpè corripitur rubris quibusdam tumefactionibus in digitis manuum, & irritis quibusvis remediis diù durant; sed apparente hæmorrhoidum fluxu postridie evanescunt. Plura hic adducerem exempla de eximia utilitate, quam non obstante sanguinis circulatione, apertio venarum hæmorrhoidalium, præ aliarum venarum apertione afferre solet iis, qui hypochondriorum morbis, doloribus scilicet, & caloribus eorundem, gravitate lumborum, flatibus, tensionibus, borborygmis, aliisque hujusmodi naturalium viscerum, & quam plurimis vitalium, & animalium laborant, sed quoniam Hipp. lib. de humor. & 6. Epidem. commoda fluxus sanguinis hæmorrhoidalis his verbis expressit, ideò plura dicere supersedebimus: ait igitur Hippocrates. *Qui hæmorrhoidibus laborant, ii neque pleuritide, neque peripneumonia, neque ulcere exedente, neque furunculis, neque tuberculis à ciceris similitudine Therminthi dictis, ac forte, nec lepra, aut vitiliginibus capiuntur.*

VIII.

Si pleuritici non repurgari incipiant quarta die, sed febris augeatur cum aliis symptomatis, nec non magna spirandi difficultas cum stertore superveniat, septima die moriuntur: in hisce pedes tumefieri solent ante mortem, & oculi caligant.

Calculum vesicæ adamussim mentitur Scirrhus vesicæ, ut bis in cadaveribus vidimus.

Urina crassa, & sedimentosa, albicans, viscida, matulisque adhærens inter signa calculi in vesica non infimum locum obtinet.

Qui aneurismate interno laborant, vel ex sputo sanguinis, vel derepente moriuntur: Caveant hi omnes à nimio motu, venere, ira, liquoribus spirituosis, & quicquid sanguinis motum adauget, ac perturbat, utantur diæta lactea, cibis aliquantum viscidis, & motu moderato. Aneu-

Aneurismata fiunt à rupta tunica arteriæ. Varices rupta valvula in venis. Hydatides à ruptis valvulis ·mphaticorum.

In omnibus pectoris morbis, sed præsertim sputo nguinis, & pleuritide tenuissima diæta imperanda, e sanguis nimio turgescens chylo in tenellas affecti ulmonis partes impetum faciat.

Pulsus durities semper comitatur pleuritidem, nollities verò alios pulmonum morbos: quod tibi t inter signa distinctiva morborum pectoris difficil-mè cognoscibilium.

Quandò in periculosa, & mali moris febre paro-s supervenit, nec adsint magnus dolor, aut suspicio nflammationis, statim utatur ferro candenti, quo acto maligna materies ad exteriora magis magisque rotruditur, & per suppurationem ejicitur; aliter ti-nendum, ne morbosus fomes denuo retrocedat ad no-iliora viscera, & mortem afferat: Laudat hoc inter æteros Authores Valesius, ipseque aliquoties ob-ervavi verum, curante docto sene Medico Patavii n Xenodochio. Parotis si symptomaticè oriatur, essimum: omnes enim moriuntur, ut præ cæteris bservavit Riverius. Criticè si veniat, bona. Sym-tomaticam dicimus, quando ea apparente, sympto-nata adhuc vigent, & morbus ne minimum mitescit, uin potius augetur.

Si quis tussiendo, alba quædam veluti granula xcreaverit, & granula illa compressa digitis, sum-noperè fæteant, vomicam pectoris latentem certò enunciant, præsertim si alia quoque aderint signa, ui rupta vomica ut plurimum derepente moriuntur: ut observat Forestus.

Omnes aliarum partium suppurationes manife-tantur per rigorem, & febrim supervenientes; sola pulmonum suppuratio, id est vomica eorundem, clan-ulum, & sine prædictis signis supervenit; quod seriò otent Juvenes.

Ab-

Abſceſſus ad aures, & pedes in vomica pulmonum boni ſunt ex Hippocrate; nam per hæc duo loca, tanquam per duo præcipua emunctoria, ſecreto quodam modo ſolet ea expurgari.

Angina ſæpiſſime fit à menſium, aut hæmorrhoidum ſuppreſſione, quod ſedulò animadvertendum.

Si angina verè inflammatoria, & ut vocant, ſanguinea, bina ſanguinis miſſione non cedat; cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis imperato, & in melius ſtatim abibit, ut pluries vidimus.

Mulierem frequenter anginæ obnoxiam, irritis aliis liberavi excitato cauterio in brachio: imò in morbis circa collum, & faciem proficua ſemper ſunt cauteria, & ſcarificationes ſcapulis &c.

Anginæ occultæ ſi ſuperveniat dolor lateris, ceſſante magna ex parte circa collum, & fauces dolore, & difficultate tum ſpirandi, tum deglutiendi, anginam converſam eſſe in peripneumoniam ſignificat. Pernicioſa eſt hæc mutatio: nam ægri vel citò moriuntur, vel ſuppurantur. Ut ex Hipp. obſervavit Dodonæus Vir doctiſs. ſuis in obſerv.

IX.

In omnibus morbis, ſed præſertim acutis inflatio abdominis ſuperveniens, ac perſiſtens, imminentem mortem denotat, ut infallibili obſervatione frequenter nobis conſtitit in Xenodochiis per Italiam.

Ægrotantibus ſi frigida lingua obſervetur in acutis, aut aliis lethalibus morbis, paulò poſt ſupervenit mors. Riverius *obſerv. communic.* ab Iacobo *obſ.* 1. Nos etiam idem obſervavimus aliquoties.

Si in morbo aliquo appetitus ſit proſtratus, poſtea vero derepente ſuperveniat maximus, non procedente ulla criſi, nec imminutione morbi, paulò poſt morientur Ægri: ſignificat enim cerebri læſionem, & virtutis ſenſitivæ extinctionem: hoc Sennerti monito ipſe prognoſticavi poſtridie mortem in puella longo morbo detenta, uti revera evenit.

Qui-

Quibuſcumque per morbos acutos, vel diutur-
os, aut vulnera, aut quemvis alium modum ex-
enuatis nigra bilis, ac veluti ſanguis niger per in-
eriora ſuperſederit, poſtridie moriuntur. Hipp. ſect.
.. aph. 23. Nos quoque quater hoc prognoſtico mor-
em ægr.s denunciavimus in Xenodochio.

Fluxus alvi porracei, ac virides, vel mortem,
el diuturnum morbum ſignificant, ut repetitis vici-
us vidimus, & potiſſimum in acutis.

Si febricitanti tumor magnus in perinæo fiat iſchu-
iam, aut alvi ſuppreſſionem producens, lethale eſt;
angrænabitur enim perinæum, & æger morietur.
Tulpius, & Cous in epidem. Nos pariter bis verita-
em hujus prognoſtici mirati ſumus.

Si febricitantes nullo modo dormientes, manen-
es tamen quieti ſine ulla querela, & nullo modo
oquentes, niſi interrogentur; et ſi eis pulſus contre-
ctetur, manus retrahant tremulas, & ut ajunt, jacti-
antes, omnes moriuntur. River. *in obſerv.* Tales
egros ſæpiſſime in Xenodochio mortuos vidimus
&c. Ideo dum ægri pulſum exploras, ſemper obſer-
va an manus illius ſit tremula: nam malum erit gra-
ve &c. & pauci certe ab eo evadent.

In acutis, & perniciosis febribus ſemper inſpice
faciem an receſſerit multum à ſtatu naturali: ſi ni-
mium receſſerit, periculum time in ægro.

Pinnæ narium arcuatæ, & veluti elevatæ, cum
naſo ſimo, & facie mala periculum mortis porten-
dunt; ut frequenti noſtra conſtat obſervatione.

Pulſus intermittens in una pulſatione præſenta-
neam mortem denunciat. Hoc Galeni præcepto ter,
aut quater mortem præſagivimus variis ægrotanti-
bus in Xenodochio acutè laborantibus.

Dum ſanguis mittitur in pleuritide, non poteſt
exire, vel ob ſummum dolorem, vel ob craſſitiem;
jube ægro ut vehementer tuſſiat; nam ſtatim exibit.
Tulpius &c.

Nemo

Nemo Auctorum, quod sciam, expertus adhuc est an kina kin. per clysteres injecta vim febrifugam communicet corpori. Ipse nuperrimè eandem tentavi in puero quinquenni Romæ: hic duplici tertiana laborans, cum nulla prorsus remedia per os sumere voluisset, & hac de causa in statum ferè desperatum salutis redactus esset; injecto mane clystere evacuante, post elapsum semihorium ab hoc, jussi ut injicerent statim alium clysterem ex aqua hordei, & drachm. I. kin. kin. pulver. eumque repetendo singulis diebus; post injectum tertium clysterem cessavit omninò febris, & puer præter omnium expectationem pristinæ saluti restitutus est. Hoc nostrum tentamen stimulos addere poterit aliis Practicantibus, ad confirmandum magis, atque magis præsens argumentum &c.

X.

In pleuritide, & Puerperis tanquam pestis fugienda sunt purgantia.

Præcipui puerperarum morbi à suscepto frigore oriuntur, ab animi passionibus, & victu copioso, ac frigido.

In ardentibus febribus sal prunell. specificum est.

In anasarca sine febre unicè præstant stuphæ siccæ, sive sudatoria in lecto s. a. facta.

Superpurgationem sive hypercatharsin periculosam, & copiosam statim sedat theriaca ad drachm. I. circiter cum vino data, ut experti sumus ex observ. doctiss. Dodonæi.

Duo maxima remedia in chronicis obstructionum morbis sunt chalybs, & rhabarbarum. Ego ità utor ℞. chhalyb. sulphur. vel alterius, gr. xv. rhabar. pulv. scrup. I. m. f. pil. s. a. cui superbibe brodium amarum, & diureticum: non posthabita interim exercitatione horis matutinis.

Morbi chronici viscerum naturalium magna ex parte sanantur equitatione in aëre rusticano, & locis

amœ-

mœnis, præsertim si ex animi passionibus dependeant; adminicula namque quæ à remediis petuntur, frustranea interdum sunt, quandoque verò noxia, quod quidem familiare esse morbis ex animo curis agitato, pendentibus *seq. cap.* dilucidabimus.

CAPUT XIV.

De Medendis animi Morbis, & instituenda eorundem historia.

§. I.

OMnes homines sua cura vexat, & singulis incumbit amara necessitas per ancipites laborum eventus ætatem penè omnem traducendi. Quæ si vera sunt, verum pariter & illud esse, quis non videt, quod scilicet magna morborum pars ab eo, quod singulorum cervicibus impendet curarum jugo, aut producatur, aut foveatur, præsertim in illis, qui fortuna utuntur lautiori; hi namque animi potiùs, quam corporis motibus afficiuntur, eorumdemque corporis morbi, animi morbis frequenter augentur. Quamobrem cautos, & diligentes esse velim Medicos in interpellandis ægrotis de causa occasionali, præsertim de animi passionibus, neque, absque ullo facto examine, singulorum morborum originem à repletionis, & cacochymiæ fabula indiscriminatim deducant. Nam pro varietate causarum externarum, & occasionalium, curatio quoque morbi variè erit dirigenda, ut fusè *lib. 2. cap. de causis.* Cæterum omnes morbos à repletionibus deducere velle, methodumque curativam ad eas semper dirigere, uti multi consueverunt, à rei veritate summoperè alienum puto. Multi, fateor, ob repletiones in morbos incidunt; sed multò plures ob animi pathemata, & potissi-

tissimum, si, aut Patresfamilias, aut rei familiaris cura distenti, aut in dignitate constituti fuerint; quorum quamplurimi longe alia cogitant, quàm stomachum crapula, & ebrietatibus quotidiè replere.

II.

Ad majorem hujus argumenti elucidationem tria solvenda erunt, scilicet, an passiones animi agant in corpus, quomodo agant, & quibus mediis curandi sint morbi ab iisdem producti. Quod agant certissimum est, & quotidiana constat experientia. Vidimus ann. 1690. in Dalmatia Juvenem gravissimis correptum convulsionibus, propterea quod inspexerat solummodò alium Juvenem, dum epilepsia humi contorquebatur. De viribus imaginationis in organa corporis pleni sunt Authorum libri, ad quos remittimus Lectorem. Multi cæteroquin sani, & robusti parcè atque timidè cibum sumunt ob metum, ne in cruditates & exindè in morbos delabantur; cum re vera ob illum ipsum vanum timorem, morbosamque imaginationem, non solum exiguum illum cibum malè digerunt, sed ob hoc in morbos incidunt. Contra Fatui, aliique suæ salutis non admodum solliciti, quamvis nimium repleantur cibis, eosdem tamen benè digerunt, optimaque fruuntur valetudine; quod præ cæteris observamus in Rusticis, & Plebejis, quibus non ità gravis cum affectibus pugna, quique dolorum, curarumque sensum quadam vitæ negligentia ab animo norunt dispellere. Hypochondriaci, melancholici, quique natura sunt timidi, & inconstantes, frequentius reliquis in morbos incidunt, eo quia affectus animi moderari rectè, aut coërcere nesciunt, ut fusè inferiùs examinabimus. Et licet talium hominum morbi primo aspectu perniciosi & incurabiles videantur; sanari tamen solent facilè, non quidem per nimiam remediorum copiam, sed aut per grata amicorum colloquia, aut per honesta Ruris oblectamenta, & equitationes frequentes, aut tandem per viven-

vivendi normam à sagaci Medico institutam. In principio pestis multi hoc morbo corripiuntur, & pereunt, quia tanti mali timore, & publicæ calamitatis anxietate potius, quam contagio eundem contraxerunt: Progressu verò ejusdem repetita casuum observatione impavidi, magisque constantesque redditi homines, non ità facilè corripiuntur, & si corripiuntur faciliùs liberantur, ut Auctores fide digni observarunt. Mulieres ob timidum, & imbellem illarum sexum, morbis ex animi pathemate obnoxiæ magis sunt quam viri, iisdemque vehementius afficiuntur; ut præ cæteris deducitur ex morbis quos perpetiuntur Puellæ amoris ignibus flagrantes. Chlorosis frequentissimus illarum affectus irritis quibuscumque medicamentis solo curatur Matrimonio, ut observavit doctissimus Panarolus Medic. Roman. Ex his aliisque quamplurimis non abs re infertur, dari re vera morbos ab animi passionibus productos, & quod imaginationis vis summoperè possit in iisdem tum producendis, tum sanandis.

III.

Qui laborant animi pathemate, corripi potissimum solent morbis ventriculi, ut inter cæteros observamus in mærentibus, qui conqueruntur primò de languore ventriculi, mox verò de inappetentia, oris amaritie, & siti circa horas matutinas, cruditatibus acidis, & nidorosis, flatibus & tensionibus hypochondriorum aliisque læsæ chyloseos malis. Ab indigesto, vappidoque præfatis de causis chylo massa sanguinis pedetentim inficitur, & pro varia illius labe, varii suboriuntur morbi, sive acuti, sive chronici, & præsertim obstructiones viscerum, scorbuti, hypochondriacæ affectiones &c. Studiis operam dantes, iisdemque paulò acriter incumbentes, ex ventriculo quoque laborare primò incipiunt, sensim verò ex sanguinis massa, & partibus solidis. Neque mirum; nam cum ob hoc nimium acres, & molestas cogita-

tiones magna ſpirituum copia diſſipetur in utriſque; ventriculus iiſdem depauperatus, loco boni chyli, gluten acidum, viſcidum, & indigeſtum generat, & ex eodem talis pariter fit ſanguis, undè demum tot mala. Quamobrem pro corollario ſit; in morbis ab animi pathemate, proſpiciendum præ cæteris eſſe ſtomacho, primiſque coctionibus; nec non in exhilarandis, excitandiſque ſpiritibus oppreſſis, ac ferè conſopitis. Neque indiſcriminatim omnium morborum curatio à purgantibus & phlebotomiis, refrigerantibus, & humectantibus, uti apud multos invaluit, inchoanda.

IV.

Si quis morbus, durante animi paſſione, ægrum corripuerit, ſolet interdum tamdiu durare, quamdiu ipſa animi paſſio; & potius in alienæ ſpeciei morbum mutabitur, quam ægrotantem liberum relinquet. Id præ cæteris obſervavi nuper in muliere quadragenaria; hæc ob graviſſimas animi paſſiones incidit in copioſum ſanguinis ab utero profluvium, à quo evaſit poſt varia remedia per tres menſes adhibita. Sed quoniam per integrum penè annum iiſdemmet animi curis, multoque vehementioribus obnoxia fuit; idcircò poſt ſanatum ſanguinis profluvium, correpta ſtatim eſt fluore uterino interdum albo, interdum verò variegato. Fluore hoc ſuppreſſo ſupervenerunt angores cordis, anxietates pectoris, extrema virium reſolutio, macies, inappetentia, ſitis, lenta febris, defluvium capillorum, & ſimilia, quibus per ſex menſes, irritis quibuſlibet remediis, laboravit. Ad cumulum malorum acceſſerunt demum tumores pedum primò, mox verò aſcites, & denique totius corporis leucophlegmatia, quibus per quinque menſes miſerrimè affecta, & animi curis ferè detrita, migravit tandem ad Superos.

Quoniam ſpiritus ab affecta mente ſummoperè turbantur, & afficiuntur, & ferè ſemper diſtracti hinc

indè

ìndè ſunt; nil mirum, ſi hac de cauſa medicamentorum quoque vires infringantur, eaque corrumpantur potius in ſtomacho ſpiritibus depauperato, quam deſideratum levamen ægrotantibus afferant: Vita namque quandiu in perturbatione eſt, remedia nequicquam proficiunt, & licet ea recipiat, viribus tamen illorum non auſcultat. Morbi igitur ab animi pathemate pendentes, blandè ac leniter tractandi ſunt, à nimia remediorum copia, & vehementia quam maximè abſtinendum. Spirituum cura præ cæteris habenda, atque ſi oppreſſi fuerint, excitandi; ſi acres, & irritati, demulcendi, ſi aliter affecti, aliter tractandi per remedia cuilibet illorum affectioni opportuna, & præcipuè per cibum optimi ſucci, & vina exhilarantia pro ægroti temperie parcius aut uberius aſſumpta &c.

V.

Quantum ad modum mechanicum, quo animi paſſiones morbos producunt, duo difficillima ſolvenda eſſent problemata; primò quidem quomodò, & quantum humores & corporis temperies agant in animam, ejuſque motus immutent; ſecundò, quomodò & quantum animi motus immutent corpus, & in illud agant; Sed quoniam præclara quæque ingenia ſingulis ætatibus, fruſtra circa hoc fuerunt occupata, & præter Carteſium pauci admodum veriſimile quidpiam attulerunt, putamus nos hiſce arduis prætermiſſis, & ad curationem morborum parum ſpectantibus, neceſſarium eſſe ea inveſtigare, quæ nudam puramque ſpectant hiſtoriam cujuſcumque animi pathematis, & morborum ab eo productorum; utpotè quæ à paucis in arte noſtra tentata huc uſque ſunt. Deſideramus itaque hiſtoriam morborum ab animi curis provenientium, in qua ſcilicet explicetur, qui potiſſimum morbi à quovis animi motu oriantur, quibus concomitentur ſymptomatis, quomodò augeantur, & quomodò declinent, quantum

durent, aut in qualis speciei morbum mutari soleant, quibus remediis leniantur, quibus exacerbentur, quæ medendi methodus singulis opportuna, & stabilis detecta sit, & innumera alia, quæ desiderantur, ut diximus. Nam sicuti mæror nil aliud frequentiùs producit quam diarrhæas, quæ, diù persistente mæroris causa, evadunt incurabiles, iisque demum superveniente febre erraticâ, & atrophia, ægros è medio tollunt. Ad iram pariter diarrhæa supervenit, & si hæc non superveniet, febris superveniet, dummodò ingens fuerit ira. Mæror & reliqua animi pathemata immediatè producere possunt malignas febres, ut observamus in obsidione Urbium, quo tempore malignæ febres in magna copia, magisque quam unquam alias periculosæ grassantur, idque sanè ob mærorem obsessorum Hominum, ut putant doctissimi ex arte Medica Viri. Et sicuti durantibus animi sollicitudinibus, morbi qui producuntur, aut difficulter tolluntur, aut in alterius specie morbos mutantur, ut supra adnotavimus; ità quamplurima hujus generis ad historiam horum morborum spectantia facillimè detegerentur.

V I.

Restant nunc dicenda nonnulla de curatione illorum. Et quidem in ipso limine fatendum, illam penè omnem in ægrotantis animo moralibus virtutibus patientiâ nempè, fortitudine, prudentia, tranquillitate, & reliquis optimè munito, ac instructo repositam esse: Quod, si non fiat, omne genus remediorum, omnesque Medicorum conatus inutiles propemodum erunt, ac vani. Quæque in pharmacopoliis medicamenta dicunt exhilarantia, antimelancholica, cor, aut memoriam confortantia, ingenium acuentia &c. adinventa sunt ad quandam veluti pompam artis, quam ut valeant atras ab animo curas dispellere, vel jacentem illum attollere. Fateor tamen ea remedia aliquid posse contra morbos animi, quæ sta-

tum

tum ſanguinis funditus immutare valent, quæque non ſuperficialiter agunt, ſed fluidarum æquè, ac ſolidarum corporis partium intima quæque loca pervadunt. Inter hæc ſunt balneationes frequentes, delectus ciborum quorundam particularium, ſive diætæ morbo accommodatæ. Exercitia tempeſtiva; Migratio in exteras Regiones; Venationes in amœnis locis, & prope maris littora; Mora diuturnior in aëre ruſticano, frequenteſque in eodem equitationes; Pariter Uſus muſices, ſaltationis, & ſimilium, in idem coincidunt; quæ quidem omnia blanda animi oblectatione, morboſam quoque corporis conſtitutionem ſenſim reſtituunt, turbatoſque imaginationis motus in priſtinum reducunt.

VII.

Quod autem tota vis curationis in morbis animi, reſideat in animo ipſo, ex ſequentibus, quæ per experientiam innotuerunt, patebit. Aſſerunt docti Viri, plures morbos, irritis quibuſcumque medicamentis, ſola demum ægrotantis patientia, animique tranquillitate fuiſſe ſuperatos. Hinc eſt, quod qui curis domeſticis ſummoperè diſtenti, aut animi paſſionibus affecti ſunt, ſi corripiuntur morbis, vel difficulter ab iis evadent, vel graviter, ac modis quibuſdam inſolitis afficientur; niſi dictas cauſas vel omninò diſpulerint, vel debita tranquillitate fuerint moderati. Idque ab omnibus Medicis notatum velim, dum ſuis ægrotantibus adſident: nam ſi id contingit, remedia nequicquam proſunt, imò fortaſſe nocebunt, ſi aut vehementia, aut in magna copia præſcripta fuerint. Mulieres quæ formidoloſæ non ſunt, non adeò faciliter fœtum in utero ſignant, nec nimium imaginationis affectibus ſubjacent. Vir conſtans, & immotus animo, quique

- - - - *mediis tranquillus in undis.*

ſublime illud & heroicum *NEC SPE, NEC METU* perpetuò repetit, rarò incidit in morbos ex animi pathe-

pathemate, & si incidet, eadem felicitate qua circumfusos humanarum perturbationum tumultus superat, superabit & illos, atque sanè sine ulla Medici, aut medicamentorum ope. Contra timidi, molles, delicatuli, iracundi, impatientes, quique animum malè affectibus mancipant, non solum frequentius cæteris in morbos incidunt, sed iisdem gravius quam reliqui ægrotant; ingensque Medico facessunt negotium, eo quia assidua illa curarum inter se velitantium pugna morbi sensum perpetuò refricant, & per continuas spirituum turbationes mille modis ordinariam, debitamque morbi ac symptomatum periodum variant, atque perturbant. Porrò multi quamvis graviter vulnerati fuerint, quoniam tamen patienter, & impavidè sustulerunt vulnera, brevi ac feliciter curati sunt; dum alii quamvis leniter vulnerati, ob conceptum exindè horrorem, & ex timiditate desperationem, paulò post perierunt. Nonnulli morbos levissimos indignatione, & impatientia in diuturnos aut lethales commutant; ità tussis ex indignatione, atque ex abusu tussiendi facta, facillimè in phthisin delabitur. Contrà alii morbos re vera gravissimos strenuè superarunt; non alia prorsus de causa quam quod eosdem heroica animi constantia, & tranquillitate susceperunt; imò tanquam præcipua corruptionis nostræ monumenta patienter sustulerunt.

VIII.

Certum igitur est, quod morbi ab animi curis & sollicitudinibus producti, difficulter cedere medicamentis poterunt, nisi tranquilliori reddita mente, & de affectibus jam triumphante, spiritus turbulenti & quasi furentes, pristinam quietem, & harmoniam nanciscantur. Idcircò quando morbus aliquis remediis debitè præscriptis cedere nolit, insolitisque quibusdam modis, atque à sui natura valdè remotis progreditur; suspicandum erit de occultis animi passionibus, de quibus certior fieri poterit Medicus ab

Ad-

adstantibus, & amicis ipsiusmet ægrotantis. Interum suspicabitur de lue gallica, vel si mulieres sint, e fomite hysterico; si pueri, de vermibus: sed de is inferiùs *lib. 2. cap. de causis.* Ex his tanquam er corollarium deducimus, quod qui molesta quæue patienter ferunt, exercitiis utuntur tempestivis, & n victu sobrii sunt, difficillimè in morbos incident; & si incident, consueta animi tranquillitate & patiena, nec non sagaci remediorum usu, brevi eosdem liminabunt. Deducitur pariter quod Medici, qui nimi pathemata in ægris peritè superare noverint, lli morbos eorum vulgò habitos incurabiles feliciter eradicabunt. Cæterum animadvertimus methoum hanc tunc potissimum adhibendam, quando gri sunt mentis compotes, neque gravibus, malinis, acutis, aut cum delirio conjunctis morbis affiiuntur; quod si hæc aderint, remediis utendum uilibet morbo opportunis; semper tamen quantum eri possit blandè ac leniter tractandi; nam cum à piritum, humorumque turbationibus tales morbi t plurimum oriantur, per fortia medicamenta flamnam oleo extinguere tentabimus.

I X.

Constat ex antecedentibus, quantum possint animi passiones in morbis, tum producendis, tum foendis, quantum contrà constantia, & animi tranuillitas in iisdem superandis; quoniam verò talia ræsidia, non nisi ab ipso ægrotantis animo magnam artem peti possunt, ut fusè probavimus; restat unc ut quæ ad Medicum spectant, exponanus: Præcipua Medici sagacitas, & solertia n dirigendo ægroto animi passionibus laborante, eò otissimum spectare debet, ut jacentem ejusdem aninum, quibusvis artibus attollere procuret; idque el blandis eum leniendo colloquiis, vel gratis recreando medicamentis, fingendo quod talia remedia ummoperè valeant, ad morbum illius unicè eradi-

candum; vel humanæ mentis præstantiam, & sublimitatem deprædicando, quæ vix pati potest, ut syderea origo sua ab imperio sensuum deprimatur, qui auctores in nobis sunt confusæ, & perturbatæ vitæ; vel tandem si curis domesticis domus, Liberorum, Patriæ, aut Dignitatis graviter obnoxius fuerit, Ruris oblectamenta eidem suadendo, utpotè præcipuum curarum pharmacum, & anodynum. Cæterum in hujusmodi ægris curandis præstare maximoperè debet Medicus, ut quæcumque remedia aut præcepta curationem spectantia ægroto proponit, ea tali arte, & intrepida dicendi libertate proponat, qua illum ad patientiam, & tranquillitatem componere, & ad summam medicamentis præbendam fidem hortari valeat. Siquidem fateri vix possem, quantum verba Medici dominentur in vitam ægrotantis, ejusque phantasiam transmutent; Medicus namque in sermone potens, & artium suadendi peritissimus, tantam vim dicendi facultate medicamentis suis adstruit, & tantam doctrinæ suæ fidem in ægro excitat, ut interdum vel abjectissimis remediis difficiles morbos superaverit; quod Medici Doctiores, sed in dicendo languidi, molles, ac penè emortui nobilioribus pharmacis præstare non potuerunt: Hinc etiam fit, ut diversi Medici, ab iisdem remediis, non eosdem experiantur effectus, sed alii faustos, alii infaustos; siquidem alii fidem, & spem in ægro excitare optimè norunt, dum alii inefficaces, ac penè elanguidi, illius imaginationem ne quidem attingunt. Inter solatia ægrorum animo laborantium, magnam vim obtinet Musica, ut omnibus constat. Hinc notandum est, quod affert Alexander ab Alexand. *dier. genial. lib. 6. cap. 5.* dicens. *Asclepiadem nulla re magis, quam symphonia, & vocum concentu Phreneticos mente imminuta, & valetudine animi affectos, restituisse ad pristinam sanitatem &c.*

CAPUT XV.

Paranesis ad Medicos de investiganda, & stabilienda medendi methodo Popularibus suis præ cæteris accommodata. Ubi obiter de natura Aëris Romanì, curandisque Romanorum Morbis.

§. I.

SIcuti pro climatum, & victus rationum varietate, varia in hominibus oriuntur temperamenta, ità pro varietate temperierum, medendi quoque methodus aliqua ex parte varianda erit, aliter innumeri in praxi medica committentur errores. Quæ cum vera sint, summoperè miror quarumcumque Regionum Medicos negligentes hucusque fuisse in investiganda Medicina indigena, sivè medendi methodo, & medicamentis Popularium suorum naturæ potissimum convenientibus, nec non in describenda historia morborum, quibus illi frequentius obnoxii sunt; sed indiscriminatim iisdem medeantur per præcepta quædam generalia, & medendi methodum, quæ fortasse commoda est illis in Regionibus, in quibus Autores scripserunt; sed incertum an in omnibus. Exactissimas Regionum novi Orbis historias, & historias naturæ universales perficiunt; Historiam verò Regionis, & Patriæ, cui vitam debent, & sanguinem, nec investigant nec tenent; Trahimur peregrinis, & exoticis, domestica verò, & indigena despicimus. Una, eademque methodus, sive remedia præscribendi, sivè diætam instituendi singulis Regionibus non quadrat, sed varia variis; aliter enim in morbis curandis tractandi sunt Itali sub adusto climate, & sobriè

ſobriè viventes, aliter Galli, Hiſpani, Angli, Germani, aliique ſuâ quique utentes aëris temperie, & ſuo quique victus genere. In Gallia ſutura tendinum vulneratorum, operatio bubonoceles, cura ulcerum chironiorum &c. feliciter ſuccedunt, ut ab oculatis teſtibus audivimus: Contrà in aëre Romano, etiamſi à ſolertiſſimis Chiriatris præfatæ operationes inſtitutæ fuiſſent, in ſummum vitæ diſcrimen conjiciebant ægrotantem: Febres ſemitertianæ, quæ alibi rarò in malignas tranſeunt, Romæ magna ex parte ſunt malignæ, vel potius valdè periculoſæ, quod & olim Galeno Romæ degenti innotuit &c.

II.

Quod in Græcia olim, perfectè ſuccederent criſes in acutis morbis, tribuendum potiſſimum erit inſigni puritati, tenuitatique aëris Græci, & adjacentis Orientis; qui cum præditus ſit elatere valdè agili; motus pariter humorum vitalium, quibus aër intermiſcetur, neceſsè eſt ut ſint maximopere expediti, & agiles; nec ullus externi ambientis contrarius occurſus, conſtantiam legum naturalium iiſdem impreſſarum, ità facilè valeat perturbare. Contrà in aëre aqueis, craſſiſque impuritatibus fœdato, qualis eſt Septentrionalium, & ad paludes jacentium Regionum, cum humores humani corporis maximis quoque afficiantur impuritatibus, ac veluti confundantur debitæ illorum fermentationes à tam fœdo aëris influxu: nil mirum quod illi, dum morbificis imbuuntur particulis, ad debitum criſeos, ſivè deſpumationis negotium ferè unquam poſſint pervenire; nam, ut diximus, impreſſæ aëris impuritates, regulares illorum motus perpetuò diſtrahunt, & conturbant. Antedictæ criſium felicitati præter aëris puritatem, maximè quoquè contribuebat excellens Græcorum in medendo prudentia, quibus ſolenne erat naturæ motus habere pro vero Indice, & Duce illius viæ, qua progrediendum eſt in cujuſvis morbi curatione,

nec

ec unquam medendi methodum mutabant, nisi per ovos naturæ motus admoniti fuissent, quid, quando, & quomodò agendum esset. Quamobrem, cum pro xiomate perpetuæ veritatis habuissent naturas esse norborum medicatrices; paucis admodum utebanur remediis in acutorum curatione, ne scilicet regulares eorundem motus, per incongrua forsan remedia turbarentur, & debiti naturæ conatus impedirenur. Hac methodo in principio tractati, nil mirum uod dum ad statum perveniebant, crisibus juxta aturæ leges institutis feliciter solverentur; Et ità eluti animadverterent Medicos, crises, diesque criicos non esse chymericum quid, sed motus quosdam ecessitate physica cuilibet morbo communes, utpotè er quos ad debitum solutionis, maturationisque erminum perveniunt. De cujus rei veritate per exerientiam certiores facti Græci, præfatam crisium octrinam, doctè admodum excoluerunt, & stabilierunt. Sed hodiè cum omnia turbata sint in re melica, hæc pariter crisium doctrina non existimatur mplius tanquam oraculum naturæ docentis, sed tanuam inane Græcorum commentum deridetur; undè ot tantique in curandis febribus errores, ut fusè inèriùs *lib. 2. de crisibus.*

III.

Ut res exemplo fiat clarior, exponemus breviter, quæ nos Romæ circa aëris temperiem, & meendi methodum quotidiano usu experimur. Aër Romanus septem collibus hodie interclusus naturâ umidus est, & gravis; experimento namque contat, quod si quis paulò longius à frequentia tectoum processerit, quandam Cæli gravitatem, atque ntemperiem manifestò concipiet: Salibus vitriolis, & aluminosis potissimum abundat, ut ex plantis, quæ in eodem vegetant, mineris aluminis & vitrioli, & aquis solum Romanum irrigantibus deducimus. nsaluberrimis Austri, Africi, atque Euronoti Fla-

tibus

tibus obnoxius: Ab æstivis caloribus interdum tantopere exardescit, ut mirum non videatur, si Consulibus L. Valerio Potito, & M. Manlio, pestilentia orta sit in agro Romano, ob siccitates, & nimios solis calores, teste Livio *lib.* 5. His aliisque de causis infra dicendis, Incolæ Urbis temperamento præditi sunt melancholico, subfusco, & nonnulli subpallido cutis colore, habitu corporis macilento potius, quam pingui; levi de causa capite afficiuntur, & iis morbis potissimum subjacent, quos aëris gravitas solet producere, sicuti sunt pulmonis vitia, febres malignæ, cachexiæ, pallores vultus, Incubus, Tabes, & consimiles. Porrò aër Romanus, squallidus quoque est, & insalubris, non quidem omnibus in locis, sed iis potissimum, quæ deficientibus ædificiis, pigro atque immoto aëre sordescunt; multo magis si Tiberi adhærent, vel convallium instar, montibus obsepiuntur, aut exhalationibus subjacent, quas veteres parietinæ, cryptæ, & antiquorum ædificiorum rudera emittunt; Ex quo patet Regionem Circi Maximi inter Palatinum, atque Aventinum sitam, omnemque illum campum, qui inter Aventinum, ac Tiberim, portamque Ostiensem jacet, planè noxium esse & damnabilem. Sed ut rem universim definiam. Quæcumque loca crebris ædificiis ambiuntur, atque editiora sunt, in septentrionem, atque orientem spectant, & multum à Tiberi distant salubriora. Contrà; quæ sejuncta sunt, & remota à frequentioribus tectis, situque sunt humili, ac maximè in convallibus, tum propiora Tiberi, in meridiem, atque occasum spectantia, minus salubriora judicantur; Quibus etiam in locis (quod sanè mirum) brevissimi intervalli discrimine, hic aliquantum salubris existimatur aër; illic contrà noxius, & damnabilis &c.

Insa-

I V.

Insalubritatem hanc urbani aëris, fovet magna
: parte adjacens Latium; quod undequaque coro-
à montium circumcingitur, excepto tractu illo,
uä ad mediterraneum vergit, ubi in planitiem de-
nit &c. Vetus enim Latium desertum ferè hodiè
t, & squalidum; Austri flatibus immediatè objici-
ır; & variis ejusdem in locis, insaluberrimus aër
ɔservatur, utpotè circa Ostiam, & Portum, æsti-
ɔ præsertim tempore; quod quidem si aliquis in
ræfatis aliisque Latii locis pernoctaverit, & exindè
Jrbem revertatur, corripitur statim maligna febri,
uam vulgò ex mutatione aëris dicunt; estque
ebris hæc sui generis, ab aliis febribus, aliàs agno-
centibus causas summoperè differens, tum in me-
nodo curativa, tum in symptomatis eandem conco-
nitantibus; cùm enim coagulationis signa in eadem
ppareant, ideò observamus usum vesicantium, &
lexipharmacorum eidem summoperè prodesse,
ontrà sanguinis missionem esse quam maximè perni-
iosam. Cibi, qui in Romano sòlo nascuntur, exi-
ui sunt nutrimenti: Unde non solum in primis viis
nsignem fæcum copiam producunt, sed ipsam san-
uinis massam vappidam, & ad motum ineptam
eddunt. Ob antedictam aëris, humorumque con-
titutionem Incolæ Urbis, non admodum voraci
ppetitu præditi sunt; Ipsique exteri homines, qui
n Patria Comessationibus, Compotationibusque,
bsque ullo, vel exiguo penè salutis discrimine in-
ulserunt; ubi Romam pervenerint, non solum vo-
acem ciborum appetitum, sensim imminui obser-
vant; sed exulatis omnibus intemperantiis, neces-
è est, ut consuetam Urbis sobrietatem amplectantur
nisi pœnas malorum incurabilium velint persolvere
&c. Incolæ Urbis si lautè prandeant, oportet ut cœ-
nam valdè sobriam, & quæ septem unciarum pondus
rix excedit, instituant, & ab esu carnium vesperi
summo-

ſummoperè abſtineant, aliter cruditatibus, & pravis humorum collectionibus, anſam dabunt indelebilem. Eiſdem inter cætera conducit exercitatio, horis potiſſimum matutinis, ac veſpertinis, utpotè in quibus coctio ciborum peracta jam eſt, & ſecretio puri ab impuro jam incipit abſolvi: Experimento namque conſtat, quod ſi poſt lautius prandium non inſtituatur veſperi neceſſaria corporis exercitatio, gravitates capitis, laſſitudines membrorum, labores circa hypochondria, cruditates, mærores inſueti, & reliqua hujus generis ſupervenient. Cum igitur aër ob innatam ejus gravitatem parum conferat ciborum coctioni, humorumque volatilizationi; ideò qui copioſis ciborum ingeſtionibus abſque noxa indulgere cupient; oportet, ut vel multum exerceantur, vel alvum bis, terque in die ſolutam procurent: Siquidem uſu conſtat, eos præ cæteris optima frui valetudine in Urbe, qui & ſobrii ſunt, & alvo ſingulis diebus benè ſecedunt &c

V.

Ab Hygiæteticis hiſce obſervatis deſcendendum breviter ad pathologica, id eſt ad ea, quæ ſpeciatim obſervamus in ægris, circa remediorum uſum, & medendi methodum. Incolæ Urbis difficillimè ferunt medicamenta ſpirituoſa, & maximæ activitatis, qualia ſunt ſalia volatilia, ſpiritus, & generaliter medicamenta nimium aromatica, aut acria; ab horum uſu, non ſolum offenditur caput cum doloroſa gravitate, & inſignibus nervorum affectionibus; verum etiam in ipſis viſceribus naturalibus tenſiones, ardores, alvi ſiccitates &c. excitantur: Si tamen alicujus morbi natura, talia remedia re vera poſtulaverit; ne præfata incommoda producant, ſolemus ea diluentibus, unctuoſis, aliiſque nimiam illorum activitatem reprimentibus temperare; quo pacto votis Medicorum optimè reſpondent: Verbo dicam, remedia ſpirituoſa, quæ aliqua unctuoſitate ſimul pollent,

id eſt

d est spirituoso-oleosa, utramque paginam in nostris ægrotantibus adimplent. Emetica vehementia quam maximè suspecta hic sunt, ob gravia quæ indè succedunt symptomata; eadem ratione de fortibus purgantibus judicato. Purgantia in forma pilulari exhibita, nec copiosè, nec feliciter ventrem solvunt; contra formâ potabili, & mediocri dosi, magnam afferunt utilitatem. Purgantia vim suam absolvere non poterunt (præsertim si pilulis, aut bolo propinentur) nisi incipiente eorundem operatione, diluentia ex quinque, aut sex libris aq. nucer. vel alterius facilè permeabilis, aut saltem brodii tenuis frequentes haustus propinaveris; diluentia namque purgantibus intermixta, non solum purgationem citò perficiunt, sed ea omnia inhibent symptomata, quæ à solis purgantibus produci solent, sitim nempè, tensiones, & labores hypochondriorum, nauseam, vigilias subsequentes, ardores internos &c. Hic diluentium usus, non solum judicatur necessarius in purgantium præscriptione, verum etiam in aliorum quorumlibet remediorum, formâ siccâ, & spirituosâ indole præditorum; ut ità inhibeantur graves capitis, nervorumque affectiones, quæ exindè subsequi frequentissimè solent. Generaliter quoque observamus in curatione morborum præsertim acutorum, impetum facientium, & ab acrimonia pendentium, cæteris antecellere remedia diluentia, emplastica, & gelatinosa, scilicet gelat. corn. C. ol. amygd. dulc. recent. emulf. semin. & amygdal. recent. syr. viol. cremores aliæque ex hordeo præparationes, diætam lacteam, usum balnei &c. remedia pariter spirituosa, sed oleosis, aut diluentibus temperata; contra medicamenta volatilia, acria, spirituosa, aromatica, nimium solventia, & magnæ activitatis generaliter obesse, quamvis in exigua propinentur quantitate &c.

VI.

Sed ut rem breviter contrahamus; à nullo reme-

diorum genere, tantam utilitatem percipiunt Urbis Incolæ, quantam ab exercitio, & prudenter repetito lenium purgantium usu: alvus igitur libera, & exercitatio, præ cæteris commendantur nostris Popularibus. Quorum omnium non ignarus doctissimus Petronius adinvenit electuarium purgans, ab ejus nomine Alexandrinum dictum, quo mira præstabat in curandis Romanorum morbis. Hic idem Petronius nobile dedit opus elapso sæculo de Victu Rom. in quo postquam aëris, aquarum, alimentorumque hujus climatis varia commoda, & incommona diligenter adnotaverit; quamplurima alia scitu digna, circa medendi methodum, & remediorum usum in curandis Romanorum morbis proposuit: Asseritque se diuturna edoctum experientia observasse, tres esse potissimum morbos, qui Urbis Incolas ferè perpetuò afficiunt; scilicet continuam quandam capitis gravitatem, sivè, ut ipse ait, capiplenium: secundò membrorum lassitudinem: tertiò demum alvi siccitatem: Ex quibus omnibus sat superque deducimus toties repetitam aëris gravitatem crassitiemque, nec non humorum inertiam, & vappiditatem, ob vitriolicas, & aluminosas particulas eisdem nimium adjunctas. In curatione vulnerum, atque ulcerum, cavendum erit ab usu unguentaceorum remediorum, per quæ ruunt sæpè in pejus. Juvant contra balsamica, decoctiones vulnerariæ, spiritus vulnerarii, & reliqua hujus generis, quæ partem læsam roborando, & amissum fibris tonum restituendo, cicatrizationem facilitant &c. Pedum ulcera hîc sunt ferè incurabilia; vulnera pariter harum partium difficulter sanantur, præsertim si unguentaceis utaris præsidiis; contra si capiti tales morbi superveniant, facili negotio ad sanitatem perveniunt. Ex paucis hisce in Romano climate factis observationibus facilè percipient Medici, qua via progredi debent in detegenda, stabiliendaque medendi methodo, Regionum suarum

Popu-

Popularibus præ cæteris familiari.

VII.

Pluribus demonstrare velle hujus historiæ medicinalis indigenæ necessitatem, supervacaneum fore arbitror; nam res ipsa clarè loquitur. Et sanè multi errores, quos vel in diætandi ratione, vel in determinanda remediorum quantitate & usu committimus, non aliundè interdum proveniunt, quam ex talis historiæ ignoratione; quicquid alii dicant, qui talium errorum causas attribuunt, vel principiis remotissimis, vel nullam habentibus analogiam cum morbis productis. Hæc climatum vis in producendis morbis, mutandaque hominum temperie, ipsâ constat experientiâ. Generaliter enim nonnullarum Regionum Populi afficiuntur morbis quibusdam particularibus, qui aliarum Regionum Populares aut nunquam aut raro invadunt. Ità Septentrionales Scorbuto; Poloni plica; Angli rachitide, & sudore anglico; Græci, Ægyptii, & Syri elephantiasi; Mentagra Romani tempore Plinii. In Alpibus Bronchocele; strumis Hispani &c. Contrà alii Populi aut nunquam, aut raro certis quibusdam morborum generibus subjacent; ità Scoti raro febri quartana corripiuntur; Hungari morbo comitiali &c. teste Donio *l. 7. de rest. salub Urb.* idque sanè propter specificas talium climatum constitutiones. Porrò nonnullæ gentes certa quædam remedia ferunt, quæ alterius Regionis Incolas, forsan è medio tollerent. Germani Medici emetica remedia in summo habent usu, eorumque vires in singulis depellendis morbis, & publicè, & privatim deprædicant: quia forsan in suo climate ferè perpetuò hyemante, & Popularibus nimium gulæ indulgentibus felici comprobarunt experientia; eadem de causa populares illi facilè ferunt medicamenta chymica cujuslibet activitatis, diætam lautiorem &c. quæ omnia cum in Italia, præsertim Romæ juxta descriptam à Germanis methodum plu-

ries tentata fuerint, & ægri voto suo, & nos spe nostra sæpiùs excidimus. Sicuti Germani, ità & aliarum Regionum Medici jactant remedia quædam generalia, & diætandi genus, à quorum usu insigne levamen sentiunt sui ægrotantes: ità videmus Hispanos jactare sanguinis missionem; Anglos usum Opiatorum; Batavos medicamenta diaphoretica, & ità de reliquis. Neque sanè sine ratione talium remediorum usum deprædicarent, nisi felices ex illis eventus in Popularium suorum curatione observassent. At qui indiscriminatim iisdem uti vellent in suis ægrotantibus, non examinata prius sui climatis natura & qualitatibus, aliisque infrà dicendis; quid mirum, si effectus ab expectatione sua longè diversos in morborum curationibus experientur. Ob hanc eandem climatum, victusque rationum diversitatem eveniet fortasse, quod Hippocratis aphorismos, & solida illius præcepta non observemus interdum vera, sed modò dubia, modò inconstantia. Hoc idem de aliorum Auctorum præceptis, atque monitis dicendum, si fortasse rectè non contingant in nostris ægrotis. Ut taceam tot varias, & inter se pugnantes medendi methodos, quibus utuntur Medici, quibusque frequentissimè talium præceptorum cónstantiam interturbant.

VIII.

Quamobrem cum tria sæpies recensita, aër, vitæ genus, & ciborum indoles varia, pro varietate Regionum, totam ferè vim habeant in morborum productione; hortamur singulos earum Medicos, ut per diuturnam observationem patefaciant medendi Methodum Popularibus suis præ cæteris opportunam, nec non remediorum genera iisdem, vel familiaria, vel noxia. Et dum exteræ Regionis libros legunt, in usum non revocent illorum methodum, nisi prius cum sua adamussim contulerint; propriisque observationibus respondere animadverterint. Denique serio monemus Practicantes, ut in curandis morbis

dili-

iligenter considerent, atque examinent diversas emporum constitutiones & morbos generales, qui urantibus illis constitutionibus, aërisque influentiis egnant; nam ut observatione doctorum Virorum onstat, morbi quilibet particulares tunc temporis, b influentia generali ferè semper aliquid contraunt, periodosque suas, sive invadendi lædendique nodos, quasi ad illius modulum absolvunt. Porrò rout variæ erunt tales temporum influentiæ, ità pater variam medendi methodum exposcunt morbi er id temporis sævientes, ùt repetita docet obseratio.

I X.

Præcipua argumenta, quibus hæc cujuslibet Reionis historia complectenda erit, esse debent de ëre, aquis, & locis, id est de fluviis, lacubus, & ontibus, collibus, planitie, & montibus; ad Orienem vel Occidentem, aliasve Cæli plagas positu, de lantis, & animalibus in patrio solo præcipuè provenientibus, nec non de mineralibus, aliisque telluris ffectibus. Porrò de moribus, & temperamentis Inolarum, de morbis iisdem familiaribus, medendique nethodo, qua eliminantur; de Medicina indigena, ve de medicamentis in patrio solo nascentibus, de riis, & præcipuis tempestatum influentiis, aliisque xcentis, per quæ morborum origines, tum fovenur, tum curantur. Qui frigida, & humida loca inabitant sunt capitones, obæso corpore, labris tumis, buccis protuberantibus &c. Quædam Regiones actæ brevitatis homines producunt, quædam lonos, & elatos, quædam gutturosos, & strumis defrmatos, aliæ disponunt corpora ad phthisin, & ssim ferinam, ut in Brittannia contingit, aliæ ad peem reliquosque morbos. Pariter ab hac Regionum versitate, non exigua inter homines morum differntia, quantum ad timiditatem, & audaciam, voluatem, & dolorem aliasque animi affectiones spectat

obſervatur; quaſi affectus animi, motionis corporeæ affectionem ſubindè conſequatur. Niſi hæc omnia ſibi comparaverint quarumlibet Regionum Medici, vix Popularium ſuorum morbos ad perfectam ſanationem poterunt perducere: quod quidem prævidens Celſus, *præfat. lib. de Medicina*, ait, *differre pro natura locorum, genera Medicinæ, & aliud opus eſſe Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Galliis &c.*

Finis Libri Primi.

DE PRAXI MEDICA. LIBER II.

CAPUT I.

Quod erit instar Prolegomenon ad Librum præsentem.

§. I.

OSTER in hoc opere ſcopus eò pertinet ut dilucidè cognoſcatur, quantum momenti in Medicina afferat obſervatio; quare poſt quaſdam generales cauſas, juxta vires noſtras expoſitas, quæ hujus artis progreſſum retardarunt (alias præcipuas ſequenti capite referam, ubi proprius erit locus) neceſſarium ducimus in hoc libro noſtram ſententiam de Praxeos augmento hiſtoriæ ope habito declarare; quæ noſtra quidem ſententia ſi veritati conſonabit, gaudeo me hanc operam hominibus præſtitiſſe: Sin minus libenter me corrigi patiar, expetoque ut quod ego nequivi, alii generi humano proſpiciant. Quoniam vero in conſtituendo alicujus morbi ſyſtemate multa concurrunt, puta cauſæ, ſigna, phænomena, indicationes, remedia &c. de his omnibus ordinatè loquemur, primi ab hiſtoria phænomenôn incipientes, utpote in quibus

morborum natura, re vera ſita eſt &c. Cæterum clariùs tractaturi, Medicinam in primam, & ſecundam dividendam putamus. Primam dico meram malorum hiſtoriam ſolâ obſervatione habitam, in ipſo ægrorum lectulo, ab ægriſque ipſis indicatam. Huic hiſtoriæ nihil opus eſt ſcientiis aliis, librorumque lectione; ſiquidem cum ſcientiam per ſe, ſive propriam conſtituat, dependeatque ab obſervatione, & narratione ægrorum, quicquid extrinſecùs accedit, eam penitus confundit incertamque reddit; unde poſtea toties memorati errores oriuntur. Hinc videtur Medicus hac in re teſtis officio, qui narrat, non judicat, fungi debere, ac partitè ſingulas res quantum vis minimas notare; earum enim aliæ ſtatim ac perceptæ ſunt rectam curandi rationem oſtendunt: aliæ verò lucem quandam duntaxat præbent, qua ducti facile rerum magis abſtruſarum naturam inveſtigare poſſumus; unde meritò obſervationes dividi poterunt in luciferas, & fructiferas. In re igitur tam gravi, nempè in inſtituenda hac morborum hiſtoria, non oportet mentem noſtram à rerum nexu, ut Poëtæ faciunt, ſolvere, & qualibet ſpatiari, ſed ingenium rebus ſubmittere, naturam parendo vincere, & idioma quo ipſa loquitur diligenter addiſcere. Medicinam ſecundam dico id omne, quod præter hanc primam in Medicina continetur. Hanc juvant aliæ ſcientiæ, librorum lectio, quodque à noſtris ſcientificum dicitur, methodicum, rationale, &c.

Nec vanam quis putet mentem hanc noſtram, dum cupimus Medicos hiſtoriam certam & ſtabilem morborum perſcribere; objiciendo nobis morbos eſſe quoſdam irregulares naturæ deſtitutæ conatus, morboſam materiam ſine ordine certo, ac lege pellere contendentis. Etenim cùm corpus animatum ſit complexio quædam actionum animalium, vitalium, ac naturalium inter ſe concordium, & à principiis

cipiis certis, ſubjectisque naturæ legibus à Deo ordinatis, dependentium: principia iſta omnia cum propter vim quandam, aut errorem à ſtatu naturali deflectunt, quos motus edent in priſtinum reditura, edent quidem in ipſo errore ordinatos. Quod ut omiſſis aliis experientiâ conficiamus, res omnes naturales præſertim ex genere plantarum, ſuccorum, fructuum &c. videmus certo tempore florere, matureſcere, depurare, putreſcere: videmus etiam, morbos omnes præcipuè acutos certâ quâdam lege augere, ac deficere; Nec poteſt Medicus hunc acutorum curſum & ſtatam periodum per medicamenta declinare, quin morbi aut graviores fiant, aut in alios periculoſiores deſciſcant: quod præ cæteris accidit in tertianis. Accedit hùc, quod cum Majorum noſtrorum præſertim Hippocratis obſervationes veras eſſe comperiamus, fieri id nullo pacto poſſet ſine certo morborum curſu, & progreſſione; qui igitur hiſce rebus adverſatur, Medicinamque impoſturam eſſe aſſerit, neceſſe eſt ut ipſe ſit impoſtor, deceptorque.

Ad majorem hujus hiſtoriæ claritatem operæ pretium eſt antiquam morborum in acutos, & chronicos diviſionem tenere. Acutos vocant, qui ſedem in fluidis potiſſimum habent, & ab effræni eorundem ebullitione pendentes celeriter motus ſuos abſolvunt, & niſi prudenter tractentur, deſinunt tandem aut in lethales, aut in diuturnos & incurabiles. Chronicos contra, qui frequenter à ſolidis vitiatis proveniunt, vel à nimia fluidorum indigeſtione, & craſſitie; qua de re vel tarde admodum ad coctionem perveniunt, vel raro eandem attingunt. Pro diverſo igitur in hiſce morbis ſanguinis ſtatu, diverſa pariter eſſe debebit remediorum materia, nec promiſcuè ſinguli aut ſpirituoſis, aut aqueis remediis tractandi, ut multi hodie conſueverunt. In acutis cunctatio, & ſagax Medici in agendo judi-

judicium magnam vim habent ad ſanationem, & quamvis ſæpiſſime ſponte ſua ſolvantur nunc caſu, nunc naturâ favente, nullibi tamen graviores committunt errores Medici, quam in acutorum curationibus, ut fusè inferius. In chronicis contra, utpote ab effœta, atque elanguida prorſus ſolidorum, ac fluidorum natura pendentibus, tota vis ſanationis à Medici præſtantia, remediorumque energia dependet; cum in illis nec fortuna nec natura magnoperè poſſint.

Denique ſi cuilibet delicatioris palati frequens naturæ in hoc opere mentio diſpliceat, veluti ea confugium ſit ignorantiæ. Eidem ego reſpondeo naturæ nomine non intelligere me ſapiens quoddam phantaſma quacumque vagans, & conſilio ſingula dirigens: ſed complexum quendam generalem cauſarum naturalium, quæ licet conſilio deſtituantur, effectus tamen ſuos pariunt juxta leges à ſummo Conditore inditas; atque ita ordinate, ut quaſi ſummo regi conſilio videantur: Seu intelligere me æthérem, à quo omnis eſt motus; Vel tandem complexum accidentium eſſentialium, ſcil. motum, figuram magnitudinem, ſitum, quietem, à quibus omnes actiones corporeæ anima dirigente dependent. Hæc igitur eſt illa natura, quam crebro præſenti opere uſurpamus &c.

CAPUT II.

Manifeſtantur cauſæ nonnullæ præcipuæ, quæ morborum hiſtoriam, ſive Medicinam primam hucuſque retardarunt.

§. I.

DIximus antecedenti capite, nil aliud nos Medicinæ primæ nomine intelligere, quam exactiſſimam cujuſcunque morbi phænomenôn, quæ debitam

bitam & naturalem illorum historiam constituunt, descriptionem. Sed antequam talis instituendæ, atque perficiendæ historiæ regulas tradamus, investigabimus obiter, quid potissimum causæ fuerit, cur eam huc usque debite non excoluerint Medici: Et quare factum sit, ut cum tot ingentia observationum volumina publici juris extent, parum admodum in eadem profecerimus. Et primò quidem distinuit eos ab experientia rectè facienda ea opinio, qua permulti Recentiores Philosophi nimium abstractionibus mentis tribuentes, putarunt sensuum ductum fallacissimum, rerumque particularium inquisitionem infinitum quid esse, ac sine exitu. Quod falsum esse noverimus, ubi attenderimus accessionem factam bonis artibus solum nostro hoc sæculo, non nisi sensibus & experientiæ debere. Quodque stupeas magis, quam multa sunt, quæ casu docti sumus, majorem remediorum partem ita inventam scimus, plurimasque res in medica facultate. Quoad reliqua longum esset singula inventa numerare, pulverem tormentarium, magnetis in polos conversionem, telescopiorum usum nonne casus peperit? Quod si tantum potest casus; quid est cur id sensibus ordinate progredientibus negemus? qui quamvis errent interdum, errores tamen suos & indicant, & corrigunt. Distinuit porrò antiquum odium sectæ Rationalis in Empiricam, utpote quam vilem, circumforaneam, & literato Viro prorsus indignam semper existimarunt. Quod quidem recta ratione factum esse, si pro Empirica intelligerent experiundi rationem stupidam, erraticam, non repetitam, in intellectu non fermentatam, adeoque nil aliud educentem quam conceptus erroneos, & placita monstrosa; non ita si Empiricam rationalem, sive Empiricam factam literatam, methodo non casu inventam, ab intellectu fœcundatam, & directam, & post diuturnam effectuum morborum explo-

plorationem ad veritatis culmen perductam; quam meherculè docti Viri semper laudarunt, & tanquam naturæ consonam ad majora promoverunt. Non profecimus admodum in hac historia, quoniam Duce caruimus, qui vel exemplo præiret, vel facem præferret in detegenda per tot ardua, & incerta viarum, & per totidem morborum differentias experiundi methodo. Et quamvis primus Hippocrates eandem subodoraverit, scriptisque publicis consignaverit; à Medicis tamen vel recepta non fuit, vel ob præconceptas illorum opiniones, & falsa idola in contrariam partem accepta. Medici Rationales quandoque experientiam consulunt, sed ab eadem generalia quædam, atque illa nec benè detectá, nec integre examinata sumunt, reliqua vero in agitatione mentis reponunt, ut rationi suæ accommodent, Empirici licet experientiam perpetuò jactent, illam tamen nunquam recte attingunt; nam præterquam quod sine luce & methodo eandem aggrediuntur, tantam inquisitionis diuturnitatem non sustinent, quanta explorandis morborum effectibus, & exinde præceptis practicis deducendis requiritur; unde nil mirum, si ex stupido, nebuloso, ac prorsus erroneo experiundi genere, talis quoque Empiricorum praxis oriatur. Nonnulli paucis experimentis, iisque angustis, & obscuris eruditi, super ea philosophiam novam, aut novam Medicinæ theoriam constituunt; & si quæ sint, quæ illis adamussim non respondeant, modis tamen admirandis ad eas detorquent, & sufferciunt. Hujus generis sunt Philosophiæ Chymicorum paucis experimentis furno eductis superstructæ; Philosophia Gilberti *de magnetismo*, Systema medicum Io. Majow *de nitro aëreo*. Denique tot systemata practica super Alcali, & acido; Triumviratum humorum primæ regionis, Cardimelech, Microcosmetorem, & similibus fundata.

II.

II.

Multi experientiæ rumores affectant, sed prius decernunt quod mente conceperant, quam experientiam consulant, illamque postea talibus decretis mire adstringunt atque pro sui modulo accommodant. Et prout area phantasiæ expolita, aut à præjudiciis occupata fuerit, ità de suis aliorumque experimentis variè judicant, propriisque meditationibus aut obscurant aut enervant. Sunt qui Astrologiæ, Magiæ, aliisque superstitiosis, & captum nostrum penè effugientibus disciplinis incumbentes, vera morborum phænomena superstitiosis illarum traditionibus perturbarunt. Ex his igitur omnibus triplex errorum soboles, sive Medicina falsa triplex sophistica nempè, Empirica, & superstitiosa emanavit.

Porrò licet tam copiosa, & ingentia observationum volumina ab Auctoribus congesta fuerint; historia tamen prima cujuscumque morbi parum exindè perfectionis, & incrementi accepit. Nam in peragendis observationibus methodum atque ordinem non adhibuerunt, sed prout faciunt homines in tenebris, qui omnia confusè palpant, & pertentant, donec casu rectam viam inveniant, vel prout homines in Eremo, qui à fortuito rerum occursu consilium capiunt; ordine interrupto, ac præpostero easdem hinc inde petentes atque adnotantes, quid mirum, quod creperam, non verò constantem, & claram effectuum morborum lucem exinde mutuarint, nobisque communicarint? 2. Observationes illæ sunt quædam veluti undæ instabiles experientiæ vagæ, in tribus, quatuorve ægrotis repetitæ, nec ad centenos atque millenos constanti ordine productæ, ut fecit schola Coa. 3. Quamplures licet observationem sapiant, theoriarum tamen formulis sunt adeò turbatæ, ac confusæ, ut peritissimi quique distinguere vix possint natura ne loquatur, an homo. 4. Praxis qua usi sunt nonnulli speculativa magis

magis atque hypothetica fuit, quam ad naturæ methodum comparata. Unde credibile eſt morbos abſolviſſe periodos ſuas, non per leges ſibi inditas naturales, & conſtantes; ſed prout à diverſis illis praxibus varie fuerunt tractati; id eſt progreſſus, exitus, atque ſymptomata eorundem magis deberi talium Praxium methodis, quam immutabili, & individuæ eorundem naturæ. Ità qui pleuritidis curationem per purgantia, aut diaphoretica vehementiora incipiunt (methodum ſane infidam atque infauſtam) quæcumque ſymptomata poſt hæc data remedia ſupervenient, eiſdem tribui magis debebunt, quam genuinæ, & individuæ talis morbi naturæ: Quamobrem obſervationes omnes factæ ſuper morbis contraria methodo curatis, inutiles prorſus erunt ad promovendam hiſtoriam naturalem eorundem; utpotè quæ rem aliter ac in ſe eſt, & eſſe deberet, adnotant, & exprimunt. 5. Ob anteceptam à præfatis hypotheſibus mentem factum eſt quoqne, ut multa ſymptomata eiſdem non rectè quadrantia omitterentur, multa contra eiſdem magis magiſque confirmandis neceſſaria ad libitum fingerentur; Idcirco hiſtoria morborum pura, & exacta, id eſt prout ab ipſa rei natura profluit, & prout ab ipſo ægroto nobis deſcribitur, inveniri vix poteſt in libris, ſiquidem, ut diximus, morborum deſcriptiones magna ex parte è cerebro Auctoris, non ab obſervatione & facto rei prodierunt; multaque ſymptomata vel ab opinionum licentia, vel ob negligentiam Practicantium talibus morbis adſcribuntur, quæ ne per ſomnium quidem ad eos pertinent, ut quotidianâ conſtat experientiâ. Id quod vel in ſola affectione hypochondriaca manifeſtè deprehenditur, cujus hypotheſis de hepate calido, & Stomacho frigido ut ſalva eſſet, & conſtans, quanta finxerint Galenici, nemo eſt, quem lateat &c.

III.

III.

Qui de morborum historia per aliarum scientiarum, quibus potissimum delectantur, regulas atque leges differunt, in peragendis observationibus nunquam proficient, & per eas nunquam morborum naturam elucidabunt, ut *cap. 1. præsentis libri* fusè tetigimus. Quantum obfuerit historiæ naturali in genere, ejusdemque incrementis, Platonem Philosophiæ suæ inseruisse Theologiam, sive de rebus philosophicis per ideas abstractas, & theologicas judicasse, Aristotelem logicam &c. inter cæteros longè conqueritur Cl. Verulamius. Ità in re nostra, cum elapso sæculo dialectices doctrina summopere floruisset, Medicique de historia, & curatione morborum, per austeras illius leges differuissent, quantum à veritate aberrarint, vel exinde liquet, quod post susceptos tam ingentes de re medica labores, non res novas, aut novarum rerum indicia, sed quæstiones ex quæstionibus, & ex argutiis fallacias inutiliter attulerunt, remque medicam ad sophistas prorsus relegarunt. Sed quod ad dialecticam spectat, hæc licet in artibus & rebus civilibus, quæ in opinione fundaméntum habent, optimè adhibeatur, naturæ tamen subtilitatem difficulter attingit, & in historia naturali ad errores confirmandos potius, quam evellendos conducit. Unde non immeritò D. Gregorius Nyssenus. *Omnibus perspicuum est*, ait, *dïalecticas argutias pares in utramque partem vires habere, tam ad eversionem veritatis, quam ad accusationem mendacii; quo fit, ut ipsam veritatem, quando tali arte profertur, habeamus suspectam ut plurimum, quasi istius solertia mentis nostræ oculos perstringat, & à veritate avertat:* hæc ille.

Quamvis multi observationum reique medicæ Scriptores dictis de causis parum contulerint elucidationi, & incremento historiæ morborum; singulis

lis tamen ætatibus, & potissimum hac nostra, atque antecedenti, non defuerunt nonnulli, qui vel optimo præditi judicio, vel sub optimis eruditi præceptoribus, vel in legendis Hippocratis libris de rei veritate admoniti, in peragendis observationibus optimè se gesserunt, & per præcepta practica longo usu confirmata tum historiam prædictam, tum praxim ipsam summoperè illustrarunt. Inter hos recenseri possent Duretus, Hollerius, & Jacotius, Ballonius, Tozzius, Martianus, Sydenhamius, Septalius, Mortonus, Mangetus, Valescus de Taranta, Tulpius, Nicolaus Chesnau, Franciscus Rubeus Genuensis, Riverius, Moreus Italus de febribus, Jodocus Lomius, Walschmidius, aliique hisce Analogi, quos tanquam veros Practicantes Juvenibus imitandos anteponimus.

CAPUT III.

Traduntur regulæ instituendi, & promovendi historiam morborum, ab eademque deducendi aphorismos curativos.

§. I.

SCholæ Medicæ quæ floruit apud Coos, summa fuit semper apud omnes Medicos auctoritas atque existimatio. Neque sanè immeritò, nam sivè rei tractatæ pondus atque methodum, sive rerum inventarum copiam spectes, scholas omnes hac in re superasse profectò fatendum. Inter cæteros eximios Viros peperit Hippocratem ex Asclepiadeorum familia oriundum, vigesimum à Jove, decimum octavum ab Æsculapio, & nonum à Rege Chrysamide. Hic scholæ illius vestigia secutus in observatione fuit multus, in historia morborum fideliter exacteque delinean-

lineanda diligentissimus, in stabiliendis demum præceptis practicis longo usu confirmatis supra cæteros mortales sapientissimus, ac fermè mirabilis. Methodum hanc præceptivam, aphoristicam & gravem non alia de causa ità constanter in singulis suis libris retinuisse puto, quam ut nobis tacitè subindicaret, illam præ cæteris tum augendæ, tum confirmandæ Medicinæ fore peropportunam. Cæterum cum prisci Medicinæ Parentes nobis apertè non significaverint leges cautionesque talia determinandi præcepta, neque ingentem observationum sylvam, è quibus educta fuerunt, reliquerint; arbitror sanè illos æquè nobiscum egisse, ac solent in elevandis Obeliscis, aut ædificiis construendis Architecti; hi pro talibus perficiendis Operibus scalas, trabes, funes, & innumera alia ædificandi adhibent instrumenta; Opere absoluto omnia submovent: undè Posteri licet ædificiorum magnificentiam admirentur, ignorant tamen eisdem perficiendis adhibita instrumenta. Juvenes suspiciunt & admirantur divini opera Hippocratis, sed quibus gradibus ad tantam pervenerit sapientiam, quibusve instrumentis usus fuerit in ædificio tam nobili construendo ignorant ac stupent. Nos, quoad tenuitati nostræ licebit, proximis capitibus hæc omnia elucidare conabimur, indicabimusque vias, olim ab Hippocrate in usu forsan habitas ad promovendam perficiendamque Medicinam per observationes, historiam & præcepta.

II.

In efficienda alicujus morbi historia quatuor sunt potissimum necessaria; primò scilicet infinita particularium observationum acquisitio; secundò earundem dispositio; tertiò maturatio ac digestio; quartò demum ex iisdem abstractio præceptorum, & axiomatum generalium. De his omnibus sigillatim agemus.

Infinita particularium exploratio, & descriptio prima basis est historiæ morbi de quo tractare quis

velit. Hanc igitur tentare primò debet ejuſdem Hiſtoriographus, plureſque annos impendere in copioſo obſervationum numero comparando; tuncque nihil cogitet neque de afferenda ornato dicendi genere Lectoribus delectatione, neque ægrotis utilitate, ſed tantummodò ut tanta particularium copia congeratur quanta ſufficit ad vera deducenda axiomata ſtatuendamque ideam claram, naturalem, & perfectam ſyſtematis morbi tractati. Obſervationes deſcribat ſtylo rudi, & incompto, id eſt iiſdemmet loquendi formulis, quibus ægrotantes nobis ſuas exprimunt affectiones; Minima quæque adnotet, quantumvis vilia, aut inutilia videantur; Nihil de ſuo addat, id eſt quod illi vel ſubtilis diſputandi ratio, vel inanis eruditionis ſpecies poſſent ſuppeditare, ſed tanquam Scriba fidelis leges à natura latas diligenter colligat, iiſdemque prorſus morbis, quibus locuta eſt natura, deſcribat; atque ità prorſus ſe gerat, ut fieri ſolet in Civilibus, in quibus tunc optima ſunt judicia, cum minimum licentiæ, aut eloquentiæ Oratorum tribuitur, ſed in teſtibus omnis opera conſumitur; ità judicia quæ de morborum natura proferuntur tunc optima erunt, cum ab evidentibus coacervatiſque prodierunt experientiæ teſtimoniis, ac ne minimum ab Auctorum licentia fuerunt alterata, in quorum quidem teſtimoniis libido, & præjudicium prævalent, rerum autem teſtimonia, & reſponſa interdum obſcura, & perplexa, ſed incorrupta ſemper, ac ſincera.

Rude hoc, & incomptum ſcribendarum obſervationum genus, nec non longa mora in iiſdem acquirendis notandiſque, puto quod legentem æquè, ac ſcribentem deterrebunt, eiſque moleſtè videbuntur, & inutiles. Sciant tamen, talium obſervationum aggregatum eſſe quoddam veluti horreum ſive promptuarium rerum in morbis notatarum, in quo quidem non eſt cum voluptate permanendum, ſed tunc deſcendendum, cum aliquid, aut ad conſtructionem

nem axiomatum, aut ad curationem morborum hauriendum sit. Neque quidpiam magis historiæ naturalis medicæ veritatem, fidelitatemque labefactavit, quam libido Auctorum in eadem exornanda novis, & elegantibus loquendi formulis, subtilibus speculationibus, copiosis Auctorum citationibus, similibusque Lectorum gratia excogitatis. Expedit itaque infantiam Medicinæ sub historia, & narrativa casuum, quasi nunc primum ea nascatur, tractare; nam quæ in libris hodiernis tanquam per nubem pellucet morborum historia, ea indiget expurgatione, qua Philosophiam indigere jamdudum notavit Franc. Baco *fol.* 48. *Satis scimus*, inquit, *haberi historiam naturalem varietate gratam, diligentia sæpius curiosam; si quis tamen ex ea fabulas, & antiquitatem, Auctorum citationes, inanes controversias, superstitionem, philologiam denique & ornamenta eximat (quæ ad convivales sermones, hominumque doctorum noctes potius, quam ad instituendam Philosophiam sunt accomodata) ad nil magni res recidet.* Hæc ille.

Ad complementum veritatis historiæ primæ cujuscumque morbi, necesse est, ut Historiographus in peragendis observationibus non solum adnotet minima quæque accidentia de die in diem in morbo apparentia, eorumque vehementiam, progressum, & exitum in melius, vel deterius; verum etiam minimas quasque circumstantias temporis, & loci, in quo fiunt observationes, constitutionis anni, causarum antecedentium, & præsentium, methodi & remediorum adhibitorum; verbo dicam rerum omnium, quæ morbum antecedunt, concomitantur, & consequuntur. Nam quæcunque vel minima circumstantia, quæ negligitur, solet totius observationis effectum morari, aut perturbare, quin etiam veram historiæ seriem interrumpere. Hæc, inquam, omnia adeò diligenter describenda sunt, ut si quid dubii, aut præter spem in aliqua observatione supervenerit, re-

ticeri, aut ſupprimi non debet (quod ſanè vitium commune ferè eſt omnibus Obſervationum Scriptoribus) ſed planè & perſpicuè deſcribi titulo MONITI, aut NOTÆ. Veritatem enim aut falſitatem experimentorum, veritas, vel falſitas axiomatum paulò poſt manifeſtabit. Imò quo magis de veritate, integritateque obſervationis conſtet ipſemet obſervandi modus exponendus erit, ut ita liberum ſit hominum judicium in examinando utrum methodus illa obſervandi fida ſit, vel fallax; nec non ut excitet ingenium eorundem ad inveniendas methodos accuratiores. Denique nil magis conducit hujus hiſtoriæ perfectioni, quam ut hæc particularium ſylva valdè abundans ſit & fertilis; nam ita facillimè, & viâ maximè expeditâ tentabitur inquiſitio, & axiomatum conſtructio; ſecus verò ſi ſterilis fuerit, & immatura.

III.

Poſtquam debitum tempus in peragendis obſervationibus inſumpſerit Hiſtoriographus, & per annos quamplures morbi tractandi naturam diligenter examinaverit, & hæc omnia ſcriptis exactè mandaverit; tunc diſpoſitionem aliquam tentare debet, & Empiricam merè ſtupidam ad gradum Literatum ſenſim promovere. Tales etenim obſervationes veluti literæ Alphabeti licet per ſe inutiles ſint, variè tamen collectæ, & inter ſe collatæ ac diſpoſitæ verum naturæ idioma conſtituunt. Diſpoſitio in eo potiſſimum conſiſtit, ut res majoris momenti per titulos & locos communes ſeparentur, & quicquid obſervando compertum eſt, collocetur debitè ſub titulo ſibi appropriato. v. g. Poſtquam mille vel bis mille obſervationes de Colica fecerit Hiſtoriographus, dividat aggregatum illud obſervationum in ſigna Diagnoſtica & Prognoſtica, conſtantia, & inconſtantia, Cauſas varii generis, & variè influentes; Conſtitutiones anni tunc temporis prædominantes; Symptomata morbum perpetuò concomitantia, & eundem

paſſim

passim derelinquentia; Eventus faustos atque infaustos indicationum in morbis sumptarum; Eventus faustos, vel infaustos remediorum præscriptorum; Fiantque hujusmodi alii articuli, quos inquisitionis articulos appellabimus; Et quod in peracta jam historia rebus determinato titulo signatis accommodatum erit, iisdem subscribatur, ut ità adhibitis debitis historiæ separationibus, inductio ad constitutionem axiomatum, sive præceptorum generalium fiat ordinata, & sine fallaciis &c.

I V.

Methodus digestionis nil aliud sibi vendicat, quam ut præfata particularium experientia erratica & indigesta, factis debitis divisionibus, & rejectionibus evadat tandem ordinata & digesta; sive ut res quæ dubiæ sunt fidei, inconstantes, & communes aliis quæ videntur similes, cautionibus opportunis muniantur, omninò falsæ rejiciantur, & sic deinceps. Diuretica in morbis pectoris generaliter optima sunt, rejectis tamen diureticis acidis, quæ noxia & infida, pulmonemque erodentia, ac sanguinem in eo figentia, ut experientia constat. Kina Kina est remedium profectò herculeum in curatione Intermittentium; dummodò tamen non detur, si aderit suspicio inflammationis alicujus visceris, vel abscessus interni, vel etiam morbosa partis alicujus debilitas, & dispositio; nam talibus in casibus non tollit, sed auget febrim, omnemque morbosam materiem in affectum locum deponendo, ac figendo, inflammationes lethales, ac demùm gangrænam producit. Utilis quoque Kin. Kin. usus in intermittentibus est; dummodò tamen non præscribatur in principio earundem, crudis adhuc existentibus humoribus; interdum namque febrem non tollit, & si tollit, paucis interpositis diebus denuò redintegrat; & quod his pejus est, novos morbos frequenter producit, asthmata scilicet, hydropes, dysenterias, rheumatismum, sup-

suppressionem consuetarum evacuationum, similesque alios, ut maturâ Recentiorum experientiâ compertum est. Ad demulcendos vehemente spartium dolores insigne remedium est bezoarticum joviale; momento namque impetum spirituum & salium furentium coërcet: Cave tamen, ne dolores illi podagrici sint, aut venerei, vel similes, quorum detenta materies pejores morbos posset excitare: Cave pariter, ne illud exhibeas in nervorum, & nonnullis gravibus capitis morbis v. g. apoplexia, paralysi &c. quippè quod nervis, & cerebro infidum est ac noxium. Eodem prorsus ritu procedendum est in muniendis per debitas cautiones rebus majoris momenti historiam antedictam constituentibus v. g. signis diagnosticis, prognosticis, symptomatis præcipuis, causis cujuscumque generis &c. Inductio namque quæ fit per simplicem enumerationem nullis additis cautionibus, rebus dubiis, & analogiam habentibus cum phænomenis alterius morbi, sub cujus specie illudunt; vel rejectionibus falsarum, & omninò inconstantium, imperfectè concludit. Contrà inductio laudata est Verulamio teste, quædam demonstrandi forma, quæ sensum tuetur, mentem illustrat ac perficit in conclusionibus rectè deducendis, naturæ imminet, ac ferè immiscetur.

V.

Comparatâ jam sufficienti particularium copia, eademque debitè ordinata, separata, ac digesta: Observator demùm judicio suo uti, & de constituendis præceptis generalibus, summam & pondus artis re vera continentibus cogitare incipiat. Atque si alicubi, hîc sanè opus est mente velut igne quodam divino, qui vastam hanc, & caliginosam particularium Eremum tam fallaci rerum, signorumque similitudine, causarum implicatione, viarumque ambiguitate interceptam virtute sua irradiet; ut ità nos judicium cohibentes & sustinentes, gradatim ascen-

dentes, & rerum morbosarum veluti montium juga unum post aliud constanti labore superantes, perveniamus tandem maturè ad summitates naturæ, in quibus & statio serena, & verus morborum prospectus, & ab eodem ad praxim facilis, mollique clivo ducens descensus.

VI.

Præcepta generalia Antiqui nomine aphorisimi significabant. Hi tanquam indices viæ regiæ & tanquam tabulæ naufragii securæ & stabiles in superandis arduis morborum curationibus, nonnisi à Viris doctissimis longo senio, sed longiori praxi penè confectis, quique habebant mentem satis fixam atque intentam ad differentiarum subtilitates observandas, in dubitando patientiam, in asserendo cunctationem, in disponendo prudentiam &c. olim tractabantur. Hodiè vel vilissimus Pharmacopæi servulus, jus in Medicina dicendi per aphorismos & sententias sibi arrogat. Hodie ab uno vel duobus experimentis, tanquam per jocum factis, propositiones generalissimæ à Medicis decernuntur; quanto id præstantissimæ artis detrimento, Medicorumque dedecore, vel me tacente, quilibet abundè cognoscit. Sed ad rem.

Observator postquam in copiosa observationum sylva sat superque se exercitaverit, & Abecedarium naturæ morborum optimè didicerit, non debet ad maximè generalia advolare via compendiaria, & præcipiti, ad naturam impervia, disputationibusque proclivi; sed ascendendo, & descendendo, massam particularium sufficienter penetrando, sensim denique & continenter ad eadem pervenire, ab iisque postea propositiones medias & axiomata deducere. Hujusmodi abstractiones à particularibus non rectè cognitis, nec debitè examinatis ad generalia modò affirmativa, modò negativa abundè observantur in scriptis Recentiorum. Henricus Screta observatis aliquoties in visceribus nonnullorum maligna, aut inflamma-

matoria febri extinctorum inflammationibus & abscessibus, non dubitavit asserere, omne genus febrium à latentibus partium inflammationibus produci. Et quoniam ab eodem fonte hecticarum quoque originem deducit, in his pariter diaphoretica & aperientia varii generis perpetuò præscribit, quô suppositas latentes inflammationes, abscessusve dissolveret. Verè quidem, dum à talibus causis hecticæ fiunt; non ità tamen dum ab aliis longè diversis utpotè sudoribus nimiis, à gonorrhæa simplici, & fluore albo, à lactatione nimia in Nutricibus, dysenteria & diarrhæa, diabete, salivatione nimia, nimia pariter diæta, vigiliis nimiis, & exercitationibus, similibusque producuntur. Quo in casu non latentes abscessus, ut Screta arbitratur, sed nimia succi nutritii subtractio hecticas fovet; & prout variæ erunt tales causæ, ità curatio hecticarum variare debebit. Plures hujusmodi intempestivas abstractiones à particularibus, recensere supersedemus, quippè quæ satis obviæ sunt in libris hodiernis.

Axioma ut stabile sit, ac perpetuum fieri debet ad mensuram particularium, à quibus elicitur; iisque nec altius, nec inferius, sed quantum patitur ipsorum particularium vis, veritas, & amplitudo; id est nec ità altum ut desinat in abstracta, & inania, nec ità angustum, ut nulla facta abstractione in ipsa particularium confusione, stupidateque hæreamus. Fiat igitur aquarum more, quarum ascensus in fontibus tantus est, quantus fuit descensus è clivo, undè oriuntur. In hujusmodi abstractionibus curandum præ cæteris, ut mens per continuum ad particularia intuitum à prudentia dirigatur, nec sibi permittatur, utpotè quæ ex natura sua facillimè attollitur in abstracta, mediis rectè non consideratis. Ad hanc amussim facti omninò sunt Hippocratis aphorismi, præsagia, Coacæ, & reliqua ferè divini Senis monumenta, nobisque pro modulo esse debent in novis atque novis insti-

nstituendis axiomatibus; Quibus hodie summoperè edundaret ars nostra, si per ætates jam elapsas naturæ utero adhærens saluberrimum observationum lac perpetuò suxisset; sed quoniam ab utero naturæ avulsa fuit, & in scholis disputationum educata; quid mirum igitur, si illam hodie variatam habeamus non uctam? Quid mirum pariter, si quæ post scholam Coam Arabes, & nonnulli inter Latinos indocti, ac ontentiosi adjecerunt, nil aliud re vera sint quam verba *otiosorum senum ad imperitos Juvenes?*

VII.

Cæterum nil magis ad veritatem axiomatum conducit, quam exacta, ac prorsus austera symptomaum omnium ut ut minimorum, ut ut vilium, ac peè inutilium in morbo observatorum descriptio. Et mehercule nil magis historiæ morborum perfectionem progressusque retardavit, quam præposteum Medicorum studium in notandis, amplificandisue iis quæ latè patent; negligendis è contrario quæ obscura, aut vilia videntur. Natura nil frustra moitur, minimaque sunt sæpiùs magnarum rerum initia, & minima quoque ad notitiam grandium nos conduunt. Flatus pedendo emissi judicantur motus viles, & nullius ad curationem momenti, & tamen si in ysenteria flatus, qui prius non aderant, per infeiora exire incipiant, brevi sanitatem promittunt, t nos aliquoties observavimus. Iliaco pessimè haenti si flatus multi, & fœtidi pedendo erumpant, revi mortem minantur, quale exemplum vidimus Romæ an. 1693. in Iliaco sexagenario. Si Puer freuenter manu ventrem contrectet, vermium ibidem itentium indicium est. Quibus circa dentes in feribus quidam lentores nascuntur iis fortes fiunt feres. Hipp. sect. 4. aph. 53. Nares rubras habentes [illegible]rici sunt corpore. Hipp. epidem. Sudor multus er somnum citra causam manifestam factus, copiore alimento corpus uti significat, quod si cibum

non assumenti hoc accidat, vacuatione indigere significat. Hipp. *sect.* 4. *aph.* 41. Quamplura hujus generis si inter curandum appareant, prætermittuntur à Medicis tanquam inutilia, & exigui momenti; cum talia re vera non sint, sed lucifera æquè ac fructifera, ab iisque diagnoses, prognoses, indicationesque curativæ æquè benè deducuntur, ac à rebus patentioribus, majorisque momenti &c.

CAPUT IV.

De Erigendis Academiis promovendæ Praxeos gratiâ

§. I.

CUm opus antea delineatum ob ingentes labores, multamque meditationem quam sibi vendicat, non unius, aut paucorum hominum, sed integri cœtus doctorum Virorum negotium sit; necessarium fore putamus, ut Principes in Urbibus suis præsertim celebrioribus, quibusque ingentia extant Xenodochia, Medicorum Academias promovendæ Praxeos gratiâ per historiam observationesque excitent. Non absimili ratione, qua reliquis hoc sæculo tum artibus, tum scientiis, illorum liberalitate factum videmus. Tale Medicorum Collegium, sive Academia Practica in duo veluti membra distinguenda est, quorum alterum legendis libris morborum observationes continentibus incumberet, alterum contrà, novas quotidiè instituerer, & adnotaret. Et quoad primum (quod vocabimus membrum literatum) illorum Auctorum libros sibi legendos proponat, qui morborum historias non paradoxas, non raras, non admirationis movendæ causâ traditas exponunt; sed morborum frequenter occurrentium fideliter,

liter, & ad vivum delineatas, & in quibus Auctor ille adnotaverit constitutionem anni, causas morbi antecedentes, sive occasionales, ortum, progressum, & declinationem ejusdem, symptomata de die in diem succedentia, mutationem symptomatis unius speciei in symptoma alterius singulis morbi temporibus; Quid boni, aut mali ægroto supervenerit à cujuslibet novi symptomatis adventu, post quælibet data remedia, quovis morbi tempore, post quamlibet medendi methodum &c. an scilicet sanitas, vel mors, diuturnitas morbi, vel brevitas, aut potius mutatio illius in morbum speciei longè diversæ, ac prorsus remotissimæ? Unicuique membri hujus literati Sodali, unus duntaxat morbus, tota sua vita tractandus committatur, in quo quidem negotio hac ratione se gerat: De pleuritide v. g. tractaturus legat omnes historias pleuritidum ab Observatoribus, aliisque doctis Medicis descriptas, easque in manuscriptum aliquod de industria ad id comparatum adnotet. Adnotatas iterum atque tertio perlegat, attentè consideret, & tandem investiget sequentia. Naturam, sive ideam morbi in genere, signa diagnostica, & prognostica, monita & præcepta generalia, medendi methodos accuratiores, remedia selectiora ac fermè specifica, symptomatum, atque morborum mutuas inter se transmutationes, diuturnitatem vel brevitatem eorundem, naturæ conatus, methodum, & ordinem in expulsione materiæ morbosæ, aliaque magis præcipua, paulò ante, & fusius cap. antecedenti animadversa; singulaque in suas classes, sive titulos magis principales dispertiat, & adnotet, prout etiam antecedenti capite significavimus. Ità v. g. percurrendo singulas historias pleuritidum, deprehendet, Pleuritides siccas ac sine sputo difficiles esse, & perniciosas. Omne sputum non solvens dolorem, malum, solvens verò, bonum. Dolores lateris in senibus ut plurimum lethales, præsertim quia ob vires jam

jam fractas expurgare nequeunt. Qui purgant in acuta, & nimis inflammatoria pleuritide, tenentur lege Aquilia; sputum enim supprimunt, inflammationem adaugent, viamque sternunt ad phthisin, & suppurationem. Purgantia in morbis pectoris generaliter noxia, præsertim si ii inflammatorii fuerint; utilia è contra diuretica, & sputum moventia, & balneationes pedum &c. Sanguinis missio repetita, & exindè haustus decocti pectoralis, quantum fieri poterit calidè sorbillati pleuritides vel pertinacissimas, ac ferè strangulatorias brevi solvit. Qui laborant alvi fluxu in pleuritide, plerumque intereunt. In pleuritide dolor ut plurimum ascendit ad jugulum, præcordia, dorsum &c. Qui sæpè fit pleuriticus, sæpè moritur ex pleuritide, vel peripneumonia. Quò citius apparet sputum in pleuritide, eò citius curatur. In pleuritide maligna tutius erit sanguinis missionem omittere. Potus frigidi multos enecant pleuriticos, ut ut Medici mortis causam aliis occasionibus attribuant. Hæc aliaque innumera talibus inveniet in historiis, quæ quamvis erraticæ, & indigestæ, semper tamen continent quidpiam naturæ mineram redolens, ejusque legibus adamussim respondens.

Methodum illustrandi, amplificandique historiam morborum per observationes è libris petitas ideò tradimus, ne tot naturæ officinâ eductæ merces, parcius & uberius, prout Authores illi solidioris, aut levioris fuerunt judicii, consepultæ jacerent, totque congesti doctissimorum Virorum labores ad perpetuam oblivionem damnarentur. Imò cum vires unius vix sufficiant tantæ alicujus morbi provinciæ illustrandæ, aliis quoque una nobiscum incumbendum, ut tanquam per Procuratores & Mercatores undique conquirantur, & afferantur infinita particularia. Quod ipsum subodoravit etiam Galenus, expressitque sequentibus verbis *de subfigur. empir cap. 9. Cum enim*, ait, *unius hominis vita ad omnium inventionem suffi-*

cere

gere nequeat, longi temporis observationes historia colligit, ut ejus beneficio, tanquam ex multis tot sæculorum hominibus unus efficiatur eruditissimus: hæc ille.

II.

Alterum Academiæ membrum (quod dicemus Practicum) totum se in exquirendis de novo, notandisque morborum observationibus collocare debet, & eodem prorsus ritu hac in re se gerere, quo membrum literatum supradictum, scilicet. Quot fuerint membri hujus sodales, totidem morbi ab unoquoque illorum tractandi sunt. Quomodò facienda sit morborum historia per observationes ab ægrorum lectulis petendas, & quomodò ab iisdem deduci debeant aphorismi, sive præcepta generalia superiori capite fusè tetigimus, eòque Lectorem remittimus. Sed ut res clariùs constet, quæ inibi uberius disputavimus, summatim hîc complectemur. Et quoniam historia morborum in eorundem symptomatis, sive phænomenis pro tempore apparentibus consistit. Debet Historicus omnes animi vires intendere in iisdem ut ut minimis ad vivum, sive prout sunt, & prout ab ipso ægro referuntur, delineandis; Qua in re quantum peccaverint hucusque Scriptores, libri illorum apertè fatentur; De morbo enim aliquo tractaturi libros, & phantasiam propriam consulebant, neglectâ prorsus experientiâ, & libro naturæ: undè symptomata quæ morbis adscribebant, quid mirum si nos in praxi vel non observemus, vel potius longè diversa ab ipsorum opinione. Debet 2. inquirere, ac post longas inquisitiones determinare, quæ symptomata sint constantia, ac veluti diagnostica perpetua morbi tractandi, eaque distinguere à fortuitis, communibus aliis, & pendentibus potius à diversa medendi methodo, concursu causarum penè infinito &c. quam ab ipsa morbi natura. Debet 3. adnotare, quæ indoles, quæ vehementia, qui progressus & exitus symptomatum, quæ demum unius in aliud mutatio singulis

gulis morbi temporibus appareat. 4. Quæ facies, quæ vehementia, qui progressus & exitus, quæ tandem mutatio in melius vel deterius in ipso morbo succedant, post cujuscumque symptomatis adventum, aut recessum. 5. Quæ symptomata recedant, quæ augeantur à quovis adhibito remedio, & à quacumque medendi methodo, quâ uteris singulis morbi temporibus. Hæc eadem observanda pariter sunt in ipso morbo principali, post quælibet scilicet remedia, & methodum præscriptam. 6. Quæ symptomata comitantur morbum usque ad finem, & qua vehementia, quovis illius tempore; E contrario quæ brevi illum deserunt, & quo illius tempore. Demum qui eventus observantur in morbo dum illum deserunt, vel quando iterum regrediuntur. Debet 7. horum omnium inquisitionem ad centenos atque millenos ægrotantes perducere, ut ità de rei veritate certus omninò fiat, axiomata generalia facilè constituat, ipsaque ars Medica, tanquam planta quædam vivax, ac vegeta, suisque inhærens radicibus perpetuò crescere possit & confirmari. Eodem tempore quo phænomenis morborum observandis notandisque incumbit Historicus, cogitare quoque debet de perficienda sigillatim historia causarum, signorum diagnosticorum, indicationum solidarum sive methodi curativæ, remediorum specificorum, aliorumque ad essentiam morbi tractandi spectantium; de quibus nos inferiùs propriis capitibus disseremus. Atque hæc erunt Topica præcipua, sive articuli inquisitionis novorum operum in amplificanda morborum historia per phænomena sua, aliaque recensita. Qua quidem in re quam oscitanter se gesserint Medici, præsertim hoc sæculo, pluries ac ferè ad nauseam hoc opere animadvertimus. Undè Medicinis illorum apprimè mihi videtur quadrare prisca fabula de Scylla, quæ speciosæ Virginis vultum, pectusque referebat, circa uterum tamen monstra latrantia succingebantur.

stà Medicinæ hodiernæ quamplures, aspectu & apparatu exteriori, non solum speciosæ & plausibiles videntur, sed magna de se promittunt; cum verò ad uterum illarum, sive ad partes generationis ventum est, nec Praxeos fructus producunt, nec novam lucem inveniendorum fructuum aperiunt, aut indicant, sed latrantes quæstiones, horrida opinionum monstra, rerumque antea inventarum repetitionem ad nauseam usque conferciunt. Expertus igitur, fateare; artem enim experientia fecit exemplo monstrante viam, teste Manilio: Et in Medicina majorem vim habet experientia, quam ratio, ratio contrà majorem quam auctoritas; idque præter morem rerum legalium, in quibus auctoritas, & decreta Patrum pluris habentur, quam quælibet rationum momenta &c.

III.

Antequam dicendi finem faciam, præfanda essent nonnulla de hujus Academiæ legibus. Sed hæ non multum diversæ sunto ab aliis doctorum Virorum cœtubus, præsertim quoad generalia instituta. Quod ad particularia id unum præ cæteris monendum puto, ut scilicet unicuique Academiæ tam Practicæ quam Literatæ Sodali unus duntaxat morbus toto suæ vitæ spatio tractandus modo supradicto committatur; postulante id potissimum rei magnitudine, & necessitate. Etenim cum in comparanda particularium sylva modisque recensitis disponenda, digerenda, determinandaque multum temporis impendatur, multumque meditationis, prudentiæ, sedulitatis, judicii, cunctationisque requiratur; apertè constat unius hominis vitam, vix ac ne vix quidem futuram satis ad unum duntaxat morbum perfectè illustrandum. Undè qui plurium assumeret negotium, fieri vix poterit, quin ob angustias temporis in turpe vitium incidat ab aliis impunè, indoctè, & inutiliter transcribendi, plura ad arbitrium fingendi, onero-

sa

ſa volumina, quæ artem oſtentant non augent, congerendi; longæque inquiſitionis tædio in eos delabatur errores, in quos majores noſtros incidiſſe, pluries hoc opere ſubindicavimus. Quamobrem non abs re factum fuiſſe puto ab Ægyptiis, dum unicuique Medico unum duntaxat morbum curandum præſcribebant.

Statuto tempore, & ſaltem ſemel in menſe convenire ſimul debent Academiæ Sodales, Cenſoribuſque examinandas proponere obſervationes anteactas. Cenſores creantor ex Sodalibus Seniores, doctiores, judicio maturi, & longa praxi exercitatiſſimi. Penes hos jus eſto corrigendi quicquid peccatum fuerit contra leges hiſtoriæ, & methodum eidem perficiendæ præ cæteris opportunam. Reliqua ad amplitudinem ſplendoremque tum Academiæ, tum praxeos pertinentia decernuntor à doctis Viris, qui pro tempore ſimul erunt conventuri.

CAPUT V.

Solvuntur argumenta, quæ nobis objici poſſent.

§. I.

PLura contra hoc noſtrum de hiſtoria morborum inſtitutum objici poſſent à doctis Viris. Hoc eſſet præcipuum. Morbi ſunt effectus quidam confuſi, inſtabiles, inordinati, motuſque naturæ deſtitutæ, ac ſe defendere neſcientis; undè qui ordinatam, & ſtabilem de illis abſolvere conaretur hiſtoriam, inanem cum iis, qui Siſiphi ſaxum volvunt, operam luderet. Egregium profectò argumentum, ſed contra experientiam. Nam ſi tentatum jam hoc opus tantâ ſui gloriâ videmus ab Hippocrate, cur ab aliis fieri non

non possit, non video? Porrò quotidiana Nostrum omnium experientiâ nil magis constat, quam morbos æquabilem quandam, certam, & individuam in motibus periodisque suis constantiam servare; certas pariter in progressibus, maturationibusque regulas. Et sicuti hæc omnia oriuntur à specifica quadam, & cuilibet propria exaltatione, sive ut dicam specificatione humoris peccantis; ità necessariò tales specificationes debent habere certos, & individuos invasionis, maturationisque modos, una cum symptomatis easdem concomitantibus, toto, quod ajunt, cælo differentibus à modis invasionis maturationisque cum affeclis symptomatis aliarum exaltationum humoralium in aliis morbis. Suntque hæ humorum in morbis nonnullis specificationes ita constantes, ut qualemcumque demum partem morbus occupet, & qualemcumque personam induat, semper tamen manifestatur per characteres quosdam specificationi suæ individuos, ac indivulsos. Exemplo res fiet clarior.

II.

Specificatio illa, sive determinata humoris, qui tertianam intermittentem producit, affectio, maximè profectò differt à specifica affectione humorum hysteriam, luem gallicam, reliquosque morbos producentium. Ex vi specificationis morbosæ humoris tertianarii, tertiana febris tum antiquis, tum nostris temporibus ità progreditur. Incipit cum rigore, & vomitu, mordaci calore urit; 12. horis particularis accessio finitur, septenis circuitibus accessio universalis, sive totus morbus (dummodò Medicus non erraverit in methodo.) Purgationem & phlebotomiam in principio respuit; accessio particularis sudore ut plurimum terminatur; non nisi elapso 14. die febrifuga patitur, urina lateritio colore, sive impensè rubicundo tingitur, estque talis color signum fere pathognomonicum hujus, aliarumque intermittentium, & sic de reliquis. De hac urina obiter no-

tandum, me repetita didicisse observatione morbos omnes, in quibus illa apparebit, si non omninò, saltem magna ex parte produci à fomite febribus intermittentibus specifico. Nec mea me fefellit opinio; sæpè namque observavi periodicos quosdam dolores, aliosque morbos periodicè se exacerbantes (quasi essent soboles febrium periodicarum) præfatam urinam lateritio colore, sivè impensè rubro tinctam, comitem habere; irritisque aliis remediis per diuretica, incidentia, amaricantia, & febrifuga prudenter, id est tempestivè, & cum diureticis, aut purgantibus mixta, more febrium intermittentium feliciter curatos esse. Quod de tertianarii humoris specificatione diximus, intelligendum quoque de reliquis aliorum morborum; constat id clarè in hysteria. Hysteria sicuti à specifica quadam, sibique propria humoris exaltatione producitur; ità remediis sibi præ cæteris familiaribus curatur, invaditque patientem symptomatis sibi maximè frequentioribus gulæ scilicet strangulatu, passionibus cordis, sensuum oppressione, motibus convulsivis tum abdominis, tum reliquarum corporis partium, sensu frigoris in vertice capitis, (quod inter maxima recenseto hystericarum diagnostica) refrigeratione extremorum.

Præfata omnia succedunt, quando hystericus humor hinc inde vagatur, nec dum sedem fixit; at si contingat, ut aliqua in parte consistat, morbos producet unà cum symptomatis, tali parti præ cæteris essentialibus. Ita si caput occupaverit, vel apoplexiam, vel dolorem, vel alios capitis morbos simulabit; si nervorum systema, motus convulsivos. Si cor, palpitationes & angores. Si pulmones, tussim, asthma, & reliquos illius morbos. Si colon intestinum, dolorem colicum pertinacissimum. Si renes, aut lumbos, dolorem nephriticum adamussim simulabit. Si vesicam, urinæ suppressionem. Si ventriculum

lum aut inteſtina, vomitum & diarrhæam, & ſic de reliquis. Quamobrem ſi Medicus valdè ſagax, & doctus non fuerit, neſciveritque cauſam ſpecificam unius morbi ſæpiſſime ludere ſub perſona alterius longè diverſi, putabit morbos antedictos à cauſis ſibi, vel affectæ parti propriis productos eſſe, præſcriptiſque vulgaribus remediis laterem, ut ajunt, lavabit, ægroſque magnis afficiet incommodis. Cum re vera illi à fomite hyſterico immediatè pendeant, irritiſque quibuslibet remediis per ſola antihyſterica momento temporis curantur. Idem de lue gallica, & reliquis hujuſmodi morbis magis principalibus ſentimus, ut fusè inferius *cap. de cauſis.*

III.

Porrò tanta eſt morborum in motibus ſuis conſtantia & ordo, ut non ſolum in invaſione, & progreſſu ordinem ſervent, verum etiam in declinatione & exitu. Ideò videmus ex cauſis morboſis maturationem, depurationemque ſuam abſolvere, alias ſpatio horarum, alias dierum, aut menſium, alias annorum: & ſi valida fuerit natura interdum ſponte ſua, & abſque medicis auxiliis deſinere. Ita tertiana exquiſita teſte Hipp. & experientia, ſi ſibi permittatur quatuordecim diebus terminabitur; tantum enim temporis inſumit tertianarii humoris ſpecificatio, ut ad depurationem perveniat. Et qualemcumque adhibueris methodum, qualiacumque præſcripſeris remedia, ut ante ſtatutum illud tempus tertianam eradices, irrita erunt omnia. Neque mihi objicias uſum febrifugorum, quibus eam veluti in ovo jugulare contendunt rudes Medici. Fateor talia interdum ſuccedere. Sed quid. Paucis interjectis diebus, vel ipſa erumpit ferocius, vel ipſius loco quamplures graviſſimi morbi, aſthmata, hydropes, febres lentæ, phthiſes &c. qua de re experientiam conſulant, & certiores fient; ſed de his fuſius paulò infra. Eadem de cauſa purgationes, & phlebotomiæ pernicioſæ

quoque ſunt in principio intermittentium, à quarum uſu, vel duplicantur ſtatim, vel ruunt in pejus, ut quotidiana, & conſtanti certum eſt experientia. Quod ſi contingat interdum (contingit autem ſæpiſſimè) tertianas exquiſitas ultra quatuordecim dies progredi, & extendi etiam ad menſes; Pleuritidem ultra ſeptimum, aut quatuordecim, & ſic de aliis morbis; tribuendum id erit, vel contrariæ medendi methodo, ſcilicet quando per initia purgantibus, phlebotomiis, & diaphoreticis impetuoſis, naturæ curſum in lente ſeparando humore peccante interturbamus, quo in caſu humoris tertianarii ſpecificatio deletur, novaque exoritur cum novo ſymptomatum apparatu, & novo pariter periodorum ordine, eaque tamdiu durabit, donec ſponte ſua impuri humoris ſeparatio ſtatutis naturæ legibus abſolvatur, vel donec incidamus in remedium talem ſpeciem directè extinguens; ex quo quidem fonte ſpecificorum remediorum doctrina emanavit. Vel tribuendum erit novis & tunc vigentibus aëris conſtitutionibus, vel graviſſimis in victu erratis, vel tandem cauſis aliis nimium vehementibus, quæ regularem humoris tertianarii motum, ac ſpecificationem perturbare, & à proprio ſibi maturationis termino diſtrahere valent &c.

I V.

Quæ de tertiana diximus, de reliquis quoque morbis præſertim acutis intelligendum, utpotè in quibus præfatæ humorum peccantium maturationes, ſeparationeſque planius abſolvi videntur, quam in aliis ad chronicos accedentibus. In hoc denique maturandorum morborum negotio eadem prorſus ratione ſe gerit natura, ac in plantarum, animalium, cæterarumque rerum productione maturationeque conſuevit, ordine ſcilicet certo, conſtanti, & ex ſuo jure immutabili (niſi forſan à cauſis vehementiſſimis perturbetur, undè monſtra, & abortus) ut *lib.* 1. *cap.* 2.

adno-

adnotavimus. Et ſicuti animalia, plantæ &c. ſpecificas ſibique proprias mutationes ſubeunt, conſtanti ordine naſcuntur, & florent, illa Majo menſe, hæc Julio, & ſic deinceps; ſemina & fructus producunt, ac demum intereunt; Ità morbi ob ſpecificam ſibique propriam humorum exaltationem ſuas quique periodos conſtanter abſolvunt, propria ſecum ducunt ſymptomata &c. Pleuritidem quinque ſigna conſtantia comitantur, hydropem alioſque morbos ſua propria, neque id tantum noſtra ætate, ſed ab antiquis uſque temporibus, ab ipſis mundi initiis obſervatum eſt in illis, ut Scriptores teſtantur. Non deſperandum igitur de conſtituenda ſtabili, & exacta morborum hiſtoria ob antedictas objectiones; nam ex probatis natura in ſingulis rebus ſuis ordine gravi, conſtanti, & perpetuo progreditur, & ſi ob cauſas vehementes cogatur recedere, in monſtra, abortus, & errores manifeſtos delabitur, ſed hæc rarò &c.

V

Ulterius objicere quis poſſet, difficulter talem hiſtoriam abſolvi poſſe, tum propter cauſas & circumſtantias penè infinitas, quæ ad producendos morbos concurrunt, tum propter varias medendi methodos quibus curantur. Quoad primum, fatemur non ſemper futuras adeò confuſas & irregulares, ut tandem poſt longas obſervationes inveſtigare non poſſimus vero morborum motus, progreſſus, atque exitus; aliter nec Hippocratis aphoriſmi, præſagia, coacæ &c. determinari potuiſſent, ſi talis cauſarum confuſio ſingulis in ægris fuiſſet perpetua. Quoad ſecundum, certum eſt vi methodi variam in morbis apparere faciem, & varia pariter ſymptomata, ſed ſymptomata quæ vocantur ſecundaria, adventitia, & aliis communia; non verò fixa, & characteriſtica, quod ſi etiam hæc, id certè rarò fiet. Nam qualemcumque methodum in curanda pleuritide adhibueris; dolorem lateris punctorium, ſpirandi difficultatem,

pulſum durum, tuſſim aliaque illius characteriſtica delere vix poteris, & ſi delebis aliqua, omnia certè nunquam. Cæterum ut in methodo non erres, nec falſis indicationibus morbos aliter moveri facias, ac re vera, & ex propria natura moveri deberent; illos tibi Auctores legendos conſulimus, qui cum natura perpetuò cohabitantes, & majori diligentia quam ſtrepitu morborum naturam curationemque inveſtigantes, ſolidam, inconcuſſam, & perpetuam medendi methodum decreverunt. Inter Græcos ſunt Hippocrates, Cælius Aurelianus, Ætius, Aretæus, & Galenus, dummodò caſtus ſit à fumis ſpeculationum. Inter Latinos Celſus, & reliqui ſuperius *cap.* 2. laudati. Igitur neque hac de cauſa deſperandum erit de perficienda morborum hiſtoria modô recenſitô &c.

V I.

Ad calcem denique monemus, ſectionem cadaverum morbis denatorum ſummam lucem afferre ad detegendas morborum occultas cauſas, nec non ad perficiendam atque amplificandam hiſtoriam ſupradictam. Cadavera tamen non ſunt obiter atque tumultuariè ſecanda, ut multi conſueverunt, ſed cujus cadaver ſecabis, illius & morbum privata in ſcheda deſcribere antea debes, notando ſcilicet, quæ fuerit morbi cauſa occaſionalis, qui apparatus ſymptomatum, qui progreſſus, & exitus, qui morbi motus, quæ adhibita medendi methodus, & qualis remediorum exitus, & reliqua ſupra deſcripta. Hiſce cognitis ad cadaveris ſectionem ſe accingat, & inquirat morbi ſedem & cauſam, id eſt fluida ne an ſolida in productione morbi peccaverint, qua parte morboſa materies lateat, quænam illius natura. Quis gradus læſionis in ſolidis deprehendatur, flaccida ne ſint, an tenſa, obſtructa, an pervia, convulſa, an aliter affecta, an talis læſio cum aliis partibus licet remotis communicet, & reliqua hujus generis. Et ſanè fateor, morbos quamplures chronicos atque obſcuros vix ac ne vix

quidem

quidem certò manifestari posse, nisi cadaver secetur; eorumque historiam nunquam futuram fore perfectam atque integram, nisi ante sectionem prænotentur paulò antè recensita; cadavera enim obiter secare, nec antecedenter præscire morbi historiam, ad ætiologiam atque pathologiam illustrandam ne minimum conducit, sed de his fusiùs in tract. nostro de fibra motrice, & morbosa &c.

CAPUT VI.

Specimen Historiæ primæ in describenda Podagra, ejusque aphorismis practicis breviter expressum.

§. I.

QVæcumque superius de modo historiam primam morborum instituendi, deducendique ab eadem aphorismos practicos subindicavimus; planius constare non poterunt, quam si nosmetipsi specimen aliquod historicum de certo quolibet morbo tradamus, ad cujus modulum cæteri quique delineari atque absolvi poterunt. Et quoniam communis hominum querela est podagram plures interficere divites, quam pauperes, plures Sapientes, quam fatuos, de illa breviter differemus, quæque nobis observando innotuerunt apertè communicabimus, præsertim cum dissentientem non habeamus Cl. Sydenhamium, cujus methodo inhæremus.

II.

Podagra dolorosus articulorum morbus illos præ cæteris invadit senes, qui postquam meliores vitæ annos mollius, ac delicatius transegerint, otio, crapulis, veneri, vino, aliisque spirituosis liquoribus uberius indulserint, ingravescente jam ætate ab exercitiis desuescunt, & vitam omninò otiosam degunt.

Licet interdum corripiat Juvenes, eosque graciles, & macilentos, rarò tamen id fit, atque his potissimum de causis, scilicet vel ob labem hæreditariam, vel quia venereis voluptatibus intemperantius, ac præmaturius indulserunt, Exercitationes sibi antea familiares omiserunt. Nimium edaces fuerunt, Vinum & liquores spirituosos liberius biberunt, exindè ad liquores refrigerantes, & humectantes derepentè se contulerunt, Primæ coctionis munera per severiora literarum studia, aut graviores animi curas, vexationesque labefactarunt. Podagræ obnoxii crania habent grandiuscula, habitum corporis ut plurimum pleniorem, humidum, & laxum; salacem & robustam corpores constitutionem. Dum Senes invadit, non ità graviter eos affligit, sicuti solet Viros, aut Juvenes. Pueri, Eunuchi, & Mulieres aut nunquam, aut rarò podagrâ laborant. Circa æquinoctia, & solstitia generalem paroxysmum ordinariò renovat; præ cæteris verò ineunte Februario, aut circa Kalendas Martias. Errata in victu, animi pathemata, causæ vehementes latentem paroxysmum excitant, qui sicuti derepentè fit, & absque præviis signis illum manifestantibus, ità brevi desinit, & præsertim caussis prædictis omninò sublatis. Aliquot ante paroxysmum generalem septimanis, aut diebus sensim corripitur æger apepsiâ, ventriculi cruditate, gravitate corporis, & intumescentia ejusdem quasi ventosa, quæ omnia quotidiè, sensimque augentur, donec tandem erumpat paroxysmus.

III.

Paroxysmus autem ità procedere solet. Paucis diebus ante illius insultum torpor quidam, & veluti flatuum descensus per femorum carnes, cum affectione quasi spasmodica præcedunt. Pridie paroxysmum appetitus voracior est, sed præternaturaliter; Licet sanus lecto se commiserit Patiens, circa mediam tamen noctem excitatur à dolore pollicem pedis ut plu-

plurimum quandoque verò calcaneum, suram, aut talum occupante; paulò post rigor, horror, & aliqualis veluti febricitatio superveniunt, quæ omnia sensim remittunt; Dolor verò gradatim crescit, donec ad summam vehementiam circa Solis exortum pervenerit, & ossicula tarsi, ac metatarsi variè occupaverit, cum sensu veluti canis rodentis, aliquando pressuræ, & coarctationis; quandoque verò veluti dilacerationis talium ligamentorum. Dolor ille, quem Patiens primò expergefactus sentit, refert eum qui talium ossium luxationem sequitur, cum sensu quasi aquæ frigidæ, dolenti loco superaffusæ. Pars affecta adeò acutum doloris sensum nanciscitur, ut nec leve pondus linteorum, nec fortiorem per cubiculum ambulationem sufferre valeat. Tota nox inquieta est, corpus, & affecta pars hinc indè per lectum assiduè agitantur propter impatientiam doloris, qui sedari incipit, circa horam primam aut secundam matutinam, serius, vel citius pro materiæ peccantis copia, & crassitie, quo tempore etiam leni madore perfusus Patiens somno corripitur, à quo evigilans licet dolorem imminutum habeat, affectam tamen partem tumore occupatam videt. Ante paroxysmi insultum nulla insignis intumescentia partis observatur, sed duntaxat quædam venarum protuberantia affecto loco circumpositarum, quæ quidem omnibus paroxysmi insultibus familiaris est, & singulos præcedit; estque signum veluti characteristicum jam jam advenientis paroxysmi podagrici, ut quisquis observare poterit.

Per duos, aut tres subsequentes dies dolor affectum locum vehementer affligit, præsertim die advesperascente, levatur tamen sub Galli cantu, vel paulò supra mediam noctem; Si verò materia podagræ fuerit copiosior, ad plures dies extenditur dolor magis minusque intensus. Elapsis paucis diebus pes socius eodem dolore corripitur graviore, aut leviore, bre-

viore, aut diuturniore, prout antea pes alter magis minusque indoluerit. Pedes modo supradicto successivè ut plurimum affici solent; verumtamen si peccans materies abundantior fuerit, ambo pedes eodem tempore doloribus corripiuntur, æquali prorsus vehementia. Primi podagræ paroxysmi, & quoad invasionem, & quoad durationem sibi correspondere solent; sed postquam utrumque pedem vehementius invaserit podagra, sequentes paroxysmi nullam inter se proportionem servant; hoc tamen in singulis observavimus noctu recrudescere, mane verò leniri. Habemus in podagra paroxysmum generalem, & particulares qui universalem illum constituunt. Particulares, ut diximus, singulis diebus recrudescunt hora potissimum vespertina, & postquam ægroti per integram noctem exercuerint patientiam, post Galli cantum, aut circa Auroram sensim mitescere incipiunt; In his particularibus paroxysmis observavimus posteriores, & mitiores, & breviores prioribus quotidie esse, donec consumpta protinus materia podagrica, æger perfectæ sanitati restituatur. Periodus paroxysmi generalis varia est, prout varia erit ætas ægrotantium, dispositio corporis, concursus causarum externarum, & hisce analoga. Frequenter tamen hoc jure procedit. Dum aggreditur florentes ætate, & rarius podagræ obnoxios, quatuordecim dierum spatio generalis paroxysmus terminatur; dum verò senes, & frequenter eadem laborantes, ad duos menses extenditur. Dum tandem vel ætate, vel diuturna hujus affectionis mora penè jam fractos invadit; non recedit, nisi eosdem ad mediam penè æstatem miserrimè fatigaverit.

V.

Urina podagricorum primis quatuordecim diebus rubicundior est, deponitque sedimentum rubrum ac velut arenulare; imò æger tantummodò tertiam potulentorum assumptorum partem per urinam emittit,

tit, reliqua intus detinentur. Alvus pariter primis diebus inobediens est. Appetitus languet. Sub vesperam rigor per totum corpus oberrat; & durante paroxysmo singula ferè membra gravitate, & molesta quadam sensatione afficiuntur. Recedente paroxysmo pars affecta pruritu vehementi corripitur in formam furfuris, ac veluti desquammatur pes. Morbo jam superato paulatim redeunt appetitus, somnus, alvi laxitas, & reliqua perfectæ sanitatis indicia.

VI.

Dum podagra regulariter procedit, modo antedicto procedit. Contingit tamen sæpissimè vel propter contrariam medendi methodum, vel diuturnam morbi pertinaciam, cujus de causa corporis substantia in talis morbi naturam quasi commutatur; regularem illum podagræ progressum cum suis symptomatis ferè perverti, & podagram ipsam tum in modo invadendi, tum in symptomatis, quæ eam comitantur, longè diversam esse à se ipsa, dum regulariter procedit, & naturam impotentem esse eidem consueto more eliminandæ. Pedes itaque cum sint præcipua sedes materiæ podagricæ, si eos dereliquerit, vel cum iis alias partes invaserit, signum est vel in methodo medendi erratum fuisse, vel corporis vigorem imminutum esse, podagræ verò fomitem ingenter adauctum: quo in casu reliquas quoque partes invadit scilicet manus, cubitos, genua, & reliqua corporis tum interiora, tum exteriora spatia. Irregulariter itaque procedendo, dum deponit in digitos suum fomitem, podagra gradatim eos tumefacit, & postquam sufficienter illorum articulos impleverit, tunc digiti adinstar pastinacæ contorquentur, motu privari incipiunt, & demum tophaceæ concretiones in exteriori articulationum superficie manifestantur, quæ quidem temporis progressu postquam cutem & cuticulam articulorum, acrimonia sua exederint, apertè se exhibent in formam calcis concretæ, aut pastil-

paſtillorum cornu cervi. Neque digitorum articulis infeſta duntaxat eſt, ſed articulationi cubiti, in qua tumorem ſubalbum excitare ſolet magnitudine ovi gallinacei, qui frequenter inflammatur, aut inſigni rubore ſuffunditur. Dum femoris articulationem invadit, ſimulat moleſtam ſenſationem, veluti ſi ingens pondus appenſum eſſet femori, abſque tamen doloris vehementia; cum verò exindè deſcendit ad genu graviter illud exercet; nam & dolorem graviſſimum affert, & motum propemodum inhibet, adeò ut ægrotantes veluti clavo affixi hinc inde moveri nequeant; & ſi moventur, indicibiles dolorum cruciatus perſentiunt, cum moleſta totius corporis inquietudine, huic morbo præ cæteris familiari.

VII.

Podagra quæ regulariter procedendo circa finem hyemis, citius, vel ſerius apparebat, paucorumque dierum, vel menſium intervallo paroxyſmum generalem abſolvebat; dum irregulariter incedit altaſque radices in corpore fixerit, per integrum annum affligit Patientem, exceptis duobus, aut tribus menſibus æſtatis. Paroxyſmi particulares non amplius 24. horarum ſpatio, adinvicem aut excipiuntur, aut finiuntur, ſed dierum quatuordecim citius, vel ſerius, eoque tempore miſerrimè, & aſſiduè affligunt partem, quam invadunt, præſertim ſi pedes aut genua fuerint. In tanta paroxyſmorum diuturnitate artus contrahi incipiunt, & ad motum ineptiores reddi, & quamvis baculo aut Adſtantibus ſuffultus per conclave progredi cogatur Patiens, inſigni tamen moleſtia, & dolore hæc omnia exequitur. In hoc morbi ſtatu contingit ſæpiſſimè, quod ſi Patiens aliquantisper per cubile modo antedicto ſe exercuerit, & pedes hoc pacto firmaverit ſive roboraverit, ne ad fluxiones podagricas recipiendas ſint adeò proclives; podagrica materies in pedes deponi ſolita, nec per alias vias ſufficienter eliminatata, ad interiora viſcera remi-

remigrat, lethalesque stagnationes ibidem quam sæpissimè producit. Interea temporis variis quoque symptomatis obnoxius est Patiens, quæ tanquam soboles rediviva diuturnitatis podagræ, cervicibus ægrotantis perpetuò impendent; utpotè sunt dolor, aut tumor hæmorrhoidum, lassitudines membrorum; Primis diebus paroxysmi particularis gravissima inappetentia, sequentibus verò cruditates cum ructu nidoroso, ac veluti cibi in ventriculo putrefacti, præsertim si Patiens, aut paulò uberius, aut difficilioris coctionis alimenta devoraverit; semper tamen aliqualis prostratio appetitus observatur. Dorsum, & reliquæ corporis partes molesto pruritu afficiuntur, præsertim circa horam somni. Urina antecedenter pauca, & maximè rubicunda, in hoc morbi statu, & decolor fit & copiosa: imò colore æquè, ac copia æmulatur eam quæ in diabete mingitur.

VIII.

In antedicto pariter morbi statu æger somno expergefactus, horis potissimum matutinis, ligamenta ossium Metatarsi vehementer convelli sentit, ac si fortissimâ manus compressione, coarctationeque afficeretur. Nonnunquam dum somno committitur, derepentè excitatur cum ejulatu, à dolore quasi clavi Metatarsum confringentis; Interea verò tendines musculorum, qui tibias suffulciunt, spasmo quodam adeò vehementi, & doloroso corripiuntur, ut vel Stoicorum patientiam superaret. Morbo ad supremum jam diuturnitatis, afflictionisque fastigium perducto, ægroque jam senescente paroxysmi qui subsequuntur non amplius sunt adeò dolorosi, & intolerabiles, tum quia ob spirituum deficientiam impotens natura est ad extremitates demittendi morbosam materiem, undè in visceribus remoratur; tum quia ob continuatum materiæ appulsum, insensibiles ferè, atque obstructæ evaserunt fibræ carneæ, & membraneæ affecti loci; Quamobrem loco doloris superveniunt gra-

gravis quædam membrorum laſſitudo, dolor ventris, & nonnunquam diarrhæa; hiſque apparentibus ſymptomatis artuum dolores leniuntur; recedentibus verò iterum excitantur, & modò has, modò alias partes invadunt, ægrique patientiam perpetuò exercent, adeo ut non rectius podagræ, quam iracundiæ, mæſtitiæ, timoris, aliorumque graviorum animi pathematum paroxyſmum diceres: à diuturna enim corporis ægritudine, mens quaſi enervata, à quolibet affectuum motu facillimè laceſſitur, & ſpem ulterius ſufferendi fere deſpondet. Præfata commutatio morborum articularium in morbos ventris, & contrà familiaris quoque eſt aliis præter podagram affectionibus, ut in hoc opere ſæpius animadvertimus, adeò ut morbi articulorum per medicamenta ventrem moventia, contra ventris morbi per ea quæ ad cutim movent, tanquam per viam regiam, ab ipſa natura indicatam curari feliciter ſoleant. Pluries obſervavi in nonnullis podagricis, quod cum derepentè materia podagram efficiens evanuerit ſive retroceſſerit, inciderunt in vehementes ſtomachi dolores, & vomitus bilioſos, exindè verò in icteritiam, à qua brevi evaſerunt, repetito ter, quaterque rhabarbari uſu. Dum primò invadit podagra Patientem, ſæviſſimos dolores parit; progreſſu verò ætatis, & diuturnitatis morbi leniores quidem ſunt, ſed loco dolorum mille malis ſupradictis exercentur ægrotantes; & licet per primos podagræ annos dolores fuerint atrociores, atrocitas tamen illa penſabatur à longa paroxyſmorum intermiſſione, priſtinæ ſanitatis recuperatione, quod in adulto jam morbo, & ſeneſcente ætate non contingit. Sve ob ſupinum decubitum, ſive ob læſas viſcerum aliarumque partium ſecretiones depurationeſque ſuperfluitatis morboſæ, ſive ob analogiam materiæ podagricæ, & calculoſæ; ægrotantes demum calculo renum corripiuntur, arenulaſque copioſas mictu ejiciunt; atque tunc temporis podagra, & calculus viciſſim

cissim excipiuntur, & choream veluti paroxysmorum ineuntes, dolorum, & perpetuæ sollicitudinis tragœdiam Patienti afferunt; Nonnunquam tamen præter calculum & arenulas, alios quoque vesicæ morbos podagricus ille fomes producit, nempè ischuriam, dysuriam, pruritum scroti, mictum sanguineum, & similia; & si copiosus fuerit, diuturnam parit inappetentiam, pallorem vultus, pedum tumores, linguæ viscidítatem interdum cum amaritie, interdum verò cum salsedine, aliaque quamplura pro partium diversitate, & prout æger in victu, & sex rerum nonnaturalium usu intemperantior fuerit &c.

IX.

Longum esset recensere præsenti capite uberrimam illam symptomatum seriem, quæ in variæ ætatis, temperamenti, vitæ generis &c. ægrotantibus observantur, & quæ ad completam podagræ historiam necessariò conducunt. Siquidem hujus loci institutum non aliud est, quam brevissimum quoddam historiæ primæ specimen proponere, ut Tyrones instruantur de modo prima morborum elementa comparandi, ea potissimum simplicitate, & veritate, qua ab ægrotantibus ipsis cuilibet Medico manifestantur. Et si quis modulum hunc historiæ podagricæ sedulò considerabit; videbit sanè me à legibus, & methodo superius traditis ne minimum declinasse, sed legitimam in observando, describendoque severitatem ubique sustinuisse. Porrò ut rem demum absolvam, fœminæ rarò afficiuntur podagra, & si afficiuntur eæ vel Viragines sunt, & in senio constitutæ, vel rheumatismis, & hystericis affectibus præ cæteris obnoxiæ, à quorum morborum fomite dolores articulares solent excitari. Pueri quoque, & Adolescentes rarissimè eadem corripiuntur; verumtamen si à Patre vehementer podagrico generati fuerint, nil mirum si aliquando per ipsa ætatis initia leviter corripiantur, uti ex observationibus constat. Dum sanguis podagricorum

rum ob diuturnam viſcerum affectionem, impeditasque excrementorum debitas ſeparationes, aliaſque cauſas ſuperius recenſitas, ad extremam impuritatem, ac veluti fæculentiam pervenerit, tunc mors Podagricis præ foribus imminet, & per ſupervenientem febrim, aut alium morbum à podagrica excitatum materia, è medio tolluntur.

X

Cui inteſtinum colon in dextra primo dolebat, articulari morbo correptus quietior erat: poſtquam verò hic curatus fuit, inteſtinum magis dolebat. Cous lib. de humoribus in fine. Ex quo arguitur magnus ille conſenſus ab inteſtinis ad ambitum corporis, & contra; toties à nobis in hoc opere repetitus, nec non ab inteſtinis ad urinam, juxta illud Hippocratis. *Cholerici, facti dyſurioſi omnes judicabantur.* Multis ante invaſionem paroxyſmi podagrici ſuperveniunt dolores colici, quibus evaneſcentibus ſtatim manifeſtatur podagra; ideò magis magiſque confirmatur conſenſus prædictus inter glandulas cutis, & glandulas inteſtinorum &c. *Qui ab alvi profluvio una cum tuſſi multo tempore detinentur, non liberantur, niſi dolores vehementes pedibus inciderint.* Cous *lib. de judicat.* Non ſolum inter morbos cutis, & inteſtinorum magnus conſenſus, & tranſmutatio adinvicem obſervantur; verum etiam maximus obſervatur conſenſus inter pectus, & pudenda, inter pectus, & tibias, & ſic deinceps: undè meritò ait Hippocrates. *A dolore forti ad teſtes irruente tuſſis ſicca ſolvitur.* Cous *lib. 2. epidem ſect. 5.* Si teſtium inflammationi tuſſis ſuperveniat inflammatio ſolvetur, & contra. Cous *lib. 2. epidem. ſect. 1.* Cum teſtis à tuſſi intumeſcit, memoriam renovat ſocietatis pectoris, mammarum, genituræ, & vocis. Cous *lib 2 præſag* 67. &c. Abſceſſus, qui per vehementes, & periculoſas pulmonias in crura erumpunt, omnes quidem utiles ſunt. Cous *lib. 2. prognoſt.* Hydrocele diſcuſſa, & malè ſanata ſuper-

supervenerunt hydropes pectoris. Meara *histor. Medic.* Si habenti ulcus in una ex tibiis, sordium serosarum fluxu privetur, ac purum, & aridum evadat, deindè lateris, & pectoris dolor è directo tibiæ affectæ superveniat, lethale. Cous *de morb popul. lib. 4. in principio.* Post sanatum ulcus pedum, & tibiarum sanguinis sputum supervenit. Rhodius *obs. cent. 2. obs. 84.* Ex ulcere inveterato in crure sinistro ab Empirico sanato ægrotus post menses aliquot pleuritide in sinistro latere correptus fuit, atque indè mortuus est, & morbo durante talia spuebat, qualia ex ulcere antea prodire solebant. Hildanus *observ. medic. chirurg. cent. 3. obs. 39.* Nos quoque in Xenodochio Italiæ Viro ab herpete pedis sanato, mortem supervenisse vidimus ann. 1691. Ex his igitur omnibus magnus ille consensus pectoris, tibiarum, & pudendi sat superque confirmatur. Sed hæc obiter dicta sunto, utpotè parum ad historiam podagræ pertinentia.

§. UNICUS

Proponens Aphorismos practicos, ab Historia prima Podagræ eductos.

§. I.

Brevissimam hanc simplicemque accidentium, sive historiæ primæ affectionis podagricæ narrationem, eô potissimum nomine tradidimus, ut indicaremus legentibus viam, qua progrediundum est in reliquorum morborum, & ipsiusmet podagricæ affectionis historia per novas, & perpetuò multiplicabiles observationes locupletandæ. Restat nunc, ut proponamus præcepta generalia, sive aphorismos practicos, qui per repetitas observationes in cujuscum-

que ætatis, temperamenti, vitæ generis &c. Patientibus institutas, ex historia prima podagræ à gravissimis Auctoribus educti sunt, quique constanti via ad morborum diagnosim, prognosim, & curationem nos manuducunt. Sint itaque. Qui pane hordeaceo vescuntur, rarò podagra, aut doloribus articulorum laborant. Dolente podagra abstineto à medicamentis anodyno-emollientibus copiosè adhibitis, siquidem ex nimio eorum usu primò generantur tophi in articulis, ad tophos exindè contracturæ talium partium succedunt. Admirandus quidam ac ferè occultus est consensus inter articulos, & intestina, quarum partium morbi vicissim commutantur, ideò Hipp. lib. de humoribus ait: *Viro cuidam dolor erat in dextra coli parte, & quando dolor ad articulos diffluebat, dolor coli quietior erat.* Et 6. *epidem.* 4. 3. habet. *Qui articulari morbo detentus, intestini dolore dextra parte vexabatur, levius habebat, ubi verò hic curatus fuit, magis dolebat &c.* Non ob podagram, sed quia podagra ad articulos non defluit, moriuntur ægrotantes. Ante podagram, & quandoque post eandem jam sanatam, solet supervenire tumor pedum œdematosus, cujus causa à fomite materiæ podagricæ dependet; quam quidem natura legibus sibi soli notis, ac veluti per crisim debitè institutam ad pedes secernit sub specie tumoris pedum œdematosi; In hisce itaque tumoribus pedum ante, aut post podagram apparentibus, nullum omninò, nullum inquam, neque internum neque externum adhibeas remedium, eo potissimum nomine, ut materiam illam à pedibus averteres: Siquidem observavimus sæpissimè post exhibita purgantia, diuretica, aut sudorifica, materiem illam à pedibus ad interiora retrocessisse, & apoplexiam, asthmata, febres, aut mortem repentinam produxisse; idque infallibiliter si topica, aut resolventia, aut alterius generis, (ut fieri solet) externa remedia œdematosis pedibus adhibueris; Piaculum igitur erit

in hisce casibus topica præscribere, & naturæ cursum perturbare, quæ veluti per crisim, noxiam materiem ad pedes secernit; Conducit itaque in podagrico hoc pedum œdematismo, omnia naturæ committere, primis coctionibus prospicere, diætam, & exercitium instituere; hac siquidem via feliciter evanuisse præfata œdemata sæpius observavimus Romæ, & alibi.

II.

Sennertus in praxi tract. de arthritide cap. 4. innumera mala recenset, cum materia podagræ sufficienter ad articulos non defluxerit, quem vide, & sedulò perpende. Dysenteria sanat podagram, & aliæ eliquationes valdè prosunt, quæ ad inferas sedes repunt. Hipp. 2. *proret.* &c. Qui podagrici fiunt, iis à magno pedis digito ferè semper incipit morbus. Arthritis mutatur interdum in colicam, & colica in arthritidem. Arthritis solet aliquando degenerare in hydropem, & anasarcam &c. Ante invasionem paroxysmi podagrici, urina, sudor, sputum &c. parcius procedunt; inappetentia, & lassitudo aliqualis observantur, venæ partis, ad quam mox ventura est podagra, intumescunt aliquantum, & distenduntur &c. Varices doloribus articulorum supervenientes, liberationem ab his promittunt ægrotanti. Senes, & à chronicis morbis convalescentes, proclives sunt in podagram, cum propter errata sex rerum nonnaturalium, viscerum coctiones labefactant atque prosternunt. Ira vehemens solet excitare paroxysmum podagricum graviorem, quam antea fuerit. Qui sæpè calcat uvas, aut in recenti musto balneat pedes, rarissimè afficitur podagra. Qui vehementer exercitantur post cibum, in articulorum morbos disponuntur, & jam factos adaugent. Quamvis podagra cuilibet ætati sit incommoda, magis tamen est incommoda Senibus, iisque luxuriosis, otiosis, & gulæ nimium indulgentibus. Puer podagra non laborat ante usum venereorum. Hipp. *sect.* 6. *aph.* 30. Eunuchi

neque podagra laborant, neque calvi fiunt. Hipp. sect. 6. aph. 28. &c. Quod Pueris sunt exanthemata, Juvenibus hæmorrhagiæ, idem sunt senili ætati articulorum dolores, quibus supervenientibus à magnis morbis liberant senes, contra si non superveniunt ad magnos morbos disponunt; idem dic de nonnullis naturis in arthritidem proclivibus. Qui debili sunt ventriculo & generandis cruditatibus obnoxio, ab articulari morbo non sanantur, nisi restituto pristinæ sanitati ventriculo &c. Purgantia, & diaphoretica fortiora non ità benè cedunt arthriticis; & quantum diligenti observatione colligere potui, optima sex rerum nonnaturalium instituta diæta, nec non remedia stomachica omnem absolvunt paginam in podagricis, & arthriticis. Cum paroxysmi podagrici circa æquinoctia, & solstitia exacerbari soleant, præservationem aliquam vel circa diætam, vel blandiora lenientia ægrotantibus tuis antecedenter instituito: nam vel jugulabis fomitem jam jam erumpentem, vel mitius procedere facies. Vinum, venus, & otium podagram faciunt; Sanant verò aquæ potus, lac, & exercitium. In morbis articulorum fonticuli maximam opem nonnullis attulerunt. Maturè lectum petant præsertim hyemali tempore, qui podagræ sunt obnoxii; nocturnæ enim vigiliæ nec non perturbationes animi primas coctiones lædunt, & uberrimum fomitem affectioni podagricæ producunt. Plura de hoc morbo generalia præcepta superius lib. 1. fusè adduximus, quo remittimus Lectorem.

CAPUT VII.

Schedula monitoria de iis, quæ desiderantur adhuc in arte nostra.

§. I.

NIhil magis præstitimus toto hoc opere, quam ut hortaremur Medicos ad suscipiendam tractationem eorum, quæ sunt gravioris in Medicina momenti, quæque alii, vel tanquam inutilia neglexerunt, vel tanquam ardua timuerunt. Hujusmodi igitur graviorum, & in arte nostra adhuc desideratorum seriem, breviter mox ad clariorem Lectorum intelligentiam proponemus, reliqua verò quæ desiderantur, ipsi Lectores ad hanc nostram seriem adjicere poterunt, prout ipsis in mentem venient.

Desiderantur itaque

Historia diagnostica, prognostica, & curativa morborum, & symptomatum, à solidis duntaxat vitiatis productorum.

Historia diagnostica, prognostica, & curativa morborum à fluidis duntaxat vitiatis.

Historia morborum, prout à diversis causis, vel morbis principalibus producuntur.

Historia diagnostica, prognostica &c. urinarum, & stercorum in quolibet morbo.

Historia diagnostica, prognostica &c. affectionum linguæ, nec non affectionum, & qualitatum mutatarum cutis, oculorum, & aliorum sensuum in quolibet morbo &c.

Historia diagnostica, prognostica, & curativa mor-

morborum cum ſociis ſymptomatis à quovis animi pathemate pendentium.

Hiſtoria diagnoſéos facilis morborum, & ſymptomatum difficilium.

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica &c. ſingulorum morborum, prout ſunt in variæ ætatis ægrotantibus, varia fortuna, ſeu vitæ ſtatu præditis, variô ſexu diſtinctis, variô victus genere utentibus, & præſertim paucis illis ante morbi invaſionem diebus, à variis evacuationibus ſuppreſſis productorum, & ſic de reliquis.

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica &c. utilitatis, & noxæ in partibus quibuſdam principalibus, utpotè corde, pectore, capite, nervis &c. à remediis quibuſdam principalibus frequentius uſurpatis, in morborum ferè omnium curatione, qualia ſunt phlebotomia, purgatio, ſudorifera &c.

Hiſtoria cautionum, & præceptorum utilitatis & noxæ, nec non methodi præſcribendi ſingulorum remediorum; demum cautionum, & præceptorum in effectibus, qui ſupervenire ſolent, dum remedia miſcentur adinvicem.

Hiſtoria invaſionis, progreſſus, curationis, & exitus morborum cum ſociis ſymptomatis, quovis anni tempore magis familiarium, & ſe exacerbantium, ac ut dicam periodicorum.

Series Hiſtorica morborum verè acutorum, verè chronicorum, & verè incurabilium: Incurabilium, inquam, vitio ſolidi, & ex impoſſibilitate, non verò vitio fluidi, aut ex ignorantia.

Hiſtoria accidentium omnium, quæ circa mortem Patientis• ſingulis in morbis obſervari præ cæteris ſolent.

Hiſtoria cauſarum, quæ hos, & non alios morbos ferè ſemper, aut frequentius producunt.

Hiſtoria morborum in quibus ægroti liberum ſenſuum & rationis uſum uſque ad ultimum vitæ ſpi-

ritum exercent, & in quibus illud prorſus amittunt multis ante mortem diebus &c.

Hortatoria ad Medicos in deſcribenda perpetuò hiſtoria, & curatione morborum à novis, & generalibus aëris influentiis, & antecedenti anni temporum ſtatu pendentium.

Hortatoria ad Medicos in deſcribenda hiſtoria naturali ſuarum quique Regionum, id eſt de temperie Incolarum, morbis illorum endemiis, methodo medendi eiſdem potiſſimum accommodata, medicamentis indigenis, & reliquis hujuſmodi Patriæ ſuæ peculiaribus obſervatis.

Hortatoria ad Medicos in inveniendis novis modis ad ſanandos morbos vulgò dictos incurabiles.

Hortatoria de inveniendis novis modis ad retardandam ſenectutem.

Hiſtoria morborum naſi, oculorum, oris, aurium, ventriculi, hepatis, nervorum, aliarumque hujusmodi partium magis principalium, ſigillatim. Atque hæc mihi videntur præcipua, quæ deſiderantur ut Praxis majora ſuſcipiat incrementa; ſi quæ aliis in mentem venient, præſertim ad reliquas Medicinæ partes ſpectantia, ſupradictis adjicere ne dedignentur.

CAPUT VIII.

De signis morborum diagnosticis, & fontibus eorundem.

§. I.

SIcuti juris peritis ex facto jus oritur, ità nobis à recta morbi cognitione universa curationum argumenta manifestantur. In curatione morborum, qui moram aliquam admittunt, hoc ordine progredior; Prima die totus sum in examinando adamussim ægro circa causas occasionales, omnesque morbi antecedentes, ac præsentes circumstantias; quo tempore nihil remediorum impero, ne per illorum usum forsan incommodum, ordinaria morbi periodus, signorumque constantia perturbetur, morbusque aliena facie mihi sistatur, quam re vera deberet; & si quid præscribo, procuro ut illud generale aliquid sit, & innoxium, imò per observationem juvandi, aut lædendi valeat quoque ad indolem morbi aperiendam. Secunda die diligentius consideratis rebus antedictis, morbi speciem tandem decerno, & exinde remedia opportuna præscribere incipio. Igitur si verum fateri decet. Prima basis curandorum morborum, est recta eorundem cognitio, atque debitum unius ab alio discrimen; latent enim velut in alta nocte prima morborum stamina, nec arte magistra in curationem eorundem perveniemus, nisi facem præferat solida diagnosis.

I I.

Inter Græcos, qui post Hipp. praxim medicam solidè locuplerarunt, solus profectò numerari poterit Cœlius Aurelianus; is sectæ methodicæ Princeps hodiè superstes, & Vindex, tanti fecit signorum in

cu-

curandis morbis necessitatem, ut videatur nulli rei tam seriò mentem intendisse, quam in detegendis signis, & circumstantiis morbos adinvicem distinguentibus; qua quidem in re cæteros, Græcos æquè, ac Latinos consensu doctorum hominum superavit; illius enim opera nil aliud verè sunt quàm utile signorum diagnosticorum, graviumque præceptorum seminarium. Imò si nonnullos illius titulos diligenter perpenderis, videbis quod per totam talis capituli seriem se diffundat in describenda exactissima signorum illius morbi naturâ, de cætero, ne verbum profert. Contrà in nonnullis aliis historiam morbi fideliter, ac veluti penicillo naturæ adumbrat, quam ullus unquam Auctorum post Hipp. fecerit, si Sydenhamium excipias, qui ab Aureliano tractandorum, describendorumque morborum methodum videtur desumpsisse. Et quamvis post stabilitam à Galeno sectam rationalem, methodica per plures ætatum successiones ferè obmutuerit; præsenti tamen sæculo iterum resurgit; coagulatio enim, & dissolutio fluidorum, tensio, & flacciditas solidorum, quibus morborum omnium originem Recentiores attribuunt, cum Methodicorum stricto, & laxo adamussim congruunt, quæque hodiè à sagacioribus per Italiam exercetur praxis, tali super strictum, & laxum per mechanices regulas explicatæ hypothesi innititur, qua de re instar omnium legi merentur doctissimi Italorum, qui hoc sæculo Neapoli, Romæ, & Pisis Medicinam ad leges mechanices solidè restituerunt, eosque superius laudavimus.

III.

Arcana necessitatis signorum diagnosticorum ii duntaxat agnoscunt, qui ad curationem morborum vel complicatorum, vel obscurè procedentium, vel similitudinem cum aliis morbis habentium vocati, in tanta confusione statim hærent, & post molestas vexationes mentis, ab ea veritate longè distant, quam

putabant jam habere præ comperto, unumque morbum pro alio curantes, catalogum morborum incurabilium in infinitum adaugent. Sed omnes hæ nubes brevi diluuntur, si in solertissimum Auctorem inciderint, qui vera morborum diagnostica, sive diagnosim facilem morborum difficilium longo usu didicerit, & candidè legentibus proposuerit. Fluor albus uterinus, & gonorrhæa gallica, adeò similibus concomitantur symptomatis, ut quisquis Medicorum ferè semper decipiatur in illorum diagnosi, præsertim cum Mulierculæ verecundia perfusæ gonorrhæam per impurum scortum contractam fluoribus uterinis mentiantur. Ne succedant imposterum hæc incommoda, dabo signum infallibile tales morbos adinvicem distinguendi. Pete à Muliere an superveniente menstruo sanguinis fluxu, perseveret quoque eodem tempore fluor ille albæ materiæ; si dicat quod sic, significato eidem quod morbus, à quo divexatur, sit gonorrhæa gallica; si verò durante menstruatione fluor albus evanescat, & eadem finita denuo regrediatur, pro certo habeas mulierem fluore albo uterino laborare; cætera signa fallunt, hoc verò constans est, & Mulierum dolum apertè deludit. Inter signa fœtus mortui in utero, hæc potissima judicantur ab Auctoribus, nempè frigiditas pectinis muliebris, fœtor oris cadavericus, conversio fœtus hinc indè ad latera, & alia hujus generis, quæ quoniam sæpissimè decipiunt medentes, infallibile omnium recenset Cœlius Aurelianus *cap. de fœt. mort.* Si mulier gravida ingenti conatu fæces evacuandi id est tenesmo detineatur, aliaque signa etiam aderint, pro infallibili habeto fœtum in utero esse mortuum; Hujus asserti veritatem ipse quoque observavi, semel Patavii, & iterum Romæ. Signa hydropis pectoris valde obscura sunt, & dubia; si tamen æger dyspnæa afficiatur, hora somni potissimum ingravescente, ità ut post paucas horas somno impensas derepente expergiscatur,

ex-

xpergefactus ſuffocari ſe ſentiat, feneſtras aperiat, & liberum aërem exoptet, pro certo, & infallibili ſigno habeas ægrum hydrope pectoris laborare; nam & pedes intumeſcent, aliaque ſigna minus conſtantia, derunt: Et ſi fidem tibi præſtare noluerit, ſubſequens morbi progreſſus, & apertio cadaveris, de ſolida hac veritate eos erudiet. Nullius membri affectiones tam obſcuris adinvicem confunduntur ſignis, quam morbi pulmonum, undè ſæpiſſimè unum pro alio curare ſolent ignari Practicantes; præ cæteris tamen magnam errandi occaſionem præbet tuberculum pulmonum, de quo Hipp. *lib de medic.* hæc habet. *Tubercula equidem pulmonum deprehendere, & diſſolvere poſſe, maximè artificioſum habetur, itemque collectiones illorum impedire* &c. Williſius *cap. de vomica pulmonum*, differens de tuberculo, ait. *Vitium hoc latet inter initia ita clanculum, ut vix ulla ſui proferat indicia, ſed tota ejus res in inſidiis eſt.* Idem ſentit Tulpius & alii docti Practicantes, qui ferè deſperant de inveniendis ſignis pathognomonicis, ac penè infallibilibus tuberculi pulmonum; præſertim cum eadem quaſi habeat, morboſa pulmonum coſtis adhæſio. Veruntamen quantum nos obſervare potuimus, inter conſtantiora ſigna hæc potiſſimum recenſenda. Tales ægrotantes de cætero benè ſe habentes, difficulter ſpirare incipiunt, difficilis ſpiratio ſenſim augetur, inter ſpirandum non ſtertunt, & nihil expuunt, dolorem quoque in pectore ſentiunt continuum, & dolentem in locum decumbere non poſſunt, ſicca tuſſi laborant, tandem genæ rubent, febricula ſupervenit; & negotio ad ſuppurationem vergente alia ſuppurationis ſymptomata accedunt. Duo tamen tanquam pathognomonica crudi, & adhuc incipientis tuberculi ſigna ſunt, tuſſis ſicca, & dolor lenis in alterutro pectoris loco, cui arridet illud divini Senis *text. 63. lib. 1. de morbis*; Et quandiu quidem tuberculum adhuc crudius fuerit, dolorem exilem, ac tuſ-

ſim

ſim ſiccam inducit &c. Qui tuberculo pulmonum laborant, ſæpiſſimè derepente moriuntur; nam ſuppurato tuberculo pus erumpit in trachæam, & ſuffocat. Hinc quo longius à trachæa, & pulmonum centro diſtat, eo minus periclitantur de ſuffocatione; pus enim in cavitatem pectoris erumpet, aut per urinas eliminabitur. In Tabidis ſi dolor vehemens lateris derepente ſuperveniat, brevi delirabunt, febris magna accendetur, & paucis poſt diebus moriuntur. Scias tamen, quod quando dolores illi lateris vehementes in tabidis ſuperveniunt cum aliis præfatis circumſtantiis, ſcias, inquam, talem tabem oriri infallibiliter à connexione præternaturali pulmonum cum coſtis, eamque prognoſticare poteris; idque repetita cadaverum Tabidorum ſectione abundè cognovimus.

IV.

Utinam ſinguli morbi, duo vel tria ſigna infallibilia haberent, prout nuper recenſiti. Utinam, inquam, hanc ſignorum provinciam quovis ſæculo nonnulli ex Medicis locupetare tentaſſent; certè medendi ars à multis jam retrò ſæculis perveniſſet ad ſtatum, ſaltem quantum patitur Mortalium conditio. At ipſi ſatius duxerunt in ſchola Galeni Adverſarium diſputationibus vincere (quas ſubtilius eſt contempſiſſe, quam ſolvere) quam in ſchola naturæ, naturam ipſam factis ſuperare, & novis ſignorum explorationibus. Porrò ſi duo morbi ſub eadem ſpecie poſiti difficulter curantur (ut paſſim hoc opere ſubindicavimus) niſi ritè ſpecificatio ſingulorum per ſigna opportuna nobis conſtiterit; quantò difficilius ergo, ſi ſub ſpecie fuerint remotiſſima, & longè adinvicem diſtincti. Detecto igitur fonte diagnoſtico cujuſcumque morbi, remedia indicationeſque curativæ ſtatim manifeſtantur; eodem verò neglecto, aut latente morbus unius ſpeciei, curatur pro alio ſpeciei ferè remotiſſimæ; qua de cauſa cum eventus non reſpondeat opinioni præconceptæ, ignari Medici

mor-

morbos quam plures tanquam incurabiles deserunt, medendi methodum lacessunt, Medicinam incertam esse dicunt, dierum criticorum doctrinam irrident, artem prognosticandi nec addiscunt, nec tenent; de omnibus denique temerè atque inconsideratè judicant. Doctores Medici, opera invenienda, non argumenta, indicationes novorum operum, non rationes probabiles, ratiocinia enim vestra sæpissimè cogunt, & capiunt intellectum, rei verò naturam non attingunt.

CAPUT IX.

De Causis Morborum.

§. I.

Prolegomena ad historiam, divisionemque causarum opportuna.

I.

POst absolutam methodum perficiendi historiam morborum per phænomena sua, proximum est, ut eandem instituamus per causas illos producentes: atque in ipso orationis vestibulo animadvertendum est, graviter errare Medicos, qui putant, nonnullos morbos esse morbos primarios ab iisdem causis semper productos, & eandem medendi methodum semper exposcentes; cum per repetitas gravissimorum Medicorum observationes certò jam constiterit, morbos præfatos non esse semper primarios, & ab iisdem causis, sed secundarios, & à diversis causis pendentes; adeòque tot in species esse divisibiles, quot sunt morbi principales, & causæ constantiores, quæ illos produxerunt, imò singulas prædictas, in quas subdividuntur

duntur ſpecies, propria, & ipſis ſolis familiaria habere ſymptomata, proprios pariter invaſionis, augmenti, & declinationis modos medendi, denique methodum ſingulas à reliquis aliis toto cælo diverſam expoſcere. Rem exemplo clarius aperiemus.

II.

Sit pro exemplo Phthiſis; Hanc ſuperiorum temporum Galenici primarium, atque unum ſpecie morbum ab uno cauſarum fonte ſemper provenientem, deſtillatione ſcilicet humorum à capite ad pulmones, eademque medendi methodo ſemper indigere exiſtimabant; Qua quidem in re quantum à veritate aberrarint, abundè nobis aperiunt diligentes obſervationes à Cl. Mortono, & reliquis Recentioribus publicæ luci expoſitæ. Per eas enim utpotè naturæ penu eductas certò conſtat phthiſin ſæpiſſimè eſſe morbum ſecundarium à variis morbis principalibus v. g. lue venerea, ſcorbuto, ictero; chloroſi, aſthmate, ſputo ſanguinis, ulceribus internis, & externis, febribus, melancholia, variolis, hydrope, dyſenteria, animi pathematis, ſtudiis ſeverioribus, vel aliis innumeris hujus generis occaſionibus pendentem; Et prout à variis hiſce morbis, aut cauſis fovetur phthiſis, ità varia ſecum ducit ſymptomata omninò diverſa à phthiſibus alterius ſpeciei, variam quoque medendi methodum, & remedia à reliquis phthiſeos ſpeciebus longè diſtincta expoſcit; Et niſi phthiſim unius ſpeciei, à phthiſi alterius ſedulò diſtinxeris, ſed medendi methodum, & remedia unius adhibueris, præpoſterè phthiſi alterius ſpeciei ferè remotiſſimæ, in evidentem perniciem conjicies ægrotantem, aut magno tui dedecore curationem non perficies.

III.

Quicquid de phthiſi indicavimus, intelligendum quoque erit de reliquis morbis præſertim chronicis; Et ſanè inter præcipua artis noſtræ deſiderata illud

meritò

meritò reponimus; ut scilicet singuli quique morbi in tot species subdistinguantur, quot sunt morbi primarii à quibus foventur, aut causæ vehementes constantesque à quibus producuntur, & singularum specierum proponantur signa characteristica cum historia prima earundem, nec non medendi methodus cuilibet opportuna, & stabilis; Eadem potissimum ratione, qua id factum videmus à Botanicis, qui sub generali nomine alicujus plantæ v. g. Cardui, plures carduorum species comprehendunt, suntque adeò seduli in describendis magnitudine, figura, colore, sapore, aliisque plantæ accidentibus, quibus unam cardui speciem ab alia distinguant, ut insigni laudum ornamento digni profectò videantur: contrà Medici morbos nonnullos, qui in tot species distingui deberent, quot sunt morbi principales, aut causæ vehementes à quibus foventur, quia in nonnullis symptomatis sibi similes videntur, sub uno generali titulo comprehendunt, eademque medendi methodo in singulis utuntur; cum revera & natura diversi ad invicem sint, & diversam medendi methodum exposcant singuli, & singuli pariter sub propriis reponi titulis debeant, prout de cardui speciebus superius consideravimus, quæ omnes licet sub uno cardui genere complectantur, singulæ tamen tractatum proprium jure quodam exoptant.

IV.

Diligentiam hanc veteres Medici in aliquibus morbis adhibuerunt, in quamplurimis neglexerunt. Morbus soporosus licet unus genere videatur, in plures tamen species accuratè illum distinxerunt, quales sunt cataphora, coma vigil, coma somnolentum, lethargus, carus, apoplexia &c. singulisque speciebus signa diagnostica, & prognostica, medendi methodum, aliaque ad complementum illarum historiæ maximè necessaria adscripserunt. Pleuritis, & Peripneumonia, quamvis, & loco affecto, & causa produ-

producente; nonnullisque aliis inter se similibus symptomatis, unus idemque genere morbus sit; à priscis tamen Medicis in duplicem distinctum speciem, duplici titulo, & historia diagnoseos, prognoseos, curationisque cuilibet opportuna insignitum videmus. Convulsio quamvis generalis sit morbus, in plures quoque species eundem distinguere Recentiores æquè, ac Antiqui Medici censuerunt; nam præter magnum illud, herculeumque epilepsiæ malum, dantur tres convulsiones generales, Opistotonos, Emprostotonos, & Tetanos; dantur pariter convulsiones oris, & oculi, Asthma convulsivum, Colica convulsiva, Hysteria convulsiva, Convulsiones musculorum abdominis (quæ licet oppidò raræ sint, easdem tamen in Quadragenario nuperrimè observavimus, cui abdominis musculi ingenter subsiliebant & convellebantur; Sanguine per hæmorrhoidas emisso, injectis clysteribus lactis, & hausta debita quantitate olei amygdal. dulc. cum syr. papaver. rhæados in longo brodio dissolutis postridie convaluit) & complures alii morbi ab internis convulsionibus pendentes, licet propriis titulis non adhuc ab Auctoribus insigniti. Omnesque antedictas convulsionum species, non solum habemus in Auctoribus propriis quasque titulis distinctas, sed singularum pariter diagnostica, prognostica, & curativa præcepta, historiamque primam eatenus descriptam, quatenus ferebant inculta illa antecedentium ætatum tempora, in quibus Medicina cum reliquis bonis artibus, à transalpinis hominibus, labente jam Romano Imperio, vastabatur.

V

Morbus quisque principalis, quantum ludere soleat sub persona alterius morbi, speciei ferè remotissimæ, quotidie observamus in praxi. Hysteria non contenta incedere accidentibus sibi familiaribus, repentina scilicet sensuum oppressione, gulæ strangulatu,

latu, sensu frigoris in vertice capitis, convulsionibus partium &c. sæpissimè imponit Medicis sub specie doloris capitis, apoplexiæ, palpitationis cordis, aliarumque ejusdem affectionum; tussis, asthmatis, affectionis colicæ aut nephriticæ, vomitus, & diarrhææ, tumoris dolorisque tibiarum, suppressionis urinæ, refrigerationis partium externarum, gravissimorum dorsi dolorum, & hujusmodi quamplurium morborum, quorum personas induit, & incautos Medicos derisioni exponit &c. Nuperrimè ad Nobilem Mulierem diro asthmate laborantem accersitus inveni eam de salute penè desperantem, propterea quod trium mensium intervallo frustra curata fuerit à Medico suo per remedia antiasthmatica; cum igitur narrasset, se affectibus hystericis frequenter obnoxiam esse, & in præsenti morbi statu sensum frigoris in vertice capitis cum aliquali dolore, ferè perpetuò sufferre, non dubitavi asserere, asthma illud à fomite hysterico omninò dependere, quamobrem præscripto sale Jovis in aqua melissæ, nec non apposito emplastro matricali Minsicht. (cujus compositionem sal Jovis pariter ingreditur) in regione umbilici, paucis interpositis diebus perfectè convaluit &c. Juvenis Romanus per octimestre spatium gravi, & summoperè dolorosâ ophthalmiâ laborans, doctissimorum Medicorum remedia semper irrita expertus est; Cum ad me venisset, singulasque morbi circumstantias sedulò considerassem, statim subiit dubitatio de causa aliqua vehementi, aut morbo principali, qui sub ophthalmiæ ludementi persona; quamobrem à me interpellatus, an lue gallica quandoque laborasset; respondit, elapso octennio malè tractatum fuisse à gonorrhæa gallica, à qua post duos menses, adhibitis opportunis remediis protinus evaserat: Quoniam verò impuræ hujus luis seminia per triginta, & plures annos sanguini inhærere, ægrotosque vanâ sanitatis possessione illudere solent; interimque sub persona plurium morborum revivi-

O scant

ſcant, & Medicos turpiter decipiant; Statim decrevi ophthalmiam hanc gallicam eſſe; exhibitâque longâ potione adinſtar aquarum thermalium decoctionis ſarſ. parillæ, antimon. crud. &c. poſt decem dies circiter perfectè convaluit; Ex his, aliiſque, quas brevitatis gratiâ ſilemus, hiſtoriis, deduci jure poterit, magnæ utilitatis fore, ut morbi in tot ſpecies dividantur, quot ſunt morbi principales, aut cauſæ vehementes à quibus foventur. Nam ſi nos haberemus exactam, & fidelem hiſtoriam ſignorum prognoſticorum, & diagnoſticorum, methodi curativæ, & præceptorum generalium aſthmatis hyſterici, & ophthalmiæ gallicæ; profectò hi duo morbi non decepiſſent præfatos Medicos ſub perſona aſthmatis ſimplicis, non hyſterici, & opthalmiæ ſimplicis, non gallicæ, ut putabant. Non inſtitutis verò talibus diviſionibus, & multi exindè ſuborientur errores, & magna confuſio in hiſtoria morborum.

VI.

Quantis erroribus obnoxii fuerunt Veteres, dum Aſthma convulſivum curabant, nec à convulſione fieri ſciebant, donec tandem obſervaverint Recentiores illud non à viſcido humore pulmonibus impacto pendere, ſed à convulſione muſculorum thoracis, aut diaphragmatis, vel fibrarum carnearum pulmonibus intermixtarum; qua de cauſa epilepſiam pulmonis vocarunt, & particulari titulo, hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa diſtinxerunt. Iiſdem pariter urgebantur difficultatibus in curatione colicæ convulſivæ, donec primus Fernelius 6. *patholog.* 10. detexerit, colicam illam non à frigidis inteſtinorum humoribus, ut ajebant, produci, ſed ab irritatione convulſioneque nervorum meſenterii; eamque purgantibus, clyſteribus, calidiſque remediis magis exacerbari, miteſcere contra antinervinis, dulcificantibus, & merè anodynis. Hoc itaque modo procedendum eſſet ſingulis in morbis, præſertim chronicis,

cis, quorum fermentationes ſunt diuturnæ conſtantioreſque, acutorum contrà breves, & à levioribus cauſis productæ; imò ſub ſpecie morbi principalis ebullitionem ſuam finientes, ut in febribus, anginis, aliiſque hujuſmodi acutis morbis apertè innoteſcit.

§. II.

De Cauſa Procatarctica, & Proëgumena, ſeu diſpoſitione Corporis.

I.

NIhil eſt tam arduum humanæ ſedulitati, quam inveſtigatio cauſæ illius primoprimæ, & proximæ, quæ ſingulos morbos in actum provocat, & hominem immediatè lædit. Hoc eſt, quod erroribus graviſſimis anſam præbuit incredibilem, ſciſſioneſque ingeniorum, quas Medicina hodierna amarè collachrymatur, excitavit. Nos etenim ſcientia intuitiva deſtituti, cum mentis acie arcanos morborum motus aſſequi nequeamus, per fidem ſenſuum, & repetitum eorundem uſum, opus hoc abſolvere deberemus; ſed in negotio tanti ponderis varii variè ſe geſſerunt. Patrum noſtrorum memoria Hippocrates, & conterranei Græci, tantum tribuerunt efficaciæ ſenſuum in Medicina locupletanda, ut quod de Democrito ait Petronius, ætatem inter experimenta conſumpſerint, atque ità per ſolas, eaſque nunquam intermiſſas ſenſuum exercitationes ad intimiorem cauſæ morboſæ cognitionem pervenerunt. Cæterum licet iis omnia attingere datum non fuerat, prout apparet ex modulo operis, quod ſuperata temporum invidia, ad noſtras manus pervenit; eò tamen progreſſi ſunt, ut morborum naturam quaſi in remoto veritatis confinio conſtitutam, ac velut in crepu-

ſculo tranſlucentem per tenebras, apertè nimis reſeraverint, & amicam veritatis lucem, edomito nubium ſtupore primi exhibuerint. Reliqua verò Medicorum gens, quæ per ſucceſſiones ætatum contra morbos pugnavit, relicto ſenſu vexavit ingenium, ut illos manuducat ad vera cauſæ morboſæ penetralia; ſed quoniam ingenium in hæc arcana vix pertingere poteſt, niſi conſociam ſenſuum operam adhibuerit; ideò quæcumque de cauſarum morboſarum natura excogitarunt paulò Recentiores Medici, mera ſunt tenebrarum palpatio, atque per varias loquendi formulas morborum veſtes, & cortices variarunt, eſſentiam verò, & cauſam verè cauſantem ne attigerunt quidem.

II.

Ut ordine procedamus, recipienda eſt priſca diviſio cauſarum morboſarum in Procatarcticam, Proëgumenam ſivè diſpoſitionem Corporis, & Proximam, qua poſita ponitur morbus, & ablata aufertur. Cauſæ procatarticæ ſivè internæ fuerint, ſivè externæ, à Medicis quamplurimis flocci ſæpiſſimè habentur, quia producto morbo, vel prorſus recedunt, vel ab ægrotantibus occultantur, quamobrem omnes illorum conatus dirigunt in conſiderandis, exaltandiſque cauſis proximis, & à criteriô ſenſuum remotiſſimis, invita quidem Minerva; nam unuſquiſque noſtrum indicationes curativas haurire debet à quibuslibet vel minimis circumſtantiis, & cauſis cujuslibet generis, maximè cum continentis indolem acquirunt, morbumque aut ſuſtinent, aut fovent, quemadmodum in chronicis affectibus, & periodicè invadentibus obſervamus, qui tam longa mora, & redintegratione ſubſiſtere ſanè nequirent, niſi novo fomite ſenſim accedente, atque vel interna, vel externa de cauſa ſe multiplicante, cauſam illorum immediatam ad actum provocarent; quod dictum eſto generaliter de omnibus morbis fermentativis; nam ipſa etiam

corpora

corpora inanimata dum fermentescunt, præfatis legibus subjacent, & sæpissimè externo motore indigent, calore v. g. motu &c. ut in fermentationes excitentur. Cum itaque præfatæ tres causæ æquè concurrant singulæ ad morbum, vel producendum, vel fovendum, quomodò à singulis hauriendæ sint indicationes curativæ, in præsenti aperiemus.

III.

Causa procatarctica cæteris aliis est clarior sensui; idque fidenter assero, quod si in investigandis morborum causis, sedulò non perpendamus, respiciamusque ad causam procatarcticam, de curatione eorundem nunquam benè sperandum; nam per exteriora hæc, quæ occasionem dederunt morbo, ad notitiam interiorum viâ compendiariâ, & certiori perveniemus, dummodo tamen exteriora illa integrè fuerint examinata. Si febrim ex insolatione, vel hujusmodi externa causa productam, curandam quis susciperet, nulloque habito respectu ad causas procatarcticas, per præconceptam Recentium Medicorum hypothesim, non tantum febres, verum etiam morbos omnes ab acido pendere, alcalia volatilia uberiori dosi præscriberet, ut præsuppositum febrile acidum infringeret, & per diaphoresim eliminaret, nonnè profectò toto erraret cælo? Cum ebullientis ab accepta insolatione (vel alia hujus generis incalescente causa) sanguinis motus componendi potius sint per amica remedia, quam addendùm calcar per furentia alcalia. Apparente igitur pro diversitate causarum procatarcticarum, & antecedentium diversa facie causa immediata, & proxima, in hauriendis indicationibus morborum ad illas semper respiciendum erit. Aliter enim tractare debemus febrim ab intempestivo frigore, aliter à crapula, venere, insolatione, animi pathematis, aliisque causis productam.

IV.

Valdè igitur miramur, Medicos hoc sæculo totos esse, ac ferè triumphare in assignandis causis morborum primoprimis, & proximis nec non ab indagine nostra remotissimis, quæ verò sensibus sunt obviæ, nobisque exterius obversantes morbo dederunt occasionem, ad examen non revocant, sed perfunctoriè quoslibet morbos à qualibet externa causa productos, iisdem legibus aggrediuntur; & veteris disciplinæ neglectu methodum, prioritatemque causarum cæco quodam impetu subvertunt. Te latet, Lector, qualisnam sit, qualiterque se habeat textura minima ac morbosa sanguinis, dum homo febricitat, dum pleuritide, apoplexia, delirio, aliisque morbis laborat, & quænam sit causa illa primoprima, & proxima, quæ singulos ad actum producit. In morbis enim sive acutis, sivè chronicis producendis viget occultum quid, per humanas speculationes ferè incomprehensibile, & nisi juvantium, & lædentium testimonio in illius cognitionem perveniamus, adminicula mentis irrita prorsus experiemur. Ex hac causæ immediatæ ignoratione natum est, ut alii exstiment eam esse bilem, alii acidum, alii pituitam cum humorum quaternione, alii materiam subtilem, & æthream, alii alia prorsus inania; quibus indicationes curativas superstruendo, viam sapientiæ, quæ curationi moborum sit conformis, indagare nesciunt, sed promiscua decernendi licentia nervos inquisitioni humanæ incidentes, ex ovo malo malum corvum educunt.

V.

Neque quis putet nos hic sustinere Empiricos, qui causas evidentes, & subjectas sensui perpetuò revolvunt, latentes verò atque internas propemodum despiciunt, aut assentiri Herophilo, nullam ut ajunt morbis causam tribuenti; sed ideò aliquantulum causis evidentibus concedere, quia cum in arte

me-

medica omnia ſint tenebris perfuſa, & Judicio Celſi ea ſit ars conjecturalis, cui non reſpondent, non ſolum conjecturæ, ſed nec etiam experientiæ &c. non abs re erit interdum iis paulisper acquieſcere, quæ ſenſibus palpamus, & cadaverum ſectione elucidamus; ſiquidem hæc omnia cum certò conſtent, vel rarò, vel non ità graviter illudere poſſunt intellectui, prout ſolent cauſæ internæ, & à criterio ſenſuum remotiſſimæ. Hiſce omnibus aſſentientem habemus doctiſſimum Sydenhamium in præfatione ſui operis talia proferentem. *Atque ut impoſſibile ſanè eſt, ut Medicus eas morbi cauſas ediſcat, quæ nullum prorſus cum ſenſibus habent commercium, ità neque eſt neceſſe; abundè enim ſufficit, ut ſciat undè immediate oritur malum, ejuſque ſymptomata, ut inter hunc morbum, & alium accuratè valeat diſtinguere*, hæc ille. Monemus itaque Practicantes, ut ægros ſuos diligenter examinent circa cognitionem cauſæ procatarticæ, quæ internam ad actum provocavit, & morboſam fecit; nam ſicuti ea cognita curatio facillimè abſolvitur, ità è contra in eadem detegenda, ægrotantes vel incuriâ, vel verecundiâ confunduntur, & confundunt; Nonne inſaniret Medicus, qui ardentem febrim à nimia Venere productam, eadem methodo purgantium, venæſectionis &c. aggrederetur, qua ardentes aliis cauſis ortum debentes aggredi ſolet? Nobilem Virum gravi Iſchiade laborantem nuperrimè curabamus, irritiſque optimis præſidiis deſperabamus de ſalute recuperanda; cum verò per tranſennam nobis ſubindicaſſet, ſe 20. abhinc annis bubonibus gallicis malè affectum fuiſſe, ſtatim ſuſpicionem dedit, Iſchiadem à fomite gallico pendere; quamobrem præſcripto decocto ſarſ. parillæ, antimon. crud. cortic. nucum &c. paucis diebus interjectus à gravi Iſchiade perfectè convaluit, non ſine Adſtantium ſtupore.

VI.

Causa Græcis dicta προήγουμενις, Latinis verò dispositiva, sive dispositio solidarum, & fluidarum corporis partium ad morbum suscipiendum, licet inter causas jure recenseri non posset, quoniam ex se nihil agit; nihilominus tamen quia sæpissimè causæ procatarcticæ vim suam exerere non valent, nisi corpus dispositum fuerit ad impressionem illam suscipiendam, ideò Auctores nonnulli talem dispositionem inter causas adscripserunt, ab eaque indicationes curativas hauriendas, & dirigendas quoque fore judicarunt. Multi cum infecta Muliere concumbunt, sed ex iis nonnulli duntaxat inficiuntur. Multi peste correptis famulantur, ex eorum tamen numero omnes peste non corripiuntur. Multi in eodem crapulantur convivio, sed ingluviei pœnas pauci tantum persolvunt. Demum quamplures eadem communis causa fatigat, omnes tamen in morbum non incurrunt. Ex quibus arguimus causam procatarcticam, sive occasionalem, interdum vim suam corpori non illaturam, nisi in solidis, & fluidis antedicta dispositio præcesserit, quæ causam proximam ad actum reducat; dispositio hæc quandoque nostris sensibus obvia est, quandoque occulta. Patent scorbuticæ dispositiones, patent quoque & hystericæ, gallicæ, hypochondriacæ, calculosæ, epilepticæ, & reliquæ hujus generis per antecedentes morbos nobis manifestatæ, quas quidem in morbis de novo invadentibus despicere non debemus, sed habito respectu ad illarum naturam, & fomitem, indicationes curativas dirigamus, & ad morbum novum, & ad dispositionem veterem. Latent contra dispositiones quædam cuilibet homini familiares, quas Antiqui temperaturas appellabant, distinxeruntque in calidas, frigidas, humidas, & siccas; easque vel simplices, vel compositas; quæ lato modo sumptæ licet aliquid conferre videantur ad morborum productionem, nihilominus tamen omnia ad

præ-

ræfatas qualitates reducere, ut solent Pseudo-Ga-
enici nostri temporis, res est difficilis admodum
leæ plena, atque à solidioris Philosophiæ cultoribus
ompressa est sufficienter inanis hæc licentia à præfa-
s qualitatibus morborum omnium causam imme-
iatè deducendi.

VII.

Cæterum infinitæ sunt, & inter se admodum di-
ersæ proprietates illæ internæ, quæ sanguinem ad
arios morbos suscipiendos disponunt; alia enim est
onstitutio, quæ sanguinem ad coagulum, alia quæ ad
issolutionem, inflammabilitatem &c. idoneum red-
lit, alia quæ ad malignam febrim, alia quæ ad ephe-
neram, & ita ad reliquos morbos disponit. Harum
lispositionum genuinam indolem minimorumque
omponentium veram structuram detegere vix datur
per humanas speculationes. Ex anteacta tamen vita,
& sex rerum nonnaturalium usu, aut abusu divinare
poterimus generalitatem quandam talium dispositio-
num, terreæ ne sint, an acres, acidæ, humidæ, in-
lammabiles, densæ, coagulabiles &c. Qui crapulis
ndulsit, nec non insuetis vigiliis, exercitiis, iræ, &
hujusmodi impetuosis occasionibus, nonne indicabit
sanguinem ipsius summoperè activum, acrem, & in-
flammabilem evasisse? quique per id temporis succe-
dunt morbi, ab exarata dispositione, aut produci, aut
foveri, & quæ indicationes in producto morbo susci-
piuntur ad eandem dispositionem respicere quoque
debere. Antiqui signa dederunt primarum, & secun-
darum qualitatum, in corpore excedentium, illudque
ad morbos disponentium, vocabantque intemperies,
atque eas, vel cum, vel sine materia &c.

VIII.

Quò major, aut diuturnior fuerit præfata disposi-
tio, eò graviores longioresque erunt morbi ab eadem
pendentes. Constat id experientia illorum, qui cra-
pulis, veneri, vigiliis insuetis, laboribus intempesti-

vis, animi passionibus, aliisque hujusmodi incommodis supra mediocritatem indulgentes, & longius, & periculosius ægrotant, quam qui sobriè cæteroquin viventes, præfatis erroribus ansam nimiam non præbuerunt. Cognita igitur ex discursu ægrotantis causa occasionali de inducta per eam in solidis, aut fluidis morbosa dispositione, hariolari aliqua poterimus de prædominante qualitate acri scilicet, aut acida, viscida, inflammabili, coagulante aliisque infinitis; ad quorum omnium majorem elucidationem oportet quoque præscire nativam ægrotantis temperiem, calida ne sit, frigida, humida, aut sicca (retineamus, quæso, antiqua nomina, nec litigemus de inanibus) sivè juxta mentem Recentiorum an sanguis humidis abundet partibus, aut potius terreis, igneis, fixis demum seù ad motum inertibus, quæ omnia Antiquorum qualitatibus optimè respondent. Eodem temperaturæ nomine, considerandæ quoque veniunt partes solidæ; flaccidæ ne sint, an tensæ, convulsionibus, an relaxationibus obnoxiæ, cordis impulsui proximæ, an remotæ, uberiori, an pauciori sanguinis copia irrigatæ, fibris carneis, an nerveis abundantiores &c. quæ omnia ad eruendam intimiorem partium dispositionem præ cæteris conferunt, & nisi rectè considerentur, innumera damna ab usu remediorum supervenient, quæ quidem variè temperanda erunt, prout variæ erunt tales fluidorum, aut solidorum temperaturæ, & causæ morbi antecedentes &c.

§. III.

De causa proxima morborum, nec non de fontibus præcipuis eandem investigandi.

I.

In antecedentibus causæ procatarcticæ, & proëgu-

gumenis naturam exposuimus; breviter nunc examinanda venit causa primoprima, & proxima, qua posita ponitur morbus, & ablata aufertur. Hæc est causa illa, pro cujus determinatione tam acerba vulnera inter Medicos quotidiè refricant, & singulorum animi tam fœda dissensione commoventur. Quoniam verò per cogitationes nostras non ita facilè assequi possumus, quæ intus in nobis geruntur, adminicula petenda erunt à certioribus viis. Viri doctissimi cum diù frustra insudarint in cognoscenda causa proxima, & determinanda natura fermenti peregrini, singulos morbos immediatè producentis, decreverunt tandem, dummodò constaret quibus indicationibus, & remedio curandus sit morbus, parum conferre, si causam illius immediatam, & à sensibus remotissimam ignoremus. Hujus asserti fidem faciunt Empirici, qui eruditas Rationalium Medicorum speculationes de causis morborum proximis spernentes, sæpissimè æquè benè morbos sanant cum secretulis suis, ac faciunt Rationales methodis speculationibusque accuratioribus. Idem quoque testantur morbi epidemici à prava aëris constitutione producti, cujus malignum fermentum humoribus afflatum licet à nobis nec explorari, nec determinari possit; non perindè tamen sequitur, ut ignoremus quoque methodum, qua morbi ab ignota talium Epidemiarum causa primoprima producti eliminari debeant; siquidem post sedulam, & prudentem juvantium, & lædentium observationem in tales methodos facillimè incidimus. Demum quis erit ex Medicis modesti ingenii, qui non fateatur, se internam sivè immediatam morborum causam propemodum ignorare, contra verò quotidiè curationem illorum suscipere, & curativa methodo longo usu comparata feliciter absolvere.

II.

Hisce non obstantibus plures indicari possunt viæ, quæ ad elucidandam singulorum morborum causam imme-

immediatam nos manuducant. Idque primò cognita causa procatarctica, & dispositiva, de quibus fusè in antecedentibus; Secundò plures morborum causæ immediatæ facillimè manifestantur, prout in Hydropicis aqua, in Empiematicis sanies, in Nephriticis calculus, quibus ablatis, ipsi quoque morbi protinus auferuntur; hæc tamen felicitas sæpissimè non contingit, nam alia causa remotior in hydropicis aquam, in Empiematicis saniem, in Nephriticis calculum, aliisque in morbis alias causas fovere solet, quæ speculationibus nostris prorsus est inaccessibilis, quo in casu utendum est artificiis mox dicendis. Tertiò ab excretis, & retentis; aliisque per oculorum fidem se manifestantibus, utpotè linguæ, oculorum, faciei, aliarumque partium affectionibus. Quartò à juvantibus, & lædentibus, sivè methodo curativa tali morbo appropriata. Quintò indagando naturam eorum quæ juvant, & eorum quæ nocent, qua cognita, facillimè sensuum, aut cogitationis opera perveniemus ad minima causæ immediatæ componentia. Sextò ex mutatione unius morbi in alium, speciei vel similis, vel remotæ. Septimò ex læsione operationum principalium, utpotè pulsu, respiratione, robore, aut languore virium &c. Octavò à symptomatis morbum concomitantibus, eorumque natura, & vi &c.

III.

Et primo quod spectat ad excreta, & retenta; inter ea principem locum obtinent stercus, & urina, sputum, sudor, vomitus, sanguis venæ sectione extractus, color cutis, unguium, oculorum &c. Quibus principiis componatur urina, abundè nobis patefacit analysis chymica; præpollent tamen cæteris in naturæ statu sal indolis armoniacæ, quod urinam colorat, & ponderosam reddit. In statu verò morboso tanta forsan est salium varietas, & mixtio, cum sui, vel alterius generis particulis, quanta & morborum; Ex urina igitur magis, aut minus colorata, ta-

lium

lium ſalium morbos producentium copiam, vel inopiam arguemus. Qui incidunt in lethalem urinæ ſuppreſſionem, corripiuntur ſtupore mentis, tremore, & rigore univerſali, febre demum, paralyſi, aliiſque nervorum morbis; quorum omnium obſervatione admonemur, quibus morbis producendis idonei ſint urinæ ſales, dum abundant in ſanguine. In acutis morbis ſi urina derepente fiat decolor, & tenuis, phrenitidem, morboſque capitis prænunciat; in cognitionem igitur cauſæ primoprimæ talium affectionum perveniemus, ſi noverimus genuinam indolem principiorum urinam conſtituentium; exindè curationem perficiemus, ſciendo ex Phyſicis quidnam contrarium ſit talibus principiis. Porrò ſtercoris odor, & color indicabunt naturam cauſæ proximæ, vel potius antecedentis, à qua immediatè derivat proxima. Si flava nimis, vel potius viridia, nigra &c. fuerint ſtercora, acido-acrium, & vitriolicorum ſalium copiam denotabunt; ſi verò alba, copioſa, aut liquida fuerint, vel inertiam fermenti primarum viarum, vel ſalinarum, & ſulphurearum partium (à quibus ſtercoris odor, & color) majorem quam par eſt inopiam. Lingua præ cæteris ſubindicabit intimiorem morboſi ſanguinis ſtatum; Si acidus ſapor in ea redundaverit, acidam ſanguinis, vel aliorum humorum, ab eodem derivatorum conſtitutionem manifeſtabit; Si ſalſus ſalſam, ſi amarus amaram; Si viſcidus, mucoſus, & inſipidus, talium partium copiam; Si humida lingua fuerit humidam, ſi ſicca ſiccam, & inflammatoriam diatheſin. Demum pro ſecreto tibi ſit Lector, me certiorem de ſanguinis ſtatu indaginem, aliundè non haurire quàm ex lingua; Siquidem cum ſit congeries infinitarum glandularum, & papillarum nervearum, per quas immediatè manifeſtatur morboſum illud in ſanguine ſuperabundans, neque in itinere mutatur, prout in excretis per alia corporis emunctoria contingit; ideò magna fides linguæ affectibus,

ctibus, & mutationibus adhibenda in morborum cognitione, reliqua enim signa frequenter fallunt, hæc aut nunquam, aut rarò. Cave igitur, ne discedas ab ægro in cujuscumque morbi curatione nisi prius linguam inspexeris, præsertim si de internis inflammationibus suspicio fuerit, quas tibi certissimè explorabit lingua, utpotè quæ in minima inflammationum suspicione statim resiccari incipit, & crescente inflammatione crescit pariter & siccitas linguæ.

I V.

Sudor, & vomitus iisdem legibus subjacent, quibus urina & fæces; Ex illorum itaque colore, odore, copia &c. explorabimus indolem causæ proximæ, aut antecedentis, prout in præfatis duobus excretis fecimus. Sanguis venæ sectione extractus idem nobis aperit, si rutilans nimium fuerit, partium volatilium, & inflammabilium, si nigricans terrearum, & fixarum copiam indicabit. In omnibus inflammationibus partium internarum, præsertim acuta pleuritide observavi, sanguini venæ sectione extracto, crustam quandam albam veluti gelatinosam in superficie excrescere, quæ quidem nil aliud est quam nutritia, seù chylosa sanguinis portio ob nimiam illius incalescentiam, partiumque volatilium copiam, à fœdere reliquæ massæ dissoluta, & in albam illam crustam coacta. Quamobrem in curatione talium morborum fermentatio nimia compescenda, per repetitas phlebotomias, & per diluentia anodyno-alcalia, ut possint hoc pacto rubicundæ æquè ac nutritiæ sanguinis partes amico vinculo aduniri, dissolutionibusque hujusmodi inflammabilibus ansam omnem præscindere. Consistentia sanguinis patefaciet quoque, quæ in eo superabundent principia; Hectici rutilantem, & difficulter coagulabilem habent sanguinem, & interea macilenti sunt, insomnes, iracundi &c. ex quibus arguimus acre quid in illorum fluidis excedere. Wepferus *exercit. de apoplexia fol.* 429., ait,

Se in cadaveribus febri continua extinctorum aliquoties, nonnunquam, & in malignis sanguinem fluidum, nec post obitum coagulabilem observasse: Simon Pauli. *de febr. malign.* § 2. *Notat sanguinem phlebotomia emissum maximè rubicundum, & colore proximè accedentem ad colorem floris Cardinalitii, sivè Trachelii Indici, nec non pauco perfusum sero, se pluries in ægrotantibus observasse, qui cum tali sanguine semper de vita periclitabantur.* Hoc idem in peste à plurimis notatum esse, testantur historiæ Recentiorum. Color igitur, consistentia, aliæque educti sanguinis affectiones, subindicare nobis poterunt latentem causæ proximæ constitutionem.

V.

Cum de natura sanguinis inciderit sermo, obiter hic monemus, quod nemo Medicorum curationem febrium absolvere feliciter poterit, nisi ante quælibet adhibita remedia, certior factus fuerit de statu sanguinis febrientis; scilicet an sit nimium concitatus, tenuis, inflammabilis &c. vel contra coagulabilis, lentus, malignus &c. siquidem in tam diverso sanguinis statu, diversæ pariter indicationes curativæ hauriendæ sunt; aliter enim tractandus erit sanguis ad dissolutionem, orgasmum, & nimiam ebullitionem, aliter ad coagulum, lentorem, malignitatemque accedens; neque profectò per ipsa febrium initia, curatio illarum omnium indifferenter aggredienda est per medicamenta purgantia primas, ut ajunt, vias, vel sanguinem ipsum mundificantia; nam per talem intempestivum purgantium usum, aut reduplicatur febris, aut abit in malignam, sicuti experientur illi ipsi Galenici, qui methodum hanc tantoperè deprædicant. Imminentem hysteriam præ cæteris denunciat color urinæ, paulò ante paroxysmum ex citrina in aqueam, & tenuem mutatæ. Porrò observamus animi pathemate correptis, urinam ex rubicunda desinere statim in aqueam, & pallidam; nec naturalem colorem

rem recuperare, nisi animi passio prorsus recesserit. Invasionem paroxysmi convulsivi, color aqueus antedictus in urina semper præcedit; & spasmodicè affecti urinam ferè semper reddunt tenuem, claram, & copiosam. Ex quibus observatis arguere possumus prædictorum morborum fomitem ab urinæ salibus suppeditari, vel augeri. Cutis per colorem nos animadvertit; si alba, pallida, flava, subnigra, fusca, similisque fuerit, talium quoque partium in visceribus, aut sanguine denotabit abundantiam.

V I.

Post excreta, & retenta, quarto interim loco subodorari poterit indoles causæ proximæ, vel antecedentis, à juvantibus & lædentibus, sive à methodo curativa cuilibet morbo appropriata. Pro exemplo sint febres intermittentes; Hæ autumnali, aut vernali potissimum tempore sæviunt, congestis in massam sanguinis cruditatibus, vel ob prægressæ æstatis in esu fructuum, & potu aquarum intemperantiam, vel ob antecedentis hyemis frigora, & insuetas humiditates. Ab instituta sanguinis missione, vel purgatione eorum initiis, duplicantur, & in pejus ruunt; symptomata quibus comitantur, sunt, frigus, lassitudo, horror, calor mitis, lingua viscida, sitis moderata; Medicamenta quæ conferunt, sunt amara, acria, volatilia, lixivo-alcalia &c. Quæ nocent, syrupi refrigerantes, victus nimium humidus, medicamenta viscida, & inertia &c. A cibo pravi succi, & intemperanter sumpto exacerbantur paroxysmi; contra verò per abstinentiam demulcentur. Si curationem illarum per febrifuga statim incipies, in quamplurima mala præcipitabis ægrotantem, ut fusè in hoc opere disseruimus; hic est progressus juvantium, & lædentium in Intermittentibus, ex quo manifestè deduci poterit causam proximam illarum esse quid crudum, viscidum, & coagulabile ut patet consideranti &c. Podagræ, & calculorum præcipui parentes sunt vinum,

num, venus, & crapula; remedium contrà aquæ potus, lactis usus, & sobrietas, stomacho tamen præ cæteris respiciendum; Exindè arguimus causam immediatam podagræ esse quid acre, terreum, & acutum, cujus pabulum præfata lædentia facillimè suppeditant; natura juvantium hoc idem assertum confirmat, siquidem nil efficacius partium acrium, terrearum, & acutarum vim infringere valet quam lac, & aqua, quæ partibus constant lenibus, flexibilibus, & facilè pertranseuntibus. Hoc examen in singulis morbis instituendum esset, præsertim dum ab occultis quibusdam causis, aut influentiis aëreis foventur; adhibitis enim per initia eorum nonnullis remediis, quæ sine periculo tentari possent, & observando juventne, an noceant, brevi certior fies de natura causæ immediatæ, ejusdemque inclinatione per has, vel alias vias è corpore secedendi, idque potissimum in morbis occultis, vel per recens invadentem Epidemiam, aut Sporadiam grassantibus; in quibus vix effugere possumus, ut unus, aut alter ex ægrotantibus non periclitetur; donec sedulo juvantium, & lædentium examine instituto, non incidamus in medendi methodum talibus morbis congruentem.

VII.

Quintò per examen naturæ juvantium, & lædentium perveniemus in notitiam causæ proximæ. Lac ab omnibus laudatur tanquam præcipuum remedium in Hecticis; principia illud componentia sunt caseus, butyrum, & serum; Caseus, & butyrum in lacte particulis constant lenibus, mollibus, alcalino-sulphureis &c. igitur particulæ morbosæ sanguinis Hecticorum, oportet ut sint contrariæ indolis, nempè acris, acutæ, rigidæ &c. In febribus intermittentibus præstant summoperè amara, acria, lixivo-alcalia &c. hæc constituuntur particulis rigidis, acutis, sulphureis &c. necesse itaque est, ut particulæ morbosæ talium febrium à viscida, crassa, &

inerti dependeant materie. In febribus ardentibus conferunt emulsiones seminum, potiones uberiores, acida mitiora, & anodyna remedia, quorum particulæ sunt lenes, pauci impetus, & aqueæ, ergo particulæ febrim ardentem producentes constabunt ex volatili, acuta, acri, & impetuosa substantia. In plurimis febribus diuturnis, & chronicis nonnullis morbis, magnam afferunt utilitatem medicamenta quædam austero-amara de genere ferè adstringentium, utpotè sunt chin. chin. tormentilla, radix pentaphylli, alumen crudum, chalybeata, cortex fraxini, medicamenta vitriolico-martialia, aliaque hujus generis, quæ adstringendo operantur. Quæ cum vera sint, argui jure poterit, antedictas febres ab elanguido, ac penè laxato partium fluidarum, solidarumque tono, non verò à decantata viscerum pendere obstructione, hinc medicamenta ex genere stypticorum amaricantium, & aliquantisper spirituosorum roborando, ac ut dicam, strictiores reddendo solidas fluidasque partes, easdem optimè disponunt, ut supervenienti fermento æstuationem febrilem in sanguine mox excitaturo fortiter resistant, & per repetitas circulationes in cribris viscerum jam roboratis commodè deponant.

VIII.

Ubi sudor necessarius est, & irritis quibusvis remediis non erumpit, mitte sanguinem, & statim erumpet; præsertim si id fiat à nimia humorum copia, & quasi strangulatione in vasis. Vir hypochondriacus frequenter corripi solet diro asthmate penè suffocante, & derepente invadente cum tensione ventris, & flatibus hinc indè obmurmurantibus; cum ad ipsum accedo, statim impero sanguinis missionem ex brachio, sanguineque vix educto cessant illicò asthma, tensio ventris, & imminentis metus suffocationis. Multiplici experientiâ didici colicas convulsivas pertinacissimas, & veluti ab orgasmo spiri-

tuum

tuum productas, post institutam venæ sectionem, & remedia anodyna maximè diluta, brevi ac feliciter sanari. Didici pariter apoplexias sanguineas, id est à strangulatione sanguinis circa vasa capitis productas cum faciei rubore, venarum turgentia &c. nullo alio remedio citius sanari, quam per sanguinis missionem in ipso curationis vestibulo statim institutam; Quique indifferenter omnes apoplexias tum sanguineas, tum pituitosas purgantibus, vomitoriis, & spirituosis aggrediuntur, non præmissa venæ sectione in sanguineis, indigent helleboro. Sexagenariam Mulierem hemiplegia, & linguæ paralysi correptam, hac methodo post triduum feliciter curavi. Evacuatis unciis decem sanguinis è brachio lateris paralytici, hausit hanc mixturam. Recipe aq. flor. pæon. & card. an. unc. iij. spir. sal. armon. gutt. xij. pulver. cran. hum. & stibii diaphor. an. scrup. I. m. f. potus. Totam spinam, & medietatem corporis paralyticam fovebam oleo vulpino cum spiritu vini mixto, & calidè inuncto. Gargarisma in ore detinebat ex decoct. lign. visc. querc. & oxymelle scillitico; per hæc remedia triduò vix elapso à præfato morbo liberata est feliciter. Ex omnibus antedictis historiolis deducimus, morbos præfatos originem ducere à strangulatione, sivè, ut dicam, arctatione humorum, aut spirituum in aliqua parte, nullis aliis remediis adeò facilè solubili, quam per sanguinis missionem in loco affecto, vel proximiori institutam; cujus inter mirabiles proprietates ea est potissima, ut sanguinem vel stagnantem, vel stagnationi proximum ulterius promoveat, nimis contractum relaxet, & nativæ fluiditati restituat; ignis enim vitalis spatio liberiore concesso ventilatur potius, quam extinguitur, præsertim cum continuus sit vehemensque cordis impulsus, à quo circularis motus sanguinis fovetur, & producitur. Ex mechanicis igitur, sive ex sapientiore mechanicis omnibus experientia, sta-

tutum esto sanguinis missionem incipientes humorum stagnationes solvere, nimiumque illorum orgasmum momento compescere.

IX.

Sextò mutatio unius morbi in alium speciei, vel similis, vel diversæ subindicare facilè poterit naturam causæ proximæ, cujus rei non ignarus doctissimus Ballonius *consil.* 13. hæc habet: *Hippocrates successiones morborum considerandas esse præscribebat, eo quod in morbis longis multa symptomata contingunt, quæ bonis, & eruditis Medicis ob similitudinem, & fallaciam imponunt, & novi morbi, tanquam soboles rediviva ex aliis subindè consequantur, & repullulent*; hactenus celeberrimus Ballonius. Arthritis facillimè mutatur in colicam; quarè qui causam proximam arthritidis noverit, noscet pariter, & colicæ. Omnes calculosi facilè fiunt icterici, & è contrà, cognita itaque causa proxima unius, facilè patebit, & alterrius. Ex scabie retropulsa, vel malè curata quamplures infausti morbi superveniunt, utpotè sunt sputum sanguinis, apoplexia, hydrops, febres longæ &c. Proficuam hydropis historiam, à retropulsa scabie producti narrat Hippocrates *in Epidemiis* his verbis: *Erat homo quidam Athenis fœdissima scabie laborans, atque ut sanaretur accessit Milos, ubi calidæ sunt Thermæ, quarum usu convaluit à scabie, sed paulò post incidit in hydropem, & exindè mortuus est.* Sæpissimè incidunt in febrem, cæcitatemque, ut expertus est Sennertus *Prax. part.* 5. *sect.* 2. *cap* 44. dicens: *Puer scabie linimentis retropulsa in cæcitatem, & febrem incidit, qui recedente epilepsia supremum diem obiit.* Scabies Quartanario superveniens, bonum: morbus enim quartanarius brevi solvetur; & ipsa scabies nullis adhibitis remediis spontè sua paulò post recedet, ut repetita testatur experientia. Cui igitur nota erit causa proxima morbi antecedentis, nota pariter erit, & illius qui eundem subsequitur. Ex pruritu, cutis fœdita-

ditate, victus ratione, methodo curativa &c. deducimus cauſam primoprimam, & immediatam ſcabiei eſſe quid acre, muriaticum, viſcido, aut tenui inhærens ſucco; ergo & morbi à malè curata ſcabie emergentes, probabile eſt, ut eidem cauſæ ſuam debeant originem. Plures hujuſmodi apud Scriptores Medicos morborum adinvicem tranſmutationes obſervantur, ad quos remittimus Lectorem.

X.

Septimò ex læſione partium, & operationum principalium certiores fiemus de cauſa morborum proxima, vel antecedenti. Palpitatio cordis ab impedimento aliquo circa cor ferè ſemper provenit; Sectis enim cadaveribus palpitatione cordis in Xenodochio extinctorum pluries obſervavimus in ejus ventriculis, vel locis adjacentibus polypos, aneuriſmata, oſſificationes, grumos ſanguinis ingentes, tartarizationes, vermes, & conſimilia impedimenta; inter quæ elapſo quinquennio obſervavimus in cadavere ſexagenarii palpitatione cordis Patavii extincti aneuriſma ingentis magnitudinis in aorta aſcendenti, dum proximè à corde exoritur, & in cavitate aneuriſmatis polypum magnitudinis ovi anſerini. Neque in palpitatione cordis duntaxat, verum etiam in aliis pulmonum, & cordis affectibus præfata impedimenta deteximus, aſthmate ſcilicet, pulſus intermiſſione, & conſimilibus. Obiter hic notamus, ex repetita cadaverum ſectione nos didiciſſe, antedictos cordis affectus ſi ab organica cauſa, utpotè polypo, aneuriſmate &c. dependeant, non per intervalla, ſed continuò ægrotum moleſtare, facies pallido, aut alio colore morboſo ſuffuſa erit, gravibuſque aliis ſymptomatis hydropi affinibus ſubjicietur Patiens; Si verò fluida materies acrimonia, & irritatione peccans eoſdem produxerit; per intervalla tantummodò ægrotantem afficiunt, præſertim dum conſtitutio temporis auſtrina dominatur, aut animi pathemata ſupervenerint; color faciei

naturalis eſt, nec admodum vehementibus, aut continuis mulctantur ſymptomatis; quo loci igitur prima, & repetita luſerunt ſymptomata, ibi morbum adeſſe admonemur. Corpus humanum faſciculus eſt fibrarum variè contextarum, ſibi mutuò reſpondentium, & ab intus ſe movente fluido veluti elatere quodam hinc indè flexarum, undè quidem provenit conſenſus ille unus, conſpiratio una, & conſentientia omnia Magni Hippocratis. Neque in admirabili prorſus hoc partium conſenſu ſuſtinemus Veterum de vaporibus ſe elevantibus ſententiam à Recentioribus omninò reprobatam, ſed omnem in corpore conſenſum deducimus, vel à vicinitate partium, utpotè inter pleuram, & diaphragma, veſicam, & inteſtinum rectum &c. Vel à communicatione vaſorum, qualis eſt communicatio venarum, arteriarum, nervorum aliorumque vaſorum inter ſe, aut inter partes proximiores, prout inter jecur, & inteſtina per ductum cholidocum &c. Vel tandem à ſimilitudine, & continuitate ſubſtantiæ, qualis eſt ſimilitudo, & continuitas illa generalis, ac profectò mirabilis inter omnes partes membranoſas noſtri corporis, cujus ope incredibilia penè, & captum noſtrum effugientia in operationibus corporis animati ſuccedunt, adeò ut ſæpiſſimè cedere debeamus naturæ renuenti revelari. Conceſſo hoc infallibili partium inter ſe conſenſu, opinor ſanè, quod indicia, quæ à partibus paulò remotioribus petuntur, in inveſtiganda morborum causâ proximâ, menti noſtræ illudere non poſſint ſub ficta veri ſpecie; ſed quantum patitur noſtræ inveſtigationis ſedulitas, citius aut ſerius, facilius vel difficilius perveniemus in cognitionem eorum, quæ in remotioribus, & occultis naturæ confiniis peraguntur, præſertim ſi cauſa morboſa iis in partibus ludat, quæ publico alicui officio ſunt deſtinatæ; utpotè ſunt cor, pulmones, cerebrum cum ſyſtemate nervoſo &c. quæ dum afficiuntur, ſemper eodem ſymptomatum ordi-

ordine, & ſpecie procedere ſolent; Hoc potiſſimum contingit in malignis febribus, quorum fomes modò in animalibus, modò in vitalibus, modò aliis in partibus reſidere ſolet; ejuſque certiores evadent Practicantes per cognitas operationes læſas talibus partibus familiares. Atque hæc dicta ſint de inveſtiganda ſede cauſæ proximæ; de natura verò ejuſdem inveſtiganda conſulantur theſes ſuperiores.

XI.

Octavo à ſymptomatis morbum concomitantibus, vel antecedentibus, eorumque natura, vi, & modo invaſionis, nec non remiſſione, aut exacerbatione ab aſſumptis remediis, cauſæ proximæ conſtitutionem elucidabimus. Apoplexiâ pituitosâ correpti facie palleſcunt, graviſſimo ſopore corripiuntur, pulſus habent exiles, vomitoriis, & purgantibus optimè cedunt, à ſanguinis miſſione ingraveſcunt &c. deducendum itaque, eſſe quid viſcidum, pauci impetus, & valdè craſſum, quod has apoplexias producit; contra in ſanguinea, rubore ſuffunditur facies, vaſa ſanguifera capitis maximè turgent, ſopores non ſunt vehementes, nec pulſus adeò exiles, & à ſecta vena in melius abeunt, à vomitoriis aliiſque impetuoſis ſolent exacerbari: ex hac ſymptomatum ſerie credi facilè poteſt cauſam illarum pendere ab impedito curſu humoris ſanguinei ſpirituoſi, & conſimilis in cerebro, aut vaſis cirumjacentibus, impetumque ibidem facientis. In colica bilioſa contingit ſæpiſſimè aphonia, & vox rauca, duratque interdum per totum morbi ſpatium; hæc eadem vox rauca obſervatur pariter in febribus à bile ortis, quamobrem arguere meritò poſſumus, raucas hujusmodi voces, & aphonias in acutis, ſimilibuſque morbis ſubindicare nobis cauſam proximam illorum à bile ſivè partibus acribus, volatilibus, ſulphureiſque pendere. Iſta aphonia non raro eſſe ſolet prodromus convulſionum epilepticarum in colica. Dolores

nonnunquam observantur statâ periodô adinstar intermittentium invadentes; si hæc succedant, pro certo habeas causam proximam illorum aliunde advenire, nec in affecto loco generari; irritisque quibusvis remediis observavi, quod si tribus horis ante invasionem doloris lene purgans exhibeatur, præsertim si in imo ventre tragœdiam excitet, brevi feliciterque subripietur; imò quicumque alii periodici dolores per repetitas hujusmodi purgationes protinus recedent.

XII.

Abscessus latentes hepatis per intolerabiles cruris, aut suræ dolores, nullis remediis cedentes, manifestantur. Hujus asserti plures Auctores fidem faciunt, sed inter cæteros Hollerius his verbis. *Mirum fortè quod nos bis, terve observavimus, dolores cruris, aut suræ intolerabiles, qui neque fotu, neque litu, neque cataplasmatis cesserunt; mortuis verò ægris crura novaculis incidimus, & pus album, pallidum, ac leve erupit spatiis inanibus musculorum diffusum, & majori vena conclusum, atque ut notaretur locus, unde pus hujusmodi veniret, aperto ventre vomicosum jecur, & putridum inventum est, & taliter affecti procul dubio moriuntur*, hactenus Hollerius *com.* 2. *ad libr.* 1. *coac. Hipp. fol.* 348. Idem pariter observarunt Jacotius in *coac. Hipp.* & Bauhinus *in suis observationibus*, & *tabulis anatomicis*. Hactenus de modo causam morborum proximam investigandi tractavimus; qua quidem in re profectò nobilissima, utilissimaque præcipua duntaxat capita pro tenuitate nostra tetigimus, reliqua verò, pro temporis brevitate, aut nostræ in adultiori ætate, aut posterorum sedulitati commisimus &c.

CA-

CAPUT X.

De Indicationibus rectè instituendis.

§. I.

DElineata morborum historia per phænomena, & causas suas, proximum est, ut Historicus eadem sedulitate patefaciat medendi methodum, sive indicationes curativas constantes, & à repetita morborum historia depromptas; & ut candidè fateamur, prima praxeos fundamenta sunt indicationes, quibus detectis, remedia facillimè depromuntur è Medicinæ penu; quisquis enim vel rudissimus Pharmacopæi servulus certò scit rhabarbarum purgare, stibium sudores movere, millepedes urinam &c. Sed quandonam purgandum, quando sudores eliciendi, quibusque cautionibus, hoc altissimæ propemodum indaginis est, & diuturnum rerum usum exposcit, quæ enim profecerunt, ob rectum usum profecerunt, inquit Medicorum Pater *lib. de arte.* Hinc patet, quam leviter se gerant Scriptores, qui libros suos remediorum formulis perpetuò conferciunt, de indicationibus verò ne verbum quidem proferentes, & si quidpiam exponunt, generale illud est, & à molesta speculationum vertigine potius, quam ex ipsa naturæ plenitudine ductum.

I I.

Si quid majori correctione indiget in praxi medica, jure meritò sunt indicationes, quæ falsis hodiè Hypothesibus innixæ, nil aliud nobis exhibent, quam inania speculationum argumenta. Galenistæ ab humorum quaternione singulorum morborum causas deducentes, eandem fabulam in iis curandis semper agunt. Nam ad ægrotantem accersiti primam quæstionem movent de inveniendo inter quatuor illos humo-

humore peccante. Post multas quæstiones, argumentationesque eundem tandem determinant, determinato humore peccante, universa illorum sapentia hisce potissimum circumscribitur terminis; ut scilicet talis humor præparetur ad exitum, & exinde purgetur, neque hoc semel aut bis, sed pluries atque pluries in eodem morbo fit, & ita veluti in Orbem singulorum morborum indicationes explentur. Exemplo rem aperiemus. Ex hypothesi apud eos infallibili tertianas à bile oriri, universus indicationum scopus dirigitur in evacuanda per repetita purgantia bile peccante; observavimus tamen nos, quamvis magna bilis copia evacuata fuerit, febrim magis atque magis exacerbari, & ex simplici duplicem, ex duplici chronicam, aut lethalem demum evadere. Undè legenti mihi observationes Galenicorum, duobus abhinc sæculis productas, mirum quantum me commovit præstigiosa illorum socordia, dum viderem, tertianas simplices post repetita præparantia, & purgantia annuas evasisse, & tanquam incurabiles à Medicis tandem derelictas; idem de quartana aliisque hujusmodi chronicis morbis notavimus. Sed quam infirmo starent talo præfatæ indicationes bilem in tertianis evacuandi, duo potissimum evincunt, primò nuperrima corticis peruviani, aliorumque febrifugorum artificialium detectio, quibus prudenter & tempestivè datis, febres omnes intermittentes à quibuslibet demum causis productæ felicissimè eliminantur, nullis in medium productis quæstionibus præparationis, aut evacuationis humorum. Evincit secundò quotidiana nostrum omnium experientia, per quam observamus febres intermittentes ab exhibitis inter initia purgantibus vel duplicari, vel gravibus exacerbari symptomatis; & ab iisdem demum repetitis in chronicas, & lethales terminare. Ex præfata tertianarum narratione, judicare quisque poterit de reliquorum morborum indicationibus, &

præ-

præjudiciis graviſſimis, à falſa methodo indicationes in morbis hauriendi productis. Hodie nos nullo habito reſpectu ad commentitias quatuor humorum in morbis omnibus generandis influentias, quamplures illorum curamus vel leviſſimis remediis, vel abſtinentia à remediis.

III.

Recentiores contra ut hoſce Galeniſtarum ſcopulos effugerent, inciderunt in pejores; ſiquidem quamvis certò ſcirent (exemplo Galeniſtarum admoniti) Medicinam ab obſervatione revulsam poliri fortaſſe, & in uſum effingi, ſed nil admodum creſcere, nihilominus tamen ut indulgerent genio hujus ſæculi à moleſta alcali, aut acidi vertigine morborum omnium cauſas petierunt, eodemque vertiginis filo ſe regentes, ab alcali, aut acido indicationes omnium curativas deduxerunt, atque ignorantes propemodum quodnam acidum quemcumque morbum producat, & quodnam alcali quemcumque ſubmoveat, ſola univerſalitate contenti ſunt. Horum omnium cogitationes quam inſtabiles ſint, quotidiana teſtatur experientia, cujus ope cognoſcimus centena eſſe, quæ hominem lædunt; ſinguloſque morbos à præternaturali quadam humorum ſpecificatione cuilibet familiari pendere, nec ad anguſta quatuor humorum, alcali aut acidi ſpatia tantas morborum cauſas redigendas. Nam & amarum, & acre, laxans, aut ſtringens (ſi cum methodicis loquamur) ſivè coagulans, & diſſolvens, auſterum, ſalſum, & hujuſmodi centena in jus quoque vocanda ſunt. Porrò morborum quamplurium nulla alia cauſa eſt, quam mutatio quædam debitæ, ac naturalis texturæ ſive configurationis partium componentium alicujus humoris, producta vel externa de cauſa, vel ab interna agitatione partium ejuſdem fluidi, aut ſolidi in ſe invicem agentium, cujus ratione novum acquirentes motum, figuram, & ſitum, morborum cauſa evadunt;

Et

Et quæcunque præternaturalem illam texturam, ac tonum humorum mutatum, in priſtinum reſtituere valent, ſivè calida ſint, ſivè frigida, ſivè acida, ſivè alcalia, vel aliis viribus ſibi invicem contrariis prædita, intus, aut extra exhibita pro certo habeto morbos illos feliciter propulſatura. Ideò ſæpiſſimè miramur in praxi, unum eundemque morbum calidis æquè ac frigidis, & ſibi invicem contrariis tolli medicamentis; tolli quoque ſi methodis pariter contrariis tractetur; aqua ſpadana teſte Henrico ab Heers, quamvis in promovendis diu ſuppreſſis menſtruis expertiſſima ſit, eorundem tamen nimium fluxum quovis alio remedio faciliùs etiam feliciusque ſiſtit. Idem de aliis remediis aſſerere poſſumus. His omnibus experientiæ argumentis admoniti, magis magiſque impellimur, ut credamus naturas eſſe morborum medicatrices. Et ſicuti bona alimenta æquam vitæ, & interitus materiem præſtant, ita & iidem humorum motus, qui morbum intulerunt, iidem, inquam, poſt repetitas circulationes, ſponſores ſanitatis, & authores evadunt, niſi ab inordinata nonnullorum Medicorum methodo ordinatus illorum curſus perturbetur. Monemus obiter, quod ſi quis novum ſyſtema fingere vellet, & fingere pariter quod remedia per novas qualitates à phantaſia excogitatas operentur; dico hunc novum Hypotheſiſtam, dum praxi medicæ ſe accingeret, æquè feliciter ſanaturum, & æquè infeliciter occiſurum ægros, ac alii Medici hypotheſibus, ut putant, ſolidioribus innixi; nam medicamenta ſanant non hypotheſes; ſanant autem ut plurimum, nullam evacuationem ſenſibilem producendo, ſed amiſſum tonum morboſis fluidis, aut ſolidis reſtituendo.

IV.

Multi morbi ab exigua cauſa producuntur, & exindè in apparatum funeſtum deſinentes abſque ulla ſen-

sensibili evacuatione sanantur. Tales sunt morsus viperarum; affectiones violentæ, quas motus, aut odor duntaxat navis, vel auræ marinæ insuetis producit, ut interdum in mortis agonem eosdem conjiciat; Morbi gravissimi supervenientes à solo aspectu rerum exosarum; Morbi ab animi passionibus producti; & hujusmodi innumera, quæ producuntur in humano corpore absque ullo ingressu, vel egressu materiæ visibilis, quæ tanquam causa fovens accusari posset, sed solo externorum corporum impulsu, aut vehementi imaginationis affectione. Sicuti plures morbi magni à parva causa, quandoque invisibili, & in corpus non introducta, vel non subsistente dependent; ita pariter plures magni morbi momento temporis sanantur non per evidentem aliquam evacuationem, sed per productam duntaxat novam aliquam mutationem in situ, textura, figura, aliisque qualitatibus humorum morbum producentium; Hujus generis sunt curationes factæ, vel quartanarum, vel aliorum morborum à repentinis terroribus, ab applicatione specificorum remediorum partibus externis, nullamque manifestam evacuationem promoventibus, à mutatione aëris ex uno in aliud clima; prout nuperrimè observavimus Romæ in Viro nostro amicissimo; hic dum in aere aut Neapolitano, aut propinquiorum Regni Regionum vitam degit, statim ischiade, & fluxu hæmorrhoidum corripitur; irritisque quibusvis remediis tunc potissimum, & momento fere temporis convalescit, cum Terracinam, Latium, vel Romam ipsam attingit. Chinenses, aliique Indiarum Medici morbos eliminant ustione per moxam, & acus punctura; imò febres quasdam intermittentes ad miraculum ferè eradicant sola ustione in Talo facta, teste Wilhelmo TenRhyne *tract. de arthritide.* Hactenus enarrata exempla abundè nobis indicant, centena esse quæ hominem lædunt, & morbos modis ferè admirandis, vixque à nobis perceptibilibus tum produci, tum sana-

ſanari. *Natura enim* (ut rectè optimus Senex 6. *epidem*) *invenit ſibi ipſi vias, non ex cogitatione, & inerudita exiſtens, facit quæ expediunt*; ſingulorum igitur cauſas ad quatuor humores, ad alcali, aut acidum coarctare, Medici eſt parum prudentis, atque de rebus extrema ſentientis.

V.

Teſte Plinio ignota ſunt per quæ vivimus; ſed ſi quid ipſe judicare valeo ignotiora ſunt per quæ ægrotamus; nam minimum illud primo primum, & immediatum, quod morbos producit, à nobis profectò eſt incomprehenſibile. Undenam igitur in tanta rerum aſperitate hauriendæ ſunt indicationes curativæ in morbis? Fateor, in hiſce anguſtiis ad ſola ſenſuum teſtimonia eſſe refugiendum, id eſt, poſtquam diù, & patienter obſervaverimus, quo pacto natura ſe gerat in morbi productione, nec non in concoctione, ſeparationeque humoris peccantis, ſtabiliamus tandem doctrinam eoſdem curandi, naturæ veſtigiis adamusſim reſpondentem, & præ oculis ſemper habeamus juvantium, & lædentium obſervationem; qua quidem in re ratio à Medicis tantoperè oſtentata oportet ut famuletur Empiricæ, ſed Empiricæ literatura expolitæ, per plures obſervationum proceſſus vexatæ, & mentis lumine actuatæ; adminicula namque quæ à theoria ſumuntur, inflant primò ſpem noſtram, poſtea deſtituunt. Porrò quis eſt, qui non fatebitur, nos poſt tanta hujus ſæculi tum anatomica, tum phyſiologica inventa, ſolidiores curandorum morborum indicationes non acquiſiviſſe? Medicoſque hodiè gravius inter ſe diſſentire, dum de aſſignandis morborum cauſis, & indicationibus curativis interpellantur, quam ante hoſce novitatum rumores fieri ſolebat. Praxis igitur curandorum morborum per praxim ipſam promovenda eſt; hujus rei teſtis eſt nobis diligentiſſimus poſt Hipp. Obſervator Thomas Sydenhamius, qui *ſect.* 1. *cap.* 2. de occultis febrium

cauſis

causis discurrens, ait. *Hoc pro comperto habeo ex multiplici accuratissimarum observationum fide prædictas morborum species præsertim continuas ità toto cælo differre, ut qua methodo currente anno ægrotos liberaveris, eadem ipsa anno jam vertente ipsos forsan è medio tolles* Et paulò post subjungit. *Proindè nisi ingenti adhibita cautela intentisque omnibus animi nervis,, vix ac ne vix quidem possum efficere, ne unus aut alter eorum, qui se primi meæ curæ commiserint, de vita periclitetur, donec investigato morbi genio ad eundem perdomandum recto pede, & intrepidus accedam*, hæc ille. Fac igitur ut in tanta rerum caligine, & inconstantia, theoria tua te manuducat ad solidè hauriendas indicationes; nisi per cynosuram observationum, quæ varios morborum motus, & inclinationes nobis duntaxat manifestant, genium illorum prius didiceris, & exinde curativas indicationes deprompseris.

VI

Non ideò in principiis acutorum à purgantibus, & diaphoreticis abstineo, in intermittentibus quoque à purgantibus in principio me tempero. Non ideò in progressu curationis febrium postposita tanta remediorum pompa, totus sum in observando, an excitata febrilis fermentatio nimium torpeat, & in coagulationes disponatur, vel nimium exardescat, & in dissolutiones viam sternat, quibus de causis coctio, & despumatio materiæ peccantis impediuntur; Et si nimium torpet, eam excito per spirituosa, & volatilia; si contrà nimium æstuet per fixantia, & humectantia coërceo, & tandiù hæc omnia facio, donec jam certior factus sim, sanguinem febrientem tanto motu præditum esse, quantus requiritur ad despumationes, præcipitationesque morbosæ materiæ suo tempore peragendas per vias naturæ accommodatas, sudorem nempè, urinam, secessum &c. Non ideò, inquam, hæc & similia in aliis quoque morbis facio, quia ratio, & ex hypothesi deductæ speculationes

mihi

mihi hoc dictaverint; sed quoniam frequens tum mea, tum celeberrimorum Observatorum experientia me didicit, acutos morbos ab adhibitis in principio purgantibus in pejus ruere, febres intermittentes statim fieri continuas, & si purgantia repetantur, diuturnas, & lethales; siquidem naturâ duce nunquam vidimus crises in principiis acutorum salutares fuisse; *Quæ enim judicant ne statim appareant*, inquit Optimus Senex *in Coacis*. Postremò febrium curationem certius non absolvi, quam continendo sanguinem intra eos limites, ut neque hinc plus æquo gliscat; neque illinc nimium torpeat, quibus de causis coctio, & despumatio morbosæ materiæ impediuntur. Hisce, inquam, experientiæ momentis instructus, ad tales indicationes in præfatis morbis hauriendas me compuli.

VII.

Ut rem contrahamus, sciendum est indicationes curativas in morbis aliundè certiùs deduci non posse quam à symptomatis tunc temporis gravioribus, & supra reliqua prædominantibus, quippe quæ morbi genium, & gravitatem præ cæteris apertè nobis ostendunt. Veruntamen cum in quolibet morbo quatuor sint consideranda, morbus, causa morbi, symptomata, & vires: Medicus profectò ità horum omnium motus, originem, vim, aliasque adinvicem circumstantias callere debet, ut de indicationibus nil audeat decernere nisi quatuor illis attentè consideratis, & relatis inter se, atque urgentiori primum prospiciat. Fateor denique, neminem tam citò, feliciterque indicationes curativas in morbis detecturum fore, quam qui diuturna edoctus praxi, genios illorum præcipuos, variosque invadendi, & declinandi modos, iterum atque iterum observaverit; multò magis si antecedenter se exercuerit in lectione librorum præceptis & cautionibus abundantium, quales sunt nuper laudati iisque analogi. Quibus omnibus si accedat fœcunda quædam, & mascula mentis vis, quâ morborum

borum motus antecedentes, præsentes, subobscuri, late patentes, se excipientes, aliique mirabili quadam detegantur solertia, de indicationibus profectò solidè judicabit.

VIII.

Regulæ mox expositæ iis potissimum conducunt morbis, in quibus mora omnis perniciosa est; in iisque Medici sagacitas longo morborum usu, & virtutibus remediorum tam specificorum, quam communium abundanter instructa, ineffabili quadam proprietate de rebus pluribus prudenter determinat, atque à minimis quibusque circumstantiis medendi rationes citò desumit, quæ omnia vix intelligi, aut verbis exprimi possunt. In chronicis contra, cum phænomena sint diuturna, & constantiora, non aliundè certius desumi poterunt indicationes quam à juvantibus, & lædentibus, nec non à sedula, & fideli eorundem ætiologia, à sectione cadaverum morbis denatorum præ cæteris desumenda. Atque ex antedictis tanquam per corollarium deduci potest ratio, cur sæpissimè videamus Practicos celeberrimos, postquam primò inspexerint ægrotantem, ejusque symptomata, & affectiones sensuum tunc apparentes seriò consideraverint; in cognitionem venire rerum ferè incomprehensibilium diagnosim, prognosim, & curationem morbi spectantium, idque modis quibusdam ità occultis, ut si ab ipsomet Medico rationem inquiras promptæ hujusmodi perspicacitatis, explicare profectò tibi nesciverit mirabilem illam vim solertiæ in inveniendo, & determinando. Quamobrem medendi methodus nil aliud revera esse mihi videtur quam judicium practicum, adæquatum, & sagax, id est, talium omnium ferè mirabilium, & occultorum fontes à consummata praxi duntaxat oriri, qua quidem mille rerum differentiæ momento prorsus explanantur, quamvis signa morbi varia, incerta, & generalia esse soleant &c.

CAPUT XI.

De Remediis specificis, eorumque Historia.

§. I.

CUM tantum intercedat affinitatis remedia inter, & indicationes, de curatione morborum nunquam benè sperandum, nisi hæc duo arctiori, quam hactenus fædere processerint. Cæterum licet indicatio absque remediis, & remedia sine indicatione, mutilum quid sint; nihilominùs tamen, ut fatear, quæ sentio: *Sola remedia sanant* (quæ quidem licet aliquando nobis videantur sine indicatione exhibita fuisse, eventus tamen de indicatione verâ nos abundanter admonet.) Hujus asserti fidem primò faciunt Empirici, qui methodos, indicationesque Rationalium spernentes, usu duntaxat remediorum, ut ajunt, specificorum, quamplures ægrotantium pristinæ sanitati feliciter restituunt. Secundò, remedia â gnaris æquè ac ignaris Medicis, cum indicatione vera, vel eadem sæpissimè falsa exhibita, faustos eventus æquè omnia producunt; Contrâ verò, si indicationes sine remediis fuerint, fragilitatem mortalitatis, ne minimum quidem levare poterunt: Stet igitur quod diximus. Sola remedia sanant, Doctores Medici, inter desiderata artis nostræ reponenda demum erit historia remediorum, quæ non amœna quædam, & libera ingenii peregrinatio, sed durus labor, & longo itinere consumptus patefecerit; Sintque constantia, methodo præscribendi munita, & cuilibet morbo specificè ac fermè infallibiliter respondentia; prout est in Intermittentibus cortex peruvianus, in dyssenteria serum lactis; Lue gallica mercurius, & sarsæ radix. In affe-

affectione hysterica sal, aut bezoarticum Jovis. In doloribus post partum, tinctura succini cum aqua cinamomi extracta, & exigua syr. cinamomi quantitate temperata. In ictero flavo spir. sal. armoniaci acidus, & sic deinceps de reliquis singulorum morborum ferè specificis remediis, quibus amara mors longius, quam fieri possit, distineatur &c.

II.

Historicus itaque iisdem gradibus, quibus morborum, causarum, symptomatum, indicationumque historiam illustravit, iisdem, inquam, & illam remediorum absolvere debet modo supradicto; qua quidem in re sensuum oracula, nec non juvantium & lædentim observationes sunt consulendæ, & ab eodem pariter fonte petendæ sunt cautiones, & præcepta quædam stabilia, circa usum, quantitatem, tempus, aliasque adhibendorum remediorum conditiones, Quod lac sit specificum remedium ad sanguinis acrimoniam compescendam, parum luminis afferre poterit praxi meæ in hoc morbo curando, nisi interea Auctores mihi significaverint methodum, cautiones, & præcepta eidem exhibendo præ cæteris opportuna v. g. Lac tutius exhiberi verno, & autumnali tempore, quam æstivo, (in quo ejusdem serum proficuum est) dum lac exhibetur cavendum ab usu vini, & acidorum; & si acidi humores primis viis redundent itidem cavendum. Si diarrhæa ex ventriculi cruditate vigeat, abstinendum pariter ab illius usu; ægrotis laborantibus nervorum, aut capitis affectibus noxium maximoperè est lac. Ità nuperrimè Vir eruditissimus, ex copioso lactis usu (exulato quolibet alio victus genere per 20. dies circiter) incidit in gravissimam oris torturam, cum tensione dolorifica musculorum colli, & totius penè corporis; adhibitisque à me variis remediis post duorum mensium intervallum convaluit. Lac nervis, & capiti contrarium est; pectori familiare, infimo demum ventri flatuosum. Ne lac

acescat in stomacho saccharum, aut mel eidem misceto. Et quamvis acescat, non perindè tamen illius usum statim reprobare oportet; sed per duos dies testacea exhibenda ad absorbendum acidum, & exindè lac denuò præscribendum; & si denuò acescat, vicissim interponantur testacea, nam hoc pacto minus imposterum acescet, & optatum finem ab illius usu consequeris. Assumpto lacte quiescendum, vel leniter deambulandum; labor nimius tam mentis, quam corporis ab illius usu cavendus, uti & somnus; nam his de causis, crudum ad caput perveniens, ad varios morbos illud disponit. Hæc, aliaque monita scienda sunt ante lactis usum, quæ quidem innotuerunt Practicantibus, non per ingenii vexationem, sed per diuturnam duntaxat juvantium, & lædentium observationem. Et qui antedictis cautionibus destitutus, ad usum lactis se accingeret, æquè peccaret cum iis, qui dubium iter in tenebris aggredi tentarent, atque nec lucem accenderent, nec diurnam lucem expectarent.

III.

Quæcumque de lacte adnotavimus, singulis quoque remediis necessaria esse seriò fatemur. Siquidem innumera illa incommoda, quæ ab usu remediorum ægrotantibus interdum supervenire solent; non à prava qualitate remedii, sed aut à falsa indicatione, aut à defectu cautionum, & præceptorum, eidem adhibendo maximè facientium producuntur. Optima igitur remedia optimis cautionibus confirmata, universam curandorum morborum rationem complectuntur; hinc est, ut Viri eruditionis vulgaris, & merè Empirici, remedio aliquo comprobato aut solida cautione summorum Opinatorum gloriosam ostentationem aliquando deludant. Remedium purgans plurium morborum domitor est; illius tamen imprudens usus in principiis acutorum, aut repetitus in curatione intermittentium, magno hominum detrimento adhuc apud Medicos viget. Rudis quidam

Practi-

Practicus ad curationem ardentis febris nuper accersitus in ipso morbi principio purgans medicamentum exhibuit; æger exindè pejus habuit, postpositaque sanguinis missione, circa septimum diem denuò purgationem instituit, à qua in deploratum salutis statum redactus Patiens, decimoquinto morbi die quatuor libras circiter sanguinis grumefacti alvo ejecit, ac demum migravit in hecticam. Si quis assereret, sanguinem illum indicia nobis præbere, postpositis purgantibus evacuari debuisse in principio per phlebotomias, sagacioribus remitto decernendum. Mense Junio anni 1695. Mulier quadragenaria Romæ per sesquiannum graviter affecta lenta febri, cum scirrho ventriculi &c. ab usu chalybis à Medico Sene præscripti statim incidit in hydropem, & post elapsum mensem mortua est; Nonnullis ante mortem diebus insigni gulæ strangulatu afficiebatur, adeò ut quasi suffocari sentiret, viamque esculentis præcluderet: Aperto cadavere totam ventriculi molem scirrhosam inveni, scirrhosum pariter, & uterum, & in abdominis cavitate aquæ fœtidissimæ, & subnigræ non exiguam quantitatem. Longum esset recensere innumera damna, ægrotantibus facta à remediis, dum debita cautione, & præceptis, ab Auctoribus non exponuntur, uti de chalybe in scirrhis ventriculi (& forsan aliarum quoque partium) & purgantibus in principio ardentium, ex antedictis historiolis innotescit.

IV.

Diximus superius, quemlibet morbum à specifica, & sibi soli propria humorum exaltatione; vel ab exaltatione sivè specificatione morbi principalis, cujus ille est soboles, pendere, hasque omnes humorum specificationes ità naturæ legibus subjacere, ut reliqua corpora sublunaria; sed in quibus potissimum consistat specificatio illa, seù minima partium morbosarum mixtio, per quam quilibet morbus in spe-

ciem sibi debitam exaltatur, id sanè me latet; per successiones tamen ætatum aperietur forsan a solertissimis Practicantibus, si meditationes ad vitam activam revocaverint, nec theoriam tanquam filiolam in deliciis, perpetuô quôdam studiô exornaverint, praxi omninò neglectâ. Scio tamen morbos tum chronicos, tum acutos eum feliciter eliminaturum, qui casu vel diuturnâ praxi inciderit in remedium, per quod morbi species jugulari, ac velut in ovo extingui valeat. Neque pro hisce explicandis afferendæ sunt in medium primæ aut secundæ qualitates, ut nonnulli fecerunt; nam præterquam quod essentia morbi in talibus qualitatibus non consistit; videmus frequenter morbos quamplures, adhibitis, & calidis, & frigidis, humidis, aliarumque hujusmodi qualitatum remediis, vix submoveri, nisi demum incidamus in remedium, quod veluti specificè morbum extinguat; Exindè est, ut multi morbi, calidi vulgò dicti, calidis curentur remediis, frigidi frigidis, & sic deinceps; imò & remediis juxtà nostrum cogitandi modum, naturæ humanæ prorsus contrariis; undè videmus passim ægrotos fuisse sanatos post commissos gravissimos errores, vel in potu, vel in cibis, vel in remediis demum ipsorum naturæ maximè contrariis. Hæc igitur omnia à præfata humorum specificatione, non verò à qualitatibus per contrarietatem agentibus, pendere censemus.

V.

Antedicta specificorum remediorum necessitas ad morbos chronicos potissimum spectare videtur. Hi enim cum ab indigestione quadam, crassitieque humorum dependeant, & frequentius in solidis, quam in fluidis vitium lateat; natura profectò diuturnitate mali oppressa ferè, ac destituta coctionem, depurationemque morbosæ materiæ absolvere vix poterit, nisi exhibeatur remedium aliquod morbosam illam speciem promptè extinguens; vel roboretur natura

per

per medicamenta ſpirituoſoreſtaurantia, & amaricantia; quibus, quaſi exhilarata, hoſtem cervicibus ſuis diù imminentem tandem excutiat: ideò ſæpiſſimè obſervavi in praxi, methodum Recentiorum per remedia ſpirituoſa, volatilia, & impetum facientia, morbis chronicis ſummoperè conferre, acutis contrà ingenter obeſſe. In his enim cum fermentationes ſint celeres, & nimis activæ, nec ſolida vitiata ſint, natura ſpontè ſua aut per prudenter inſtituta artis adminicula, morboſæ materiæ coctionem, deſpumationemque ſat cito abſolvit, & per debitè procuratas evacuationes morbi ſpeciem extinguit. Si verò acuti morbi ab occultis aëris qualitatibus, vel novis temporum conſtitutionibus originem ſuam habeant; remedia novam illam ſpeciem extinguere valentia, non aliundè certius peti poſſunt, quam à ſedulo, & repetito juvantium, ac lædentium examine: ideò videmus remedia nonnulla certis quibuſdam morborum conſtitutionibus, & Epidemiis prodeſſe; obeſſe è contra iiſdem Epidemiis, aliis annorum conſtitutionibus.

VI.

Cum de acutis morbis inciderit ſermo, monendum hic obiter, graviter errare illos, qui acutos, & inflammatorios morbos remediorum copiâ tandiu afficiunt, donec natura quo ſe vertat neſcia, & hinc indè tum à morbi vehementia, tum à remediorum pondere variè diſtracta tandem cogatur ſuccumbere. Nec mirum; nam morbi acuti, præſertim febres hujus generis ſæpiſſimè ſpontè ſua ſanantur, ut in Pauperibus, & Ruſticis obſervamus; Siquidem ille idem humorum impetus, qui febrim excitavit, ille, inquam, idem eoſdem diſponit ad præcipitationem morboſæ materiæ ſtato coctionis tempore peragendam; atque hæc præcipitatio, cum ſit ſolius naturæ opus, nullibi ſanè tam graves, & innumeros committunt errores Medici, quàm in curatione febrium prædictarum; perturbato enim, diſtractoque motu illo ordinato naturæ,

à repetitis toties, vel abſque methodo exhibitis medicamentis, nec febris minuitur, nec criſis ſtato tempore ſuccedit, ſed Patiens dubio marte colluctatus, vel in perniciem, vel in chronicos morbos delabitur.

VII.

Circa remediorum uſum in acutis, & chronicis morbis, variæ præjudiciorum ſimiolæ Præcticantibus obverſantur, in gratiam præſentis argumenti nonnullas recenſebimus. Multi eo potiſſimum nomine tantis utuntur remediis, propterea quod (ſicuti à plurimis non ſine animi mærore audivi) fieri non poteſt, ut inter tot adhibita remedia unum demùm non reperiatur, quod morbum valeat retundere. En Medicorum ſtupiditatem, qua permotus contineri nequeo, quin hic repetam, quod Appius Cæcus Populo Romano pacem cum Pyrrho meditanti increpavit. *Magna patientia*, inquit, *Patres conſcripti per plures annos cæcitatem meam [illegible]ſtuli, at nunc me ſurdum quoque optaverim, cum [illegible] tam deformia agitantes conſilia perſentiam &c.* Nonnulli ſpecioſas quaſdam, ſed fallaces in remediorum applicatione graduationes conſtituunt, alia dicentes magna, alia verò levia; Et primò à falsò putatis levioribus incipiunt, deindè ſenſim ad majora, ſi morbus non ceſſerit, aſcendunt. Præſcribunt itaque (præſertim in morbis periculi plenis) primò purgationes, deindè phlebotomias, vel è contrà, enemata injiciunt, ſyrupos adhibent, & tandiu hæc omnia, veluti in Orbem repetunt, donec obſervaverint, vel non declinare, vel in pejus ruere morbum; & tunc ad remedia, ut ajunt, magna perveniunt, veſicantia nempè copioſa, ſcarificationes, ſinapiſmos, purgantia fortiora, & hujuſmodi quamplura, per quæ ſi propoſitum ne quidem aſſequi poſſunt, ad expectationem criſis ſe tandem convertunt; nec interea erubeſcunt ab ea natura criſim expectare, quàm tantâ remediorum lanienâ, & methodô tam contrariâ vehementer perturbarunt.

Fomu-

VIII.

Formulæ remedia præscribendi mutandæ sunt, pro varietate temperamenti, habitus corporis, ætatis, regionis, causarum antecedentium &c. medicamenta deobstruentia quamvis generaliter omnibus obstructionibus conveniant, modus tamen eadem exhibendi varius esse debet, prout diversæ erunt circumstantiæ supradictæ; aliis enim prodesse solet forma sicca, aliis potabili, aromatica, intus, aut extra exhibita, & sic deinceps &c. Nuperrimè curabam Romæ Virum macilentum post tertianam duplicem lenta febricula, & tumoribus colli graviter affectum; lingua erat viscida, alvus adstricta, vigiliæ aderant cum urina rubicunda &c. Ab assumpto pulvere cachectico ex chalybe semel sulphurato, cinamomo, & sacchararo simul mixtis, & cum brodio sumptis, pejus habuit, venterque flatibus distendebatur; Quamobrem consideratis, & ad invicem sedulò relatis antedictis symptomatis, deobstruentia ex succis depuratis cichorei, boraginis, & sonci proposui, quibus pluries repetitis optimè convaluit. E contrà alium ægrotantem pariter macilentum, quamvis prædictorum succorum usu à lenta febri liberaverim; observavi tamen quod per eorundem continuationem in sudores nocturnos profusissimos incidebat, à quibus demùm evasit succorum usu intermisso.

IX.

Contra mortis Imperium nil valet habitu martio incedere, nec contra morborum violentiam, terrore disputationum pugnare; *sola remedia sanant*, & ubicumque scientiæ substiterit infirmitas, sola remedia pondus, & majestatem ejusdem restituent. Nil magis igitur interesse saluti hominum puto, quam ut per manus Medicorum nova in dies detegantur remediorum genera, vel jam detecta solidis observationum præceptis efficaciùs muniantur. Phthisis ab ulcere pulmonum, vulgò pro incurabili derelinquitur, eo

quia, ut ajunt, tale ulcus internum eſt, & occultum, nec ut alia externa ulcera, mundificari, & à pure abſtergi poteſt; ſed quare non id agunt Medici ut inveſtigent ulceris ſitum, eoque detecto ſectionem inter coſtas inſtituant, ut medicamenta introduci poſſint, rationem ſanè non agnoſco. Elapſo ſeptennio cum eſſem Patavii Vir quidam accepit vulnus in dextra thoracis parte ad pulmonem uſque penetrans; quod vulneris genus quamvis lethale ſit, Chirurgus tamen ſolertiſſimus ſectionem inter coſtas fecit per longitudinem ferè ſex digitorum, ut ſitum vulnerati pulmonis detegeret; eo igitur detecto per vulneraria ſiringationibus, & turundulis introducta, elapſis duobus menſibus perfectè cicatrizavit. Eandem propemodum ſedulitatem tentare deberent Practicantes in curando pulmonum Phthiſicorum ulcere, ne tanto artis dedecore, catalogus morborum incurabilium quotidie in immenſum augeſcat. Doctores Medici, mentis vires aſſiduis cogitationibus, & uſu acuuntur, ſocordia verò, & deſperatione franguntur.

X.

Si alicubi, certè in Medicina, multa ſcire oportet, & pauca agere, præſertim dum ad curationem morborum vel nimis acutorum, vel complicatorum deſcendimus. Delendumque eſt præjudicium nonnullorum ægrorum, putantium morbos felicius non ſanari, quam per grandia, & copioſa remedia; dum verò facilia, vel minoris impenſæ præſcripta vident, vel dubia mente ſumunt, vel deſpiciunt. Ignarum vulgus. Quanti hominum diuturna morborum tyrannide, & fruſtraneo remediorum eventu delaſſati, cum naturæ demùm ſe commiſerunt, & anheli pectoris pallorem, & longo ſqualore concretam faciem brevi receſſiſſe obſervarunt. Quanti negligentiæ bono, vel indulgentiæ temeritate ſanarunt, quos docta manus forſan enecuiſſet. Porrò primi Orbis Incolæ qui Artis noſtræ Antiſtites nec conſuluere, nec co-

luere,

luere, quam salubrem duxerint vitam, testantur historiæ. Parcat igitur ignarum vulgus, parcant & Medici tantis remediorum formulis; nam sæpissimè quies lecti, & quies à negotiis, ipsaque demùm à remediis abstinentia morbum jugulat, quem usus illorum frustraneus magis exacerbaret.

XI.

Restaret demùm Historico investigandum, quomodò in nobis agant remedia; sed quoniam res hæc altissimæ indaginis, & à sensibus remotissima; non unius hominis duntaxat, sed alicujus generalis Medicorum cætus negotium esset; Siquidem ad illustrandum præsens argumentum multa petenda forent à Chymicis, Mechanicis, Anatomicis, Philosophiæ demùm naturalis, Experimentalisque principiis &c. Non diffiteor tamen post repetitas Medicorum cogitationes, & usum, nonnullorum remediorum effectus clariùs nobis hodie, quàm antea Veteribus constare; hoc igitur de singulis exoptamus, Cæterum cum tanta sit hujus negotii difficultas, fatendum naturam taliter se gerere cum remediis, qualiter in foveam delapsus cum ligno à sociis porrecto; Ut egrediatur è fovea, lignum variè dirigit, modò scilicet ad dexteram, modò ad sinistram, modò pedibus substernendo, modò parieti figendo, modò manibus fortiter arctando, his demum, aliisque situationibus disponit, donec foris egrediatur. Remedium à nobis exhibitum, taliter interdum actuat natura, ut eo quandoque utatur in excitandis fermentationibus penè consopitis, in secernendis noxiis humoribus, in deprimendis volatilibus, in reserandis tenacibus, & sìc pro variis explendis indicationibus, remedium illud arte quadam sibi soli conscia disponit &c.

CAPUT XII.

Centaurus, Sive de Paradoxis Recentium Medicorum in derisione Crisium, Dierum Criticorum &c.

§. I.

INter reliquos abusus, qui paucis ab hinc annis creverunt, est derisio crisium, dierum criticorum, motuum morborum, per dies pares, aut impares, aliarumque hujus generis observationum, quas prisca Medicorum gens, magno ægrorum commodo instituerat. Hanc Veterum sedulitatem, duabus potissimum de causis deridet gens nova. Primò ob præconceptam falsam opinionem ex libris, qui tanta copia contra Veterum sapientiam hodiè prodierunt; iis imbuta Lectorum mens, fieri vix potest, quin antiqua dogmata, vel falsa putet, vel genio ad sæculi gustum accommodato turpissima derisione lacessat, & sub ficta veri specie, à vero quam longissimè aberret. Secundò methodus curandarum febrium iisdem familiaris, cum speculativa sit, fallax, & pro varietate tum Hypothesium, tum Medicorum semper varia; necesse quoque erit, ut motus naturæ in producenda crisi, vel impediantur, vel perturbentur; quibus de causis, criticis naturæ motibus ex voto non succedentibus, scientiam illorum tanquam inanem derident. Sed veniamus ad rem, atque ex defensione veritatis à falsitate, scientiam hanc tanquam præcipuum curandarum febrium fundamentum pristino splendori restituamus. Concedunt itaque illi ipsi derisores, sanguinem esse de genere liquorum fermentantium, & dum febricitat, vel aliter ægrotat iisdemmet legibus cruditatis, ebullitionis, & depurationis subjici, quibus cæteri liquores fermentiscibiles. In his liquoribus naturæ lege

cau-

cautum eſt, ut quiſque fermentationis, & depurationis ſuæ motus determinatis diebus abſolvat, à qua quidem lege ne minimum eos recedere quotidie obſervamus. Diverſum enim eſt tempus, quod inſumit muſtum in depuratione perficienda, ab eo quod cerevilia, pomaceum, aliique liquores arte, vel natura producti. Idem de fructibus obſervamus, quorum ſinguli determinato dierum ſpatio ad maturationem perveniunt, & qualecumque demum adhibueris artificium, ut ante ſtatutum à natura tempus, vel fructus, vel liquores alii fermentiſcibiles maturationem abſolvant, fruſtraneum propemodum erit, & vanum, ſiquidem ad corruptionem potius, quam ad maturationem violentia illa diſpones.

I I.

Si per eos ſanguis febricitans in pluribus circumſtantiis congruit cum reliquis fermentantibus liquoribus, cur etiam congruere non debeat in exercenda depuratione, coctioneque peccantis materiæ determinato dierum, aut menſium intervallo, rationem ſane non video? Præſertim cum Hipp. & experientia teſtibus certum ſit, tertianas ſimplices ſeptenis circuitibus ſponte ſua recedere, Ephemeram 24. horis, Synocham quatuor diebus; acceſſiones febrium particulares ſtatis horis, & ſic deinceps de reliquis morbis &c. Et adeò conſtans eſt naturæ ordo in perficiendis ſtato tempore humorum peccantium coctionibus, depurationibuſque; ut nonnullæ febres, quantacumque contra eas adhibueris remedia, prorſus cedere nolint, niſi peractum ſit præfixum illud à natura tempus, pro abſolvenda deſpumatione; imò ab adhibitis purgantibus, febrifugis, aliiſque medicamentis intempeſtivè, & imprudenter, non ſolum exacerbantur, vel duplicantur, ſed ad mortem quoque viam ſternunt, ob maximam in humoribus excitatam confuſionem, regularibus naturæ motionibus penè contrariam, ſicuti in acutis, & intermittentibus febribus pluries obſervavimus.

Hæc

III.

Hæc sanguinis febrientis stato tempore repurgatio, crisis vocatur; sollennis nempè naturæ machina; qua post emensos cruditatis, & ebullitionis terminos peccans materies veluti per institutam despumationem foris eliminatur. In Rusticis, & qui Medicorum opere non utuntur, jucundo sanè documento hujusmodi crises, sive despumationes peccantis materiæ per sudores, alvi fluxus, urinam, aliasque naturæ vias perfici, & motu prorsus ordinato finiri videmus. Quorum onmium non ignarus Hipp. & Conterranei Græci, adeò religiosè præfatos naturæ despumantis motus prosequebantur, ut in curandis febribus pauca admodum remediorum genera præscriberent, ne per illa inopportunè forsan data moderamen interni Rectoris conturbarent. Hipp. ipse in febrium præcipuè acutarum curatione paucissimis utebatur medicamentis, & si excipias lene vomitorium, clysteres, aut simile remedium, quod circa initia adhibere cogebatur; in progressu morbi sola ptisana ad morbi genium variè temperata contentus, & naturæ reliqua committens; adsidens illius spectator crisim expectabat, ut constat ex illius *lib. de diæta acutorum*, &c.

IV.

Quamobrem mirari desinant Practicantes, si hodie nec frequenter, nec perfectè succedant crises, uti olim in Græcia; siquidem illi græcarum legum vel ignari, vel obtrectatores, à principio morbi, ad declinationem usque purgantibus, diaphoreticis, phlebotomiis, spirituosis, aliisque imprudenter, & intempestive exhibitis medicamentis ferè conficiunt ægrotantem; ideò impossibile est, ut humores per tam diversas remediorum seditiones distracti ad criticæ despumationis negotium stato tempore disponantur; sed assiduis confusionibus agitati, loco criseos perfectæ in metastases præternaturales desinant, atque hac de causa, nec criseos, nec dierum

criti-

criticorum nec aliorum demum naturæ motuum regulas ab Antiquis traditas in febribus observabimus. Sed ajunt necessarium esse evacuantia medicamenta in principio præscribere, ut subducta portione materiæ peccantis minuatur morbus, & natura melius incumbat coctioni reliquæ. Hoc tamen contra experientiam est, siquidem evacuationes, quæ per initia, & crudo jam existente morbo succedunt frequenter suspectæ sunt, & periculosæ; suntque, ut ait Hipp. *judicatoria non decernentia*; nam nec morbi, nec symptomatum levamen exindè supervenit, sed major exacerbatio; per irritationem namque fiunt, non per debitam naturæ separationem, idque potissimum cum eradicantia sunt pharmaca. Si igitur natura nunquam movet in principio morborum materiem crudam tunc, & cum bonis succis confusam, multò minus ars ejusdem interpres & ministra hoc tentare debebit. Quique Medici vel ignorantia, vel odio sectæ contrariæ id tentabunt, quo fortiora, vel purgantia, vel diaphoretica, vel alia hujusmodi medicamenta exhibebunt, eò majorem inducent in humoribus confusionem, cujus de causa, minima profectò à præfatis medicamentis succedet evacuatio, vel si magna, in perniciem erit, symptomata augebuntur, & morbus vel in longitudinem, vel in interitum desinet. Contra ab iisdem medicamentis, vel minima quantitate datis circa finem coctionis, non solum maxima succedit evacuatio, sed ea cum levamine symptomatum, & Patientis. Veruntamen ne omnia uno calceo metiamur, fatemur revera dari nonnullas febres, in quibus nullà expectatâ coctione peccans materies statim eliminanda sit per sudores, aliasque vias naturæ magis accommodatas, tum quia malignitate peccat, & sanguinem ad fatalem coagulationem disponit, undè ex diuturniori ejusdem in humoribus mora mors acceleratur; tum quia ab alimentis pravæ qualitatis, aliisque hujusmodi causis producta forsan

fue-

fuerit, inter quas numerari possunt Epidemiæ contagiosæ, & malignæ, in quibus omnis cunctatio perniciosa est; solent enim celeriter ægrotantem jugulare &c. Dicunt nonnulli, necesse esse purgantia in principio exhibere, ut educantur cruditates è primis viis ibidem à cibis nimia copia ingestis cumulatæ, & insignem morbo fomitem subministrantes. Sciant hi tamen cruditates primarum viarum spontè sua digeri, vel potius per medicamenta stomachica, & fermentorum digestivam vim acuentia, & roborantia, non verò per imprudentem catharcticorum usum, quibus in massam sanguinis magis magisque insinuantur, morbumque aut augent, aut fovent; undè ne quidem in hoc casu purgantia juvant in principio.

V.

Quamvis ordo naturæ in absolvendis rerum effectibus constans sit, & perpetuus, quandoque tamen ab occursu contrariorum, adeò interverti solet, ut constantiam illam semper eandem non servet, sed variam pro varietate occursuum. Veritatem hanc in crisium negotio præ cæteris observavi; siquidem cum elapsis annis per varias Italiæ, & Dalmatarum Urbes pereginatus essem, severioremque hac de re observationem instituerem, didici tandem quod crises licet sint constantes naturæ motus, variare tamen soleant, prout variæ sunt medendi methodi, varia anni tempora, regiones, vitæ genus, temperies ægrorum, & ætates &c. Brumali tempore succi vitales humani corporis tum ob frigiditatem ambientis, tum etiam ob usum ciborum crassioris substantiæ, lentescunt aliquantulum, & ad motum celeriorem ineptiores evadunt, cumulatis interim in massa sanguinis ob impeditam magis transpirationem copiosis impuritatibus. In tali sanguinis statu, & tali pariter anni constitutione, accensæ febres longum temporis intervallum consumunt, in absolvenda perfectæ criseos despumatione, imò ob antedictum partium crassarum, hetero-

genea-

genearumque copiam insigni confusione afficiuntur humores, & hac de causa ad despumationes naturæ regulares difficulter perveniunt; tunc temporis quoque febres non ita acutæ sunt, nec ad celerem depurationem faciles, uti solent esse æstate. Eadem pariter de causa in frigidis paludosis, & Septentrionalibus Regionibus rarò crises perfectæ observantur, ut Germani, aliarumque frigidarum Regionum Medici abundè testantur. His igitur in casibus indulgendum aliquantisper medicamentis paulò calidioribus, digestivis, & roborantibus, quibus natura veluti exhilarata, tantum in humoribus excitet motum, quantus requiritur ad depurationem stato tempore, & perfectè absolvendam. Appetente autem Verno, & Æstivo tempore in Rusticis, & Pauperculis, Medicorum ope rarò utentibus, post institutam (si oportebat) phlebotomiam, tenuem victum, & diluentia prudenter. & juxta acutiei morbi indigentiam præscripta, paucis interjectis diebus per salutarem sudoris, urinæ, aut alvi crisim febres illorum acutas, inflammatoriasque solutas vidimus. Vere namque atque æstate, cum ab aucto aëris elatere, auctaque exindè insensibili transpiratione, humores fiant agiliores purioresque; scoriæ morbosæ iisdem confusæ, ac velut incoctæ celerius quoque extricantur, coquuntur, & per subsequentes crises foris eliminantur. Hoc idem de calidis Regionibus respectu frigidarum, de temperamento calido, & juvenili ætate, respectu humidi, ætatisque senilis, & sic deinceps sentiendum erit.

VI.

Antedictis pariter de causis, in Græcia, & Asia crises olim feliciter procedebant; aër enim talibus Regionibus circumfusus, & orientali plagæ proximus cum ingenti præditus sit puritate, tenuitateque, non solum vina, & reliqui telluris fructus, perfectam maturationem citò, & feliciter attingunt; ve-

rum etiam ipſa ſanguinis maſſa craſſioribus, & impuris aëris particulis non fœdata, ſed ſumma gaudens agilitate, puritateque à morboſis particulis, quibus febriliter effervеſcit, per inſtitutas naturæ criſes celerius liberatur, quam non fit in aëre craſſiori, paludoſo, & frigido. Igitur quo Regio erit calidior, anni tempus pariter calidum, & aër circumfuſus tenuior, ac purior, eo citius perfectiuſque abſolventur criſes in morbis acutis. Hæc tamen omnia ad criſeos felicitatem fruſtranea erunt, niſi ea adhibeatur medendi methodus, qua cum Græcis ſuis uſus fuit Hippocrates Medicorum Romulus; hic diuturna edoctus praxi, naturas eſſe morborum præſertim acutorum medicatrices, in illorum curatione poſt præſcripta pauciſſima in principio morbi medicamenta; dum res ad ſtatum tendebat, à remediis prorſus abſtinebat (dummodo tamen morbi genius, & malignitas id permitterent) & omnia naturæ committens, ſecurus criſim expectabat. Hodierni verò Practicantes talium præceptorum, aut obliti, aut contemptores, toto febrilis accenſionis tempore, non ſolum aſſiduis remediorum formulis penè conficiunt ægrotantem, ſed morbum natura ſua benignum in claſſem chronicorum, aut lethalium redigunt

VII.

Illæſa, uti opinor, verecundia fateri poſſum, me inflammatorias febres præſertim varioloſas, poſt ſectam venam (ſi tamen nimius febris ardor, impetus humorum ad caput, aut alia viſcera, & aliæ cauſæ hiſce analogæ eandem expoſcerent) tenuem victum præſcriptum, & diluentia prudenter, ac tempeſtivè ordinata ſæpius feliciſſimè curaſſe; neque quiſquam variolis laborans de vita periclitatus eſt, dummodò eundem prælata methodo tractaverim. Eandem quoque methodum in reliquis continuis acutiſque adhibeo: talia enim tantaque inter initia præſcribo remedia, qualia quantaque ſufficiunt, ut ſanguis febricitans

tans intra debitos fermentationis limites coërceatur; dum verò morbus ad ſtatum vergit, tunc ſedulus ſpectator, naturæ reliqua committo; & ab illius oraculo pendeo, qua progrediundum via mihi ſit, in eliminando peccante humore coćto jam, & deſpumato, vixque fateri poſſum, quam jucunda delectatione per hanc methodum obſervaverim febriles acceſſiones leniter, & amicè ſeſe excipere, tempora ſua juxta præſcriptos naturæ ordines percurrere; ebullitionem febrilem naturali ordine ſemper procedere, neċ ſurentibus ſymptomatis, aut intempeſtivis exacerbationibus remediorum perturbari; criſes denique, ſive deſpumationes ſingularum acceſſionum, nec non deſpumationes generales circa finem morbi adamuſſim abſolvi. Contra verò dum continuo remediorum uſu naturæ opus perturbabatur, omnia in deterius ire conſpiciebam.

Finis Libri Secundi.

GEORGII BAGLIVI

DOCTORIS MEDICI

Et in Romano Archilyc. Anatomes Prof.

DISSERTATIO I.

De Anatome, Morſu, & effectibus

TARANTULÆ.

LUGDUNI in BATAVIS,

Apud FREDERICUM HARINGIUM.

1699.

Non fingendum, aut excogitandum, sed inveniendum quid natura faciat, aut ferat. Bacon.

EMINENTISS. PRINCIPI

HIERONYMO
CASANATE
CARDINALI.

Georgius Baglivus S. P.

VLTA ſunt, HIERONYME Cardinalis Ampliſſime, eaque ſingula permagni ponderis, quæ me non invitent ſolummodò, ſed etiam impellant, ut iſtum mei literarii laboris, ſtudiique partum tuis ſub auſpiciis, tuoque inſcriptum nomine prodire velim. Et primùm quidem animum addit multiplex ille tam variæ Eruditionis theſaurus, quem intra mentis tuæ penetralia, tum ingenii perſpicacia, tum ſtudii aſſiduitas cumulavit. Neque enim verendum eſt, ne vile doctiſſimo Principi videatur iſtud qualecumque eſt ſervitutis ergà te meæ, devotioniſque monumentum; quippè qui optimè noverim doctrinarum, ac virtutis merces, contrà quam externis, & vulga-

garibus accidere solet, pretiosiores, carioresque ibi esse, ubi harum major sit copia: quin potiùs certam in spem adduci me posse, eo lubentius à te exceptum iri munusculum, quo hujuscemodi opum sis locupletior. Harum tuæ mentis divitiarum imago quædam, ac similitudo est dives illa, ac Persica magis Gaza æstimabilis cujusque generis librorum supellex, solerti delectu, & indefessa conquisitione collecta; in quam si pervenire, atque inter tot tantique nominis Virorum Opera adscribi libellus posset, sicut summæ felicitati duxerim, ita fieri ut queat plane diffido, nisi, quod merito debitum non est, id pro tua in Auctorem humanitate, ac indulgentia assequatur. At quid ego istas, quæ cuipiam in promptu sunt externas, ut ita dixerim, adventitiasque opes commemorem? Interiores aliæ sunt, atque adeò tibi propiores, quæ mihi hanc, in fidem me tuam, ac clientelam conferendi mentem ingesserunt. Quamvis enim illæ tui animi dotes præclaræ omnino sint, & eximiæ, atque suâ Christianum Orbem famâ impleverint, cum primis tamen eos suam in admirationem rapiunt, quibus eas cominùs intueri

ri licet. Enim verò credi vix poteſt, quantum Catholicis partibus dignitatis adjungat magna illa opinio, atque exiſtimatio, quam de Te, vel qui Matrem Eccleſiam non agnoſcunt, impreſſam, conſignatamque animo habent. Quotquot à Tranſalpinis Provinciis Romam variarum homines Sectarum accedunt, poſteaquam propiore te uſu introſpexerint, ad integritatem fidei ſi minus redeunt; ſaniores tamen, ac remiſſis, quas de Catholica Eccleſia informarant, falſis opinionibus diſcedunt. Vident quippè in omni vitæ tuæ ratione non modò ſincerum, & ardens ſtudium Apoſtolicæ Sedis, & libertatis Eccleſiaſticæ jura tuendi, qua quidem re (tantum opinio præjudicata poteſt) non ità valdè moverentur, ſed ſummam morum innocentiam; profundam præterea, intimamque Sacrorum Canonum, Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, atque Veterum, qui ætatis ſuæ lumina, ſequentium verò Magiſtri fuere Auctorum notitiam: ex qua, & ingenita prudentia admirabilis quædam exſiſtit in rebus ritè æſtimandis, certoque definiendis judicio ſagaciſſimæ mentis ſolertia. Egregiam deni-

que illam, ac perpetuam in magnis Artibus, Literisque promovendis diligentiam, qua non solum excolendis cujusque generis disciplinis operam navas, sed earum etiam Cultores sic in manibus habes, sic foves, sic quibuscumque potes rebus auges, ut quasi Parentem alterum te omnes ament, ac venerentur. Has tuas celebrando laudes, Eminentiss. PRINCEPS, *me probaturum certo scio iis etiam, qui usque eò difficiles, ac morosi sunt, ut in panegyrico quasi in historia, & à Cliente sicut à teste veritatem exigunt. Id solummodò vereor, ne quid peccaverim in mirificum animi tui pudorem, ingenuamque illam timiditatem, qua fit ut non minus tu laudes, quam alii convicia, refugias. Vale.*

Romæ prid. Kal. Octobres 1696.

LE-

LECTORI.

QVicumque de Tarantula ſcripſerunt, vel ex alienis dictis ſcripſerunt, vel plurima ad arbitrium finxerunt; nemo illorum noſtram vidit Apuliam, in qua præfatum Animalculum venenoſam labem potiſſimum exerit, ſi unum excipias Epiphanium Ferdinandum Apulum, qui in ſuis obſervationib. pract. nonnullas olim Tarantatorum hiſtorias deſcripſit. Cum igitur hæc provincia intacta ferè eſſet, nec niſi generalia quædam, & confuſa innoteſcerent, libenter duobus ante annis inſtitui de ea ſcribere, præſertim cum Vir magni nominis, & celeberrimus Helvetiorum Practicus Jo. Jacobus Mangetus humaniſſimis literis hortatus ſit ad hanc tractationem, quam inferere velle dicebat ſuæ Bibliothecæ Medico- practicæ; ajens multum conducere poſſe ad Inſectorum hiſtoriam, naturamque univerſim venenorum. Quare ut & Viro huic eximio, & Reipublicæ literariæ rem gratam facerem, ab eo uſque tempore tumultuariè quædam, indigeſtaque perſcripſi. Nunc verò melius re conſideratâ, ac ordinatâ, tractatuque aucto ante oculos tuos pono, Lector, tuum judicium expectaturus. Videbis meo more me nihil ab obſervando, praxique diſcedere, quibus in omni re ſemper primas tribuo. Quod ſi interdum in reddenda ratione effectuum Tarantulæ, ac remediorum, quibus ejus veneno occurritur, veluti humi jacui, nec multum ratiocinandi evectus ſum, tribue id innato meo timori, ne rectum naturæ filum ratiocinio meo, aut parum docto, aut parum concinno ſuccidérem; undè multi ſunt orti errores in Medicina, quod quiſque facilè videre poteſt; ſi eos legat Auctores, qui huic obnoxii ſunt præjudicio. Examinatâ veneni Tarantulini naturâ, quamque cum aliis morbis habet analogia, multa ex mechanica mu-

 ſicæ,

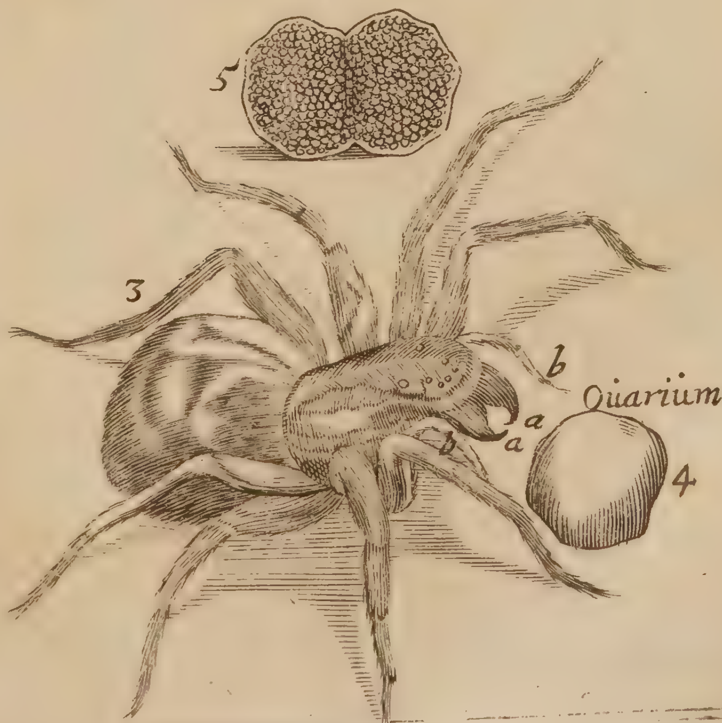
ſices, venenorum, & ſaltationis doctrina, utilitateque hinc indè expoſuimus. De ovis Oſtrearum detectis, & examinatis, & de genuina lapidis ſerpentini, vulgò *Cobra de Capelo*, in extrahendis venenis inatura breviter quoque tractavimus. Quæ qualiacumque ſint doctorum Virorum judicio ſubmittimus, ut ſedulò inquirant anbenè dixerim.

Romæ Idibus Novemb. 1695.

CAPUT

de Tarant. Sign. a.
Bisceglia
Bari
Monopoli
MARE
ADRIATICVM
Conuersano
PVGLIA
Pitigliano
Ostunio
S. Vito
Brindesi
Lecce
fig. I
Graiiina
OTRAN
Matera
Mottola
Oria
Taranto
TO
Noia
Narco
Otranto
Genosa
MARE
Gallipoli
Alessano
S. Maria
IONIVM

TARANTVLA
b
a
a
b

5
3
b
Ouarium
a
a
b
4

CAPUT I.

Etymon Nominis, & Differentiæ Tarantularum.

TARENTUM antiquissima magnæ Græciæ Urbs est ad Jonium mare, à qua denominari dicitur Tarantula animalculum de genere Araneorum, venenirerum; quos semel momordit, impressi veneni seminia nunquam amplius delentur imposterum, sed singulis annis reviviscendo, ingentem malorum seriem post se trahunt; futuram sanè Patientibus permolestam, nisi in debitum salutis pignus saltationes, & choreas stato tempore instituant. Vocatur Tarantula, non quia Tarenti hoc animal virulentius sit, quam in reliquis Apuliæ Regionibus; sed forsan quia Græcorum, & Romanorum temporibus Civitas illa cæteris erat, aut frequentior, aut nobilior, & ideò existentibus ibidem majori numero ægrotis hoc veneno laborantibus, nomen exindè animalculum desumpsisse non inficiarer. Aranei nomen commune est omnibus Phalangiis, Tarantulis, & Tetragnathis. Plinius *lib.* 29. *c.* 4. octo species Araneorum numerat. Avicennas *lib.* 4. *fen.* 5. *tract.* 5. *cap.* 5. duodecim. Idem *cap.* 9. 10 & 11. quatuor alias describit. Sed hac de re legi merentur Aldrovandus, & doctissimus Lister *tract. de Aran.* aliique supra laudati Auctores. Nos majoris claritatis gratiâ, dividemus Araneos in Octonoculos, & Binoculos, qui adinvicem differunt magnitudine, substantia, colore, pedibus, aculeis, oculorum numero &c.

Tarantula est de genere Araneorum Octonoculorum, eamque mox sedulo, & laconicè describemus,

Et quamvis præsens historia parum utilitatis afferre videatur ægris, reique medicæ, propterea quod solis Apuliæ Incolis necessaria sit; nihilominus tamen ardua venenatorum morborum Provincia, magnam exinde lucem exhibebit; relatis adinvicem symptomatis veneni Tarantulini, cum symptomatis aliorum venenorum, ut imposterum diagnosis, prognosis, & cura venenorum solidior habeatur. Hydrophobia licet sit effectus veneni canini, eandem tamen Petrus Borellus in homine absque ullo canis morsu, sed ob peculiarem humorum exaltationem, caninæ rabiei non absimilem productam vidit, ut notat *cent.* 3. *obs.* 38. Salmuth, quoque, absque prævio canis morsu eandem in malignis febribus observavit, in quibus dum apparet, futuram mortem prænunciat, ut videre est apud eundem *cent.* 2. *obs.* 52. Ex antiquis Cælius Aurelianus *lib.* 3. *acut. pass.* hydrophobiam pariter ex se productam describit. Ita pariter venenum Tarantulæ nonnullis stipatur symptomatis, quæ analogiam insignem habent cum melancholiæ, chloroseos, & similium morborum symptomatis. Mania, & Dementia quamvis morbi sint, longè differentes ab hydrophobia, curantur tamen felicissimè per repetitam ægrotantis in aquam immersionem, ut fieri solet de hydrophobis; sicuti expertus pluries est Medicus Anglus celeberrimus, teste Helmontio Filio *tract. de homine* §. 29. *f.* 33.

CAPUT II.

De Natura, & Situ Regionum, in quibus nascitur Tarantula.

QVam hodie denominamus Apuliam, antiquiores nostri Græci magnam Græciam appellabant, & generali nomine Japygiam, eamque subdividebant

bant in Dauniam, Peucetiam, & Messapiam, à Daunio, Peucetio, & Japygio Lycaonis filiis, qui Apuliæ olim imperarunt. Prisca Daunia vocatur hodie Capitanensis Provincia, quæ triplici flumine alluitur; Frentone scilicet, Cerbalo, & Aufido; ad cujus dextram ripam adhuc observantur nonnulla insignis Cannarum oppidi rudera, quò loci memorabilis illa, & cælo Latino penè exitialis pugna, Pænos inter & Romanos peracta fuit. Antiqua Peucetia dicitur nunc Barensis Provincia. Demum vetus Messapia, Lyciensis sive Aletina provincia denominatur. Tota Regio prædictarum Provinciarum omninò plana est, si Garganum Montem, qui in Daunia assurgit, excipias, in qua pariter provincia tria nuper recensita quamvis perexigua flumina decurrunt. In Gargano Monte nascitur manna purgans officinarum, & vulgò dicitur manna montis; nascuntur pariter & insignes aliæ herbæ medicinales, quibus utpotè activioribus, omnes ferè Italorum Pharmacopææ utuntur. Ab Aufido flumine (vulgo *Fiume d' Offanto*) usque ad Promontorium Salentinum, sivè S. Mariæ ad Leucas, quo sanè tractu Barensis, & Lyciensis Provinciæ comprehenduntur, mirabilis propemodum planities, ad centum, & viginti circiter milliaria se extendens observatur, & nulla ibidem flumina, paucique aquarum rivuli percurrunt, sed omnia æstivi Jovis caloribus vehementer aduruntur.

Regio prædicta Orientem respicit, ventisque orientalibus, & aquilonaribus obnoxia est: æstate illic imbres rarissimi, quâ de re, imò etiam ob viciniam Orientis exurentissimis caloribus Solis uritur Apulia; undè Populares illi coguntur respirare aërem quasi ab ardenti clibano efflantem. Solet tamen Lycii, & adjacentibus Oris spirare paulò ante, vel post Meridiem ab Adriatico veniens Favonius, qui aliquantulum ardentis Jovis calores lenit ac demulcet. Huic climatis temperiei analoga est illa Incolarum; generaliter

ter enim Populares illi sunt adusti temperamenti, nigris capillis, subfusco, quandoque subpallido cutis colore præditi, macilenti, impatientes, iracundi, insomnes, magno mentis acumine præditi, ad discursum veloces, ad operationes promptissimi. Obnoxii potissimum sunt ardentissimis febribus, phrenitidi, pleuritidi, dementiæ, aliisque morbis inflammatoriis; tantaque caloris est illis in Regionibus activitas, ut plurimos viderim in summam impatientiam, atque in dementiam actos.

Quamvis prædictis incommodis obnoxia sit Apulia; incredibili tamen telluris ubertate, salubritate aëris puri, sicci, aperti, nullo stagnantium aquarum squalore infecti, amœnitate maris, piscium denique, & carnium cujuslibet generis affluentia, nulli prorsus Italiæ Regioni cedit. Et verum fateor, me nullibi per Italiam, Dalmatiam &c. suaviorem odorem, saporemque in fructibus observasse, quam in Apulia. Vina illic penè omnia sunt nigra, & adeò flagrantia, ac potentia, ut potius pro balsamo ad vulnera, quam pro deliciis ad convivia inservire videantur. Apulia Barensis triticum, & amygdala magna copia producit, & hoc nomine vulgò dicitur magnum horreum Italiæ, ac Regionum adjacentium. Apulia Lyciensis oleo, vino, & tritico summoperè abundat; & oleum illud, primum locum obtinet inter omnia Italiæ olea, & ad exteras quasque Regiones transvehitur. Platanus, Populus, & hujusmodi arbores umbriferæ deliciis potissimum inservientes, raro vegetant iis in locis; Sed per campos oliva, vitis, & triticum, per arva vero inculta rosinarinus, salvia, pulegium, & thymus uberrimè efflorescunt, suntque ordinaria Animantium pascua.

Hac in regione, præfata hominum, climatis, & telluris temperie prædita, cujusque geographiam prima exhibet figura, nascitur Tarantula animalculum frigoris impatiens, & hyemante cælo sub terra

se oc-

ſe occultans, quo tempore nullis veſcitur alimentis. Neapoli elapſo decennio plures clauſimus in phiala terra ſemiplena, prout ab Apulia venerunt, & ita abſque cibo vixerunt per menſem, & amplius.

Licet inſectum hoc incommodum ſit hominibus, aliiſque animalibus; illi tamen incommodum magis eſt aliud animalculum Veſpæ non abſimile, in dorſo variegati coloris; in ventre verò nigricantis, quod Tarantulas, cæteroſque Araneos avidè quærit, occidit, & depaſcitur. Veruntamen mirabilius eſt obſervatu, Tarantulas ipſas adeo eſſe inter ſe hoſtiles, ut ſi in aliquo vaſe decem v. g. vivæ ponantur: eouſque ad invicem occiduntur, donec una duntaxat viva remaneat, ut ſæpè Apuliæ, & Neapoli experti fuimus; imò ſi duæ ſolummodo vivæ in aliquo vaſe claudantur, altera alteram interficit, & comedit brevi temporis intervallo.

Hyemante cælo ſuis in ſpecubus latent Tarantulæ; per initia verò æſtatis ab iiſdem prodeunt, arva incolunt, & inſidias ſtruunt Viatoribus. Ruricolæ noſtri, quando eas captare volunt, ad illarum latibula accedunt, tenuiſque avenaceæ fiſtulæ ſonum, apum murmuri non abſimilem modulantur, quo audito foras exit Tarantula, ut muſcas vel alia hujuſmodi inſecta quorum murmur eſſe putat, captet, captatur tamen ipſa à Ruſtico inſidiatore. Si tenui voice motum, & gratum ſibilum efficias, & exindè vibicis apicem ad oram latibuli apponas, confeſtim videbis Tarantulam è ſpecu prodeuntem, ſuper vibicem aſcendere, qua ratione etiam à Popularibus illis capiuntur.

CA-

CAPUT III.

Anatomes Tarantulæ.

TArantula est de genere Araneorum, seu Phalangiorum; eamque in secunda & tertia figura accuratissime, & ad vivum delineatam invenies. Octo pedes habet, quatuor scilicet hinc indè ad latera, & singuli pedes terna internodia: duo anteriores pedes sunt minores cæteris sex, & hæc magnitudinis pedum diversitas omnibus ferè Araneis familiaris est; nam modò anteriores posterioribus, modò hi anterioribus longiores sunt; idque putarem factum à summo Opifice, tùm ad agilitatem, tùm etiam ad commodum, telas variè conficiendi.

Tarantulæ Apulæ magnitudo æquat, vel superat magnitudinem glandis, estque ferè illius magnitudinis quam exhibent figuræ secunda & tertia. Corpus illius dividitur in duas partes principaliores, thoracem scilicet, & ventrem, quæ quamvis ab invicem sejuncta videantur, tenui tamen ligamento, seu nodulo thorax ventri unitur: Caput à thorace, & humeris nullo distinguitur segmento, sed una eademque sunt continuatio. In capite primo occurrit os, à quo duo tela prodeunt similia Forcipi hamato *aa*; quorum apex acutissimus est, & hac ratione facillimè in cutim penetrant, suntque quasi duo veneni emissaria; substantia telorum crustacea est, ac friabilis, & in maribus Tarantulis firmiora sunt, atque acutiora; in fœminis contra obtusiora, & laxiora. Hos forcipes accuratè delineatos vide in Micrographia Viri doctissimi, amicissimique Philippi Bonanni Soc. Iesu, cujus Historia Templi Vaticani figuris æreis ornatissima lucem publicam quamprimum videbit. Post tela seu forcipes occurrunt duo parvula cornua seu antennæ

duæ

duæ *bb*. quæ prope illos oriuntur, duoque habent internodia; extremus harum antennarum apex in maribus latior eſt, & craſſior, in fœminis contra acutior, & ſubtilior, ut patet in figuris; antennas has continuò ac ſtrenuè hinc indè movent, præcipuè cum propinquiores ſunt prædæ.

In Capite octo oculi obſervantur, quod familiare eſt ſingulis Phalangiis, & Araneis majoribus, qui fila texunt, ſicuti noſtra Tarantula; contra qui binoculi ſunt, fila non texunt, quantum hactenus obſervare potui, & ab Octonoculis differunt magnitudine, figura, ſubſtantia, membrorum proportione &c. Oculi læves ſunt, & lucidi, nec monticulis, ſive tuberculis exaſperati, ut in aliis Inſectis obſervavimus. Quatuor oculi majores ſunt, & duo hinc indè ad latera capitis ſituantur abſque microſcopii ope facilè viſibiles; reliqui quatuor minores ſunt, & linea parallela ſub primis diſpoſiti, & vix niſi per microſcopium obſervabiles; ſingulos tamen in figuris Tarantularum deſcripſimus, ut videre eſt: oculorum color quandoque niger, quandoque ſubcæruleus. Sed quarè hæc oculorum multiplicitas in Tarantula cæteriſque Araneis octonoculis, qui fila texunt, à Summo Opifice conſtituta ſit, me ſanè latet, niſi aſſerendum eſſet plures oculos faciliori texendarum retium commodo aliquid conferre; nam binoculi, qui fila non texunt, tanta oculorum copia non gaudent, ut diximus.

Octonoculi Aranei alvum habent, quæ non exigua inciſura à pectore dividitur, & in ano nonnullæ eminentiæ quaſi appendices obſervantur, quæ ſunt veluti emiſſaria filorum texendis retibus neceſſariorum.

Tarantula piloſum animal eſt, pilique inſigniter prominent per univerſam corporis peripheriam. Color externus corporis varius eſt; nonnullæ enim æmulantur colorem coturnicum, aliæ cineritium, vel ſubalbum, aliæ ſubnigrum adinſtar coloris pulicum: ſunt

sunt demum quæ maculis hinc indè stellatis consperguntur. Tarantula coturnicei, vel subalbidi coloris ventrem habet rotundum, os parvum; stellata verò dorsum acutius. Cutis illarum mollis est, in maribus tamen durior, sed ad crustaceam substantiam non accedit.

De visceribus Tarantulæ hic supersedeo discurrere, nam præ friabilitate, & mollitie eorundem detegi vix potest minima structura; meditor tamen eadem in aliquam substipticam aquam infundere, ut consolidatis parumper partibus, sectioni possint resistere. Hoochius *in sua Microgr. observ.* 47. affirmat de Araneo longipede illum marino cancro similem esse, & interna viscera, visceribus cancri marini non dissimilia se deprehensurum, si fragilior illorum substantia sectionem admisisset. Inter viscera interna numerari quoque poterunt filorum conceptacula, qualia in bombycibus observarunt nuper Itali, & de illis fusè discurrit doctissimus Redi *de gener. insectorum lat. edit. f.* 177. ubi pariter de filo Araneorum multa scitu digna adducit. Notandum hic obiter Araneos octonoculos excrementa semper ejicere liquida, contra binoculos semper solida: quamvis utrique muscis, & aliis hujusmodi insectulis vescantur.

CAPUT IV.

Vasa Seminalia, Ovum, & Generatio Tarantulæ exponuntur, ubi obiter nonnulla de Ovis Ostrearum, & de Semine in genere.

SIcuti animantia cætera, ita pariter & Tarantula ex ovo suam ducit originem, & per ovum speciei propagationem perpetuat. Mas, & fœmina in Tarantularum specie mutuo gaudent consortio, & vasa semi-

ſeminis proportionata habent; Fœmina ſcilicet ovarium, mas verò organa prolificum ſpiritum generantia, imò & penem, qui exurgit ex media commiſſura thoracis, & ventris, eſtque nigricans, intortus, & forma referens muſcæ aculeum, ut obſervavit quoque in Araneis Marc. Aurelius Severinus decus magnum Italorum, & Calabriæ, & fusè notat *in ſua Zootomia.* Mares obſervantur minores fœminis ſicciorique ſtructura præditi, ut videre eſt in figuris, illæ verò pedes habent longiores, & ad motum promptiores, reliqua ad exteriorem ſtructuram ſpectantia habent communia.

Hæc animalcula coëunt appetente Junio menſe, quo tempore animalia penè omnia prolifici ſeminis turgeſcentiam perpetiuntur. De coitu Araneorum in genere hæc habet Ariſtot. *lib.* 5. *hiſt. animal. cap.* 8. *Cum fœmina deductam araneam traxerit, mas eandem mutuò trahit, quod ubi ſæpius fecerint, coëunt, & averſis clunibus copulantur; nam propter alvum orbiculatam modus hic coëundi iis convenit:* hæc ille. An ità aversè, an verò os ori jungendo coëant Tarantulæ, adhuc obſervatione non didici. Si gravida ſecetur Tarantula, invenitur in ea ovarium ex folliculis ovulorum plenis coagmentatum. Circa æſtatis initia hæc ova fœcundari incipiunt, & tunc temporis ventre turgido apparet Tarantula, qualem in tertia figura delineavimus: (ſecunda namque figura Tarantulam marem repræſentat) poſt elapſos aliquot à fœcundatione dies ovulorum folliculum parturit, ejuſque figuram *num.* 4. deſcripſimus.

Folliculus hic ſivè ovulorum congeries, quam parturit Tarantula, coloris eſt cæleſtis, ad differentiam ovarii cochlearum, quod ſubflavi, ac veluti ſplendentis coloris eſt. Poſtquam peperit antedictum folliculum, arctè illum amplectitur, ut in figura tertia apparet, & ità amplexum per 12. 15. aut 20. continuos dies detinet, & exindè in campis deſerit, quouſque

que demum ab ulteriori solis actuatione maturata ovula excludantur. Tarantula parit ova modo quo cæteræ araneæ, eorumque emissarium prope alvum situatur, quod etiam Aldrovandus vidit *de insect. fol.* „ 625. ubi hæc habet. Observavi sub captæ araneæ „ alvo magnum ovorum cumulum adeò exiguorum, „ ut atomis liceat comparare. erant autem candida, „ & digito compressa crepitum edebant.

Non evadit fœcunda Tarantula, nisi peracto anno, vel biennio ad summum suæ ætatis, quo tempore ad perfectam magnitudinem fœcunditati opportunam pervenisse creditur. Tempore coitus, & fœcundationis mas cum fœmina dulce ducunt consortium, idque tandiù faciunt, donec fœmina partui proxima fuerit, tunc vero marem non amplius observamus, ut ut fœmina toto æstatis tempore plures ovulorum folliculos pariat.

Folliculus ovulorum supradictus, figura, & magnitudine lupino similis est, prout figura quarta repræsentat. Si per medium secetur, invenitur intus ingens ovulorum copia, ita ut centenos & amplius quandoque observaverimus. Ovula prædicta ordinatè disposita inter se sunt; invicemque uniuntur tenuissimis quibusdam, & flaccidis filulis, imò muco quodam sui generis. Hanc ovulorum massam per medium sectam quinta figura exhibet. Ovula prædicta seorsim sumpta magnitudinis sunt grani milii, quandoque seminum papaveris albi, suntque undequaque rotunda; exterior illorum membrana tenuissima est, & friabilis, intra cujus sinum prima araneorum stamina reconduntur, ab ulteriori solis actuatione mox mox manifestanda. A primo ovulorum partu, ad perfectam usque eorundem exclusionem, maturationemque plures dies intercedunt, quandoque viginti, quandoque verò triginta in æstuoso Apuliæ solo, citius, vel tardiùs, prout Tarantula campestrem, aut montanam Apuliæ regionem inhabitarit.

Cum

Cùm de ovulis insectorum inciderit sermo, non abs re erit pauca de ovis Ostrearum exponere, utpote quarum propagatio obscura adhuc est apud Philosophantes. In advectis elapso Majo Neapoli Romam vivis Ostreis, dum contemplarer lac intra illarum cavitatem fluitans, & observationes acutiori microscopio pluries repeterem, deprehendi tandem lac illud nil aliud esse, quam congeriem minutissimorum ovulorum, seu minutissimarum ostreolarum succo cuidam mucaginoso, ac velut resinoso confusorum; imò si super vitrum extendatur lac illud, & lumini fortiori objiciatur, deindè microscopio observetur, quædam motus oscillatio, ac partium lactis hinc indè progressus deprehendetur, quasi progressiones illæ essent futuri animantis prima motus inchoamenta. De motibus hisce vividissimis in aliis animalium feminibus à Medico in Italia celeberrimo observatis, plura dicere supersedeo, ne castas Lectorum aures offendam.

Lac pariter recens capra emulsum, super vitrum extensum, & microscopio observatum repræsentat quoque infinitam minimorum globulorum copiam, hinc indè agiliter se moventium, motum hunc agilissimum in globulis observavi quoque secunda, & tertia ab emulsione die, dummodò tamen aciditatem, aut corruptionem lac non contraxerit: Et si lacti parum aquæ misceatur, distinctior ille motus apparebit. Observationes has faciebam microscopio trium lentium ità composito, ut res observandæ lumini commodè objici possent, & ità diligentius, acutiùsque intueri.

Sed ad ostrearum lac redeamus, quod superiùs diximus nil aliud esse, quam congeriem infinitorum ovulorum, seù minimarum ostreolarum, mucagini seu resinoso cuidam succo confusarum, ut in magnis vivisque ostreis observavimus. Ad quid tamen inserviat album illud, ac mucosum gluten ovulis interspersum, ipse profectò nescirem, nisi assererem factum esse

ab Authore naturæ, ut non solum blandum quendam, ac veluti balsamicum madorem tenellis ostrearum fœturis conciliet, quò possint celeriùs maturari; verum etiam ut minimas illas fœturas jam à matre emissas, scopulis firmet, & agglutinet, ad hoc, ut & ventorum & maris incursibus potenter resistant, & per conciliatam firmitudinem ad debita perducantur incrementa.

CAPUT V.

De Morsu Tarantulæ.

NEc cuilibet Regioni, nec quovis anni tempore venenifera est Tarantula, sed Apuliæ duntaxat, atque æstivo tempore, præsertim urente canicula; Hyeme si mordet non offendit, imò quod mirum est, Tarantulæ illæ, quæ montes ad Apuliam terminantes incolunt si mordent, ne quidem offendunt, quocumque demum tempore mordeant. Noxiæ igitur sunt, quæ Apuliæ campos accolunt, & potissimum æstivo tempore, quia tunc ab urentissimis Solis radiis venenum illarum exaltatur, & hinc in rabiem actæ quoscumque sibi obvios impetunt. Non solùm hominibus, sed aliis quoque animalibus noxiæ sunt Tarantulæ, quod etiam adnotavit Ælianus *lib.* 1. *cap.* 8. ubi ait cervis esse perniciosas, quibus hædera pro medela est, & nisi eam brevi comederint, moriuntur. Ictus illarum graviores putantur à Nostratibus eo tempore, quo coëunt, id est circa initia æstatis, exaltato scilicet veneno, & ob veneris, & ob æstivi caloris orgasmum, sicuti de aliis etiam veneniferis animalibus vulgò circumfertur: nihilominùs tamen, tam concubitus tempore, quam per æstatis decursum venenosus summoperè est illarum morsus.

In Apulia Barensi Messores frequentiùs ab iis mordentes

dentur; illic enim vastissima, & oculo meherclè gratissima camporum planities spectatur, præsertim dum tritico universa luxuriat; Et cum rariores, ac ferè nullæ arbores ibidem crescant (tellus namque omnis tritico seritur) arva illa omnia torrentur, ac veluti inflammantur à Solaribus radiis, & hac de causa Tarantulæ in majorem rabiem actæ, & caloris impetu lacessitæ rabidius Messores, & Viatores mordent. Earumque morsibus Messores potissimum obnoxii sunt; nam Tarantula vel persulcorum squalorem, vel per tritici fistulas progrediens, manibus, vel pedibus occurrendo veneniferum morsum infligit: quamobrem Messores ocreolis pedes vestiunt, ut à morsibus tutiores evadant.

Communiter credunt Viperam non mordere, nisi irritatam, prout in Circumforaneis observamus, qui à morsibus illarum immunes sunt, propterea quod dexterrimè, & sine vi easdem tractant. Super hoc assertum fundata est opinio Domini Charas de veneno viperæ, putantis nullum in ea venenum latere, sed totam veneni vim consistere in spiritibus viperæ inflammatis, & excandescentibus ob vim eidem illatam, spiritusque ità inflammati ac in virulentam indolem exaltati, dum animalium humoribus inseruntur, universam illam funestorum symptomatum procellam confestim producunt. Sed cum solida Viri doctissimi Domini Redi nostri amicissimi experimenta contrarium evincant, æqui rerum æstimatores litem hanc dirimant, & in neutram partem propendendo, inconcussam veritatem stabiliant.

An eadem quæstio movenda sit de veneno Tarantulæ, judicio acriores decernant: Hoc unum scio per autopsiam; Tarantulam vigilantes æquè ac dormientes, irritatam, vel non irritatam semper mordere, & semper veneniferam labem afferre; Pariter morsus tempore eructat exiguum, vixque perceptibilem liquorem, qui venenum ne sit, an potius inflammato-

rum, venenatorumque spirituum vehiculum, me sanè latet. Experientiâ quoque Popularium nostrorum constat, non solum exitiales esse Tarantularum ictus, verum etiam exitiales futuros liquores, in quibus illa fuerit suffocata; quod etiam confirmat oculatus testis Epiphanius Ferdinandus *cap.* 2. *observ.* 81. In quo casu corruit opinio omnis de spiritibus inflammatis, nam quilibet illorum impetus in liquoribus prædictis extinguitur; igitur in solidiori subjecto, veneni Tarantulini indolem latere asserendum erit.

Qui morsi sunt à Tarantula, sentiunt ictum non absimilem ei, quem apis, aut formica infligit. Ab ictu pars circumscribitur parvo circulo livido, vel flavo, vel nigro, aut alterius hujusmodi coloris. Dolor supervenit vehementissimus, quandoque loco doloris stupor atque hujusmodi symptomata varia sunt, pro vario Tarantulæ colore, magnitudine, veneni exaltatione, temperie ægri, & consimilibus, quæ clariùs patere non poterunt, nisi describendo nonnullas ægrorum historias, ut paulò infrà fiet.

CAPUT VI.

Morbi, & symptomata morsum consequentia describuntur.

UNdequaque infelix est humana vita, infelicior tamen si morbis, infelicissima si venenis affligatur, prout experimur in veneno Tarantulæ, quod indole cæteris venenis insueta, dum semel contagio suo corpus afflarit, vel immediatè Patientem enecat, si præsto non fuerit musica, & opportunus remediorum usus, vel si hæc præsto sint, non perindè tamen venenum omninò extinguitur, sed in fluidis adeò altè illius vestigia imprimuntur, ut singulis annis, & potissimum tribus æstatis mensibus veluti reviviscat, &

nisi

nisi anniversaria illa reviviscentia choreis, antidotisque pro tempore demulceatur; toto illo anno ægrotantes innumeris affectionibus graviter divexantur.

Dormientes, & incautos, utplurimum mordent Tarantulæ; Demorsi si vigilant, sentiunt ictum, veluti à formica, aut ape inflictum. Demorsa pars quandoque dolore, quandoque stupore insigni prehenditur, circulo livido, nigro, aut subflavo statim coloratur; paulò post in tumorem dolorosum attollitur, qui post institutam musicam, & remediorum usum sponte cum aliis recedit symptomatis.

Paucis elapsis horis à morsu, Patientes ingenti cordis angore, gravi mœstitia, sed graviori spirandi difficultate primò corripiuntur, mæsta voce conqueruntur, oculis turbatis inspiciunt, & interpellati ab Adstantibus ubinam doleant, vel nihil respondent, vel affectam cordis regionem manu pectori apposita demonstrant, quasi cor præ cæteris afficiatur.

Symptomata hæc frequentiùs in Tarantatis prima morbi invasione observantur, non sunt tamen perpetua, & singulis ægrotantibus communia; imò nec à singulis Tarantulis producuntur, sed varia pro varia Tarantularum natura, ægri temperie, calore æstivo magis minusve adurente; Nostrates namque observarunt Tarantulas borealem Apuliæ regionem magis incolentes, sæviores esse & ab iis demorsos gravioribus corripi symptomatis, imò variis delectari coloribus præcipuè rubro, viridi, cæruleo &c. rarò autem nigricanti. Et si Adstantes incedant vestibus eô colore diffusis, qui Tarantatis ingratus est, necesse est ut ab illorum aspectu recedant: nam ad intuitum molesti coloris, angore cordis, & symptomatum recrudescentia statim corripiuntur.

Pro varietate Tarantularum, varia quoque producuntur symptomata. Tarantula subalbida producit dolorem levem, cui accedit pruritus, dolor ventris pungens, & diarrhæa. Tarantula stellata acutio-

rem dolorem, & pruritum affert; imò & stuporem, gravitatem, & dolorem capitis, horrorem totius corporis &c. Uvea Tarantula præfata quoque mala producit, quibus accedunt tumor, & dolor ingens in loco demorso, spasmus, rigor, & sudor frigidus universalis, aphonia, in vomitum propensio, tensio virgæ, & pectinis, ventris inflatio, & reliqua in historiis infrà dicenda.

Cum multiplicia, ac penè incredibilia sint Tarantatorum symptomata, quorum multa à depravata imaginatione pendere videntur; non erit à veritate alienum, si asseramus, venenum Tarantulinum post exacerbationem vehementium symptomatum primis diebus apparentium, desinere demum in melancholiam sui generis, eò usque ægrorum cervicibus imminentem, donec vel saltatione, vel musicâ, vel ætatis mutatione virulenti characteres, è sanguine, & fluido nervorum penitùs eliminentur, quæ felicitas raro contingit, nam semel demorsi, imposterum non sanantur ampliùs, ut certo constat.

Assertum hoc innumera confirmant symptomata, depravatæ phantasiæ naturam redolentia; multi namque ex Tarantatis sepulchra, & solitaria loca desiderant, in feretro mortuorum se extendunt tanquam mortui. In puteum ceu desperati se projiciunt. Virgines, & Mulieres, cæteroquin honestæ, solutis verecundiæ habenis vehementer suspirant, ululant, indecore moventur, partes obscœnas patefaciunt, motum pensilem amant &c. nonnulli volutantur in limo tanquam sues, & volutatione hac summoperè delectantur. Alii verberibus cædi desiderant in ano, calcaneis, pedibus, dorso &c. Alii cursu magnam sentiunt utilitatem. De colore curiosa quoque observantur. Tarantati namque his coloribus delectantur, aliis contrà graviter afficiuntur, & pro vario depravationis phantasiæ gradu, alternatim variis rerum coloribus recreantur, & affliguntur.

CAPUT VII.

Cætera symptomata ulterius exponuntur, & quam cum aliis morbis analogiam habeant, demonstratur.

GEneraliter loquendo symptomata Tarantatorum, primo veneni insultu similia sunt iis, quæ in maligna febri ex coagulatione observari solent, qualia sunt angor cordis, spirandi difficultas, omnimoda ferè pulsus oppressio, animalium, vitaliumque actionum repentina, ac penè fatalis jactura. Horum omnium testis oculatus est optimus Parens meus, isque apud Lycienses in Apulia Medicus, ut omnibus constat, celeberrimus. Ille igitur tribus in ægris rure Lycium advectis non multis abhinc annis observavit; quod cum tales ægroti maligna febri ex coagulatione laborassent, & multa in illis apparerent symptomata Tarantatorum symptomatis multum analoga, Parentes judicarunt à Tarantula demorsos fuisse (repugnante interim summoperè optimo Sene Parente meo, qui morbum revera esse malignam febrim ex coagulatione asserebat) & ideò adveniente musica, choream & saltationem inchoarunt Patientes, jussu, & hortatu Parentum: ex iis duo saltando mortem accelerarunt, tertius vero in ipsò chorearum actu expiravit: exinde deducimus malignam febrim ex coagulatione, imponere sæpissimè Medicis sub specie veneni tarantulini.

Si quid judicare valeo, crederem venenum tarantulinum præcipuam sedem figere in liquido nervorum sive in spiritibus animalibus; siquidem continui dolores capitis, animi deliquia, dolores ossium, impotentia ad motum, ventriculi dolores, cordis oppressiones, & reliqua hujus generis symptomata morbo-

sam

sam spirituum naturam abundè patefaciunt; non excludendo tamen antecedentem ipsius sanguinis virulentam quoque indispositionem.

Præcipua membra, quæ in Tarantatis mulctari videntur, sunt ventriculus, & cor (si pro corde intelligenda sit sanguinis massa per cor circulans, non litigo) ideo rarò illi immunes sunt doloribus ventriculi, nausea, siti, inappetentia; nec non angore cordis, convulsione, gravitate, & afflictione circa pectus, unde semper sunt luctuosi, suspiriosi, pallidi, & taciturni. Notatu quoque dignum est, multas mulieres ex nostratibus chlorosi laborantes, eadem ferè pati symptomata, quæ Tarantati, & quoniam pro Tarantatis habitæ sunt, consueto more singulis annis saltarunt, & per saltationes à chlorosi diuturnisque hysteriis immunes omninò evaserunt; quoniam antedictæ mulieres à chlorosi, variisque hujusmodi diuturnis morbis saltando, & sudores hac ratione eliciendo liberatæ sunt, dogma practicum exindè deducitur, quod tales mulierum morbi nunquam rationabilius curabuntur, quam per medicamenta roborantia, effœtam, atque elangu dam sanguinis massam exaltantia; non verò per purgantia, saccharata, & similia majorem languorem sanguini inducentia. Inter præcipua roborantia effœtam, ac debilem sanguinis massam in chronicis morbis, laudo maximoperè equitationes in aëre rustica no factas singulis diebus, hora potissimum matutina, quibus equitationibus morbos chronicos penè incurabiles protinus eliminavi. Hæc obiter de equitatione, & saltatione in curandis chronicis adnotavi, ut clarius pateret quantum valeat exercitium ad roborandam, restituendamque emortuam penè sanguinis massam in chronicis, irrito quovis alio remediorum genere, præcipue si ab animi pathemate oriantur; equitatio tamen præ cæteris laudatur, utpotè in qua tota vis succussionis ab equo facta in imum ventrem terminatur, ubi fermenta excitantur, & stagnans materies circulum amissum recuperat.

Non

Non reticendum hic erit, quod licet in nostris Regionibus, & Tarantulæ venenum, & Tarantati revera dentur; mulieres tamen, quarum inter Tarantatos pars magna est, morbum hunc frequentissimè simulant per symptomata eidem familiaria; nam sive amoris igniculis, sivè jactura rei familiaris, sivè aliorum malorum mulieribus propriorum tædio afficiantur, ob assiduum de talibus objectis mærorem in desperationem, ac ferè in melancholiam degenerant. His omnibus accedit vita solitaria adinstar Claustralium, ab omni quamvis honesta familiarium hominum confabulatione immunis. Accedit pariter aër adustissimus, temperies mulierum ardentissima, cibi calidi, & maximè alibiles, otiosa vita &c. Atque tam prioribus, quam posterioribus hisce de causis in mærorem, & affectionem melancholicam frequenter degenerant, eademque ratione omni musices concentu, & choreis delectantur summoperè; undè ut opportuna hac musices occasione solis Tarantatis permissa utantur, Tarantatas se fingunt, fuco autem, & simulationi accedunt pallor vultus, mæror, spirandi difficultas, angor cordis, depravata imaginatio, & reliqua simulati potius, quam veri Tarantularum veneni symptomata (& cum maximè grata sit hæc chorea Mulieribus, cessit apud nostrates in adagium; *il Carneualetto delle Donne*) Et quamvis solæ mulieres morbum hunc quandoque simulent, non proindè tamen suspicandum hoc etiam erit de reliquis Tarantatis; nam nonnulli Viri cæteroquin eruditi, & Religiosi, cum minimè Tarantatis crederent, periculum in se ipsis fecerunt, & in Apulia demorsi à Tarantula, in imminens vitæ discrimen inciderunt, & nisi præsto fuisset musica, brevi animam se efflaturos fatebantur, ut asserit etiam Epiphanius noster *loco laudato.*

Tarantula, ut diximus, venenifera duntaxat est in Apulia, & præsertim camporum incola; nam quæ in montibus Apuliæ vicinis reperitur, vel nullo, vel non

non pernicioso pollet veneno. Et si eadem campestris Apuliæ Tarantula in exteras Regiones, Neapolim scilicet, Romam &c. transferatur; si mordebit, nulla ibidem afferet Patientibus incommoda, & si afferet pauca erunt, & levia, ut inferius in historiis. Dicunt nonnulli tandiu in Tarantatis vigere venenum, quandiù ipsa vivit Tarantula &c. sed cum hoc falsissimum sit, ut experientia infallibili apud Nostrates constat, nihil immorabor in hac refellenda falsitate.

Non solum Tarantulæ Apulæ, verum etiam scorpiones Apuli veneniferi sunt; observatione namque constat, à scorpione punctos eadem ferè pati symptomata, ac si à Tarantula morsi essent; chorea delectantur, & musica, iisdem duntaxat sanantur, ut infra in historiis &c. Hac de causa quamplures Græci senes, & populares nostri arbitrati sunt symptomata ea omnia, quæ vulgò Tarantulis adscribuntur pendere potissimum à scorpionum morsu. Sed quoniam assertum hoc falsitatis redarguit inconcussa Regionum nostrarum experientia, ideò in præsenti statuimus Tarantulam æquè ac Scorpionem Apuliæ esse summopere veneniferos, eadem fere producere symptomata, & iisdem remediis, musica scilicet, choreis &c. sanari; scorpiones tamen minus virulenti sunt, quam in Africa, magis verò quam in reliqua Italia.

Sunt qui à Tarantula demorsi paucis diebus moriuntur, nil proficientibus musica, & antidotis; nonnulli contra præfatis remediis ab imminenti morte liberantur. Cæterum veneni seminia, more reliquis insueto, adeò altè incoquuntur humoribus, ut vix deleri possint; imò fere semper ad mortem usque comitantur Patientem &c. Et quod semper diximus, Tarantulæ venenum semel corpori illatum indelebile impostérum est.

Periodum, & recrudescentiam venenorum curiosum est indagare. Caninum venenum ad 30. quandoque

ue annos massæ sanguineæ inhæsit, statisque tempori-
us recrudescendo ad mortem usque Patientis dura-
it: hac de re legi meretur historia Hildani *cent.* 1.
bs. 86. de Matrona, quæ à cane rabido demorsa per
riginta fere annorum spatia singulo septennio veneni
ecrudescentiam patiebatur, donec tandem mortua
uit, vulgò credunt venenum caninum, si elapsis 40.
liebus non manifestetur, imposterum non amplius
nanifestari; sed hoc falsum esse præfata Hildani te-
latur Historia. Nos quoque Romæ hoc anno 1695.
vidimus Pharmacopæum, qui cum demorsus fuisset à
cane, mense Junio ejusdem anni, in Urbinatensi ci-
vitate Patria sua, & exindè Romam venisset, dere-
pentè factus maniaco-hydrophobus, post biduum
periit, circa medietatem Octobris nuper elapsi. Hoc
dem quoque observavit Neapoli in Juvene Medico
Vir celeberrimus Lucas Tozzius Summi Pontif. hodiè
Archiater, ut nuper mihi familiariter narrabat. Fra-
castorius *lib.* 2. *de morb. contag.* ait; vidi ipse puerum,
qui post octo menses, ex quo demorsus fuerat à cane,
contagionem ostendit, ex qua mox periit &c. Vene-
reæ luis character ad 30. & plures annos sanguini in-
hæret absque ulla molestia, & incommoda Patien-
tis valetudine; recrudescit tamen derepente tanta
symptomatum vehementia, ac si tunc primò superve-
nisset. Tarantulæ venenum singulis annis, & potissi-
mum circa illud tempus, quo Patienti illatum fuit in-
fallibiliter recrudescit. Dum calor solis ardentius exu-
rere incipit, quod contingit circa initia Julii, & Au-
gusti, Tarantati lente venientem recrudescentiam
veneni persentiunt, seque manifestantem per inappe-
tentiam, cordis angorem, capitis gravitatem, sitim,
ossium veluti fracturam, & hujusmodi alia, quæ quan-
doque sensim, quandoque derepente superveniunt, &
veneni paraxysmum incutiunt. Si Patientes de præfatis
symptomrtis lentè subrepentibus advertuntur, statim
ad musicam, & choream confugiunt, ne à super-
ve-

veniente derepente paroxysmo corripiantur. Si verò paroxysmus absque præviis antedictorum symptomatum nunciis inopinatò ægrum invadat, tunc ille veluti fulmine tactus humi concidit semimortuus, manus, facies, aliæque extremitates denigrantur, suffocatione, & spirandi difficultate corripitur, & ita jacet, quousque veniant Cytharædi, quorum consueto modulamine audito sensim in vitam restituitur, ad choream disponitur, atque artus primo, mox verò universum corpus movet.

Si debito tempore æger non saltaverit, toto illo anno gravissimis urgetur symptomatis, icteritio scilicet cutis colore, anxietate cordis, inappetentiâ, febriculâ, & reliquis toties repetitis; imò si Tarantati vervecina carne, cucumere, aut citrulo utantur, statim dolore ventriculi molestissimo aggrediuntur. At si singulis annis consueto tempore saltaverit, sudaverit, & musices sono veneni seminia foras eliminaverit, toto illo anno optima fruitur valetudine, nec ullis subjacet symptomatis modò recensitis.

CAPUT VIII.

Curatio morsus Tarantulæ, & effectuum ab eo provenientium.

SAlus ægrorum omnium, quibus venenum aliquod illatum fuerit, in ancipiti est, multò magis si à Tarantula, aut Apulo Scorpione demorsi sint, quorum plurimi brevi horarum spatio moriuntur, irritis, & musica, & antidotis.

Ad duo communiter genera reducunt Auctores venenorum effectus, ad coagulantes scilicet, & dissolventes massam sanguineam. Ex phænomenis toties repetitis quisquis deducere poterit venenum Tarantularum disponere humores ad coagulum, sivè incrassatio-

ſationem; idque ſatis indicant repentina pulſus oppreſſio, angor cordis, maxima ſpirandi difficultas, faciei, aliarumque extremitatum deturpata nigrities, rigor, horrorque univerſalis, ſopor gravis, & reliqua hiſce analoga, quæ quidem varia ſunt pro varia Tarantularum indole, varia ægri temperie, & antecedenti corporis morboſa aliqua diſpoſitione, calore æſtatis magis minuſve ardenti &c.

Sivè à Tarantula, ſivè à Scorpione Apulis morſus quis fuerit, Indicationes curativæ ſunt diſſolvendi, attenuandique humores virulento afflatos contagio, per medicamenta alexipharmaca, theriacalia, bezoardica, & reliqua parum diverſa ab iis, quibus utuntur Medici in demorſis à vipera. Demorſum locum ſtatim ſcarificant Noſtrates lanceolâ, & quoniam magnus ſtupor affectum locum interdum occupat, Patientes ſcarificationis dolorem non ſentiunt: Factâ ſcarificatione cucurbitulam applicant ad veneni extractionem, exindè theriaca, & allio contuſo, quandoque mithridatio, aut confectione orvietana partem fovent, donec venenum aliquantiſper fuerit debilitatum.

Ipſe verò (ſi meo arbitratu uti unquam licebit,) demorſum locum candenti ferramento ſtatim adurerem; ignis namque cum ſit de genere ſtimulorum, iſque ſtimulus vehementiſſimus, excitat in fibris affecti loci, & ſucceſſivè in toto ſyſtemate fibrarum humani corporis oſcillationem quandam ſivè motum vividum, continuatum, & vehementem, qua ratione humores qui ſunt ad contactum ſolidorum ità oſcillantium, ſolvuntur, dimoventur, attenuanturque; & à veneno coagulante, vix unquam figi poterunt, præſertim in affecto loco, ubi ſtimulus ignis eſt potentior, & humorum ad coagulationem major inclinatio. Quoniam verò felices hos ignis effectus nec ipſe adhuc expertus ſum, nec ab aliis didici Auctoribus, ſuperſedeo nunc à majori illorum præconio; obiter

tamen

tamen notare non gravabor effectus ignis in aliis morbis.

Pluries observavi, ustionem candenti ferramento factam in incipiente gangræna, vel incipentibus sed sordidis ulceribus gravissima damna intulisse, nam per crustam illam ab ustione intempestiva productam, hiantia fibrillarum, vasorumque oscula prorsus clausa fuerunt; ideò impeditâ necessariâ corrosivi, & gangrænosi humoris per ea repurgatione, nil mirum quod noxius ulceris humor ad interiora retrocedens, pro diversitate partium in quibus deponebatur, diversa, & gravia adduxerit symptomata; Porrò ambusta pars prorsus exiccabatur, & nigrescebat, & ad malorum cumulum paucis diebus interpositis mors superveniebat, ut non semel observavi Patavii, aliisque Italiæ Xenodochiis.

Dum igitur talia ulcera medenda occurrunt cum suspicione malignitatis, & magna humoris erosione, non sunt statim adhibenda ferramenta ignita, aut remedia caustica; sed foveri incipant decoctis balsamicis amaricantibus, vulnerariis, & similibus, quibus erosivi humoris ad exteriora evocatio procuratur, fibræ flaccidæ ac ferè erosæ consolidantur, & circulantibus per affectum locum humoribus balsamica quædam conciliatur dulcificatio, ac robur. Et hic candidè fateor, quod si postpositis unguentaceis, & oleosis vulgarium Medicorum remediis præfatæ decoctiones vulnerariæ, & balsamicæ intus, & extra adhibeantur, methodoque recensitâ patienter, atque assiduè maligna, & gangrænosa ulcera in principio tractentur, non solum brevi curabuntur, sed nunquam ferè in corruptionem, aut incurabilem statum degenerabunt. Cæterum si remediis hisce statim præscriptis nil proficies, sed in ulcere contagium, & depascentia supervenerint; in his duobus casibus duntaxat ad ustionem, remedia caustica, & tandem ad membri abscissionem, si gangrænismus immineat, devenien-

niendum. Inusto ulcere curandum, ut citissime decidat eschara, ne per illam occlusa vasorum inustorum oscula, maligni humoris eruptionem impediant, ut supra observavimus; succo petroselini inuncta pars, brevi de se escharam emittit, si super ambustum locum insuffletur flos farinæ tritici in tenuissimum alchool redactæ, & exindè superponatur petia vino nigro madida per diem ulceri relinquenda, postea oleo lini foveatur; decidet quoque eschara, ut vidi Patavii curante Domino Marchetto.

Sed è diverticulo in viam. Nostrates postquam demorsum à Tarantula locum, & scarificaverint, & alexipharmacis inunxerint, ad interna demum remedia se convertunt. Inter hæc primas tenent spir. vin. rosmarinatus, sivè aq. Reg. Ung. vel potius ipsa essentia rorismarini per se destillata, & sumpta cum aqua theriac. cortic. citri, vel hyssopi, meliss. serpilli &c. statim itaque exhiberi poterit spir. vini rosmarinatus ab unc. 1. ad ij. cum aq. serpilli, aut brodio herbis alexiteriis alterato, ægerque in lecto cooperiatur ad sudores eliciendos, quibus faciliùs extorquendis pannum lineum spiritu vini madidum, & nudo corpori obvolvendum, priùs tamen calefactum leniter, summoperè laudatur. Epiphanius Ferdinandus sequens electuarium, quod antiphalangium vocat, tanquam summoperè utile, & à se expertum in observationibus suis proponit; fit igitur. Recip. baec. myrt. & tamaricis an. unc. 1. semin. pastinac. nigellæ, agn. cast. dauci, anisi, cumini, & origani, an. drag. 1. s. terr. sigill. & boli arm. orient. an. drag. ij. cum syr. tot. citr. f. s. a. electuar. de quo sume quotidie mane drag. ij. s. & superbibe brodium alteratum herbis, & radicibus alexiteriis. Cæterum frustranea propemodum sunt, tum hæc, tum alia remedia, quæ proponi possent, nisi præsto sit, & adhibeatur musica, ut constans, & infallibilis nostrarum Regionum evincit experientia; Siquidem musica præcipuum est Tarantatorum

torum antidotum, quâ quidem auditâ, quamvis adinstar apoplecticorum jaceant Patientes, sensim movere incipiunt manus, pedes, & exindè reliqua membra, donec tandem in pedes erigantur. erecti ululant, suspirant, obscœna eventilant, & saltationes integro triduo absolvunt. Sed de his speciatim.

CAPUT IX.

Chorea, & Musica sunt præcipuum hujus veneni antidotum. Ubi obiter modus Saltandi Apuliæ Familiaris describitur.

QVoniam irritis quibuscumque remediis, brevi intereunt Tarantati, nisi musica præsto fuerit; ideo de modo saltandi nobis familiari pauca mox dicemus.

A Tarantula demorsi, paulò post humi concidunt semimortui, cum totali virium, & sensuum jactura, difficulter quandoque spirant, quandoque luctuosè suspirant, frequenter tamen immobiles jacent ac velut exanimes. Inchoato musices sono sensim mitescere incipiunt symptomata antedicta, æger digitos, manus, mox pedes movere incipit, & successivè cætera membra, crescenteque sonorum modulamine, motus ipse membrorum augetur, & si Patiens humi jacet, vehementissimè in pedes elevatur, saltationes inchoat, suspirat, & modis ferè admirandis contorquetur; Vehementes has, ac primas saltationes pluribus horis, sed frequenter duabus, tribus horis continuat, postquam verò paululum quieverit in lecto ad sudores abstergendos, viresque reficiendas, eadem vehementia saltationes redintegrat, & facta supputatione duodecim ferè horas quotidiè impendit in saltationibus vicissim institutis; Et quod mirum est, non solum à vehementibus hisce saltationum laboribus lassitudinem,

aut

aut debilitatem aliquam non ſentiunt Patientes, ſed exindè, ut ajunt, agiliores, fortioreſque evadunt.

Saltationem inchoant frequenter circa ortum Solis, eamque nonnulli abſque ulla quiete protrahunt ad horam unam circiter ante meridiem; coguntur tamen interdum quieſcere, non laſſitudinis causâ, ſed quia diſſonantiam aliquam in muſicis inſtrumentis percipiunt, quam dum perceperint, adeò vehementibus corripiuntur ſuſpiriis, & angoribus cordis, ut dictu ſit incredibile; imò tandiù ſuſpirant, & affliguntur, donec ad conſonantiam redacto inſtrumento ſaltare denuò incipiant. Mirum quoque eſt, quod rudes Puellæ, & inculti Ruſticantes, qui unquam ne viderunt quidem nobiliora muſices inſtrumenta, ſaltationis tamen tempore, tam periti evadant diſſonantiarum, & conſonantiarum Artifices, & Cenſores.

Circa horam meridianam quieſcunt à ſono, & chorea; lectoque componuntur ad ſudorum evocationem, quibus evocatis, & abſterſis, tenui brodio, vel ſimili tenui cibo reficiuntur, nam graviſſima quâ tunc detinentur inappetentia, lautiorem ciborum copiam vix, ac ne vix quidem permittit. Hora una circiter pomeridiana, vel duabus horis ad ſummum, ſaltationes renovant eâdem vehementiâ, eaſque continuant modo ſupradicto uſque ad Veſperas. Veſperi denuò lectulum ingrediuntur, ſudores excitant, iiſque abſterſis tenui victu reficiuntur, & ſomno demum ſe componunt. Hic ſaltandi modus communiter per quatuor dies exercetur, raro ad ſextum extenditur.

Generaliter ſaltandi terminus incertus eſt; multi namque tandiù ſaltant, donec ab omnibus ſolutos ſymptomatis ſe perſentiunt, quod frequentiſſime ſuccedit poſt tertium vel quartum diem, tunc enim ſpoliata ſanguinis maſſa virulentis partibus per ſupervenientes ſudores, priſtina ſalutis commoda recuperat Patiens, & toto illo anno à pravi morbi ſymptomatis immunis vivit. Et quamvis per ſudores ſaltatio-

nibus provocatos venenosa morbi seminia à sanguine eliminentur, non perindè tamen sequitur, ut sudores à vulgaribus diaphoreticis provocati hoc idem præstare possint; Nam plures ex nostratibus Medicis, quamvis, postposita saltatione, sudores provocaverint per aquas, & confectiones diaphoreticas, nonnullis diebus ante suspectam paroxysmi invasionem; nihilominùs tamen paroxysmus verè supervenit, & majori cum impetu, fuitque necessarium choream adire, & novos sudores per repetitas saltationes procurare, & ità paroxysmum omninò jugulare.

Circa illud anni tempus, quo à Tarantula demorsus fuit Patiens, recrudescunt gravia hujus morbi symptomata, undè qui prompti non sunt in antevertendo morbi insultu per consuetas choreas, ipsos paroxysmus derepentè ingruens præoccupat, ideò ubicumque reperiantur, concidunt veluti apoplectici, aphoni, cum denigratione faciei, & extremorum &c. de quibus omnibus admoniti Parentes statim Cytharædos vocant, ut sonos inchoënt, quibus auditis sensim resipiscit Patiens, primò manus, mox pedes, dein reliquum corpus movet; in pedes erigitur, & saltationes consueto more absolvit. Et ut supra indicavimus, si opportuno tempore non saltaverit, sudoresque hoc pacto evocaverit Patiens, toto illo anno miserrimè discruciatur inappetentia, colore cutis icteritio, lassitudine universali, & reliquis supra recensitis malis, quæ magis magisque ingravescunt si annis sequentibus ne quidem saltaverit; donec tandem in cachexiam, hydropem, & morbos incurabiles incidat.

Nonnulla curiosa hîc subnectemus, quæ Tarantati chorearum tempore faciunt. Universaliter omnes Tarantati in magno illo saltationum vigore suspirant, altè conqueruntur, ebriorum adinstar, internorum externorumque sensuum rectum usum ferè amittunt; Adstantes, & Parentes confusè atque æqualiter tractant, & de præteritis ferè non recordantur. Ex illis tamen

tamen nonnulli, ſaltationis tempore delectantur ſummopere frondibus vitis, vel arundinis, eaſque manibus per aëra circumferunt, aquâ madefaciunt, faciei ac collo circumnectunt, imò in aquam ipſam manus, & faciem immergunt: Alii rubras veſtes, vel nudos enſes manibus tractare cupiunt. Hinc apud vulgus invaluit opinio, ſaltantes cum frondibus vitis, demorſos eſſe à Tarantula; contrà cum enſibus nudis, ab Apulo ſcorpione, qua de re fides ſit apud ipſum vulgus. Alii dum parum à ſaltatione quieverint, humi caveam effodiunt, aquâ implent, & in luto illo veluti ſues volutari ſummoperè cupiunt. Demum inter initia ſaltationis quandoque enſes petunt, & artem gladiatoriam ſaltando exercent, quandoque ſpeculum volunt, & dum in eo propriam vident imaginem vehementiſſimè ſuſpirant. Quandoque veſtes pretioſas, pulchra induſia, monilia & alia hujus generis ornamenta petunt; magnaque reverentia ab Adſtantibus accipiunt, & omnia ordinatè diſponunt circa aream, in qua ſaltationes ducunt, iiſque viciſſim utuntur, ac delectantur ſaltationis tempore juxta varios impulſus, quos læſa imaginatio intus excitaverit; veſtibus, & induſiis coloris amœni, ut plurimum rubri, cærulei, & flammei delectantur, nigrum contrà vehementer horrent, ad illius aſpectum ſuſpirant, & Adſtantes tali colore incedentes quaſi manibus impetunt, & foras exire jubent &c.

CAPUT X.

Nonulla alia circa choream breviter expenduntur.

QUemadmodum Tarantulæ ſunt diverſæ magnitudinis, coloris, & virulentiæ, ità & Tarantati à diverſis ſonorum generibus ad ſaltandum excitantur dele-

delectanturque, prout à variæ speciei Tarantula fuerint demorsi; imò non solum singuli Patientes particulari modulamine delectantur, & excitantur ad choreas, verum etiam & particulari instrumento, alii scilicet fistula pastorali, alii tympano parvo, cythara, lyra, cymbalo, fidibus, & tibicinibus varii generis. Hinc curiosum est observare, quod Cytharædi interdum, quamvis tria vel quatuor diversa sonorum genera efformaverint, ab iis tamen Patientes ne minimum ad saltationes moventur, dum verò aliud efformant à præfatis diversum, & ipsorum veneno forsan accommodatum, statim ad illum suspirant, & saltare vehementer incipiunt. Hoc unum tamen verum est, Patientes, licet suo quique delectentur sono, omnes tamen velocissima sonorum modulamina desiderare (quæ sonorum velocitas vulgò dicitur *Tarantella.*) ideò Cytharædi horum non ignari, faciliter Mulierum fucum solent manifestare; nam si viderint Mulierem ad quoscumque sonorum concentus veloces, aut tardos, & similes alios statim, imò & indiscriminatim saltare, dicunt eam non esse revera Tarantatam, uti postea experientia certum comperitur.

Atque hæc sunt, quæ de chorea ejusdemque effectibus breviter adnotavimus, reliquum est, ut mox perpendamus, an ipsa Tarantula ad musices sonum revera saltet, & an alia animalia ab eadem demorsa ad saltandum cogantur.

Tarantulam ad sonorum concentus saltare nonnulli crediderunt, inter quos Kircherus *mund. magnet. lib.* 13. *part.* 8. aliique Auctores, qui ex alienis dictis potius, quam per autopsiam hac de re judicarunt. Ex antedictis tamen sciendum Tarantulam esse de genere Araneorum, sivè Phalangiorum Octonoculorum, cujus substantia ferè tota friabilis, membranea, & subtilissima est, atque sui generis nutritia lympha turgescens (sanguinis namque vestigia, raro in eadem observavimus) undè hac ratione à quolibet, vel levissimo

ſimo motu externo, in ſubſultus involuntarios impelli poſſe credendum.

Porrò Tarantula ex natura ſua ad ſaltus, motuſque vehementiores prona eſt, & ferè nunquam quieſcere obſervatur, multò magis ſi adurens æſtatis calor accesserit, quo exaltati attenuatique Tarantulæ humores in majores motus ſubſultorios eandem adigunt. Cum intuerer interdum avulſum Tarantulæ pedem, integris ferè horis duabus ſubſultorios, vehementioreſque motus in illo obſervavi. Duobus his motibus ſi tertium accedat, undulatio ſcilicet aëris, & vehemens ejuſdem preſſio à muſicis inſtrumentis facta, & Tarantulæ membraneum corpus incurrens, mirum non eſt, ſi ea ad muſices ſonum ſubſilire tunc temporis videatur, ſubſultuſque illi externis motibus potius debeantur, quam voluptati Tarantulæ, ex neceſſario naturæ inſtinctu ad ſonum ſubſilientis, quæ omnia magis patebunt legenti librum de vi percuſſionis, quem nuperis annis emiſit Vir celeberrimus Borellus Academiæ Neapolitanæ & Romanæ decus magnum, ubi multa virium impulſus arcana examinantur. Cæterum quamvis hæc ipſe ſentiam, non perindè tamen omninò nego Tarantulam ad muſices ſonum ex interna quaſi voluptate ſubſilire, præſertim cum Epiphanius laudatus hoc aſſerat, & alii quamplures teſtes oculares, ſed majori probatione rem hanc indigere arbitror.

Videbimus mox an reliqua animalia à Tarantula demorſa ſaltare cogantur, ut homo. Noſtrates paſſim opinantur affirmativè, & ab oculatis Teſtibus hoc plurries audivimus. Sennertus quoque *lib.* 1. *cap.* 7. *ex Epiphanio in ſuis obſerv.* refert veſpam à Tarantula demorſam, unà cum ipſa Tarantula ſaltaſſe ad ſonum fidicinum, imò & Gallum demorſum pariter ſaltaſſe. An animalia demorſa iiſdem de cauſis ſaltare coguntur, quibus Tarantulam ad ſaltandum cogi nuper indicavimus, dubius hæreo. Fateor tamen quod ſicuti à Cane rabido demorſi ululant adinſtar Canum, aliaſque

operationes canibus analogas exercent, ob impressas forsan in illato veneno rabidi animalis ideas. Ità pariter si in summè activo Tarantulæ veneno ejusdem animalculi instinctus, atque inclinationes lateant eæque per veneni vehiculum animalibus communicatæ sint, quid mirum, si in his totas suas vires, & à venenati insecti natura parum differentes exerant?

Elapso decennio dum exercerem praxim Neapoli in celeberrimo illo tùm Doctorum Virorum, tùm Scientiarum Emporio, amicus quidam noster varias Tarantulas vivas Apuliâ transferri curavit circa mensem Augusti. Unam ex illis tenui vibice prius irritavimus, irritatæ statim cuniculi vivi caput aptavimus, cujus superius labium paulò post bis momordit. Transactis duabus horis, demorsi cuniculi labia insigniter intumuerunt, nigrescebant, & ipse subobscurâ spirandi difficultate, & blandâ totius corporis horripilatione correptus humi concidit; usque ad quartum diem nec cibum hausit, nec potum, sed stupidus, ac veluti comatosus jacens, & præfatis graviter pressus symptomatis quinta die circa meridiem obiit.

Caput, labia, & lingua ante mortem vehementer intumuerunt imò & abdomen; Licet Cytharædus accesserit, & varia sonorum modulamina efformarit, non perindè tamen cuniculus movebatur, aut subsiliebat, sed semper aphonus, & immobilis jacuit. Probabile itaque est, in sola Apulia miros saltationis effectus producere venenum illud, quô loci ab urentioribus Solis caloribus ad debitum exaltationis gradum evehitur, non ità in reliquis Regionibus, sub frigidiori forsan climate constitutis. Lycium redux decreveram nonnulla in animalibus experimenta per Tarantulæ morsum tentare; sed quoniam vix domum attigeram, quod in exteras Regiones peregrinandum mihi fuit, ideò nequidquam hac de re potui absolvere.

Aperto cuniculi cadavere, venas, & arterias cerebri turgidas invenimus, & cerebrum ipsum levi affectum

ctum inflammatione, maculis lividis hinc indè conspersum. Pulmones, & reliqua viscera naturalia sanguine concreto, & nigro nimium distendebantur. In ventriculis cordis grumi majores sanguinis, & tenues rami polyposæ concretionis conspiciebantur; Magna seri copia hinc indè exteriùs in cerebro fluctuabat. Reliqua demum sana erant, & inculpata.

Nil frequentiùs occurrit in apertione cadaverum, quam hæc seri extravasatio in partibus, & cavitatibus corporis. Eam tamen potissimum observavi in cadaveribus eorum, qui ob generalem aliquam sanguinis coagulationem; vel potiùs particularem in aliquo viscere obstructo perierunt. Universalem intelligo in malignis febribus à coagulatione; particularem verò in apoplexia, pulmonum morbis quamplurimis, & viscerum obstructionibus, ac scirrhis; Undè in extinctis ab apoplexia sæpissimè copiosam seri fluctuationem observamus extra, vel intra cerebrum; In extinctis verò à pulmonum morbis, in cavitate thoracis, & sic deinceps. Et hæc seri evasatio recenseri potiùs debet inter effectus, quam inter causas morbi principalis, utpotè quia paucis ante mortem diebus, aut mensibus se manifestat. Quod præ cæteris observavi in iis, qui ex polypo cordis moriuntur; hi paulò ante mortem tumore pedum œdematoso vexari incipiunt, mox cachexiâ, & tandem hydrope corripiuntur. Huic observationi quadrat & illa de asthmate, aliisque pectoris morbis, in quibus impedimentum aliquod vel in auricula dextra, vel in dextro cordis ventriculo adest, utpotè dilatatio, aneurisma, polypus, ossificatio, & reliqua hujusmodi exonerationem sanguinis è dextro cordis ventriculo in pulmones impedientia: in his, inquam, morbis observavi, exteriorem dextræ manus partem attolli sensim in tumorem, coloris vel naturalis, vel subpallidi, & morbo ad interitum ægri properante, tumorem illum altiùs elevari, & per continuatum brachium expandi. Quando igitur talem tumorem in exterio-

teriori, & mox in interiori manus parte deprehenderis, aderitque spirandi aliqua difficultas, semper prædicito impedimentum aliquod circa dextrum cordis ventriculum, aut circa illius auriculam, ut cadaveris sectio clariùs manifestabit.

CAPUT XI.

Variæ Ægrorum Historiæ proponuntur.

HISTORIA I.

NObilis Mulier Lyciensis ann. 1689. rure in Urbem regrediens, secessit in cellam vinariam, in qua cùm paulisper commorata esset, domum rediit, negotiisque domesticis occupata, morsum quendam in femore dextro sensit, formicæ morsui non dissimilem, interea temporis neglecta levi punctura ad prandendum se contulit, vixque pauco ingesto cibo, femur, & inferiores artus sensim stupefiebant, nec ullam vellicationis molestiam à Patiente factam sentiebant. Quamobrem relicto prandio secessit in cubiculum, ut observaret demorsum femur, invenitque in loco demorso parvum tumorem magnitudine lentis, subrubrum ac ferè livescentem, cui statim theriacam allio contuso mixtam applicuit, eodemque tempore vehemens cordis angor, & magna spirandi difficultas supervenerunt. Mox lectulo composita totius corporis tremore correpta fuit, tali profectò vehementia, ut vix duo robusti homines eam continere potuissent; paulò post ingens dolor in articulis, & digitis pedum supervenit, & præ doloris magnitudine ægrè ferebat levissimum pondus indusii linei corpori superpositi. Accersito Medico pars affecta pluries secta fuit lanceola, sectionique superposita theriaca cum allio contuso; intus

verò

verò sumpsit confect. alcherm. cum vino generoso. Sed omnia hæc frustra; nam sensim aphonia, & spirandi difficultas crescebant, & Patiens dicebat linguam sibi ad interiora convelli, & ità impedire, ne posset verba pronunciare: Trium horarum spatio ab accepto morsu hæc supervenerunt, illisque accedebant sitis ingens, vigilia, angor cordis, inappetentia, & quamplura alia symptomata. Undè Parentes statim suspicari cœperunt de ictu Tarantulæ, (quamvis in affecto loco eandem non invenerint) & Patienti saltationem suadere, quæ quidem lachrymando respondit, se saltare non posse, tùm ob vehementes in articulis pedum dolores, tùm ob totalem virium jacturam.

Urgente tamen morbo vocati sunt Cytharædi, qui prope lectulum Patientis stantes, interpellarunt eam à cujusnam coloris, vel magnitudinis Tarantula demorsa esset, ut familiarem talis speciei Tarantulæ sonum inchoarent; Et cum respondisset se nescire, à Tarantula ne, an à Scorpione puncta esset. Illi statim duo, vel tria diversa sonorum genera instituerunt, à quibus nihil prorsus afficiebatur Patiens; audito tamen quarto à reliquis diverso, statim suspirare cœpit, & se temperare nesciens à vehementissimis insultibus, quos musica intus excitabat, solutis omnibus verecundiæ limitibus, ferè nuda prodiit è lecto, vehementissimè saltare cœpit, & ità per triduum consueto more continuando, ab omnibus symptomatis libera evasit. Cæterum licet Patiens toto illo anno optimè se habuerit, singulis tamen subsequentibus præsertim eo tempore, quo puncta fuit, eidem omnia recrudescunt symptomata, locus demorsus dolore, phlogosi, & rubicundo colore afficitur &c. Omnia tamen evanescunt per choreas modo antedicto institutas.

HISTO-

HISTORIA II.

ALia Mulier pariter nobilis Lyciensis à Tarantulâ demorsa, iisdem symptomatis magis, aut minus vehementibus affecta fuit, sed per choream more patrio institutam brevi evasit, & toto illo anno optimè habuit. Singulis tamen annis, circa solitam veneni recrudescentiam vehementissimus dolor digitos pedum occupabat, ob vehementiam doloris inflammabantur, & per decursum inflammationis ex unguibus digitorum ichor tenuis, & mordacissimus emanabat, qui adjacentes partes graviter exulcerabat. His de causis saltare coacta nobilis Mulier, post finitas saltationes, à præfatis digitorum, & totius corporis symptomatis statim sanabatur, imò ipsi digitorum ungues omninò decidebant.

HISTORIA III.

SEptuagenarius robustioris temperaturæ, Neritonensi in Urbe prope Aletium ortus, circa initia Julii mensis dormiebat in campis, & præcipuè in area tritici hora meridiana, derepente morsus fuit tenui punctura, à qua excitatus, statim manibus fortiter compressit locum demorsum. Interea denudato femore invenit scorpionem nigrum jam interfectum in affecta parte. Paulò post ingenti cordis angore, languore universali, pectoris angustia, capitis debilitate, aliisque symptomatis corripitur. Per adhibita varia intus, & extra medicamenta non remittebat morbus, sed omnia ruebant in deterius; ægerque affixus lecto manibus plaudebat, frondes vitis aqua madidas petebat, sonum musices, & choream desiderabat, & in ipso lecto pedibus subsiliebat; dum hæc peragebantur, supervenit musica, qua audita licet Patiens summoperè lætaretur, nihilominus tamen ob extremum vi-

virium languorem, & continuas pectoris, atque cordis angustias vix moveri poterat à latere in latus, unde paucis interjectis horis, extremo correptus angore migravit ad Superos.

HISTORIA IV.

JUvenis rusticus Neritonensis, peponem, in cujus superiori parte fovea naturaliter excavata erat, in fovea scorpio latebat, comederat, abjecto prius scorpione. Vix elapsis duabus horis ab ingesto pepone gravissimis doloribus colicis corripitur, mox verò febri, & fatalibus tum vitalis, tum naturalis regionis symptomatis, quorum omnium vehementia obiit tertia die. Hic pariter ante mortem chorea, & musica delectabatur, frondesque arundinum prope lectum semper volebat: Ex his deducimus, Patientem periisse ob virulentiam scorpionis.

HISTORIA V.

De Virtute Lapidis Indici, vulgò dicti Serpentini, contra morsus Scorpionum.

HIc lapis invenitur in capite Serpentis Indici vulgò *Cobra de Capelo*, & communi Scriptorum omnium de rebus Indicis consensu, creditur habere specificam virtutem extrahendi venenum à parte cui ab animali venenoso illatum fuerat. Ex repetitis tamen Domini Redi Viri accuratissimi experimentis, de hoc lapide factis circa venenum potentissimum olei tabaci, viperæ, & scorpionis Africani, detectum tandem est virtutem illius suctoriam venenorum, suppostitiam esse, & falsam ut patet ex ipsius epistola ad Kircherium. Diu adhæsi opinioni tanti Viri propter gra-

grave pondus suorum experimentorum in Aula tanti Principis factorum; sed acceptis gratissimis, dum hæc potissimum scriberem, epistolis, Aletio Romam mihi datis per Patrem meum, ab eruditissimo Patre Joanne Dominico Putignani Soc. Jesu, mutavi sententiam, præsertim cum ex iis cognoverim non esse omninò falsam dicti lapidis virtutem, sed ex parte veram, ut expertus est præfatus Pater Paulæ urbe Calabriæ. Summa prædictæ epistolæ hæc est.

„ Discedens elapsis annis Siciliâ, mecum ferebam „ nonnullos lapides serpentinos dono mihi datos à „ Religioso Viro, qui recens Lusitaniâ Siciliam vene„ rat; Paulam Calabriæ Urbem me contuli, quo loci „ aliquantisper commoratus sum. Interea Rusticus „ Calaber Augusto Mense morsus fuit in collo à Ca„ labro scorpione, & floccipendens illatam punctu„ ram nulla adhibuit remedia; quamobrem superve„ nientibus gravissimis symptomatis ad extremum „ ferè vitæ perductus fuit. Elapso triduo certior fa„ ctus ab Amicis de præfato casu, statim accessi ad „ Patientem ut experimentum facerem cum lapidibus „ meis serpentinis. Inveni igitur ipsum jam jam mo„ rientem, & à filio suo indicatus mihi fuit in collo „ locus demorsus, cui parva crusta supercreverat. „ Scarificato prius lanceola loco affecto, statim su„ perposui unum ex lapidibus præfatis, qui vehe„ menter adhæsit parti; vixque elapsis quatuor, vel „ quinque minutis horæ, Patiens summoperè suspirare „ cœpit, nec non & respirare frequentius, & post horæ „ quadrantem integræ sanitati restitutus fuit, præsentibus „ plurimis conterraneis. Observavi in principio ap„ plicationis lapidis quod oportebat illum statim „ exonerare sucto veneno, infundendo eundem in „ lacte, in quo veneni seminia deponebantur. Quam„ vis liberatus esset æger à morbo post horæ qua„ drantem, nihilominus tamen præservationis gratiâ „ per duos alios dies lapidis applicationem repete-

bam

bam, & singula applicatione observavi, quod in
„ lacte, adhuc deponebat aliquid venenosæ substantiæ,
„ donec tandem illud non amplius tingeret. Hæc est
„ summa epistolæ Italico sermone datæ ab eruditissi-
„ mo Patre.

Colligendum exindè erit lapides prædictos re vera venenum extrahere; quoniam tamen plures sunt adulterini, & vili pretio ab Arabibus, & Indis fallacibus venundati nostris Europæis, ut idem testatur Dom. Redi, ideò nil mirum quod frequentissimè votis non respondeant &c. In mentem obiter revocanda sunt præcepta Domini Boylei in libello, *De experimentis, quæ non succedunt*; ubi fusè de non succedentibus; quamvis veris experimentis discurrit.

HISTORIA VI.

FRanciscus Mustellus Rusticus Diœcesis Lyciensis elapso decennio circa Kalendas Julias punctus fuit à Tarantula in manu sinistra, dum tritici spicis legendis attenderet. Occisa Tarantula domum revertebatur cum sociis, in medietate tamen itineris derepentè humi concidit velut apoplecticus, supervenientibus spirandi difficultate, manuum, faciei, & aliarum extremitatum denigratione &c. Nota sociis morbi causa, Cytharædos vocarunt, quorum musica audita sensim veluti reviviscebat Patiens, suspirare cœpit, pedes primò, mox verò manus, & reliquum corpus movebat, & paulo post in pedes elevatus saltabat vehementissimè, cum suspiriis, ita vehementibus, ut ferè Adstantibus timorem incuteret; frondes arundinis, & vitis aqua madidas saltando gestabat, humi volutabatur, & pedibus solum vehementer percutiebat. Post elapsas duas horas ab inchoata musica nigredo in facie, & manibus omninò soluta fuit; saltationibusque per tres dies more consueto repetitis, & hac ratione sudoribus provocatis perfectè convaluit. Singulis an-

nis

nis circa tempus morsus, dolor in affecta parte cum omnibus prædictis symptomatis recrudescit minori tamen impetu; & nisi ingruentem paroxysmum musica, & choreis antevertat, derepentè ab eodem corripitur, undè frequenter à familiaribus suis reperitur in campis fatali morbo correptus tempore suspecto, sed superveniente musica brevi sanatur.

HISTORIA VII.

PEtrus Simeon Messapiensis adolescens calidi, & sicci temperamenti ruri degens noctu, in hypochondrio sinistro morsus fuit à Tarantula, quæ forsan uvea fuit, ut ex symptomatis supervenientibus colligere licet. Undè statim persensit vehementem dolorem in loco ictus, & statim concidit in terram cum frigore totius corporis, horripilatione, dolore in pectine, virgæ tensione &c. crura debilia erant, suspirabat, lugebat, se suffocari dicebat, clamare volens, sed non potens. Sequenti aurorâ defertur ab Adstantibus in oppidum ubi vocatur musica, & ea specie musices maximè delectabatur, quæ à Nostratibus *Catena* vocatur, auditâ musicâ statim saltare cœpit, sudoribus multis perfundebatur, vigilavit per hebdomadam, vinum meracum bibebat, alvum per quatuor dies non evacuabat, næniam optabat, in aquam infundi volebat, rubicundum amabat colorem, maximo odio persequens cæruleum, quem dilaniabat, & pedibus conculcabat. Noctu calcanea sibi manibus scalpenda curabat, quo pacto aliquantulum disponebatur ad somnum; parum, vel nihil comedebat, sed spatio unius ferè hebdomadæ saltans, sudoribus, & musica fuit perfectè sanatus. Historiam hanc excerpsimus ab Epiphanio Ferdinando *ex observatione sua* 87. ea potissimum ratione, ut magis paterent veneni hujus symptomata.

HISTO-

HISTORIA VIII.

IN rebus physicis affigenda sunt potius pondera credulitati, quam addendæ plumæ. Hoc nuper serio secum perpendens quidam ex Medicis Neapolitanis, ne minimum quidem decantatis Tarantulæ effectibus credere volebat, nisi in se ipso periculum faceret. Quamobrem advectis Apuliâ Neapolim nonnullis Tarantulis mense Augusti 1693. duas illarum nudæ carni sinistri brachii sub indusio posuit præsentibus sex Testibus, & Notario; paulò post morsus fuit, sensitque puncturam similem ei, quam formica aut musca affert, eodemque tempore dolorem sensit in articulatione digiti annularis ejusdem brachii. Sequenti die pars affecta rubescebat, & circumcirca lividus aureique coloris circulus aderat: tertia die intumuit circulus aureus, cum continuatione doloris: quarta die tumor prædicti circuli evanuit, & demorsa pars remansit rubro lividoque colore suffusa, dolor verò interea vix sentiebatur. Hoc pacto absque ullo novorum symptomatum insultu per quindecim dies stetit morbus; decima quinta die crusta nigra in affecta parte supercrevit, qua ablata, denuò crevit & alia, imò circulus ille aureo-lividus etiam tunc apparebat. Elapso mense ab accepto morsu, levi infirmitate correptus fuit Patiens, quæ an tribuenda sit virulentiæ morbi antecedentis, an aliis causis occultis, ignoramus. Paulò post in Patriam se contulit ad reficiendas vires ab infirmitate antedicta penè detritas, tribusque elapsis mensibus Neapolim denuò regressus est, ubi nunc vivit incolumis, Tarantula post septimum à morsu diem obiit. Præcipua hujus historiæ argumenta Neapoli Romam nobis communicavit amicissimus Dominus Bulifonius. Ex qua colligere licet quod superius indicavimus, Tarantulam in exteras Regiones translatam fatalia morsus symptomata non afferre, nec

non talium Regionum calorem non esse tantæ activitatis, quanta requiritur, ut venenum illius ad debitum exaltationis gradum perducatur, sicuti in intensissimis Apuliæ campestris caloribus re vera perducitur.

CAPUT XII.

Nonnulla dubitativè proponuntur circa hujus veneni genuinam Naturam.

OMnibus ferè venenis commune est, ut subito, & vehementer totam vim suam in animalium exerant vitam; & hæc omnia efficiunt non magna substantiæ quantitate, sed exigua, & quandoque imperceptibili. Venena generaliter agunt vel coagulando, vel dissolvendo, & nonnulla, quæ Bestiis innocua sunt, hominibus solent esse fatalia, & contra. Ideò ad nocendum non tantum veneni prærequiritur activitas, & deleteria substantiæ vis, quantum particularis quædam dispositio, sivè pororum analogia in partibus Animalis ad venenum suscipiendum. Scaliger *exercit.* 33. §. 2. affert exemplum Messoris, qui ab ardoribus Solis incalescens, & sitibundus, nonnullos aquæ cyathos in ipso incalescentiæ actu potaverat; paulò tamen post illam haustam cecidit extinctus. Hoc in casu aqua fuit adinstar veneni: nam in humoribus magna dispositio aderat, ob insignem eorum rarefactionem ab ardoribus Solis factam, undè derepente iisdem occurrens, nil mirum quod frigiditate sua statim atque lethaliter coagulaverit. Eadem mechanice pleuritides, anginas, aliosque hujusmodi morbos à repentino frigore produci *in libro mechanicorum medicinalium* fusè probavimus.

Porrò in veneno corrodente observamus, quod ejus particulæ acutæ, & scindentes corrodant, solvantque partes solidas, coagulent contra partes fluidas Animalium; in utrisque tamen eandem efficiunt opera-

operationem nempè ſolvendi, ſed effectus in fluidis eſt coagulatio, in ſolidis verò eroſio. Virulentia luis gallicæ, dum primò hominem corripit, coagulantes effectus producit, ut deducimus ex bubonibus, tuberculis, impotentia ad motum in articulis &c. morbo autem creſcente, & per repetitas circulationes venenoſa materie vehementius exaltata, diſſolventes effectus fiunt, oſſium ſcilicet caries, dolores partium terebrantes, macies, febres, & ſimilia; ex quibus deducimus ad ſuſcipienda venena particularem in corpore requiri diſpoſitionem, ad hoc ut hæc potius, quam alia producantur ſymptomata.

Tarantula naſcitur in Apulia, regione ſupra cæteras Italiæ aduſtiſſima, & quoniam climatis temperiem, hominum temperies ſequitur, illi pariter calidiſſimi ſunt temperamenti, impatientes, acutis, & inflammatoriis morbis potiſſimum obnoxii, undè meritò colligi poteſt ingens illa ſuccorum volatilizatio, in Apulorum ſanguine obſervabilis; quæ quandoque tanta eſt, ut evolata parte ſubtiliori, nil aliud remaneat in ſanguine, quam terreum quid, & fixum, quod Popularibus illis hypochondriacam, tetram, & melancholicam affectionem adeò facilè progignit. Undè tam ratione Incolarum, quam ratione climatis, & virulenti animalculi ſumma in omnibus obſervatur activitas, volatilizatio, & impetus, quæ omnia nos potiſſimum animadvertunt, quid ſtatuere debeamus de hujus veneni natura.

Veruntamen ſi rem paulò attentius conſideremus, conſtabit naturam venenorum ab animalibus vel rabidis, vel virulentis emiſſorum conſiſtere in compoſitione quadam particularum nimis activarum, volatilium, & celeris motus, quæ ſanguini admiſſæ fulminis ritu omnia derepentè pervadant, magnoſque concitando tumultus, mutuum partium ſanguinem componentium vinculum diſſolvunt, undè quælibet ſui juris factæ, & hinc indè ſecedentes viam ſternunt ad

coagulationem; cujus quidem indicia nobis præbent angores cordis, aphoniæ, pulsuum oppressiones, extremorum nigredo, & alia hujus generis post illata rabidorum, & virulentorum animalium venena, se manifestantia. Huic opinioni arridet observatio Benivenii qui *cap.* 56. in suis historiis hæc habet. *Famulum habui, qui à Scorpione ictus tam subito, ac tam frigido sudore toto corpore perfusus est, ut algentissima nive, atque glacie se opprimi quereretur. Verum cum algenti illi solam theriacam ex vino potentiori dedissem ilicò curatus est.*

Rem hanc ulteriùs confirmant multa, quæ in rabidis observamus animalibus. Homo licet omni prorsùs veneno careat, ob iram tamen aliquando illius spiritus tantopere exaltantur, & irritantur, ut quasi in venenosam naturam evehantur; & si in actu illo iracundiæ aliquem momorderit, observatum est venenosam rabiem eidem communicasse. Magis hoc elucescit in canibus, felibus, lupis, mulis, aliisque hujusmodi animalibus ad iram provocatis, quæ hac ratione in rabiem degenerant, & mordendo venenosam rabiem aliis communicant; neque in illis accusari potest venenum antecedenter in corpore absconditum, cum tota vis veneni consistat in spiritibus & humoribus ad extremum ferè exaltationis, & excandescentiæ gradum perductis. Mulum vidimus Patavii Julio mense 1691. ob nimiam veneris turgescentiam, vel ob vehementes illius æstatis calores in rabiem actum, qui stabulo exiliens, & obvium hominem furiosè impetens humi prostraverat, variosque morsus brachio, & collo attulerat, & calceis malè tractaverat, & ità miserrimus Patiens paucis elapsis horis obiit; ante mortem tamen in rabiem ipse quoque actus, Adstantes, & Parentes impetebat, ut morderet.

Nimiam activitatem in sanguine Apulorum, & climate Apulo ulterius confirmat, tam ingens numerus Melancholicorum, & Maniacorum iis in locis frequen-

quentior, quam alibi per Italiam; undè erectum est Neapoli magnum illud, & totius Italiæ celeberrimum Xenodochium Incurabilium, in quo Dementes magna copia detinentur. Confirmat quoque tam frequens copia canum rabidorum, cujus rabiei causa exurentissimo aëris calori tribui jure meritò debet. Benignitate tamen Summi Numinis, à rabidis canibus homines demorsi brevi sanantur, si ante quadragesimum à morsu diem se contulerint ad oppidum S. Viti 40. milliariis circiter Aletio distans, ubi effusis ad Deum pura mente precibus, Divi illius intercessione mox liberantur, ut cuilibet in Apulia constat.

Hæc eadem summa veneni exaltatio vel spirituum in veneni indolem evectorum excandescentia, quam præfatis animalibus adscripsimus, tribui quoque poterit Tarantulæ, & in ea tota vis veneni reponi. Tarantulas, cæterosque Araneos communiter reponunt Auctores inter animalia venenifera. Et quamvis Harvæus *de generat. animalium exercit.* 57. hæc afferat. *Ipsemet aliquando experiundi causâ manum acu aranei dente confricans, manum alio loco perforavi, nec potui quicquam discriminis inter has duas puncturas observare &c.* Nihilominùs tamen Dominus Lister *cap.* 6. *de insectis Angliæ* post illa Harvæi verba, hæc subdit. *Erat tamen in cute quod discerneret, quippè eodem loco, ubi venenata punctio contigerat, subitò sese in tuberculum contraxit, induitque mox ruborem, calorem, & inflammationem, tanquam ad pugnam, & nocentis mali expurgationem se roboraret, & accingeret.*

Cæterùm quamvis omne genus Araneorum veneniferum sit, & exitiales quoque illorum morsus; magis tamen veneniferi sunt ii, qui summoperè calidas Regiones incolunt; quod de Tarantulis in Apulia, & de Scorpionibus in Africa, & Apulia quoque verificatur. Siquidem ob exurentissimos aëris Apuli calores, cum ad extremum exaltationis gradum Tarantulæ humores evehantur, nil mirum, si tandem in veneno-

ſam rabiem animalculum illud degeneret, prout ſuperiùs de aliis diximus animalibus. Atque hinc eſt, quod Tarantula montium ad Apuliam terminantium Incola, nec non & hyemis tempore, ſi mordeat, nullum affert damnum. Pariter ſi ad exteras transferatur Regiones, & inibi locorum mordeat, ne quidem offendit; quia ſcilicet talibus in Regionibus, & tali anni tempore, ad debitum exaltationis veneniferæ gradum Tarantulæ humores perduci non poſſunt.

Venenum itaque hoc ratione ſui in ſummo exaltationis gradu conſtitui poteſt, ratione verò diverſitatis temperamenti ægrorum, diverſos producit effectus. Præcipui tamen ſunt denſatio, & coagulatio, nec non & ſpirituum oppreſſio; Indicant hoc ſatis angores cordis, pulſus parvi, ſpirandi difficultas, niger aut lividus faciei, & extremitatum color, frigus totius corporis, tumor, ſtupor, dolor, & inflammatio affecti loci, curatio morbi per ſpiritum vini anthoſatum, vel eſſentiam anthos, ſudorum provocatio per ſaltus vehementes. Indicant pariter continui dolores capitis, animi deliquia, oſſium dolores, & inappetentia, ſuffocationis metus, aliaque innumera, quæ annis à morſu ſubſequentibus in Patientibus obſervantur. An hæc denſatio ab acidis, vel contra ab alcalicis veneni partibus fiat, decernant acutiores; Certum tamen eſt, nonnulla alcalia ſolvendi vim habere, nonnulla alia coagulandi, hoc idem acida faciunt, ut graviſſimi teſtantur Auctores, undè in rebus tam dubiis non per ſpeculationem, ſed per experientiæ tentamina aliquam veritatis lucem eruere poterimus. Et utinam Medici tot vigilias, & ſtudia in nugis hiſce inutilibus ſpeculandis non impenderent; cum cauſæ primo primæ, & proximæ, nec non proprietates minimæ rerum naturalium alta nocte obruantur, nobiſque difficulter manifeſtentur.

Præterea venenum Tarantularum in gradu venenoſitatis mitius eſt, quam illud Viperarum; in motu

verò vehementiori partium componentium similibusque motus passionibus illud viperarum longè superat. Ideòque meritò quadrat assertum Willisii *cap. 7. de morbis convulsivis* dicentis. *Venenum Tarantularum liquori nerveo inflictum mitius est, quam ut spiritus animales penitus extinguere valeat, aut distractos prorsus dissipare, & in explosiones immaniores cogere, sed eos tantum in fugam conjicere, fugatosque hinc indè in spasmos leviores, ac fere tantum dolorificos incitare.*

Et quamvis venenum Tarantulæ activitate virulentæ substantiæ humores ad coagulum ferè disponat: quoniam tamen vividissimo motu partium componentium gaudet, hic aliqua ex parte totalem illam impedit coagulationem, spiritusque, & humores aliquantum excitando, facit, ne totaliter succumbant. Imò interdum tanta est hæc spirituum concitatio, ut in motus involuntarios, ac merè spasmodicos degenerent; undè nonnulli ex Tarantatis ingentibus convulsionibus, rigoribus, diarrhæa, multisque aliis involuntariis motibus post inflictum morsum corripiuntur.

An hæc, quæ dubitativè de hujus veneni natura subindicavimus, vera sint, vel saltem verisimilia, æqui rerum æstimatores judicent. Hoc unum fateor, me magis delectari in observandis naturæ motibus ad diagnosin, prognosin, curationemque morborum spectantibus (cujus vox, non est adinstar nubeculæ, quæ citò transit, sed adinstar sideris, quod permanet, & lucet) quam in hujusmodi inanibus, & eousque duraturis, donec à contrariis speculationibus non subvertantur (quod paucorum dierum aut mensium spatio succedet) phantasiæ meæ conatibus, de rerum effectibus, superstruendis; nam ut optimè Orator Romanus *de Nat. Deorum l. 2. c. 2. Opinionum commenta delet dies, naturæ judicia confirmat.*

CAPUT XIII.

Quid agat Musica in Tarantatis, & in aliis morbis, breviter examinatur.

QVam mirandi, quam varii, & quam incredibiles sint effectus motus, neminem latet. Et generationes, & corruptiones, & singulæ fere sublunares alterationes per motum fiunt. Quæ vivunt, quæ vegetant, & quæ sensibiles mutationes vitæ, & interitus subeunt, in perpetuo sunt motu. Quamobrem cum tanta sit vis motus, meritò Philosophi sagaciores duo rerum principia statuerunt, motum scilicet, & materiam. Imo cum motus operationes per contactus corporum fiant,

Tactus corporibus cunctis, intactus inani.

Ideò nil mirum, quod admirandi effectus producantur à quibuslibet, vel levibus motuum impressionibus, ob communicatum scilicet impetum contactus ad partes etiam remotissimas, ut *in aureo de vi percussionis libello* demonstravit Borellus noster, & ex sequentibus clare patebit. Podagrici licet ad omne exercitium impotentes sint, crederem tamen assidua cum amicis colloquia, vel librorum lectionem alta voce factam ipsis esse posse loco exercitii; nam inter loquendum contrahuntur, & exercentur musculi oris, & partium adjacentium, & propter contractionem illam expressio, & circulus liquidorum quæ sunt ad contactum promptius, & facilius absolvuntur, & sic deinceps liquida omnia quamvis remotissima celerius promoventur, ac circulant; Quod loquela alta voce facta, nec non & cantus recenseri debeant inter genera exercitii, abundè testatur Plutarchus *de tuenda bona valetud.* pulcherrimis hisce verbis. *Ita dixerit aliquis, literarum studiosis non oportere tradi præcepta de*

corpo-

-rporis exercitationibus, quod ipse quotidianus disputa-onis usus, qui voce peragitur, mira quædam est exer-tatio, conducens non solum ad bonam valetudinem, ve-rum etiam ad corporis robur, non illud quidem palæstri-um, neque quod carne cutem distendit, incrustet, infar-iatque foris velut in ædificio, sed quod partibus maxi-mè vitalibus, principalissimisque vim internam, vigorem-que verum ac genuinum inserat. At cum vox sit agita-tio spiritus non leviter, nec in superficie, sed velut in ipso fonte, in ipsis visceribus valens, & calorem auget, & sanguinem subtilem reddit, & omnes purgat venas, & omnes aperit arterias, humorem verò superfluum non sinit crassescere, neque fæcis in morem subsidere in his conceptaculis quibus accipitur, & conficitur cibus. Itaque imprimis danda est opera, ut sese huic exercitationi familiares, & assuetos reddant, assiduè disserendo, aut legendo sivè recitando, si quid suspicabuntur corpus esse fessum, aut imbecillius; hactenus Plutarchus *in aureo libro de tuenda valetud.* ubi fusiùs quoque hoc idem probat argumentum. Exindè etiam est, quod Viri Religiosi, & Claustrales quamvis non multo utantur exercitio, vitam tamen multò salubrem ducant; quia scilicet diù, noctuque in Choro vocem exercent, in canendis Deo precibus, & ità vocis exercitio corporis motum pensantes, & benè digerunt, & diù salubriter præ aliis hominibus vivunt. Pariter non sine ratione Asclepiades morbos curabat lecto pensili, Patientes in tali lecto movendo, & exercendo, *ut morbos* (verba illius sunt) *extenuaret*; huncque lecti pensilis usum in curandis morbis, nonnulli inter Dalmatas adhuc retinent, ut mihi per illas Regiones peregrinanti multi retulerunt. Rhædâ aut sellâ vehi inter exercitii genera referri quoque debet, & licet hoc exercitio corpus non succutiatur, nihilominùs tamen novus ille continuusque aëris in corpus impulsus, & motus ille, ut ut levissimus, humorum cursum promovet, transpirationem auget, corpusque ab excremen-

tis

tis repurgat. Vocis igitur exercitium, & vectio rhedæ familiaria sint Podagricis ob rationes supra dictas. Atque hæc dicta sunto, ut pateat quam magni effectus à parvo motu fiant, & ita clarius constent mox dicenda de musices effectibus. Musica est de genere eorum, quæ aërem acutè feriunt, & in vividas quasdam undulationes disponunt; motus hi sive veloces undulationes sanguini, & spiritibus per contactum communicatæ, in iis diversas excitant affectiones, nunc eos ad motum vehementer concitando, nunc ad quietem componendo; & ex varietate sonorum, variæ in mente nostra rerum ideæ excitantur, hinc alii concentus ad audaciam, alii ad hilaritatem, alii demum ad pietatem nos movent, prout scilicet spiritus, & humores hoc, & non alio modo afficiuntur. Tympani, & fistulæ, dum sonant, quam vehementes excitent motus in spiritibus Militum, arguere licet ex audacia, alacritate, & promptitudine ad pericula, nec non ex immani furore, in ipso calore conflictus, vel in apparatu ad conflictum animis militum obversantibus; ut taceam exempla strenui, & generosi Ducis, ambitionem gloriæ, & stimulos prædæ, quæ pariter ad furorem militum conducunt &c.

Mæsti, irati, vel aliis animi passionibus affecti leni, & placido musices concentu in alacritatem, & gaudia excitantur, & per illius continuationem in somnum ducuntur &c.

Quod præfatæ aëris undulationes agant in solidas, fluidasque nostri corporis partes, ex variis Brutorum exemplis, nec non ex stupore dentium deducimus. Multi à motu limæ, aut serræ, ob ingratam illam aëris undulationem in stuporem dentium, aut molestam sensationem incurrunt, eo quia cum improportionatæ sint moti aëris particulæ poris nervorum radicibus dentium insertorum, eosdem detorquent, dimovent, atque adeò vel stupefaciunt, vel dolore afficiunt. Porrò contingit, ut quisque nostrûm, dum insolitam quan-

quandam, ac gratam musices harmoniam sentit, quasdam veluti oberrationes blandi horroris, sive rigoris per cutim, imò & aliqualem capillorum erectionem inter initia experiatur. Quod animalia pariter à musices sono afficiantur, plurimi testantur Auctores: Strabo iratos Elephantes musices sono placari affirmat, Apes sonitu metallico delectari, Cygnos cythara & cantu, Delphinos musicâ, ut refert Epiphan. *loco cit.* Ipse vidi canem Ragusii pulcherrima & nobilissima Dalmatiæ urbe, quæque olim Antiquorum Epidaurus fuit, & Æsculapii templo celebris, nunc est caput Reipublicæ liberæ, & præstantissimæ; vidi, inquam, canem, cui adeò exosus erat cytharæ, vel alterius instrumenti musici sonus, ut eo audito in magnos ululatus, ac ferè in luctum conjiceretur.

Curiosum magis est quod affert Alexander ab Alexandro *dierum genialium libr. 6. cap. 5.* dicens: *Theophrastus quibusdam viperarum morsibus cantus fidicinum, aut tibiarum, aut alia artis musicæ organa modulatè adhibita apertissimè mederi affirmabat.* Hoc pariter observavit Asclepiades, qui phreneticos, mente imminuta, & valetudine animi affectos, nulla re magis, quam symphonia, & vocum concentu resipiscere, & sanitati restitui dicit. Fertur etiam Ismeniam Thebanum plures Bæoticorum ischiadicos, intentione tibiæ, vel cytharæ sanitati restituisse. Vide plura apud Aldovrandum *lib. 5. de insectis fol.* 621.

Cum igitur ex antecedentibus musica sanos homines, & alia cogitantes, in actiones modulaminis auditi æmulas rapiat; quid de musices effectibus in curatione Tarantatorum sentiendum sit exindè clare elucescit. Probabile est motum velocissimum à musicis instrumentis aëri impressum (id genus velocissimi soni Tarantatis familiaris, ab italis vocatur *Tarantella*) & ab aëre cuti, mox spiritibus, & sanguini communicatum, incipientem eorundem coagulationem paulisper dissolvere, disgregare, excitare; & quod disso-

lutio-

lutionis effectus crescant, sono ipso crescente; donec tandem per repetitas has succussiones, ac veluti vibrationes pristinam fluiditatem humores acquisiverint; quo facto æger sensim reviviscit, membra movet, in pedes elevatur, suspirat, & vehementissimas inchoat saltationes; donec evocatis sudoribus, veneni seminia foris eliminata fuerint.

Neque mirùm, musicam tantam vim habere solvendi spirituum, humorumque venenosum coagulum; siquidem præcipuè, & immediatè afficit organum auditus cerebro valdè propinquum, imò cerebrum ipsum sivè minimas, & tenuissimas ejusdem fibrillas, in quibus cum torpeant, & ad necrosin ferè dispôsiti sint spiritus, probabile est quod à continuis, & vehementioribus musices contactibus in membranas cerebri explicentur; & motu ex parte adepto nervorum, fibrillarumque tubulos facilius, agiliusque introëant, & ita cum humoribus, & solidis partibus pristina recuperent commercia. Moto aëri ab impulsu fidicinum, vim auget, & stimulos, calor Solis ardentissimus, aër Apuliæ calidissimus, & tenuissimus, undè sonus ille vehementius ferit spirituum, humorum, & membranarum systema, & ex vehementiori impulsu, vehementior pariter in humoribus excitatur fermentatio, exaltatio, & debita fluiditatis restitutio. Hæc omnia per remedia diaphoretica intus sumpta assequi non possunt, ut superius adnotavimus; nam talia medicamenta antequam ad sanguinem pervenerint, vires suas magna ex parte amittunt, aguntque in fluida duntaxat, non in solida. Contra musices sonus eodem tempore, & solida ferit, & fluida, atque id vehementissimè, & per vim percussionis in cerebri fibrillas, in quibus immediatè succi nervei, & spirituum secretio, atque distributio peragitur, & hac ratione in solidis æquè, ac fluidis momentaneam producit eodem tempore explosionem, agitationemque, quod à remediis intus sumptis præstari vix poterit. Atque hæc de Tarantula tibi communicanda censui lector. Id. Nov. 1695.

GEORGII BAGLIVI

DOCTORIS MEDICI

Et in Romano Archilyc. Anatomes Prof.

DISSERTATIO II.

De Usu, & Abusu

VESICANTIUM.

LUGDUNI in BATAVIS,

Apud FREDERICUM HARINGIUM.

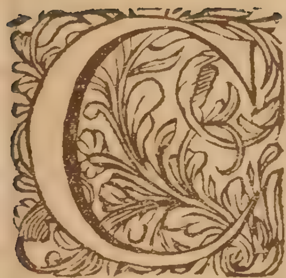
1699.

Opinionum commenta delet dies, Naturæ Iudicia confirmat, Cicero de Nat. Deor.

EMINENTISS. PRINCIPI

HENRICO NORISIO CARDINALI.

Georgius Baglivus S. P.

VM toto vitæ, ac multiplici peregrinationum cursu, nil optare magis unquam mihi contigerit, HENRICE Card. Amplissime, quam ut præstantes literarum gloria Viros cognoscere, & ab eisdem pariter cognosci possem. Tam flagrantis voti, tamque expetitæ felicitatis, tum certè me compotem sensi; Quando te mihi primùm Florentia videndum, mox Roma penitiùs inspiciendum, ac interiori usu degustandum exhibuit. Mecum olim præclarè actum putassem, si te vel de facie noscere licuisset. Quid jam, cum me (quæ tua summa humanitas est) indignum non putasti, quem tuum sæpiùs ad congressum admitteres, cuique plurima benevolentiæ signa præberes? Quo sanè factum est, ut opinio, quam de te antea conceperam, major in dies evadat, neque, ut alii, summam duntaxat in te eruditionem, sed quandam veluti doctrinarum omnium Universitatem suspiciam. Grati ergo pro

tanto

tanto beneficio animi mei sensum, cum publicè testatum vellem, nil satiùs, opportuniusque visum est, quam destinatum jampridem Typis Opusculum tuo Nomini nuncupare, observantiæ adversus te meæ, devinctique animi pignus futurum. Neque vereor, ne oblati tenuitatem munusculi ab excelso isto, ad quem te tua evexerunt merita, gradu despicias. Eos quippè duntaxat mutare honores solent, qui nihil eis habent præclariùs, secus vero, qui adeò supra fortunam naturæ, ac virtutis dotibus eminent, ut plus ipsam exornent, quam ab ipsa splendoris quidquam accipiant. Qualem in primis cum te maximè noverim, nullus dubito, quin ea, qua nuper auctus es dignitate, non ad Familiarium aspernationem, sed eorum potiùs ad patrocinium, & opem usurus sis. Tuum igitur erit, Eminentiss. Princeps, veteris spes Clientis ratas facere, obsequia æqui bonique consulere, honestos conatus patrocinio juvare; Tuoque Nomine, quam ab Auctore suo habere nequit, opusculo dignitatem tribuere. Vale.

Romæ prid. Kalend. Octobres 1696.

LECTO-

LECTORI

MIHI multos videor audire novæ ſectæ Medicos in Italia, vix dum frontiſpicio inſpecto brevis hujus diſſertationis in me irrumpere his verbis. Quid ſibi iſte vult Galenicus? Quid iſte novæ penitus Medicinæ jejunus? Quid huc confert Antiquorum vaniloquentiam? Verùm hi, ſi duos noſtros ſuperiores praxeos libros attentè volverint, norint me, non eſſe talem, qualis ab iis dicor. Ego liberam Medicinam profiteor, nec ab antiquis ſum, nec à novis: utroſque, ubi veritatem colant, ſequor, & inſtar metallicorum ex ſcoriis tum novæ, tum veteris Medicinæ aurum, & argentum præceptorum colligo. Ego, ut Cois mos fuit, magnifacio ſæpiùs repetitam experientiam: nihilque tam mihi cordi eſt, quam ut Medici tanquam ſoboles rediviva Heroum, quos priſca hæc ſchola tulit, ignavam inquiſitionis deſperationem deponant, naturæ pondus & majeſtatem, quantum poteſt, ſuſtineant, nec amplius in re medica illuſtranda ſimiles ſint prætereuntibus, ſed indicantibus. Quod attinet ad veſicantia, Arabes ea invenere pro excitandis duntaxat ægris à ſoporoſis morbis, puta lethargo, apoplexiâ &c. verùm qua mechanica, quoſque præter dictos morbos alios juvarent, nihil primis iis temporibus compertum eſt. Hinc ſecuti Medici, contenti revulſionis nomine ab Arabibus accepto, nec mechanicam hujus revulſionis ſcientes, in obſcuro iter faciebant; quare juxta fauſtos infauſtoſve exitus in duas partes diviſi ſunt, laudando ea, vel vituperando. Hac ætate Helmontius veſtigiorum naturæ, aut oblitus, aut contemptor contra

usum vesicantium acriter disputavit; adeò ut huic nova schola adhærens inter cætera Galenicorum, etiam Vesicantia respuerit. Diù ego quoque his subscripsi, sed in multis Italiæ Xenodochiis observans juxta meum morem progressus, historiam, & effectus morborum, Vesicantiaque esse summo interdum adjumento, discessi à sententia, & deponens umbram præjudiciorum in mentem introductam ex lectione novorum librorum, Præceptorumque authoritate, totum me verti ad indaganda commoda, & incommoda Vesicantium. Eodemque tempore periculum feci in vivis animantibus, infundens in eorum sanguinem tincturam cantharidum, applicando quoque Vesicantia eorum cuti diligenter abrasæ, ac multis factis hujusmodi Observationibus, tum practicis, tum anatomicis, unà conjunxeram pro meo usu. Verum cùm hæc Celeberrimi hujus Urbis Medici mei amicissimi in manus venissent, summoperè flagitavit, ut simul cum supradictis tractatibus observationes hasce in lucem proderem. Ego verò animadvertens rem hanc invidiosam esse, timensque ne in me novi Medici omnes turmatim irruerent, renui diutius; quamquam tandem victus ejus repetitis efflagitationibus, confirmatusque à docto de stimulis tractatu nuper in Italia edito ab eruditissimo amicissimoque Domino Bellino, quamcelerrimè quasdam telegi utiliores visas, contulique in hæc quatuor capita. Sicuti verò eas tibi, Lector, candidè, offero, sineque ulla propensione, vel in novam, vel in veterem scholam, ita & tu postquam accuratè examinaveris, aut pro commodo adhibe, aut me, ubi errasse comperies, corrige.

Romæ Idibus Martiis 1696.

CA-

CAPUT I.

Nonnulla præponuntur experimenta circa effectus Cantharidum.

Criter inter se hactenùs contenderunt Practicantes circa usum Vesicantium, & modò in affirmativas, modò in negativas distracti sententias, ad instar oberrantis alicujus Euripi, incerti hinc indè fluctuarunt. Contentio nata potissimum est, vel propter privata odia à diversitate Sectarum, aliisque de causis inter Medicos excitata, ut inter Massariam, & Saxoniam, qui mutuo quodam odio, non elucidandæ veritatis causâ de phæniginis scripserunt, inter Helmontistas, & Galenicos hodiernos, & sic deinceps. Vel quia more hactenùs consueto, ex natura mentis potiùs, sivè hypothesis, cui se manciparunt, quam ex ipsa rei natura de Vesicantium effectibus judicarunt; undè nil mirum, si ità temere, atque inconsideratè agentes, neque, quid unaquaque in re, loci, temperamentorum, causarum, ætatumque varietas postulet, dijudicantes, tàm deplorabilem altercationi, & erroribus ansam præbuerint. Nos autem more nostro naturæ vestigia secuti, quid patienter in plurimis Italiæ Xenodochiis hac de re observaverimus, breviter exponemus. Et dummodò vera, & saluti hominum utilia proferamus, parum interest, quid alii de nobis sinistrè, uti consueverunt, obmurmurent &c.

EXPERIMENTUM I.

ROmæ mense Majo 1692. cani molosso ad tabulam ligato aperui jugularem dextram, & per sy-

syringam injeci unc. ij. tincturæ cantharidum, quæ composita erat ex drach. ij. cantharid. pulv. & unc. vj. aq. card. s. per tres dies super cineres calidos digestis. Post primam syringationem canis vomuit aquea, & viscosa, salivam viscidam ore ejiciebat, donec finita duarum unciarum syringatione consutum fuerit vulnus, & vitriolo usto aspersum. Facta operatione statim cecidit humi canis, velut exanimis: usque ad mortem nil voluit comedere, sitiebat vehementissimè, undè Famulus, me inscio (ductus miseratione) bibendas ei dedit duodecim circiter aquæ libras, quibus vix epotis urinam flavam copiosissimam minxit Interea ululabat, sitiebat semper vehementissimè aquam tamen non amplius bibendam dedimus. Ante mortem convellebatur, quarta die noctu post maximos ululatus expiravit.

Aperto cadvere, collum ex ea parte, qua expeperimentum tentavimus, sphacelatum omninò erat, & fœtidum. In dextro cordis ventriculo sanguis nigerrimus, parum, vel nihil coagulatus copiosè fluctuabat, & in superficie guttulæ quædam veluti olei innatabant. Ibidem pariter exiguum polypum grumo sanguinis continuatum invenimus. In sinistro cordis ventriculo, duo parvi polypi reperti sunt, & sanguis nigerrimus, ac dissolutus. Pulmo erat sanus, & reliqua viscera pariter sana. In vesica urinaria, ne minima quidem mucositatis portio, qua naturaliter oblinitur vesica, inventa est, quia forsan ab acrimonia cantharidum erosa fuit. Bilis in vesica fellea aliquali nigritie tingebatur. Sanguis, qui ex dissectis venis, aut visceribus emanabat, nigerrimus erat, nihil coagulatus, & in superficie minimis veluti olei guttulis superfusus.

EXPERIMENTUM II.

ROmæ 14 Julii 1692. cani juveni mediocris magnitudinis, super tabulam ligato unc. ij. tinctu-

ræ

ræ cantharidum injecimus in jugularem dextram.

Vulnere consuto, & fasciato ut supra, canis statim vomuit, humi cecidit semi mortuus. Post duas horas linguam foris magna anxietate promebat, sitis causa. Nil comedere voluit, sitiebat quammaximè, sed ipse nihil aquæ concesseram. Post sex horas, graviter ululando, mortuus est. Aperto cadavere viscera omnia sana erant: sanguis tamen nigerrimus erat, & dissolutus, & in hoc quoque veluti olei guttulæ supernatabant. Canis hujus fuit juvenilis ætas, parva corporis magnitudo, nihilque aquæ biberat, undè nil mirum si humoribus à caustico cantharidum sale sat citoque dissolutis, & liquatis, post sex horas obierit.

In ambobus hisce canibus observavi, quod post injectam tincturam in jugulari, nulla alia pars, tam citò afficiebatur, quam caput, quod quidem statim nutabat, & ad inferiora inclinabat, rectaque cervice stare animal non poterat. Primus canis post factum experimentum, statim caput inclinavit, & vix illud attollere poterat: potatis tamen duodecim libris aquæ supradictis, in pedes statim se elevavit, caput liberè, & recta cervice movebat, magisque hilaris fuit: aqua verò vix per urinam exonerata, denuo humi concidit, caput non amplius attollebat, & ita semistupidus, ac capite nutans obiit quarta die. Exinde deduci poterit, cantharides esse potissimum capiti noxias, adeoque in morbis illius inflammatoriis, & acutis summoperè ab eorum usu esse cavendum; hoc tamen non est ita nudè statuendum, nisi centuplex experientia, rem magis confirmarit.

EXPERIMENTUM III.

ROmæ 14. Aprilis 1692. Accepimus uncias octo sanguinis recens è vena ægrotantis cujusdam extracti; inque duo vascula dividi curavimus: statim ab extractione miscui scrup. 1. pulver. canthar. san-

guini in uno ex dictis vasis contento; alterum verò sanguinem in alio vasculo, intactum reliqui. Sanguis præfato pulvere commixtus prius coagulatus est, quam alius sine pulvere: postea calore plumbeo, & subnigro tingebatur, donec tandem subtilis pellicula subnigra in superficie apparuerit. Demum per totam sanguinis superficiem maxima vesicularum copia supercrevit, quæ ruptæ subnigrum serum emittebant; demum totus sanguis dissolutus est in serum nigrum, ac sublividum. Sanguis in alio vasculo hujusmodi mutationibus obnoxius non fuit.

EXPERIMENTUM IV.

EOdem mense Aprilis post factam sanguinis missionem in quodam febricitante, serum à sanguine separavimus, & sero miscui scrup. 1. pulveris cantharidum. Post mixtionem observavi, quod pulvis paulò post in fundum vasis præcipitaverat, nec ullo colore serum tinxit, solummodo evasit liquidius, tenuius, & vix coagulabile. Mox subnectam majoris claritatis gratiâ tres observationes ægrotantium, cui vesicantia fuere adhibita.

HISTORIA I.

JUvenis ann. ætat. 22. gracilis, & biliosi temperamenti, paulò ante sanatus à bubonibus venereis, postquam foco incaluisset, aquilonari vento se exposuit, & exindè in anginam incidit, quæ mox desiit in pleuritidem cum sicca tussi, calore febrili exurentissimo, pulsu duro, & alto, vigiliis, siti, urinis crassis, & summoperè rubicundis. In Xenodochio quodam Italiæ ægrotabat.

Circa duodecimum diem, quo primum ego illum invisebam, datus fuit à Medico pulvis cornachini, die vero sequenti sex vesicantia apposuerunt gra-

cil-

cillimo corpori. Decima quarta die supervenerunt delirium, suppressio sputi, tremor carnium, motus epileptici, pulsus, & respiratio inæquales. Urinæ erant copiosissimæ, dejectiones per secessum biliosæ, ac fœtidæ, sed sine nullo symptomatum levamine: die decima sexta mitigata sunt omnia: sequenti nocte recruduerunt denuo vehementissimè, cum sudore universali copiosissimo glutinoso, & acidum olente, qui usque ad vigesimum morbi diem duravit, eoque die mortuus est Patiens.

HISTORIA II.

COquus æt. an. 30. temperamenti sanguinei, biliosi, rubri capillitii, veneri, & baccho maximè indulgens; post calorem, & susceptum postea frigus externum correptus fuit convulsione inferioris mandibulæ, paulò post convulsionibus abdominis. Præscripserunt eidem in Xenodochio pulverem cornachini, & sequenti die quatuor vesicantia. Post horum applicationem supervenerunt vomitus, motus convulsivi, & gravissima spirandi difficultas, quibus pressus symptomatis obiit miserrimè quarta die. Durantibus epilepsia, & motibus convulsivis supradictis, sensuum internorum, ac externorum liberum usum non amisit &c. A pulvere Cornachini sæpius vidi productos motus convulsivos in affectibus soporosis, à gravi capitis vulnere causatos. In soporibus verò ab aliis causis pulverem hunc utilissimum deprehendi, præsertim si antecedenter depleta fuerint vasa per diætam, aut per sanguinis missionem, si necessaria fuerat; nam post illius pulveris usum statim sopores solutos videbis: ut nuper observavi in puero octenni, qui in principio accessionis febrilis gravi sopore corripiebatur, durabatque per plures horas, exhibito semel pulvere cornachini, post sex horas ab accessione, omnino solutos vidimus sopores. In apoplexia, lethargo, vertigine,

gine, & similibus capitis morbis, vix datur præstantius hoc remedio &c.

HISTORIA III.

MUlier octo mensium gravida, juvenis, & gracilis, integro octiduo doloribus ventris molestata, demum infantem peperit. Post partum adhuc continuabant dolores, cum insigni ventris tensione. Quoniam verò omne genus remediorum spreverat, vel potius neglexerat, demum à quodam Medico quatuor vesicantia sibi apponi permisit. Lochia quæ primum fluebant exinde suppressa sunt. Paucis post diebus denuò apparentibus lochiis, abdomen graviter convelli cœpit cum insigni dolore, adeo ut ne digito quidem premi posset; exinde sudores frigidi, cum refrigeratione extremorum apparuerunt; pulsus, & respiratio erant diminuta, & ferè ad extremum vitæ redacta fuit Patiens. Elapsis paucis diebus in melius aliquantulum procedebat: derepente tamen supervenientibus gravissima spirandi difficultate ex genere convulsivarum, & interdum in delirium se commutante, nec non alvi fluxu flavo, & fœtido, qui per octo dies continuavit, demum decimaseptima die morbi obiit Patiens &c. His adnotatis sit.

CAPUT II.

De Incommodis ab usu Vesicantium.

§. I.

NIhil tam citò post adhibita supervenit vesicantia, quam sitis cum linguæ ariditate, quæ quandoque tanta est, præsertim in ægris adusti temperamenti, & mente non alienata, ut quibuslibet remediis

diis temperari vix possit, præterquam continuo aquæ gargarismo; durat hæc sitis ità vehementer per triduum circiter, prout scilicet citius, aut serius, parcius vel uberius acres cantharidum sales è massa sanguinis fuerint separati; deindè sensim remittit, eamque appellare soleo, sitim vesicantium, ob rationes dictas. In usu vesicantium maxima cautio adhibenda, ne indiscriminatim præscribantur quolibet anni tempore, cuilibet ætati, temperamento, habitui corporis, & quibuslibet morbis, ut hodie consueverunt Galenici, sed duntaxat dum necessitas urget, scilicet in casibus infra dicendis; Aliter mala quamplurima ægrotantibus supervenient, si debitis non adhibitis cautionibus applicentur, quæ quidem mala rudes Medici tribuere statim solent deleteriæ, & pravæ, ut ajunt, remedii naturæ; non verò erroneis indicationibus, quibus illud præscripserunt; sed de his fusè superioribus libris Praxeos restit. Vidi nonnunquam, ulcera à vesicantibus excitata desiisse in gangrænam, vel in difficillimam eorundem cicatrizationem, cui an contribuat aliquid nova aëris constitutio tunc temporis regnans, me sanè latet; Observavi tamen anno 1692. non solum Bononiæ, verum etiam Romæ ulcera à quacumque demum causa producta, imò, & vulnera alias levissima, facillimè gangrænasse, & quandoque cum ægrotantium pernicie, quorum plurimi tunc temporis à gangrænatis vesicantium ulceribus perierunt. Anno præfato hyems frigidissima, & copiosis nivibus ac gelu exasperata fuit, insueto quidem Italiæ more; successit tempus vernum valdè pluvium, & nebulosum; Exindè tandem æstas temperata, & frequentibus quoque pluviis madida. In tali constitutione anni, ulcera, & vulnera cujuscunque generis promptissimè gangrænismo corripiebantur, cum magna Chirurgorum admiratione. Ad morem igitur Coi Senis, semper attendamus ad constitutionem anni generalem, ejusque influxum, & seduli simus in de-

scribendis ad vivum ejusdem natura, & effectibus. Cæterum qualibet anni tempestate, ulcera vesicantium corrumpi, aut gangrænari facillimè solent in cachecticis, hydropicis, atro-melancholicis, & valetudinariis corporibus, nec non & quorum corpora lue gallica graviter laborarunt; non ità verò in robustis, & solidiori partium structura præditis, nec diuturnis morbis miserrimè lacessitis.

II.

Qui graviter vulnerati capite fuerunt cum vomitu, abolitione sensuum, aliisque gravibus læsi cerebri symptomatis, dum illis applicabantur vesicantia, nonnulli vehementissimis convulsionibus corripiebantur paulò post applicata vesicantia. Alii sudoribus frigidis, quibus superveniebat mors, paucis interjectis horis, aut diebus. Alii sequenti nocte moriebantur convulsi. Memini quendam torminibus spasmodicis infimi ventris cum febre &c. moleste laborantem, post adhibita in Xenodochio vesicantia, excrevisse per secessum insignem copiam sanguinis rubicundissimi, & paulò post periisse. Cum igitur sæpiùs, atque sæpiùs in graviter capite vulneratis ab adhibitis vesicantibus observaverim, aut convulsiones lethales, aut alia mala supradicta; imposterum semper ac videbam in Xenodochio talibus applicari vesicantia, intrepide statim præsagiebam Adstantibus, aut vehementissimas convulsiones, aut mortem, uti eveniebat. Ubi suspicio convulsionum est, vel factæ jam sunt, cavendum omnino ab usu vesicantium, præsertim si aderit febris acrior, & colliquativa sanguinis constitutio cum habitu gracili, præcedentibus vigiliis, diæta, exinanitionibus per usum veneris &c. Qui lue gallica semel laborarunt, ab adhibitis vesicantibus summopere læduntur, in quocunque demum morbo adhibeantur: undè nonnisi in maximis sanguinis coagulationibus, & morbis soporosis in talibus ægris præscribantur, & etiam cum cautione. In febri-

bribus ardentibus, & continuis in quibus magna adest sanguinis agitatio, & impetus. In constitutione anni calida, & sicca, in similibus pariter temperamentis, Regionibus, victus generibus, ætate Juvenili &c. In Affectibus nervosis cum febre ad ardentem inclinante. In affectibus comatosis febrium, quæ accedunt ad ardentes. In morbis pectoris spasmodicis, inflammatoriis, & à salino-acri constitutione sanguinis productis, semper in pejus cessisse vesicantia pluries observavimus. Et quamvis interdum utilitas aliqua effulserit, quoniam tamen nesciebam an à vesicantibus, vel potius ab aliis remediis illa proveniret, ideò vel rarò, vel nunquam in casibus supradictis applicabam vesicantia, curationemque solis hypnoticis, diluentibus, & dulcificantibus remediis feliciter absolvebam.

Cum de sopore superiùs inciderit sermo, obiter hic notandum me pluries observasse in febribus ardentissimis, & quasi ab inflammatione sanguinis productis: in principiis accessionis soporem quendam, qui crescente accessione, magis crescebat, & magis exacerbabatur quo copiosius ipse dissolventia, & cephalica præscribebam. Post repetitas demum observationem, didici soporem spontè sua imminui, accessione ad declinationem tendente, vel si ità spontè sua non imminuebatur, per emulsiones seminum, aquas acido limonum temperatas, aliaque hujusmodi refrigerantia feliciter solvi; Hoc tamen observavi duntaxat in febribus ardentissimis, & à nimio sanguinis orgasmo pendentibus; Et ratio ex mechanicis est, quod sanguis tanto impetu, & tanta celeritate cerebrum petens, difficulter tùm ille inibi filtrari, tùm spiritus separari possunt; imò quadam veluti strangulatione in illorum circulatione producta, descensus ad inferiora impeditur; undè necessariò somnolentia, quæ magis exacerbatur, quo major impetus sanguini additur, minuitur verò, quo minor, ut per se constat

III

Post applicationem vesicantium observavi nonnunquam motus tendinum veluti subsultorios, & convulsivos, nonnullas sudoris expressiones, & quandoquè copiosas; pulsus veluti obscurantur &c. & hæc tandiù durant, quandiù inhærent sanguini acres cantharidum sales, quibus mox eliminatis, evanescunt, ut superiùs de linguæ ariditate, & siti diximus, præcipuè si vesicantia debitis indicationibus fuerunt imperata; exacerbantur verò si imprudenter, & morbo non petente data sint. Non solum gangrænam, verum etiam, & mictus sanguineos, & ardores urinæ, & alia vesicæ mala frequenter generant vesicantia, præsertim in gracili corporis habitu, in calido, & sicco temperamento, æstivo tempore sub ardore caniculæ, & similibus. Hos mictus sanguineos ex usu vesicantium se pluries in praxi observasse testati sunt Viri eruditissimi Trullius, & Manfredus Prof. Rom. sed de vesicantibus vide eruditiss. Sinibaldum Prof. Rom. In corporibus macilentis, & gracilibus, cautè usurpanda sunt vesicantia: nam si alicubi, hic facillimè obortos vidi motus convulsivos, febris exacerbationem &c. & quandoque cum febris prope statum esset, ex applicatione vesicantium recrudescebat, cum gravibus symptomatis. Si tali corporis constitutioni accedant calidior, & siccior temperies, tempus anni æstivum, evacuatio aliqua copiosa antecessit, status sanguinis ad dissolutionem, colliquationemque tendens, omninò prohibenda sunt vesicantia; idque in qualibet ætate, & quolibet morbo, ob pessima indè subsequentia accidentia, ut quisque per se observabit. Quamplurimi ex Galenicis nimium hærentes suis hypothesibus dum febres colliquativas, sivè ex dissolutione observant, credunt gravia, ac improportionata earum symptomata à venenata qualitate dependere; ideo ad veneni evocationem quatuor, sex, aut plura adhibent vesicantia. Post ea tamen sæpissimè observavi convulsiones, abscessus

in

in visceribus, deliria majora, febris maximum incrementum, & tandem mortem: ob dissolutam scilicet magis, magisque sanguinis massam à caustico cantharidum sale, & ab acri pariter febris materia. In delirantibus cum febre acuta, & lingua arida, dum applicabantur in Xenodochio vesicantia, celeriter omnes moriebantur, & magna ex parte convulsi: Quibus repetitis eventibus perterrefactus, ipse postea feliciter usus sum remediis diluentibus, emulsionibus refrigerantibus, & sectione venæ frontis in supradicto casu &c. Vesicantia interdum ob insignem, quem excitant dolorem, delirium jam factum adaugent, imminens verò accelerant. A Medico fide digno audivi, micam panis recens furno extracti, & adhuc calidissimi, si applicetur alicui corporis parti, post elapsam semihoram eam vellicare, & ulcerare adinstar vesicantis: & quod nisi ulceri illo, & crustæ in principio factæ, optimè medeantur, difficulter postea sanari poterunt. A nimio cantharidum usu fœdissimæ suboriuntur satyriases, quarum duas historias lethales narrat Cabrolius *obs. anatom.* 17. Cauti igitur sint Medici in salacibus Viris, à nimio vesicantium usu, ob rationes dictas.

IV.

Delirantes, ab usu vesicantium, plures mortuos vidimus, quam sanatos. Post vesicantia admota observavi, quod pluries alvus nimium fluens sistebatur, & pulsus qui prius alti erant postea obscurabantur. Acidum aceti corrigit, & figit sal volatile causticum cantharidum; ideò si fortia velis vesicantia, parum aceti, aut fermenti veteris addas, vel loco illorum adde emplastrum de mucilagin. aut simile. Nunquam faciliùs gangrænantur ulcera vesicantium, quam dum hisce nimia cantharidum dosis additur, vel Medici, vel Pharmacopæorum culpâ: cantharides namque cum levissimæ sint, ut quinquaginta illarum, vix drachmam pendant, erratur facilè in earum dosi præscribenda;

benda; ideò numero sunt ordinandæ pharmacopæis, verbi gratia, numero sex; aut decem &c. non verò pondere. Cantharides per os sumptæ, vel contra ischuriam desperatam, vel ad excitandam Venerem, vel contra gonorrhæam virulentam, solent pessima producere symptomata; primo quidem post eas sumptas exulceratur vesica, & meatus urinarius, deindè paulatim inflammatur & hepar, & eroduntur intestina, immensique dolores in hypogastrio excitantur, quos dolores mentis alienatio, & mors subsequitur; nisi statim expellantur foris cantharides, vel eorundem vis infringatur. Hac de re vide plura apud Franciscum Ioël, ubi curationem quoque prudenter proponit. Contra cantharides antidotum est lac nativum, & artificiale, teste Langio *episto. sept. lib.* I. Observavi in hominibus temperamenti adusti, & biliosi, vesicantia interdum infructuosa fuisse, imò noxia; nam præterquam quod locus vesicatus vehementer inflammatur, & cum atrocissimo dolore excoriatur cum exigua seri, quandoque nulla prorsus eructatione; vesica atrocissima corripitur stranguria. In his itaque temperamentis cum sanguis sale, & sulphure copiosis scateat, paucoque sero diluatur; necesse est, ut Practicantes post adhibita vesicantia copiosum diluentium usum præscribant, ut vitentur mala recensita &c. Atque hic breviter subindicavimus incommoda, ab applicatione vesicantium supervenientia, quæ hactenus mihi observando innotuerunt in Xenodochio; mox ad commoda descendamus &c.

CA-

CAPUT III.

De Commodis ab usu Vesicantium:

§. 1.

QVamvis vesicantia producant mala superiori capite recensita, non perinde tamen, è Republica medica sunt proscribenda; siquidem illa, ut & omnia alia medicamenta pari ratione se habent, ac vinum quod licet inebriet, & innumera capitis mala producat, non idcircò tamen illius usum prohibent Rectores Urbium, quippè imprudentiæ humanæ, non verò deleteriæ vini qualitati, tribuendi sunt effectus illi gravissimi, quos affert inebriatio. Quantum in constitutione sanguinis acri, & colliquativa obsunt vesicantia; tantundem conferunt in diathesi ejusdem crassa, viscida, & ad coagulationes, stagnationesque se disponente. In febribus, quæ exilissimo pulsu, extremitatibus frigidis, anxietate, ad morbos soporosos propensione, aliisque coagulationis indiciis stipantur, dictu est incredibile, quam proficuos effectus afferant vesicantia; multò magis si aderint tempus hyemale, temperies ægri ad humidum inclinans, habitus pinguis, & similia; communicato namque acri cantharidum sale humoribus ad coagulationem dispositis, eorum particulas disgregat, solvit, & ad pristinam fluiditatem disponit; verbo dicam, ad solvendas incipientes sanguinis coagulationes, stagnationesque in quocumque morbo, qualibet ætate, temperamento, anni tempore &c. vix ullum præstantius, & ita celeriter agens observavi remedium, quam vesicantia. Et hæc eo magis quadrant, quo ne minimum recedere mihi videntur ab Arabum sententia. Hi namque primi vesicantium inventores, nunquam iis utebantur, nisi ad

ad excitandos soporosos, & à morbo refrigeratos, ut videre est apud Oribasium, qui primus ex Arabibus de usu illorum scripsit; & ubi vel soporosos excitare, vel morbo frigefactos calefacere necessarium non erat, ab usu vesicantium prorsus abstinebant. Non ita se gesserunt subsequentium ætatum Medici, qui falsa imbuti opinione, vesicantia vim habere extrahendi venenum febrium malignarum, indiscriminatim contra omnes cujuscumque naturæ febres eadem præscribebant, magna ægrotantium pernicie, ut superiori capite probavimus. Observavi in pleuritide ut ut præcesserit, vel non præcesserit sanguinis missio, quandoque circa quintum, vel septimum, vel aliis intermediis diebus apparere magnam spirandi, & expectorandi sputi difficultatem, quæ Patientem in summum vitæ discrimen conjiciebat. Irritis aliis duo vesicantia tibiis, vel cruribus admota, non solum expectorationem, quæ primaria crisis est morborum pectoris, ferè ad stuporem statim promovebant, verum etiam & spirandi difficultatem leniebant cum mutatione morbi in melius. Majora dico. Quacunque die in pleuriticis spirandi, & excreandi sputi difficultas successerit, statim applicanda sunt duo vesicantia tibiis: prout etiam sentit Hipp. *lib.* 2. *progn.* 67. dicens. *In pulmoniis quicumque tumores fiunt ad crura boni, nec potest aliud quicquam melius accidere, præsertim, si mutato sputo sic appareant:* hæc ille. Et sanctè fateor ex centenis ægrotantibus vix paucissimos obiisse, qui præfata methodo tractati fuere à Doctissimo quodam Medico in celebri Xenodochio: idque potissimum observavimus anno 1694. Romæ hyemali tempore, quo pleuritides epidemicæ copiosè grassabantur, ob intentissimum illius tempestatis frigus, à copiosis nivibus, & gelu productum. Introducto namque acri cantharidum sale in sanguinis massam, & mox in pulmones, in quibus stagnatio metuebatur, incipientes coagulationes solvebat, humoresque

pristi-

pristinæ circulationi restituendo, & spirandi difficultatem imminuebat, & exitum sputi promovebat, cum ægrotantis levamine. Adverte, quod præfati pleuritici, in quibus hæc commoda nos observavimus, non fuerunt in principio purgati, ut faciunt Practicantes nonnulli, sed adhibitis venæsectionibus opportunis, sola brodia pectoralia, & remedia alcalia leniter dissolventia in progressu curationis feliciter præscribebantur &c. Post adhibita in pleuritide vesicantia observavi Diarrhæam, si aliqualis tunc temporis aderat, vel imminutam fuisse, vel prorsus suppressam. Nonnunquam vero post vesicantia in pleuritide copiosior succedebat urina, atque tam prius illud, quam hoc posterius magno ægrotantis commodo. Neque mirum; nam experientiâ infallibili, & decreto Hipp. constat, alvi fluxus pleuritidi supervenientes ferè semper esse perniciosos, siquidem post illos supprimitur sputum, spirandi difficultas augetur, & æger paucis interpositis diebus ad Superos migrat, vel in chronicos morbos delabitur. Hinc clarè patet quantum à veritate aberrent, qui prætextu minorationis cacochymiæ, vel aliarum hujusmodi nugarum, statim in principio pleuritidum purgantia exhibent, tanto ægrorum detrimento. Pulmoniæ namque, & pleuritides cum originem ducant ab inflammatoria massæ sanguineæ diathesi, tenellis pulmonum membranis vim faciente, omni ope curandum, ut inflammatio leniter dissolvatur per depletionem vasorum, & alcalia temperata. At si inflammato sanguini, inflammatorios purgantium stimulos addideris, præsertim crudo existente morbo, non solum motus naturæ prorsus contrarios excitabis, sed exacerbata inflammatione, sputum supprimes, spirandi difficultatem augebis, donec brevi, vel mors superveniat, vel in tabem migrabit Patiens.

II.

Quanti discriminis sunt purgantia in pleuritide, & pectoris morbis, tantæ ex adverso utilitatis sunt diu-

 retica,

retica. In omnibus enim pectoris morbis semper ad vias urinæ ducendum, infallibili naturæ, & experientiæ documento. In morbis verò capitis, & faciei iisdem docentibus purgantia levia frequenter exhibita magnam afferunt utilitatem, præsertim si tunc temporis etiam pediluvia præscripta sint. Huic quadrat illud Jacotii com. ad coac. Hipp. *lib. 4. f. 212.* dicentis: *Alvus ferè semper stringitur in morbis capitis.* Dum loquor de capitis morbis, non intelligo eos ab acrimonia, convulsione, nimio solidorum, aut fluidorum impetu productos; sed à crassitie potissimum, stagnatione, & lentore fluidorum. Inter purgantia hujusmodi morbis summoperè opportuna, primas tenet pulvis Cornachini, ut sæpies observavimus. Inter diuretica morbis pectoris amica, præstant omnia ex therebinto, millepedes præparati, syrupus de althæa Fernelii, & herbæ vulgò dictæ aperientes. Acidum cum pectori inimicum sit, diuretica pariter ex acidis parata suspecta erunt in ejusdem morbis. Quod etiam observavit Hofman. *in Schrod. f.* 376. ubi rejicit usum balsami sulphuris in phthisi, & morbis pectoris, quia acido pollet unctuoso, quod auget potius, quam eradicat phthisim, teste pariter expertissimo Waischmidio. Sed è diverticulo in viam. Vesicantia delirantibus hominibus admota damnum potius, quam utilitatem afferebant, pluresque ex iis moriebantur, quam sanabantur. Contra mulieres delirantes adhibitis vesicantibus in melius procedebant cum levamine symptomatum, morbi, & salutis recuperatione. Idque observavimus Romæ incipiente anno 1694., quo tempore, gelu, & nives insueto Latii more, hyemem graviter exasperabant, produxeruntque mortes repentinas quamplurimas, catharros febriles, tusses humidas cum infarctu pulmonum, pulmonias, pleuritidesque, quibus magis afficiebantur Viri, quam mulieres, dolores colicos, & similia. Dum imminet delirium, loco vesicantis, ipse secare soleo salvatellam in dextra, vel

sini-

finistra manu, aliquando cucurbitulas scarificatas scapulis impero, sanguinemque extraho, pro ratione ætatis, temperamenti &c. Post hanc venam sectam sæpissimè jugulavimus mox mox irrumpens delirium; vel si factum jam fuerat, maximoperè imminuimus; sive revulso, sive infracto per hujusmodi emissaria, inflammati, & acris sanguinis ad caput impulsu. Facta sanguinis missione, copiosas emulsiones cum aq. card. vel violarum, vel hordei præscribo, sive brodia diluentia herbis refrigerantibus alterata, & congrua nitri portione temperata; inter nitrata laudo nitrum stibiatum, vel sal prunellæ. Ulcera à vesicantibus excitata, quandoque in pejus ruunt, vitio, vel materiæ morbosæ, vel mali habitus corporis; atque tunc sensim arescunt cum colore subnigro, aut livescente, & quasi gangrænam minantur. In tali ulcerum statu præsentaneum remedium erit, eadem oblinire melle rosaceo, bis, terque quotidie: ægri à mellis unctione molestum quendam dolorosæ punctionis sensum, ac veluti effervescentiam percipiunt; quod bonum signum erit: nam uno, aut altero die interjecto humiditas in ulceribus apparebit, expurgatio promovebitur, nigra crusta antecedenter ulceri obducta, decidet, & paulò post rubicunda caro supercrescet.

III.

Non solum in ulceribus vesicantium, sed generaliter in aliis, dum ad corruptionem, & sordem vergunt, optimos mellis rosacei effectus observavimus. Romæ mense Majo 1693. curabam Juvenem ulcere inguinali, ex bubone venereo laborantem cum acuta febre, siti, virium debilitate &c. Ulcus erat latum, dolorosum, inflammatorium, & nigrâ crustâ obductum. Statim itaque præscripsi mane unc. x. seri lactis caprilli depurati; vesperi verò emulsiones ex sem. melon. & cucurb. in aq. card. factas, miscendo scrup. ij. ocul. cancr. &c. loco victus solidi singulis sex horis sumebat brodium herbis alcalicis altera-

 tum

tum, addito interdum ovi vitello. Ulcus illinebam melle rosaceo duntaxat, bis, terque quotidie. Hac methodo per decem dies continuata cessavit febris cum sociis symptomatis, ulcusque optimè mundificabatur, donec tandem post sumptam levem decoctionem ex sars. parill. lign. guajaco, stibio crudo &c. pristinæ sanitati fuit restitutus. Obiter hic notandum, quod in cura ulcerum, magnam vim habet ad sanationem diæta ex diluentibus constans, utpotè sunt decoctiones ex herbis alcalino-dulcificantibus, & balsamicis, brodia vulneraria, & similia copiosè data. Nam per hujusmodi copiosa diluentia sal acre ulcerum massæ sanguineæ inhærens dulcificatur, retunditur, & copioso dilutum fluido, per commodas naturæ vias, secessum scilicet, urinas, aut sudores promptissimè eliminatur, & ità dulcificatus, purificatusque sanguis ulceris cicatrizationi summoperè conducit. Quæ quidem omnia Medici sperare vix poterunt per hypocausta, diætam exiccantem, decocta sudorifera, & hujusmodi alia, quibus sal acre ulcerum magis, magisque exaltando, & acriùs reddendo, in desperatum salutis statum eadem redigunt, præsertim si corpus ægrotantis non fuerit cachecticum, humidum, pallidum, laxum, nec talia pariter ulcera; quo in casu consuetus exiccantium usus ex parte conferret &c. In oculorum, & faciei morbis vesicantia cervici applicata sunt tanquam specifica, & cæteris præstant, præsertim in suffusione, & fluxionibus vulgò dictis ad oculos irruentibus, ut sæpiùs mirati sumus. Nonnunquam ulcera vesicantium difficulter cicatrizantur, quamvis morbus primarius multò ante fuerit jam sanatus, & ipsa morbosam materiem sufficienter expurgaverit: Et quoniam ulcerum apertio ad multos menses interdum durat, eludunt profectò quorumlibet remediorum vim. Inter magnoperè proficua in hoc casu, non inveni melius remedium, quàm pulverem Thuris in subtilissimum alchool redacti, & ul-

ceri

ceri asperſi bis in die , quo ſanè brevi illa cicatrizavimus. Expertus quoque ſum ad cicatrizationem fila carpta , in decocto aluminis crudi ebullita , deindè exiccata , & ità ulceribus ad cicatrizandum appoſita. Interdum hæc etiam minus proficua deprehendi, quando ſcilicet corpus nimis impurum extitit.

IV.

Veſicantia , ſinapiſmi , purgantia , aliique hujuſmodi ſtimuli, non ſunt adhibendi in corporibus ſucci plenis, plethoricis, & nimia humorum copia repletis, niſi prius depleantur vaſa per ſanguinis miſſionem, ſi indicata fuerit , vel per diætam ſeveriorem. Stante namque tantâ humorum copia , aut orgaſmo eorundem in vaſis ſanguiferis , ſecretiones fluidorum in cribris viſcerum , aliarumque partium, vel difficulter fient, vel morbosè. Siquidem ex mechanicis, ad ſecretiones non ſolum requiruntur pori liberi , & proportionata reſiſtentia ſolidorum, verum etiam, & proportionatus motus, ac copia fluidi ſecernendi ; quorum alterutrum ſi peccaverit modo prædicto , ſecretiones præternaturaliter peragentur , ut ſuperiùs de ſopore in principio , & augmento acceſſionis febrium ardentium, per emulſiones, & refrigerantia duntaxat curando ſubindicavimus. Per ſtimulos purgantium, veſicantium , diaphoreticorum &c. major in fluidis fermentatio , turgentia, & orgaſmus excitatur, & in ſolidis vivida quædam oſcillatio; undè ſi humores in vaſis redundaverint, vel ob vehementes fermentationes ad extremum turgentiæ gradum pervenerint, qua ratione ſolidorum reſiſtentiam ſuperent, & ità viſcerum fibras variè divellant, extendant, atque contorqueant, nil mirum ſi paulò poſt vel vaſorum rupturæ, vel fixationes fluidorum periculoſæ contingant. Id quod experientia quotidiana abundè nobis manifeſtat, ſiquidem poſt imprudenter, & intempeſtivè adhibita purgantia, veſicantia, diaphoretica &c. nil aliud obſervamus frequentiùs in praxi, quam febris exacer-

bationem, deliria, inflammationes viscerum, motus convulsivos, sanguinis hæmorrhagias, & similia; quæ quidem non succederent, si depletis priùs vasis sanguineis per sanguinis missionem, talia exindè præscriberentur remedia; nam quæcumque ab iis excitaretur fermentatio, & turgentia, cum humores in ampliori spatio circularentur, solverentur, & commoverentur; impossibile esset, ut impetum in solidas partes facerent, aut sibi ad coagulationem, stagnationemve sternerent viam. Hisce ductus fortasse rationibus Dominus Sydenhamius ab Academiis Italiæ tantoperè laudatus, ante usum purgantium præsertim fortium, vasorum depletionem per sanguinis missionem, aut diætam, si morbus inducias dabit, maximoperè suadet. Hic pariter Auctor inter cæteros hujus ævi per centies repetitas observationes stabilivit demum methodum, qua tractanda sit fermentatio febrilis in sanguine excitata; Primusque inter Septentrionales, Septentrionalium cæteroquin doctorum Virorum, lubricam aliquantisper medendi methodum ad debitam rationis, & experientiæ semitam redegit; decernendo inter cætera æquè peccare Medicos, qui in principiis acutorum purgantia exhibent, ac qui in principiis eorundem exhibent diaphoretica; Nam cum tunc temporis fermentatio febrilis materiæ peccantis, cruda jam sit, confusa, & ad depurationem impar; per additos purgantium, diaphoreticorum &c. stimulos, magis magisque turbabitur, & augebitur, & loco debitæ separationis producet febris exacerbationem, aut reduplicationem, vigilias, deliria, inflammationes viscerum, motus convulsivos, & alia centena &c. sed fusiùs hac de re in libris de Practica Sapientia superiùs disputavimus.

V.

Ex superioribus constat, vesicantia magnam vim habere dissolvendi, & attenuandi sanguinem crassum, & coagulatum, & alicubi stagnantem, & propterea esse

esse veluti specifica in morbis oculorum à fluxione pendentibus, suffusione, febribus ex coagulatione, & similibus lentescentiis &c. Sed quoniam pertinaces viscerum obstructiones, cachexiæ, suppressiones mensium pariter diuturnæ à tali quoque sanguine originem habent; Ideò hortamur Medicos, ut in casibus desperatis, cantharidum usum, vel forma emplastri, vel alio commodiori modo experiantur, ut horum tam difficilium morborum curatio lucem aliquam exindè mutuetur; nec semper hæreamus in limine. Thomas Bartholinus *cent. 5. observ.* 82. docet modum parandi infusum cantharidum, quod tanquam specificum deprædicat in gonorrhæa virulenta, urinæ suppressione, & pellendo calculo. Sic autem paratur: Scrupulus unus pulveris cantharidum infundatur in unc. iij. vel iv. vini Rhenani, aut spiritus vini; stent in infusione per aliquot dies, deindè filtrentur per chartam bibulam, ut ex substantia cantharidum nil admisceatur. Ex colato liquore cochlear unum misceatur cum septem cochlearibus vini, aut cerevisiæ; hujusque mxituræ sume primo die unum cochlear, sequenti duo cochlearia, & sic deinceps. An hoc remedium tentari possit per os in obstructionibus, & morbis paulò supra recensitis, nondum expertus sum. Qui gravissimæ tussi cum sputo crasso, & copioso obnoxii sunt, à nullo remediorum genere tantam utilitatem suscipiunt, quantam à vesicatorio cervici apposito; Et si contingat, ut ulcus ab hoc excitatum, citò sanetur, fieri aliud poterit vesicatorium infra aures, vel supra homoplatas; nam serosa illuvies à compage sanguinis soluta, & hinc indè exudans, derivatur per vesicantia, ab influxu, quem in pulmonem faciebat, & ità tussim excitabat, ut pluries observavimus in Xenodochio, Sene Medico præscribente; & in se ipso expertus quoque est Willisius. Hisce breviter ac fideliter de vesicantium usu adnotatis, sequenti Capite rationem ex mechanicis trademus de modo, quo revera agant vesicantia.

CAPUT IV.

Vesicantium natura evidenter demonstratur ex mechanica stimulorum doctrina.

§. I.

VEsicantia stimulando agunt, & inter stimulos principem obtinent locum; ad clariorem tamen illorum notitiam, nonnulla ad mentem Domini Bellini, in doctissimo de stimulis argumento breviter exponemus.

Dico primo. A stimulo debet succedere major nisus motuum partium, ex quibus totum systema membranarum componitur, nec non expressio cujuscumque liquidioris corporis, & derivatio ejus quâ potest.

Dico 2. A vi stimuli, villi membranarum id est totius corporis, naturali contractione validiùs contrahi debent, & hac ratione expressio liquidorum faciliùs peragetur. Siquidem per majorem hanc contractionem fiet, ut villi breviores evadant, magis duri, rigidi, & tensi, undè tremor vividior, & excursus fluidorum ad contactum dictæ fibræ, adhuc majori cum nisu per diametrum. Et ideò ratione aucti utriusque nisus, facilior expressio liquidorum, & derivatio eorundem, qua fieri potest, succedent &c.

Dico 3. A vi stimuli, musculorum contractio, quæ fit à liquidis, sivè succis intra ipsos fluentibus debet fieri validior, atque hinc expressionem liquidorum facilius successuram, atque insuper à stimulo augeri velocitatem, & cursum sanguinis. Quoniam enim per vim stimuli liquidum nervosum in undas frequentiores agitur, ideò per motum derivationis, deducetur in nervos musculorum omnium liquidi quantitas, naturali major, quare musculi validius contrahentur, & ex-

& extrorsum validè nitentur villis suis, & exprimeut quidquid est liquidius ad contactum sui, id est circa illos, & intra spatia per quæ successivè moventur, dum contrahuntur &c.

Dico 4. Pro diversitate partis, in qua fit stimulus, potest illa rubefieri sine tumore, verè inflammari, nihil tumefieri, nec rubefieri, intumescere tumore quolibet alio, imò verò evacuare plurimum cujuscumque materiæ, absque eo quod eandem materiam ad illam partem stimulus vocet, aut trahat &c.

Dico 5. Quod hæc eadem secutura sint, si cum stimulo conjuncta sit facultas aliqua intro penetrans, & humores subigens; sed posse etiam, nihil non malorum indè provenire, & nihil non planè diversum à solo stimulo.

Dico 6. Si stimulus sit etiam divellens, non autem solummodo flectens, & sit aut stimulus simplex, aut conjunctus cum fermento, producet pariter eadem, quæ exposuimus superius.

Dico 7. A stimulis simplicibus, id est non conjunctis cum fermento, & evacuationem producentibus; sivè evacuatio fiat per emissaria naturalia, verbi gratia nares, os, alvum &c. sivè ab ipsa parte stimulata; dico quod evacuari potest, & id, quod per stimulum exprimitur ab humoribus, hinc indè circulantibus, & id, quod exprimitur à substantia villorum, sivè fibris partium solidarum; idemque fiet à stimulis cum fermento; qualia sunt vesicantia, sinapismi &c. Quoniam enim hæc, & omnia stimulantia faciunt, ut villi quilibet, sivè fibræ partium solidarum validè contrahantur, & exprimant quidquid fluere potest: Hoc igitur ipsum effluens derivabitur qua poterit; & quod quidem à vasis quibuslibet exprimetur, extra ipsa derivabitur, & ducetur inter membranas, & ad earum superficies, & intra ipsarum poros. Et vicissim quod à villis membranarum elicitur, traduci poterit intra vasa. Igitur præfati

fati stimuli evacuantes, etiam non conjuncti cum fermento ducere possunt per emissaria, sivè naturalia, sivè ab ipsis facta in loco stimulato, & vesicato, & quod exprimitur ab humoribus, & quod exprimitur à substantia villorum &c.

Dico 8. Stimuli non evacuantes, maximè movent, & maximè solvere possunt. Id ipsum præstant evacuantes non conjuncti cum fermento, & insuper liquidorum quantitatem minuunt, & utrique exiccent plurimum oportet: Vacuantes cum fermento conjuncti, eadem quoque præstare poterunt, sed pro diversitate fermenti cum quo sunt conjuncti densare, fundere, coagulare, sistere, & tandem quidquid velis producere &c.

A stimulo fit maxima contractio, & per contractionem maxima expressio fluidorum etiam ad partes remotissimas, ergo maxime movet, tam fluida, quam solida; ergò in morbis, à coagulo, & lentore, cum fibrarum paralysi, aut laxitate necessariò sunt admittenda, & piaculum esset stimulantia, ob præconceptam falsam hypothesim, aut negligere, aut scurriliter apud vulgus lacessere. Porrò in vasis sanguineis, per eandem auctam contractionem mutabuntur contactus lenti illius liquidi subsistentis & cum velocitas totius sanguinis augeatur, dabitur vis major transversè illud abripiendi per longitudinem canalium, & deducendi ad viscera, per quæ subigi ulterius, & ad exitum disponi possit.

Dico 9. Si partes liquidi illinentis membranas nostri corporis sese mutuo omnes premerent, atque urgerent quaqua versum, non secus, ac partes sanguinis intra vasa, posset ratione illius pressionis materies, etiam distantissimarum partium derivari ad emissaria stimulorum, & per ipsa purgari: sed nisus ille mutuus in hujusmodi liquido, non videtur rationi conveniens.

Similiter si cutis, & membranæ omnes nostri corporis

poris in ea tensione essent naturaliter, ut statim ac in aliqua parte divelluntur, & stimulantur, undecunque contraherentur per ambitum divulsionis, & illa contractio per totum corpus succederet, ita ut nisus ejus tenderet ad locum divulsionis, & versus eundem urgeret quidquid est liquidum, ut fit in vesica urinaria, dum exprimitur urina; facto emissario per stimulum, posset ejus contractionis ratione derivari ad emissarium stimuli materies remotissimarum partium, & per illud expurgari &c. sed & hujusmodi naturalis tensio in membranis omnibus, & hujusmodi contractio, & hujusmodi nisus, sive impulsus versus stimulum, non videntur rationi consona. Cæterum materia inhærens alicui parti dimoveri per stimulum ab ea distantem poterit, si nervus, aut tensa quælibet membrana, cui stimulus appositus sit, perveniat, & intexatur parti, cui inhæret materia evacuanda: per emissarium verò stimuli evacuari poterit, si sit etiam intra nervum, aut per villos membranæ fluere possit, aut intra eosdem derivari; nec non cum per vim stimuli mota, atque ad fluxilitatem redacta, ad emissaria illorum fluere. Modus verò certissimus, quo stimuli, etiam ad distantes partes agunt, est, quia totum corpus concutiunt, stimulant, exprimunt, & totam quantitatem minuunt: sed hac de re plura in folliculo contractili apud laudatum Auctorem invenies, ad quem te remitto. Quoniam itaque stimulus contrahendo concutit, non solum certam aliquam partem, sed totum corpus, ipsumque totum exprimit, & expressa fluunt qua possunt in vasa sanguinis, & undecunque, & per emissaria aliquid expressæ materiæ expurgatur. Igitur cum per eam expurgationem minuatur universa hujusmodi quantitas, minor sanè illorum copia ad partem quamlibet affectam, quamvis distantem confluet. Ideo in morbis, quos ajunt à fluxione pendere, utpotè sunt catharri nonnulli, tusses suffocativæ, & à lenta materie productæ, morbi oculorum, & præsertim suffusiones

ſiones, dolores nonnulli peridico è ſe exacerbantes &c. In morbis pariter ab humorum ſtagnatione, & pertinaci fixatione pendentibus, utpotè ſunt apoplexiæ, paralyſes, ſopores, obſtructiones, & ſimiles &c. ſtimuli veſicantium, vel alii hujus generis ſtimuli ob rationes antedictas omnimodam vim curationis, & ſalutis abſolvunt, & nefas eſſet iis in caſibus veſicantia omittere, ob præconceptam hypotheſim, ac ſpeculationem.

Dico 10. Quoties à ſtimulo imminet aliquod periculum affluxus nimii humorum ad partem ſtimulatam, tunc tutiſſimum erit applicare ſtimulos in parte remota ab illa, quam expurgare volumus. Quod ſi nullum ex iis periculis immineat, prope ipſam partem evacuandam adigi poterunt. Plures, quam pauciores magis juvant, dum motiones vividæ, ſivè oſcillamenta acutiſſima in villis ſunt excitanda, imò ampliori ſpatio, quam anguſtiori extenſi. Repetendi ſunt, vel refricandæ plagæ, ab iis excitatæ, cum ceſſat dolor, & ſenſus ſtimuli: cum ſubitaneam, & evidentem aliquam utilitatem à ſtimulis volumus, plures, & ampliores, & acriores adigendi; & quæ exinde ſupervenire poſſent calefactiones, exiccationeſque in corpore, humectantibus, & refrigerantibus copiosè datis ſunt temperandæ, ſpirituſque demulcendi &c. Ita graviſſimis ſoporibus, apoplexia, aliiſque hujuſmodi morbis correpti, momento ferè excitati fuerunt, applicato magno veſicatorio ſupra totam capitis peripheriam, abraſis prius capillis, ut plures teſtantur hiſtoriæ, &c. ſtimuli verò ad longius tempus protrahendi, minores, ac pauciores eſſe poterunt, ob rationes recenſitas; ex quibus omnibus arguimus à ſtimulis fieri magnam ſpirituum agitationem, & abſumptionem, ut infrà clarius patebit.

Dico 11. Quod ſtimuli, quamvis inſervire poſſint loco miſſionis ſanguinis, & eſſe poſſint æquè expeditæ operationis, præcipuè ſi acrius ſtimulent; ſunt tamen

men minus tuti missione sanguinis. Habent tamen aliquid peculiare, quod à missione sanguinis non consequimur, movent nempè, contrahunt, concutiunt totum corpus, atque tam fluida, quam solida uno eodemque tempore excitant, ac dimovent &c.

Ex omnibus his propositionibus innumera veluti corollaria deduci possent ad praxim, per quæ stimulorum utilitas, & noxæ aperte demonstrarentur; quoniam tamen à laudato Auctore hoc argumentum solidè tractatum fuit, & singularum propositionum evidens ratio reddita; ideò nos pauca duntaxat, quæ curationibus morborum inservire possent, mox subnectemus &c.

II.

Stimuli alii sunt simplices, alii cum fermento: stimuli simplices tunc vocantur, cum partem divellunt, rubefaciunt, dolore afficiunt, & ità etiam ad distans operantur, sed nihil illorum substantiæ intra humores communicatur, hujus generis sunt ustiones ferro candenti, frictiones, cucurbitulæ simplices, aut scarificatæ, & hisce analoga. Stimuli cum fermento illi sunt, qui non solum partem rubificant, divellunt, agitant, concutiunt &c. verum etiam aliquid humoribus communicant, utpotè sunt vesicantia, sinapismi, dropaces, & similia, quorum particulæ acres, & in parte stimulant, in sanguinem reassumuntur, validèque illius massam solvunt, dimovent, & aperiunt: Utrique hi stimuli agitant vehementer tam solida, quàm liquida (magis tamen stimuli cum fermento) & solida agitata adhuc validiùs in ipsa liquida nituntur, & hæc validiùs compressa, vim rursus majorem inferunt solidis, undè vicissim premuntur, ac restituuntur, & ex illa mutua pressione, ac restitutione fit, ut plurimæ liquidorum partes intra duas quasque proximas, aut ad superficiem exteriorem duarum quarumcunque, non se contingentium nitantur introrsum, undè cohæsio, ac permixtio tollitur, vel ponitur. Id ipsum quo-

quoque fieri necesse est à solidis in suas partes dum dimoventur; & à liquidis in solida, & à solidis in liquida, mutua actione, & reactione. Stat igitur, quod pluries subindicavimus, partes scilicet solidas, à stimulo plurimum dimoveri, concuti, atque dissolvi. Et ab eodem stimulo quoque fieri agitationes, dissolutiones, mutationes contactuum, violentias & expressiones atque derivationes liquidorum quâ fieri potest. Et quoniam in hisce actionibus plurimum humiditatis absumunt stimuli, spiritusque debilitant, per opportuna humectantia, atque corroborantia obviam eundum est talibus incommodis, aliter optatus finis à stimulis haberi non poterit &c.

Inter stimulos principem obtinere locum vesicantia, omnesque effectus antedictos jure quodam ipsis convenire fatentur Mechanici. Quamobrem credibile est nonnullos morbos vix, ac ne vix quidem sanandos fore nisi adhibeantur vesicantia, alios contrà in pejus abituros si imprudenter adhibeantur. Neque tantum ea præscribantur ad minuendam humorum copiam, vel malignitatem educendam, ut multi putant, quantum ad eosdem coagulatos, crassos, vel alicubi hærentes, solvendos, dimovendos, & ab affecta parte ad locum stimuli derivandos. Siquidem quidquid per ea evacuatur exiguum est, neque ad minuendam peccantem materiam sufficiens. Sed undenam potissimum veniant humores à vesicatorio excreti, quæreret quispiam. Respondemus eos eructari partim à poris cutis, & glandulis cutaneis, partim ex arteriarum osculis, & fibrarum nervearum finibus, & tandem peractâ stimuli actione atque oscillatione, à toto corpore, & à partibus quibusque remotissimis, ut constat ex antedictis. Latex enim serosus pharmaci stimulis imbutus magnâ copiâ ac promptissimè à reliqua sanguinis massa separatur ac veluti divellitur, & qualibet circulationis periodo major ejus quantitas per eadem arteriarum oscula continuò irritata execernitur,

cum

cum eoque infinitæ aliæ morbosæ particulæ secernuntur, ac evacuantur. Porrò cum per vesicatorii applicationem fibrarum quoque nervearum extremitates denudentur, & irritentur, probabile est à nervis etiam in stimulato loco aliquid secerni; totus namque nervorum latex vi stimuli commotus à stagnatione liberatur, simulque particulæ heterogeneæ eidem inhærentes ubique agitatæ, & à cerebro derivatæ, versus emissarium recens apertum sensim prolabuntur, ac demum foras eliminantur.

Morbi igitur in quibus præ cæteris convenire possunt vesicantia ob rationes antedictas sunt, malignæ febres ex coagulo & viscidítate humorum, Affectus soporosi, Catharri à viscida materia pendentes, & irruptionem minantes in pulmones, vel aliam nobiliorem partem, aut in nares, oculos, fauces, pectus &c. Dolores fixi & acriter divellentes partem aliquam, Morbi cutanei nonnulli, & dolores hinc indè vagantes, Convulsiones sine febre, Epilepsiæ aliique hujusmodi nervorum morbi. Demum in omnibus aliis in quibus necesse est solvere, divellere, derivare, excitare, & similia agere pro morbi genio, & Practicantis experientia &c.

GERO-

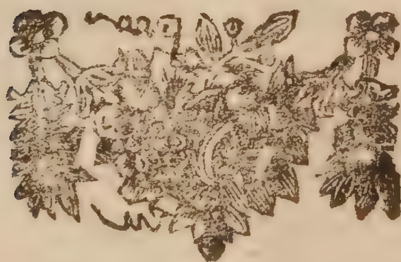
GEORGII BAGLIVI

DOCTORIS MEDICI

Et in Romano Archilyc. Anatomes Prof.

DISSERTATIO III.

De Obſervationibus Anatomicis, & Practicis varii Argumenti.

LUGDUNI in BATAVIS,

Apud FREDERICUM HARINGIUM.

1699.

Artem Experientia fecit, exemplo monſtrante viam. Manilius.

ILLUSTRISSIMIS VIRIS

Carolo Carthario, Decano.
Carolo Montecatinio.
Marco Antonio Buratto.
Profpero Bottinio.
Marcello Severolo.
Jo. Francifco Fagnano.
Alexandro Cafalio.
Bente Bentivolo.
Philippo Sacripante.
Camillo Spreti.
Marcellino Corio, &
Vincentio Amadorio.

Sacræ Confiftorialis Aulæ

ADVOCATIS,

ET

ALMÆ URBIS GYMNASII

RECTORIBUS.

Georgius Baglivus S. P.

OLLATA mihi nuper, Vobis potiffimum Auctoribus, ab optimo Principe Anatomicæ Cathedra, nunquam fatis mihi placere queam, nifi extet grati animi erga Vos mei aliqua fignificatio. Nil enim libero Homine, proboque dignum magis putaverim, quàm fi accepta beneficia meminerit, eique debitas benè de fe meritis laudes impertire liceat, fi minus parem

gratiam referre. Hanc igitur Anatomicam disputationem editurus, meas esse partes existimavi, illam vobis dicatam, & inscriptam ut emitterem; quo non solum observantia erga vos mea magis magisque contestata fiat, sed rudis, ac exigua tractatio, ex vestro sibi nomine splendoris aliquid, atque auctoritatis accersat. Equidem rei benè gerendæ occasionem nactum me esse, nemo diffitebitur: Qui enim, tùm mirabili ad laudem, ac propè singulari Celeberrimam Academiarum omnium regendi ratione, tùm eximia, qua præstant doctrina, ingentem sibi quaquaversus famam, & existimationem compararunt; Mirum ni de illa, quæ ipsis superat dignitate, & gloria, Clientibus suis præsertim, atque Cultoribus gratificari velint. Porrò de me, meoque consilio quid plura? Quam libentiùs in vobis omnibus, tam singulis seorsim, quàm universis celebrandis Orationem meam, quæ utique infinita esse posset, dilatarem: sed à tali proposito res duæ deterrent, una, quod unicuique Vestrum, quæ privatim laudes debentur, eas contemnere atque aversari vos sciam, quibus conscientia rectè factorum pluris est, quam hominum sermo; altera,

quod

quod Collegium nobilissimum frustrà commendarem, cujus tùm publica opinione, tùm Principis judicio tanta est auctoritas, ut hinc potissimum assumantur, qui præclarissima tam Reipublicæ, quàm Ecclesiæ Munia sustineant. His omnibus accedit quod justo, debitoque vobis tribuendo præconio, præ ingenii tenuitate, imparem me prorsus agnoscam. Hæc igitur mihi reliqua pars est, hic restat actus, ut vobis, si quid in hac quam profiteor Disciplina facultatis in me, aut jam est, aut erit aliquando, id omne in vestra potestate situm; imò non tam meum, quàm vestrum futurum esse pollicear, sanctèque affirmem.

Romæ 4. Nonas Octobres MDCXCVI.

LECTORI.

INter omnes investigationes, laboresque Anatomicorum, nihil utilius illustrandæ morborum ætiologiæ, structuræque animati corporis duco, quam infusoriam liquorum in venas, viscerave Animalium vivorum; Quibus mortuis systema mutatur, tam solidarum, quàm fluidarum partium; ità ut quandoque diversæ appareant, quandoque vero abscondantur. Contrà experientiæ, quibus utimur in vivis, præcipuè per infusoriam, ostendant effectus indè profectos valdè clarè, ac sincerè. Et ut verum fatear, quicquid boni in Italia, & in Transalpinis invenit his temporibus Anatome, cæsis debet vivis Animalibus. Quæ cum ità sint, valdè miror, tam parum exercitam hac ætate Infusoriam, qua multa ignota paterent, & quoad morborum naturam, & quoad constitutionem animati corporis. Multi docti Anatomici prudenter exercuerunt, siphonemque descripserunt, aliaque instrumenta ejus commodè exercendæ. Verum isti ipsi postmodum hæsere, ut ità dicam, in vestibulo operis. Ut ergo hic meus liber justi opusculi molem æquet, quatuor has subdidi experientias, quæ in privatis meis annotatiunculis confusè, ac ruditer extabant: utque gratificarer Anatomicis, addidi quoque cadaveris Domini Malpighii sectionem, à me anno elapso Romæ factam; Et quoniam ejusdem morbo adfui, brevem quoque historiam ejus ægrotationis adjunxi. Addidi pariter nonnulla de apoplexia, ferè epidemica elapso biennio in Urbe, & per reliquam penè Italiam sæviente; plura de illa, & sectionibus cadaverum eâdem extinctorum, peculiari dissertatione imposterum tractaturus. Atque hæc sunt, quæ tibi præfanda censui, Lector, super hac dissertatione. Tu intereà diù vivas, & Praxi Medicæ favere ne desinas.

Romæ 3. Kal. Decembris 1695.

SYLLOGE
Experimentorum per infuſoriam in vivis Animalibus.

EXPERIMENTUM I.

NEAPOLI elapſo decennio menſe Julii hora pomerid. incisâ jugulari Canis grandioris, injecimus per ſyringam unc. s. ſpir. vitrioli; clauſo, & faſciato vulnere ſtatim horrore, & rigore correptus fuit Canis, vomuit, ſalivam copioſam ejiciebat, humi concidit, anhelabat, convellebatur paulum: paucis interpoſitis horis mortuus eſt. Aperto Cadavere, viſcera omnia ſubnigro colore perfuſa erant, ſanguinis nigri inſignis copia in corde aderat, eratque grumefactus, & talis quoque in pulmonibus apparuit; reliqua erant ſana &c.

COROLLARIUM.

Spartam hanc infundendi liquores in ſanguinem ſivè intra vaſa vivi Animalis, à paucis, quod ſciam, tractatam video hoc ſæculo, imò nec traditam methodum rectè inſtituendi tam neceſſariam infuſoriam, à qua morborum natura, & curatio illuſtrari ſummoperè poſſent. Poſt infuſum liquorem ſi accuratè obſervabimus omnia accidentia, quæ Animali accidunt, circa quaslibet vitæ functiones, & circa quodlibet viſcus, aut partem corporis; facto analogiſmo talia metuere poterimus in humano corpore ab infuſo illo, ſi ægrotantibus præſcribendum foret. Fateor itaque quod maximoperè conferret Praxi Medicæ, ſi ab ali-

quo eruditorum cœtu experimenta hujusmodi infusoria instituerentur, gradatim ad varios ascendendo liquores, & methodum in experimentis stabiliendo, deindè in unum opus congerendo, prout fecit de rebus Anatomicis præclariss. Mangetus tanta sui gloria in aureo opere suæ Bibliothecæ Anatomicæ &c. Et de rebus practicis necessarium esse testatur Cl. Lanzonus Prof. Ferrarien. Nostrûm Amicissimus.

EXPERIMENTUM II.

ROmæ 30. Januarii 1693. Cani juveni secta vena crurali dextra prope inguina per syringam infudimus unc. ij. spir. vini rectificati. Facta syringatione, Canis passus est horrores per totum corpus spatio semiquadrantis horæ, exindè urinavit copiosè, & circa vitæ functiones benè habuit. Imò benè se habuisset imposterum, nisi à Servis Xenodochii incautè occisus fuisset. Aperto Cadavere, omnia tam fluida, quàm solida in statu naturali reperta sunt &c.

EXPERIMENTUM III.

CAni juveni ad tabulam ligato aperuimus jugularem dextram, infusisque in eam duabus unciis spiritus vini rectificati, vix peracta syringatione Canis adhuc ligatus expiravit. Aperto Cadavere maxima sanguinis grumescentia, & coagulatio reperta est in pulmonibus; cæteræ partes sanæ erant.

COROLLARIUM.

Ex præfatis duobus experimentis deducimus, quam diversos effectus producant in humoribus medicamenta, in his potius, quam in aliis partibus applicata, intus quam extra adhibita &c. In pulmonibus namque cum ex universo corpore refluus sanguis, continuò, &

nuò, & copiosè inundet; nil mirum, si vini spiritus in magnum illum sanguinis oceanum per venam jugularem derepentè infusus, eundem statim coagulaverit, & subitaneam mortem animali intulerit; nam vini spiritus albumen ovi ingenter coagulat. Idem ore detentus salivam condensat ad instar glutinis. Hosce pariter effectus in sanguine, & spiritibus producere affirmant Etmullerus *tom.* 1. *thes. de nutrit. & auct.* Et Bohnius *cap. de somn. & vigiliis.* Non ità succedere potuit ab eodem vini spiritu cruralibus infuso, in quibus cum exigua sit sanguinis inundatio, nec ulla datur mora, qualis in pulmonibus, sed continuus ejusdem, atque velocissimus progressus versus cor; vis coagulativa spir. vini in sanguinem enervatur facillimè, & infringitur, atque antequam ad uberiorem sanguinis alveum perveniret, in quo ratione copiæ, & moræ coagulationem aliquam, fixationemque producere posset, vires illius post repetitas circulationes, prorsus elanguescunt &c.

Exindè quoque deduci potest ratio, cur quamplures diuturni morbi post varia in variis corporis partibus producta incommoda desinant tandem in morbos pulmonum, aut renum. Quia scilicet impossibile est, ut sanguis morbosis imbutus particulis, dum hæc duo viscera, præ aliis copiosissimè, & frequentissimè alluit, in iis demùm funestam tragœdiam non finiat, vel exulcerando, vel coagulando, vel gangrænando, vel aliis modis penè infinitis afficiendo. Undè in morbis diuturnis semper prospiciendum pulmonibus, & renibus ob rationes supradictas.

EXPERIMENTUM IV.

Patavii ineunte anno 1691. facta sectione in vena jugulari Canis juvenis, injecimus per syringam uncias quatuor aquæ gelidæ: clauso exindè, & fasciato vulnere, horroribus per totum correptus fuit Canis; cæterum benè habuit, & vixit.

EX-

EXPERIMENTUM V.

PAtavii eodem anno, quo utebar familiaritate Viri celeberrimi Mich. Angeli Fardellæ nunc Prof. Patavini meritissimi; Accepimus magnum Canem die Jovis hora 22. factaque sectione sub hypochondrio dextro ligavimus filo fortiter truncum arteriæ magnæ, & venæ cavæ descendentium infra renes, & fortuitò etiam dextrum ligavimus ureterem. Consuto, & fasciato vulnere, Canis vomuit ter, deindè cecidit humi velut exanimis, & ità jacuit, nullis aliis supervenientibus symptomatis usque ad sequentem diem Veneris, qua mortuus est circa horam matutinam.

Secto Cadaveris abdomine per totam intestinorum longitudinem inventa fuit stria quædam, veluti fascia latitudinis duorum digitorum, coloris subflavo viridis. Diaphragma erat aliquantisper inflammatum. Bilis prorsus ferè effusa fuit è vesica fellis. Factis per cultrum incisionibus in rene dextro, ingentem seri copiam per totam illius substantiam diffusam deprehendimus. In corde sanguis nigerrimus aderat: reliqua in statu naturali &c.

EXPERIMENTUM VI.

ROmæ 20. Januarii 1693. In Xenodochio Consolationis ad radices Capitolii, & Fori Romani posito aperuimus Cadaver Mulieris quinquagenariæ, ex inflammatione intestini colon defunctæ: Et invenimus quod à trunco arteriæ magnæ descendentis prodibat ramus arteriæ, qui inserebatur in dextrum ureterem circa illius medietatem. An hujusmodi arteria intus cava fuerit, vel potius in ligamentum indurata, ut fit de aliis partibus frustraneis, præ celeritate, quam Famuli Xenodochii nobis faciebant, observare non potuimus. Nescientes pariter an Mulier prædicta

mictui

mictui sanguineo, aliisque renum morbis obnoxia fuerit per decursum suæ vitæ &c.

EXPERIMENTUM VII.

BOnoniæ denudato jugulo parvi Canis (vulgò *Corsetto di Bologna*) & inventis arteriis carotidibus, separavimus ab iis nervos paris vagi hinc indè ad latera colli descendentes, eosque cultro totaliter amputavimus per medium. Facta amputatione, statim extremitates nervorum contractæ fuerunt ad interiora musculorum; intereà vulnus consuimus, & fasciavimus. Canis statim obmutuit nec imposterum unquam latrare, aut ejulare potuit; vividus tamen erat, & benè ambulabat, per intervalla difficili respiratione corripiebatur, usque ad tertium, & quartum diem, quidquid comedebat, statim vomebat, & exindè emaciabatur; usque ad nonum diem parum, aut nihil comederat, & ità macilentus evasit, ut sceleton videretur; nona die mane maximos ululatus, & latratus fecit, quamvis antecedenter mutus fuerit, tandem cum parum comederet, & ad extremam maciem redactus esset, duodecima die obiit &c.

Secto Cadavere, viscera omnia sana erant; œsophagus duntaxat per universam longitudinem cibo antea ingesto repletus erat, & hac de causa summoperè turgebat, nam cibus in ventriculum descendere non poterat. Idem experimentum tentavit Willisius in Cane, ut notat *tom.* 1. *c.* 24. *de nervorum historia*, & *usu:* ille tamen non amputavit nervos, sed duntaxat ligavit filo, quamobrem nil mirum, si in suo Cane, diversa observaverit symptomata, ab observatis in nostro &c.

COROLLARIUM.

Omnibus notum est, quod nervi ad cor tendentes proveniant à trunco paris vagi; Et cum per præfatum expe-

experimentum utrosque paris vagi truncos, nos omnimodè amputaverimus; ideò summoperè miramur, quomodò impedito prorsus ad cor spirituum influxu ob discissos nervos antedictos, illud per integros decem dies pulsaverit, & Animal interea vixerit; Willisius *loc. cit.* asserit, quod præter ramos paris vagi perveniant ad cor nonnulli rami ex intercostalibus, & priorum vices suppleant. Nos tamen factâ diligenti inquisitione in pluribus Canibus, dictos ramos nervi intercostalis ad cor venientes observare non potuimus. Ideò ingenio, & observatione acriores rem hanc illustrare imposterum ne graventur &c.

EXPERIMENTUM VIII.

BOnoniæ eodem Mense, unà cum Cl. amicissimoque Domino Gulielmino Prof. Bonon. detectis in alio Cane nervis paris vagi in collo, eosdem à sociis arteriis carotidibus optimè separavimus, separatos fortiter, ac duplici filo ligavimus, deindè vulnus consuimus, & fasciavimus. Auctores nonnulli referunt, facto hoc experimento Animalia statim corripi apoplexiâ; nos tamen talia non observavimus, sed sequentia. Canis paulò post stupidus evasit, & super pedes regi non poterat, sed hinc indè ad latera concidebat; usque ad quintum diem benè habuit, parùm tamen, vel nihil comedebat, aut bibebat. Stupidus ità usque ad septimum diem fuit, septima verò mortuus est.

In apertione Cadaveris observavimus cerebrum, in quo nec extravasationem fieri, nec vasa tumida, nec inflammationis vestigia deteximus. Circa viscera naturalia, & vitalia magnas sanguinis fixationes, coagulationesque invenimus. Reliqua naturaliter se habebant. Undè vereor, ne Auctores dùm hoc experimentum faciunt, cum nervis ligent etiam arterias carotides illis unitas, & hâc ratione Animalia statim cadant apoplectica &c.

EXPERIMENTUM IX.

ROmæ extraximus lienem Cani juveni. Cicatrisato optimè vulnere Canis benè ſe habebat, comedebat, urinabat, & omnia ſanis non diſſimilia abſolvebat uſque ad quadrageſimum diem: quo tempore, cum nihil morboſi in functionibus vitalibus antecedenter obſervaverimus; occidimus Canem, ſectoque cadavere nihil novi obſervare potuimus &c.

EXPERIMENTUM X.

CAnis venaticus quinque annorum, corpore magnus; cùm frequentiſſimè lacus, & fluvios captandis avibus ingrederetur, incidit demùm in tuſſim ferinam, coryzam, & præ coryza in graviſſimam ſuffocationem; Bis in anno fœda ſcabie corripiebatur menſibus ſcilicet Aprilis, & Novembris, & cum ità ferè triennio laboraſſet, & extrema macie conſumptus eſſet: demùm Sectioni Anatomicæ illum ſubjecimus, & ante ſectionem cibo copiosè replevimus. Elapſis ab aſſumpto cibo quinque horis circiter, ſecuimus primò vivi animalis abdomen, & thoracem, omniaque harum partum viſcera optimè conſtituta erant, & præ cæteris pulmo, in quo credebamus invenire cauſam tuſſis, coryzæ, maciei, aliorumque præfatorum malorum, ſed nihil prorſùs morboſum invenire potuimus, imò nec in glandulis meſenterii, quas ſedulò luſtravimus. Intereà tamen obſervavimus venas lacteas copioſas in meſenterio prope inteſtina tenuia, & prope venas lacteas incedebant copioſa vaſa lymphatica, quorum altero diſrupto deguſtavi lympham in eo contentam, eratque mordaciſſima, & linguam graviter feriebat. Non ſolum in hoc, ſed in aliis pariter hujuſmodi animalibus talem lympham veluti ſubſalſam guſtavimus. Venæ lacteæ præſertim majores erant nodoſæ,

dosæ, & repræsentabant ramos centinodiæ; nodi illi sunt valvulæ illarum, erantque frequentes sicuti in lymphaticis potissimum observantur. Observavimus pariter sacculum Pecqueti, ductum thoracicum & alia curiosa. Notatu dignum est, quod vapores, qui exhalabant à visceribus mox secti animalis, dum impingebant ad ignem candelæ inservientis ad operationem; ignis ille crepitabat, ac si pulvere sali marini perfusus fuisset &c. Cum igitur nullam in visceribus, & pulmone Canis læsionem observassem, putarem coryzam, tussim, suffocationis metum &c. producta fuisse vel ab ulcere carioso interiorum nasi partium circa os cribriforme; vel à gravissima humorum acrimonia, & salsedine præfatas partes continuò irritante & rodente &c.

EXPERIMENTUM XI.

De Circulatione Sanguinis in Rana.

Aperiatur Ranæ venter cum forfice, mox verò thorax: & statim prodibunt foris in ventre quidem mesenterium cum intestinis &c. in thorace verò pulmones hinc indè turgidi, & rubicundi. In tunicis mesenterii nonnulla vasa rubicunda sparsim observantur, suntque vasa illa venæ, & arteriæ sanguinem vehentes. In Ranis venæ sunt majores, crassioresque arteriis; contrà arteriæ pulsant, venæ non pulsant. Tam venæ, quàm arteriæ sunt diaphanæ & perlucidæ, & jucundo sanè spectaculo, contenti in illorum cavitate sanguinis motus, ebullitio, partium componentium situs, & reliqua prorsùs curiosa microscopio observantur. Horum nonnulla à nobis detecta mox subnectemus.

Ranæ per medium ventrem sectæ sume intestina cum mesenterio ipsi Ranæ adhuc hærentia; invenias unum

unum ex vaſis rubicundis ibidem diſpoſitis, tunc manu ſiniſtra prehende Ranam, & digitis hinc indè leniter diſtrahas inteſtina, ut vena rubicunda liberè appareat. Benè apparente vena, objicias tunc lumini ſolis illam unà cum Rana, deindè microſcopio unius lentis dextra manu directo obſerva ſanguinis in vaſe contenti effectus.

Hac ratione ego obſervavi ſequentia. Et primò quidem ſanguis progreditur in vaſis ſuis velociſſimè ac veluti per totidem rectas lineas, ſeù fila ſerica tenuiſſima, ac velociſſima. Hæ rectæ lineæ velociùs currunt in medio vaſis, quam circa latera ejuſdem, & quo magis proximiores fiunt lateribus, eò magis amittunt de ſua velocitate. Cum Rana eſt proxima morti, hæ rectæ lineæ ſanguinis currentis tardiùs progrediuntur, & loco motus progreſſivi, ad latera hinc indè diſſilire incipiunt, ac velut ad invicem urgeri, atque confundi. Ut Rana diutiùs vivat ad longiorem obſervationem peragendam, ſufficiet aperire ventrem, pectus verò intactum relinquere.

In venis circa meſenterium obſervavi curſum ſanguinis retrogradum: nam ſanguis qui progredi debebat per venam aliquam verſus ſuperiora, mutato curſu per eandem verſus inferiora ordinatè deſcendebat, & in proximum truncum exonerabatur, quod quaſi videtur contra regulas circulationis, & valvularum venoſarum. Ut hac de re certior fierem, unam ex dictis venis meſenterii oleo vitrioli leniter in ſuperficie inunxi: facta unctione curſus ſanguinis per illam venam ſtatim ſuppreſſus fuit, & in venas proximas regrediebatur, mox verò in truncum majorem, atque in hoc caſu etiam retrogradationem ſanguinis in venis obſervavimus, quaſi in illis nullæ eſſent valvulæ retrogradationem illam impedientes &c.

Cum Rana morti proxima eſt, circulus ſanguinis retardatur in ſuis vaſis, ſi verò convellatur, aut ob puncturam illatam moveatur, ſtatim motus circularis in ſan-

in sanguine restituitur, & à partibus ad centrum denuò currere incipit, & ità continuat, si dictæ convulsiones, aut motus in Rana continuaverint, aliter cessabit. Ranâ jam jam moriente arteriæ depleri incipiunt, venæ verò tumefieri, & impleri. Eadem mortua, arteriæ omninò deplentur, venæ tamen tumidæ sunt. Exigua illa sanguinis portio, quæ in arteriis remanet, videtur composita, quasi ex tot minimis globulis adiposis lateribus arteriæ hærentibus &c. Globulos hos adiposos majori copia vidimus in Rana occisa statim ac capta fuit; quia tunc benè pasta est, & vasa sunt turgidiora. Si verò per aliquot dies domi detineatur, nec pasta sit congruis alimentis, paucissimi tales globuli adiposi apparent in arteriis prope mortem depletis modo supradicto &c.

Si cor à Rana extrahatur, & super tabulam ponatur, ità extractum pulsabit per semihoram, & quandoque per integram horam, præsertim si calori Solis exponatur, ordinatosque systolis, & diastolis motus per id temporis protrahet. Imò si cor in frustula secetur, frustula illa ordinatos etiam systolis, & diastolis motus, magna intuentium admiratione producent. Si motus illi reciproci aliquantulum elanguescunt, mox restituentur; vel facta acus punctura in corde, & suis frustulis, vel calidum oris halitum eisdem insufflando, aut calidiori soli exponendo

Rana, quamvis ab ea avellatur cor, & omnia viscera naturalia, ac vitalia omninò extrahantur, adhuc tamen saltat, oculos movet, & puncta convellitur. Et etiam post elapsam circiter horam ab extractione viscerum, convellitur, saltat, & hinc indè movetur capite, & corpore &c. vidi interdum ad aliquot horas sine corde hæc fecisse, imò etiam in aqua natasse.

Demùm nullibi tam clariùs observatur motus sanguinis intestinus, & circularis, quàm in Rana; non solum quia vasa sanguifera hujus amphibii animalis diaphana sunt, verum etiam, quia cultro subjecta

Ana-

Anatomico diutiùs vivit, manibusque faciliùs tractari, & viscera illius ac vasa, microscopio faciliùs, commodèque subjici possunt, ut ità observatio longiùs protrahatur, ad eruendam veritatem eorum, quæ inquirimus. Singula cordis pulsatione observatur sanguis ulteriùs, atque ulterius progredi, & ad instar undæ, pellentis undam urgeri à vasis minoribus ad majora, ex his in venam cavam, demùm in pulmones. Felicitas hæc observandi circulum sanguinis in vasis supra cor, & ad caput tendentibus, non ità facile succedit sicuti in vasis viscerum naturalium, nam ibi copiosæ non observantur vasorum ramificationes, uti in visceribus naturalibus; Et si aliquæ adsunt, necesse est ut dilacerentur post sectum Ranæ thoracem, vel si non dilacerantur, serpunt tamen hinc indè ità tortuosè per osseas thoracis, colli, & capitis Ranæ partes, ut sanè difficulter microscopio subjici possint. Ut in visceribus naturalibus, atque vitalibus, evidentiùs ac commodiùs observetur in vasis sanguinis cursus, cave ne Ranam nimium forfice dilaceres, in secando ejusdem ventre; nam hac ratione amputatis plurimis vasis sanguiferis, circulus sanguinis difficilius, vel pauco temporis momento observabitur. Ad hæc experimenta peragenda utendum est microscopio unius lentis, quod dextra manu tenendum; è contra Rana sinistræ manus digitis accuratè prehensa, lumini Solis objiciatur; nam ità commodè tentabitur operatio, & nostra observata superiùs exposita clarè constabunt. Notatu dignum est, Ranam in Instrumento Boyliano commodè vivere, etiamsi omnis aër exhaustus ab eo fuerit: Si verò Rana dorso aut capiti pix liquida inungatur, Rana statim extinguitur, ut expertus est pluries Th. Bartholinus *tract. de pulmon.* &c.

In Rana, Testudine, aliisque amphibiis unus observatur in corde ventriculus, cujus vas ingrediens erit vena; egrediens verò arteria, in cujus exitu à corde observavi valvulam figuræ epiglottidis, quæ

ſanguini dat exitum, regreſſum verò negat.

Quamvis Rana ablato corde per plures horas vivat, & moveatur ut ſupra diximus: cerebro tamen, & capite avulſo ſtatim moritur, nec ampliùs movetur. Contrarium verò contingit in calidioribus animalibus ut pullo &c. cujus cor palpitat per plures horas capite jam diſſecto.

Renibus utrinque adhærent in Rana ſacculi multiplices oblongi, oleosâ repleti ſubſtantiâ, & quaſi trunco venæ portæ prope jecur adnati: & ad aliud inſervire non poſſunt, quam pro adipe renali, geruntque vicem omenti &c.

HISTORIA MORBI,

Et sectionis Cadaveris Marcelli Malpighii Archiatri Pontific.

CUM aliquandiù familiariter egissem Bononiæ cum Domino Malpighio, ejusque lethalis morbi curationi assidissem Romæ; non gravabor in gratiam Eruditorum historiam morbi, & sectionis Cadaveris, quam nuper in tam sagaci Anatomico feceram, breviter subnectere.

Marcellus Malpighius ann. ætat. 66. circiter, temperamenti ad siccum vergentis, mediocri corporis habitu, & mediocri pariter statura præditus, cum per decursum plurium virilitatis suæ annorum obnoxius fuisset vomitibus, & secessibus biliosis, & post horum suppressionem, vomitibus acidis, palpitationibus cordis, calculis renum, & vesicæ, urinis cruentis, & interdum affectionibus podagricis levioribus; demùm exacerbatis his omnibus post illius adventum Romam, & præsertim palpitatione cordis, calculis renum, & sudoribus quibusdam vespertinis, iisque mordacissimis, correptus fuit apoplexiâ 25. Julii ann. 1694. hora circiter meridiana, præcedentibus curis, & animi passionibus &c. Apoplexiæ accessit paralysis totius dextri lateris corporis, tortura oris, & oculi pariter dextri &c. Varia remedia statim adhibuimus, scilicet sanguinis missionem in brachio sinistro (mihi tamen est in usu eandem in ipso brachio paralytico instituere; Siquidem impeditus fluidorum circulus in affecta parte celerius non restituitur, quam ejusdemmet venam secando, ut clarè deducitur ex mechanicis resistentiæ, & impulsus; sed hic tentari non potuit ob varias opiniones Medicorum curationi vocatorum) cucurbitulas scarificatas scapulis, pulverem Cornachini, sinapismos

plantis pedum, & alia quamplura spirituosa, cephalica, & specifica in apoplexiis remedia; quorum usu post 40. dies gravissimorum malorum, vaniloquii, capiplenii, aliorumque accidentium liber evasit ab apoplexia, & & paralysi supradicta, aliisque accidentibus recensitis Sed quoniam malorum latiùs serpendi mos est, Clarissimus Vir vi antecedentis morbi summoperè læsus fuit in memoria, & ratiocinio, imò quavis minima de causa solvebatur in lachrymas; inappetentia, indigestionibus ventriculi, subsultu musculorum, & levibus vertiginum invasionibus per intervalla afficiebatur. His denique aliisque symptomatis miserrimè lacessitus, die 29. mensis Novembris ejusdem anni denuò correptus fuit apoplexia post injectum consuetum clysterem hora matutina. Novam hanc apoplexiæ invasionem præcesserunt gravissimæ vertigines cum exacerbatione calculosa vesicæ ferè per integrum octiduum; inappetentiæ, & reliqua symptomata antedicta graviora erant: sed vehementior his omnibus fuit novæ apoplexiæ insultus, nam irritis quibuslibet remediis post quatuor ab invasione horas, migravit ad Superos.

SECTIO CADAVERIS.

Secto cadavere observavi sinistram pulmonum partem aliquatenus flaccescentem lividam præsertim in posteriori illius parte, qua dorso adhæret. Cor erat mole sua auctum, & præcipuè parietes sinistri ventriculi, qui duorum digitorum latitudinem æquabant. Bilis in vesica fellea valdè nigricabat. Ren sinister in naturali statu erat, dexter contra quasi medietate minor sinistro, ejusque pelvis adeò dilatata, ut duo digiti commode intrudi possent: ob hanc pelvis dilatationem succedebat forsan, ut calculi in renibus geniti, statim in vesicam descenderent, & è vesica foras prosilirent, ut pluries mihi testatus est, dum esset in vivis Vir optimus. In vesica urinaria parvus calculus aderat,

rat, qui quatuor diebus ante invaſionem ultimi accidentis apoplectici inibi deſcenderat, & deſcendendo vertigines illas ultimas exacerbavit. Reliqua viſcera naturalia optime ſe habebant.

Aperto capite, in cavitate dextri ventriculi cerebri duas libras circiter ſanguinis nigri, & grumoſi extravaſatas invenimus, quæ ſanguinis evaſatio apoplexiæ cauſa fuit, & mortis. In ſiniſtro ventriculo reſidebat aqua ſubflava ad pondus ſeſquiunciæ, eique intermixtæ erant minimæ arenulæ exigua quantitate. Vaſa cerebri ſanguifera erant undequaque varicoſa. Univerſa dura mater fortiter, ac præternaturaliter adhærebat cranio. Atque hæc eſt ſumma eorum, quæ in ſectione cadaveris antedicti obſervare mihi licuit Romæ in Ædibus SS. Vincentii, & Anaſtaſii ad radices Quirinalis, ipſis Kalendis Decembris 1694.

A P P E N D I X

De Apoplexiis ferè epidemicis proximè elapſo biennio in Urbe, & per Italiam obſervatis.

PRoximis his duobus annis 1694. & 1695. non ſolum in Urbe, ſed per univerſam penè Italiam non exigua hominum pars apoplexia periit, & adeò frequentes erant funeſti hujus morbi caſus, ut inſtantis mortis horrorem ſingulo ferè momento Viventibus incuterent. Epidemicæ hujus apoplexiæ cauſa peti jure meritò poſſet ab inſueta illorum annorum aëris intemperie. Æſtas anni 1693. erat adeò exurens, ut ſqualore, & ſiccitate omnia conſumi viderentur; ſubingrediente anno 1694. frigora ſummoperè intenſa cœperunt, & inſueto Italiæ more, gelu, nivibus, & glacie tempeſtas ſæviebat. Latium, & Apulia, quæ rarò nivibus ſubjacent, illâ brumâ copiosè illic diffluebant; & ad cubiti circiter altitudinem elevatæ magnam necem animalibus intulerunt &c. Quæ ſubſequuta eſt

æstas multo fuit ardentior superiori, & per continuos quinque menses nullæ pluviæ apparuerunt, hæ autem cœperunt circa Kalendas Octobres, & flantibus semper austris continuarunt usque ad mensem Aprilis hujus anni, quo hæc scribo 1695. tantaque copia ceciderunt, ut post hominum memoriam visæ non fuerint uberiores: nam post 15. dies pluviarum vix duo serenitatis apparebant, quos statim copiosiores imbres subsequebantnr. Per has igitur insuetas annorum constitutiones apoplexiæ supradictæ sævierunt. Præter illas tamen occasionem quoque dare potuerunt morbo mærores, & domesticæ curæ, omnibus penè communes, ob calamitosissima hæc tempora, quibus per continuum septennium universa Europa bello adhuc ardet crudelissimo, & vix post Orbem conditum audito; tot etenim Urbium vastationes, & incendia, tot hominum cæsa millia, impedita prorsus commercia, pacis aditus fere præclusi, cui, quæso, horrorem mortis, imò mortem ipsam non afferrent?

Porrò halitus maligni à tot terræmotibus (quibus ab anno 1687. usque adhuc concussa fuit Italia) excitati epidemicæ huic apoplexiæ fomitem præstare quoque potuerunt, ut sentit etiam Seneca *nat. quæst. c.* 27. Anno 1687. primum tremuit Neapolis, sed exiguo prorsus peramplæ illius Urbis damno. Anno 1688. mense Junii hora 21. iterum tremuit, sed fortiter Neapolis, quo tempore ipse illic degebam; Oppida quamplurima eidem proxima solo æquata sunt, & Neapolis ipsa in ædificiis malè tractata fuit. Tremuit eodem tempore Beneventum 30. circiter milliariis Neapoli distans, & penè tota nobilis Urbs Beneventana solo excidit cum Oppidis adjacentibus. Per subsequentes deinde annos quamplures aliæ Italiæ Urbes tremuerunt Ariminum, & Ancona Urbes ad oram Maris Adriatici sub Ditione Pontificia terræmotus damna præ aliis maximopere senserunt. Anno elapso tremuerunt fortiter Calabria, & Sicilia, & solo prorsus æquata est nobi-

nobilis Urbs Catania, cujus nulla hodiè restant vestigia; Messana in ædificiis mulctata fuit, & oppida innumera Siciliæ omninò conciderunt. Hoc Anno tremucrunt etiam Venetiæ, Patavium, & vicinæ Ditionis Venetæ Urbes. Iunio mox elapso hujus Anni 1695. quo scribimus, Balneoregium (vulgò Bagnarea) Civitas Provinciæ Patrimonii, quinquagesimo circiter ab Urbe lapide distans, terræ motu concussa, & diruta omninò fuit; Urbes eidem vicinæ, præsertim Viterbium tremuerunt etiam: Terra pluribus in locis aperta est, & oppida ferè decem omninò conciderunt. Per totam Europam terræmotus etiam his annis divagati sunt. Pestis invasit Apuliam ann. 1691. cum non exigua strage illarum Urbium. Fames etiam sævit alicubi. Hæc, & hujus generis alia observata sunt proximis his annis, quibus funestæ sævierunt apoplexiæ usque ad præsentem Decembris mensem 1695. De curatione apoplexiæ in genere nonnulla essent dicenda, sed hac de re tractavimus superius *lib.* 1. *Prax. restitut. cap.* 9. §. *de apopl.* Plura dicturi imposterum peculiari Tractatu, cum Sectionibus cadaverum eâdem extinctorum, vel *in libris de Fibra motrice, & morbosa* proximè edendis.

FINIS.

INDEX.

A.

Ascle-

Lac

L.

M.

- - in

Taran-

T.

V.

FINIS.